

ภควัฒ-คิตา ฉบับเดิม

คำนำจากผู้จัดพิมพ์

ถึงแม้ว่าหนังสือ ภควัฒ-คิตา จะได้รับความนิยมจากการพิมพ์และการอ่านอย่างแพร่หลาย เดิมทีเป็นตอนหนึ่งของ มหาภารต ซึ่งเป็นวรรณกรรมประวัติศาสตร์ภาษาสันสกฤตของโลกในอดีต มหาภารต กล่าวถึงสถานการณ์ซึ่งนำ รามาสู่ยุคปัจจุบันคือ กลียุค (ภลียุค) ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของยุคนี้ กลียุคเริ่มขึ้นเมื่อประมาณห้าพันปีก่อน องค์ ศรี ภฤษณ ตรัส ภควัฒ-คิตา ให้แก่ อรุชุน ผู้ทรงเป็นทั้งสหายและสาวกของพระองค์

การสนทนาครั้งนี้เป็นการสนทนาปรัชญาและธรรมะอันยิ่งใหญ่ที่สุดที่มนุษย์เคยรู้จักมา ปรากฏขึ้นก่อนเกิดสงคราม อย่างรุนแรงในราชวงศ์ ภษตริย ระหว่างโอรสหนึ่งร้อยองค์ของ ฤทธราชฤฎ และฝ่ายตรงข้าม ปาณฑว โอรสของ ปาณฑุ ผู้เป็นญาติกัน

ฤทธราชฤฎ และ ปาณฑุ ทรงเป็นพี่น้องกัน ประสูติในราชวงศ์ กุรุ สืบเชื้อสายมาจากพระราชา ภรต ผู้ทรงปกครองโลกในอดีต พระนาม มหาภารต มาจากพระราชาองค์นี้ เนื่องจาก ฤทธราชฤฎ ทรงเป็นพระเชษฐา ประสูติมา มีพระเนตรพิการ บัลลังก์ซึ่งควรจะเป็นของพระองค์จึงตกมาเป็นของพระอนุชา ปาณฑุ

เมื่อ ปาณฑุ สวรรคตในขณะที่พระชันษายังไม่มาก โอรสห้าพระองค์ คือ ยุธิษฐิรุ ภีม อรุชุน นกุล และ สหเทว ทรงมาอยู่ภายใต้การดูแลของดริเทราช-ทระ ผู้ทรงขึ้นครองราชย์แทน ปาณฑุ ดังนั้น พระโอรสของ ฤทธราชฤฎ และพระโอรสของ ปาณฑุ ทรงเจริญเติบโตในพระราชวังเดียวกัน ทั้งสองราชวงศ์ได้รับการฝึกฝนศิลปะการทําศึกสงค ราม จากพระอาจารย์ผู้ชํานาญ ไทรม และ มีพระอัยกา ภฤษม ที่เคารพนับถือทรงเป็นผู้ให้คำปรึกษา

แต่พระโอรสของ ฤทธราชฤฎ โดยเฉพาะองค์โตสุด ทูโรยธน ทรงมีความเกลียดชังและอิจฉา ปาณฑว ฤทธราชฤฎ ผู้ทรงมีพระเนตรบอดและจิตใจอ่อนแอทรงประสงค์ให้โอรสของพระองค์ขึ้นครองราชย์แทน ปาณฑว

เมื่อได้รับอนุญาตจาก ฤทธราชฤฎ ทูโรยธน จึงวางแผนสังหารโอรสทั้งหมดของ ปาณฑุ แต่เสด็จอา วิหุร และ ภฤษณ ผู้ทรงเป็นพระญาติคอยระวังปกป้อง ปาณฑว จึงรอดพ้นจากการลอบปลงพระชนม์หลายครั้ง

ศรี ภฤษณ ทรงมิใช่เป็นบุคคลธรรมดาสามัญ แต่ทรงเป็นองค์ ภควาณ เสด็จลงมาบนโลกนี้และทรงแสดงบทบาทเป็นเจ้าชายร่วมสมัย ในบทบาทนี้พระองค์ทรงเป็นหลานของพระนาง กุนตี หรือพระนาง ปฤตทา มเหสีของ ปาณฑุ และพระมารดาของ ปาณฑว ดังนั้น ทั้งสององค์ทรงเป็นญาติกัน และทรงเป็นผู้ทำนุบำรุงพระศาสนานิรันดร์ ภฤษณ ทรงโปรดโอรสของ ปาณฑุ ผู้ทรงคุณธรรม จึงทรงให้ความคุ้มครอง

ในที่สุด ทูโรยธน ผู้ฉลาดแกมโกงทรงทำทําย ปาณฑว มาเล่นเกมการพนัน ดุร-โยดะนะและพระอนุชาได้รับชัยชนะ พระนาง ทูระอุปที พระชายาผู้บริสุทธิ์และจงรักภักดีของ ปาณฑว ทรงตกเป็นเหยื่อจากการพนันในครั้งนี้ โดยถูกสบประมาทด้วยการพยายามเปลื้องผ้านางต่อหน้าทีฆมนุมของเจ้าชายและ ภษตริยทั้งหลาย พลังอำนาจทิพย์ของ ภฤษณ ทรงส่งสาส์นช่วย ทูระอุปที มากเท่าที่ถูกเปลื้องออก แต่การพนันที่มีแผนฉ้อโกงไว้ล่วงหน้าได้โกงเอาราชอาณาจักรของ ปาณฑว และเนรเทศโอรสของ ปาณฑว ทั้งห้าให้ไปอยู่ในป่าเป็นเวลาสิบสามปี

หลังจากพ้นกำหนดการเนรเทศ ปาณฑว ทรงขอราชอาณาจักรซึ่งเป็นสิทธิของพวกตนที่ควรจะได้รับ แ

แต่ *ทูลิธรณ* ทรงปฏิเสธอย่างไม่ไยดี ในฐานะที่เป็นโอรส *กษัตริย์* จึงทรงมีหน้าที่ที่จะต้องรับใช้ด้วยการปกครองบ้านเมือง *ปาลันท* ทั้งห้าจึงทรงขอเพียงห้าหมู่บ้านมาปกครอง แต่ *ทูลิธรณ* ทรงปฏิเสธอย่างยโสโอหังว่าจะไม่ให้แม้แต่ที่ดินพอที่จะเอาไปปักเข็ม

ทั้งหมดนี้ *ปาลันท* ทรงพยายามอดทนและอดกลั้นมาตลอด แต่ครั้งนี้ดูเหมือนว่าสงคราม จะเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

อย่างไรก็ดี ขณะที่เจ้าชายต่าง ๆ ในโลกต่างแบ่งพวกกัน บ้างไปร่วมกับโอรสของ *อฤทธราชกุมาร* บ้างไปร่วมกับ *ปาลันท* *กฤษณ* ทรงแสดงบทบาทเป็นทูตสันติภาพให้โอรสของ *ปาลันท* โดยเสด็จไปที่ราชสำนักของ *อฤทธราชกุมาร* เจรจาสันติวิธีเพื่อสงบศึก แต่เมื่อคำขอร้องของ *กฤษณ* ทรงถูกปฏิเสธสงคราม จึงต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน

ปาลันท ผู้มีคุณธรรมอันสูงส่ง ทรงทราบดีว่า *กฤษณ* คือบุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า ขณะที่ผู้มีบาปหนาเยี่ยงเหล่าโอรสของ *อฤทธราชกุมาร* ไม่เชื่อเช่นนั้น ถึงกระนั้น *กฤษณ* ทรงเสนอที่จะร่วมรบด้วยตามที่ผู้ไม่มีความศรัทธาปรารถนา ในฐานะที่ *กฤษณ* ทรงเป็นองค์ *ภควาน* จะทรงไม่รบด้วยพระองค์เอง หากฝ่ายใดปรารถนาจะได้กองทัพของพระองค์ไป อีกฝ่ายหนึ่งก็จะได้ *กฤษณ* มาเป็นที่ปรึกษาและผู้ช่วย *ทูลิธรณ* ทรงเป็นอัจฉริยะทางการเมืองจึงเลือกเอากองทัพของ *กฤษณ* ขณะที่ *ปาลันท* ทรงยินดียิ่งอย่างกระตือรือร้นที่จะต้องได้ *ศรี กฤษณ* มาอยู่ฝ่ายตน

ด้วยเหตุนี้ *กฤษณ* จึงทรงมาเป็นสารทิดของ *อรุณ* และรับเอาราชรถศึกมาขับ นี่คือจุดกำเนิดของ *ภควทศิตา* ขณะที่กองทัพทั้งสองฝ่ายเรียงรายกันเป็นทิวแถวพร้อมรบ *อฤทธราชกุมาร* ตรัสถาม *สณชัย* เลขาของพระองค์อย่างสนพระทัยว่า “พวกเขากำลังทำอะไรกัน?”

โครงเรื่องได้วางไว้เรียบร้อยแล้ว คราวนี้จะกล่าวโดยย่อถึงการแปล และการอธิบาย

โดยทั่วไปผู้ที่แปล *ภควทศิตา* เป็นภาษาอังกฤษจะกำจัดเอา *กฤษณ* ออกไปบ้าง ๆ เพื่อตนเองจะได้เสนอแนวคิดและแนวปรัชญาว่าประวัติศาสตร์มหา *ภารต* จะเป็นเพียงนวนิยายประหลาดโบราณ และ *กฤษณ* ทรงเป็นเพียงเครื่องมือทางกวีนิพนธ์เพื่อ เสนอแนวคิดแห่งอัจฉริยภาพของตน หรืออย่างดี *กฤษณ* ก็ทรงเป็นเพียงตัวประกอบทางประวัติศาสตร์

แต่องค์ *ศรี กฤษณ* ทรงเป็นทั้งจุดมุ่งหมาย และแก่นสารที่สำคัญของ *ภควทศิตา* ดังที่ *ภควทศิตา* ใดดักกล่าวไว้

ดังนั้น ในการแปลและอธิบายหนังสือเล่มนี้จะนำผู้อ่านมุ่งตรงไปหา *กฤษณ* แทนที่จะนำเราออกห่างจากพระองค์ *ภควทศิตา* เล่มนี้ทั้งเล่มมีความคงเส้นคงวาและเข้าใจได้ เพราะ *กฤษณ* ทรงเป็นผู้ตรัสและทรงเป็นเป้าหมายสูงสุด *ภควทศิตา ฉบับเดิม* เล่มนี้นำเสนอเป็นคัมภีร์ที่ยิ่งใหญ่ตามความเป็นจริงผู้จัดพิมพ์

อุทิศแด่

แด่

ศรียล พลเทว วิทยาภรณ์

ผู้เขียนคำอธิบาย *โควินท-ภาศย*

อย่างสวยงาม

เกี่ยวกับ

ปรัชญา *เวทานุต*

คำปรารภ

เดิมทีอาตมาได้เขียน *ภควท-คีตา ฉบับเดิม* ในรูปเล่มที่ท่านกำลังอ่านอยู่ในขณะนี้ เมื่อหนังสือเล่มนี้พิมพ์ครั้งแรก ต้นฉบับเดิมได้ถูกตัดให้สั้นลงเหลือเพียง 400 หน้าโดยไม่มีภาพประกอบ และส่วนมากไม่มีคำอธิบายโคลก ในหนังสือเล่มอื่น ๆ ของอาตมา เช่น *ศรีมท-ภควท* ศรีอุปนิษัท ฯลฯ ระบบการเขียนคืออาตมาจะ เขียนโคลกเหมือนเดิมในภาษาสันสกฤต เขียนโคลกภาษาโรมัน แปลแต่ละคำเป็นภาษาอังกฤษ แปลโคลก และให้คำอธิบายโคลก ดังนี้ทำให้หนังสือเล่มนี้เป็นที่เชื่อถือได้ ถูกหลักวิชาการเป็นอย่างยิ่ง ทำให้ความหมายมีหลักฐานอยู่ในตัว อาตมารู้สึกไม่สบายใจ หากต้องตัดบางส่วนออกจากต้นฉบับเดิม แต่เมื่อความต้องการ *ภควท-คีตา ฉบับเดิม* นี้ มีมากขึ้นตามลำดับ ทั้งนักวิชาการและสาวกของอาตมาขอร้องให้พิมพ์หนังสือเล่มนี้ ให้เหมือนกับต้นฉบับเดิม ดังนั้น เราจึงพิมพ์หนังสือแห่งวิชาความรู้อันยิ่งใหญ่เหมือนกับ ต้นฉบับเดิม พร้อมคำอธิบายของ *ปรมปราว* (ระบบการถ่ายทอดวิชาจากพระอาจารย์ สู่ศิษย์) อย่างสมบูรณ์ เพื่อสถาปนาขบวนการ *ภุชุน* จิตสำนึกให้มั่นคง และเจริญ รุ่งเรืองสืบต่อไป

ขบวนการ *ภุชุน* จิตสำนึกของเราเป็นของจริงแท้ เชื่อถือได้ตามประวัติศาสตร์ เป็นธรรมชาติและเป็นทิพย์ เพราะว่ามีพื้นฐานมาจาก *ภควท-คีตา ฉบับเดิม* เราจึงค่อยๆ กลายมาเป็นขบวนการที่ได้รับการนิยมนิยมสูงสุดในโลก โดยเฉพาะในกลุ่มชนวัยรุ่น และ ได้รับความสนใจมากขึ้นในกลุ่มผู้อาวุโส ดังเช่นคุณพ่อและคุณปู่ของสาวกอาตมาได้ ให้การสนับสนุนด้วยการมาสมัครเป็นสมาชิกตลอดชีพในสมาคมนานาชาติเพื่อ *ภุชุน* จิตสำนึกอันยิ่งใหญ่ของเราที่นครลอสแอนเจลิส คุณพ่อและคุณแม่หลายท่านได้เข้าพบ อาตมาและแสดงความรู้สึกขอบคุณที่อาตมาได้เป็นผู้นำขบวนการ *ภุชุน* จิตสำนึกทั่วโลก บางท่านกล่าวว่าชาวอเม *ฤค* นัซโคติมากที่อาตมาได้เริ่มขบวนการ *ภุชุน* จิตสำนึก ในอเม *ฤค* ๑ อันที่จริงพระบิดาองค์เดิมของขบวนการนี้คือ *ศรี ภุชุน* เพราะขบวนการ นี้ได้เริ่มมาเป็นเวลานานแล้วและถูกถ่ายทอดลงมายังสังคมมนุษย์โดยระบบ *ปรมปราว* หากมีความดีความชอบเกี่ยวกับงานนี้คงไม่ใช่เป็นของอาตมาผู้เดียว แต่เนื่องมาจาก พระอาจารย์ทิพย์นิรันดร์ของอาตมา พระกรุณาธิคุณเจ้า *โ* *อัม วิษณุบาท ปรมหंस ปรีวราชกาจารย์ 108 ศรี ศรีมท ภกตีสัทธานต สรสุวดี โคสวามี महाराज प्र* *ภูปาท*

หากอาตมาจะได้รับความดีความชอบในเรื่องนี้ เป็นเพราะว่าอาตมาพยายาม เสนอ *ภควท-คีตา ฉบับเดิม* นี้ให้เหมือนเดิมโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง ก่อนที่ *ภควท-คีตา ฉบับเดิม* ของอาตมาจะออก *ภควท-คีตา* ภาษาอังกฤษที่มีอยู่ในตลาดเกือบทั้งหมดได้ เขียนขึ้น ด้วยความมักใหญ่ใฝ่สูงของบางคน แต่ความพยายามของเราในการเสนอ *ภควท-คีตา ฉบับเดิม* นี้เพื่อเสนอพระภารกิจของบุคลิภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า *ภุชุน* ภารกิจ ของเราคือเสนอพระราชประสงค์ของ *ภุชุน* มิใช่เสนอความต้องการของนักคาคะเน ทางโลก เช่น นักการเมือง นักปราชญ์ และนักวิทยาศาสตร์ เพราะพวกนี้มีความรู้เกี่ยวกับ *ภุชุน* น้อยมาก แม้ว่าจะมีความรู้ทางด้านอื่นมากมาย เมื่อ *ภุชุน* ตรัสว่า *มนุ-มนา ภว มท-ภโกต มท-ยาซี มำ นมสกุร -* ฯลฯ ไม่เหมือนกับพวกที่เรียกตนเอง ว่าเป็นนักวิชาการ เราจะไม่กล่าวว่า *ภุชุน* และดวงวิญญาณของพระองค์ต่างกัน *ภุชุน* ทรงมีความสมบูรณ์ จึงไม่มีข้อแตกต่างระหว่างพระนาม พระวรกาย คุณสมบัติ และลีลา ของพระองค์ ฯลฯ ตำแหน่งอันสมบูรณ์บริบูรณ์ของ *ภุชุน* นี้ เป็นสิ่งที่เข้าใจยาก สำหรับผู้ที่ไม่ใช่สาวกของ *ภุชุน* ในระบบ *ปรมปราว* โดยทั่วไปผู้ที่เรียกตนเองว่าเป็น นักวิชาการ นักการเมือง นักปราชญ์ และ *สวามี* ถึงแม้ไม่มีความรู้เกี่ยวกับ *ภุชุน* อย่าง สมบูรณ์ พยายามขจัดหรือปลงพระชนม์ *ภุชุน* ขณะที่เขียนคำอธิบาย *ภควท-คีตา* ที่ เชื่อถือไม่ได้ เช่นนี้เรียกว่า *มายาวาท-ภุชุน* องค์ *ศรี ใจตนุย* ทรงเตือนเราเกี่ยวกับบุคคล ที่เชื่อไม่ได้ประเภทนี้ *ศรี ใจตนุย* ตรัสไว้อย่างชัดเจนว่า ผู้ใดพยายามเข้าใจ *ภควท-คีตา* จากแนวคิดของ *มายาวาท* จะเป็นผู้

กระทำความผิดพลาดอย่างมหันต์ ผลแห่งความผิด พลาดนี้จะนำนักศึกษาผู้หลงทางจาก *ภควท-คิตา* ให้สับสนอยู่บนวิถีทางไปสู่ความเป็น ทิพย์ และไม่สามารถกลับคืนสู่เหย้าคืนสู่วงศ์ *ภควาน* อย่างแน่นอน

จุดมุ่งหมายของเราเพียงต้องการเสนอ *ภควท-คิตา ฉบับเดิม* เพื่อนำทาง นักศึกษาที่อยู่ในสภาวะวัตถุ ให้บรรลุถึงเป้าหมาย เช่นเดียวกับที่องค์ *ศรี ฤๅษณ* เสด็จ ลงมาบนโลกนี้วันละครั้งตามเวลาของพระ *พรหม* หรือทุก ๆ 8,600,000,000 ปี จุด มุ่งหมายนี้ได้กล่าวไว้ใน *ภควท-คิตา* เราต้องยอมรับความจริงเช่นนี้ มิฉะนั้น จะไม่มี ประโยชน์อันใดที่จะพยายามเข้าใจ *ภควท-คิตา* และ *ฤๅษณ* ผู้ตรัส องค์ *ฤๅษณ* ตรัส *ภควท-คิตา* ครั้งแรกให้สุริยเทพหลายร้อยล้านปีมาแล้ว เราต้องยอมรับความจริงเช่น นี้ เพื่อให้เข้าใจจุดสำคัญตามประวัติศาสตร์ของ *ภควท-คิตา* โดยไม่ตีความหมายให้ผิด ไปจากองค์ *ฤๅษณ* ผู้ทรงเป็นต้นตำรับ การตีความ *ภควท-คิตา* โดยไม่อ้างอิงถึงพระ ราชประสงค์ของ *ฤๅษณ* เป็น บาปอันใหญ่หลวง เพื่อปกป้องตัวเราจากความบาปนี้ เรา ต้องเข้าใจว่า *ฤๅษณ* คือบุคลิกภาพสูงสุด แห่งพระเจ้า ดังเช่น *อรุณ* สาวกรูปแรกที่ เข้าใจจาก *ฤๅษณ* โดยตรง การเข้าใจ *ภควท-คิตา* เช่นนี้ จะเป็นผลดีและเชื่อถือได้เพื่อ ประโยชน์ของสังคมมนุษย์ในการที่จะทำให้ภารกิจของชีวิตมนุษย์สมบูรณ์ อย่างแท้จริง

ขบวนการ *ฤๅษณ* จิตสำนึกเป็นหัวใจสำคัญของสังคมมนุษย์ เพราะจะให้ความสมบูรณ์ สูงสุดในชีวิต . เป็นเช่นนี้ได้อย่างไรนั้นได้อธิบายไว้ใน *ภควท-คิตา* ด้วยความอัปโชคที่นัก *มายา* กล ในโลกวัตถุได้ฉวย โอกาสจาก *ภควท-คิตา* ผลักดันเอาแนวโน้มอันเลวท *ราม* ของตนนำผู้คน ไปในทางที่ผิดเกี่ยวกับ ความเข้าใจหลักชีวิตง่าย ๆ อย่างถูกต้อง ทุกคนควรรู้ว่าองค์ *ภควาน* หรือ *ฤๅษณ* ทรงยิ่งใหญ่เพียง ใด และทุกคนควรรู้สถานภาพอันแท้จริงของสิ่งมีชีวิต ทุกคนควรรู้ว่าสิ่งมีชีวิตเป็นผู้รับใช้นรันดร์ และ นอกเสียจากว่า *ราม* ารับใช้ *ฤๅษณ* มิฉะนั้นแล้วเราจะไปรับใช้ *มายา* หรือความหลงในรูปแบบต่าง ๆ ของธรรมชาติวัตถุสาม ระดับ จากนั้นเราก็จะเวียนว่ายในวัฏจักรแห่งการเกิดและการตายซ้ำ กัลปาวสาน แม้ กระทั่งนักคาคะเน *มายาวาทิ* ที่คิดว่าตนเองหลุดพ้น ก็ยังต้องเวียนว่ายอยู่ในวัฏจักร นี้ ความรู้นี้เป็นพื้นฐานของศาสตร์อันยิ่งใหญ่ และทุก ๆ ชีวิตควรจะได้รับฟังเพื่อประโยชน์ ของตนเอง ประชาชนทั่วไปโดยเฉพาะใน *กลี ยุค* (*กลี - ยุค*) ถูกโลมเล้าไปด้วยพลังงาน เบื้องต่ำของ *ฤๅษณ* ทำให้คิดผิดไปว่า ความเจริญก้าวหน้าที่อำนวยความสะดวกสบาย ทางวัตถุจะทำให้เรามีความสุข โดย ไม่รู้ว่าธรรมชาติวัตถุหรือธรรมชาติภายนอกนั้นแข็งแกร่ง มาก ทุก ๆ คนถูกพันธนาการอย่างแน่น หนาด้วยกฎอันเข้มงวดของธรรมชาติวัตถุ สิ่งมีชีวิตเป็นละอองขององค์ *ภควาน* ผู้มีความสุข และ หน้าที่ตามธรรมชาติของเราคือการ รับใช้องค์ *ภควาน* โดยตรง แต่ด้วยมโนต์สะกดแห่งความหลง เรา พยายามหาความสุขด้วย การรับใช้เพื่อสนองประสาทสัมผัสส่วนตัวของเราในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งไม่มีวัน ที่จะทำให้ มีความสุข แทนที่จะสนองประสาทสัมผัสวัตถุของตนเอง เราควรสนองประสาทสัมผัส ของ องค์ *ภควาน* และนี่คือความสมบูรณ์สูงสุดของชีวิต *ฤๅษณ* ทรงมีพระราชประสงค์ เช่นนี้ และทรงดำริ เช่นนี้ เราต้องทำความเข้าใจกับความสำคัญของ *ภควท-คิตา* ขบวนการ *ฤๅษณ* จิตสำนึกของเราสอน คนทั่วโลกให้ทราบถึงจุดสำคัญนี้ และเนื่องจาก เราไม่บิดเบือนเนื้อหาสาระของ *ภควท-คิตา ฉบับเดิม* ผู้ที่มีความสนใจอย่างจริงจังเพื่อ รับประโยชน์จากการศึกษา *ภควท-คิตา* จะต้องได้รับความช่วยเหลือ จากขบวนการ *ฤๅษณ* จิตสำนึกเพื่อให้เข้าใจภาคปฏิบัติของ *ภควท-คิตา* ภายใต้การแนะนำขององค์ *ภควาน* ดัง นั้น เราหวังว่าผู้คนจะได้รับประโยชน์อย่างใหญ่หลวง จากการศึกษา *ภควท-คิตา ฉบับเดิม* ดังที่เราเสนออยู่นี้ แม้มีเพียงผู้เดียวมาเป็นสาวกผู้บริสุทธิ์ของ *ฤๅษณ* จะพิจารณา ว่าความพยายาม ของพวกเราประสบผลสำเร็จแล้ว

เอ. ซี. บัคซิเวตันธะ สวะมิ
วันที่ 12 พฤษภาคม 1971

คำนำ

โธ่ อชฌาน-ติมิรานุสย
ชฌานาณชน-ศลาภยา
จกษุร อุนมิลิต์ เยน
ตไสม ศรี-คุรวะ นมฮ
ศรี-ใจตุนย-มโน-ภิกษุ
สตุหาปิต์ เยน ภู-ตเล
สวย์ รูปฮ กทามหย์
ททาติ สุ-ปทานุติกม

ข้าพเจ้าได้เกิดมาอยู่ในความมืดแห่งอวิชชา พระอาจารย์ทิพย์ได้เปิดดวงตาของข้าพเจ้าด้วยแสงสว่างแห่งวิชาความรู้ ข้าพเจ้าขอแสดงความเคารพอย่างสูงแด่ท่าน
เมื่อไร ศรีสรี รูป โคสวามี ปุรภูพาท ผู้สถาปนาภารกิจในโลกวัตรนี้เพื่อสนองพระราชประสงค์ขององค์
ใจตุนย ได้โปรดให้ที่พึ่งภายใต้พระบาทรูปดอกบัวของท่านแต่ข้าพเจ้า

วเนท 'หิ ศรี-คุโรธ ศรี-ยุต-ปท
กมล ศรี-คุรณ ไชยณวาศ จ
ศรี-รูป สาคูรชาติ สห-คณ
รฆุนาตทานุวิต์ ต์ ส-ชีวม
สาไทวต สวธุต ปริชน-
สทิต์ กฤษณ-ใจตุนย-เทว
ศรี-ราธา-กฤษณ-ปาทาน สห-คณ
ลลิตา-ศรี-วิชาขานุวิต์ ศ จ

ข้าพเจ้าขอแสดงความเคารพอย่างสูงแด่พระบาทรูปดอกบัวของพระอาจารย์ทิพย์และขอแสดงความ
เคารพอย่างสูงแด่พระบาทของ ไชยณว ทั้งหลาย ข้าพเจ้าขอแสดงความเคารพอย่างสูงแด่พระบาทรูป
ดอกบัวของ ศรีสรี รูป โคสวามี พร้อมทั้งพี่ชาย สนาตน โคสวามี รวมทั้ง รฆุนาตท ทาส และ รฆ
นาตท ภณณ , โคปาล ภณณ , และ ศรีสรี ชีว โคสวามี ข้าพเจ้าขอแสดงความเคารพอย่างสูงแด่องค์
ศรี กฤษณ ใจตุนย และ นิต्यानนท พร้อมทั้ง อไทวต อาจารย์ , คทาธร , ศรีवास , และสาวกร
ปอื่นๆ ข้าพเจ้าขอแสดงความเคารพอย่างสูงแด่ ศรีมตี ราธารามิ และ ศรี กฤษณ รวมทั้งสหายของ
ท่านทั้งสอง ศรี ลลิตา และ วิชาข

เห กฤษณ กรณ-สินโนธ
ทิน-พโนธ ชคต-ปเต
โคเปศ โคปิก-กานต
ราธา-กานต นโม 'สตุ เต

โธ่ กฤษณ ที่รัก พระองค์ทรงเป็นสหายของผู้ที่มีความทุกข์และทรงเป็นแหล่งกำเนิดแห่งการสร้าง พระ
องค์ทรงเป็นเจ้านายของโกปีและเป็นผู้รักของ ราธารามิ ข้าพเจ้าขอแสดงความเคารพอย่างสูงแด่
พระองค์

ตปต-กาญจน-คะอรุงคิ
ราธะ วุณทาวเนศวริ

วฤณมาน-สุเต เทว

ปรณมามิ หริ-ปริเย

ข้าพเจ้าขอแสดงความเคารพอย่างสูงแด่ ราธารานี ผู้มีผิวพรรณอร่ามดั่งทองคำ และเป็นราชินีแห่ง
วฤณทาวน พระนางเป็นธิดาของพระราชา วฤณมาน และเป็นที่ยกย่องขององค์ ศรี ฤกษณ

วามณา-กลปะ-ตรฤยศ จ

ฤกปะ-สินธุฤย เอว จ

ปัตติทานำ ปาวเนโภย

ไวษณเวโภย นโม นมส

ข้าพเจ้าขอแสดงความเคารพอย่างสูงแด่ ไวษณว สาวกทั้งหลายขององค์ ภควาน ผู้เปรียบเสมือนต้น
กัลปพฤกษ์ ที่สามารถทำให้ความปรารถนาของทุกคนสมประสงค์ และยังเปี่ยมไปด้วยความเมตตา
กรุณาต่อดวงวิญญาณที่ตกต่ำ

ศรี-ฤกษณ-ใจตนุย ปรภ-นิตยานนท

ศรี-อไทวต คทาธร ศรีवास-ที-คะอร-ภกต-วฤนท

ข้าพเจ้าขอแสดงความเคารพอย่างสูงแด่ ศรี ฤกษณ ใจตนุย , ปรภ นิตยานนท , ศรี อไทวต , คทาธร
, ศรีवास และสาวกทั้งหลายในสายแห่งการอุทิศตนเสียสละ

หเร ฤกษณ หเร ฤกษณ ฤกษณ ฤกษณ หเร หเร

หเร राम หเร राम राम राम หเร หเร

ภควท-คีตา หรือที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า คีโตปนิษท เป็นหัวใจของความรู้พระ เวท และเป็นหนึ่งใน
ปนิษท ที่สำคัญที่สุดในวรรณกรรมพระ เวท แน่นอนว่ามีคำอธิบาย ภควท-คีตา - เป็นภาษาอังกฤษ
มากมาย เราอาจถามว่ามันจำเป็นด้วยหรือที่จะต้องอธิบายกันอีกครั้งหนึ่ง ภควท-คีตา ฉบับนี้จะอธิบาย
ดังนี้ เมื่อไม่นานมานี้มีสุภาพสตรีชาวอเม ฤคันคนหนึ่งได้ขอร้องให้อาตมาแนะนำหนังสือ ภควท-คีตา ที่
แปลเป็นภาษาอังกฤษ ในอเม ฤคามีหนังสือ ภควท-คีตา ที่เป็นภาษาอังกฤษมากมาย แต่เท่าที่
อาตมาเห็น ไม่เพียงแต่ในอเม ฤค เท่านั้น แม้แต่ในอินเดียก็เช่นกัน เมื่อพูดกันอย่างจริง ๆ ไม่มีเล่ม
ใดเลยที่เชื่อถือได้ เพราะว่าหนังสือเกือบทุกเล่มผู้อธิบายได้แสดงความคิดเห็นของตนเอง โดยไม่ได้
สัมผัสกับเนื้อหาสาระอันแท้จริงของ ภควท-คีตา

เนื้อหาสาระอันแท้จริงของ ภควท-คีตา ได้กล่าวไว้ในตัวของ ภควท-คีตา เองดังนี้ ถ้าเราต้องการรับ
ประทานยา เราต้องปฏิบัติตามคำสั่งที่เขียนอยู่บนฉลากยา เราไม่ควรรับประทานยาตามความต้องการ
ที่ผิดพลาดของเราหรือจากคำแนะนำของเพื่อนเราต้องรับประทานยาตามคำสั่งที่อยู่บนฉลาก หรือตาม
คำสั่งแพทย์ เช่นเดียวกัน ภควท-คีตา ควรได้รับการยอมรับเหมือนกับผู้ที่รู้สึได้ว่า ผู้ตรัส ภควท-
คีตา คือองค์ ศรี ฤกษณ พระองค์ทรงได้รับการกล่าวขานไว้ในทุก ๆ หน้าของ ภควท-คีตา ว่าเป็น
บุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า องค์ ภควาน คำว่า ภควาน บางครั้งหมายถึงมนุษย์ผู้มีอำนาจมาก หรือ
เทวดาผู้มีอำนาจมาก และแน่นอน คำว่า ภควาน ในที่นี้หมายถึงองค์ ศรี ฤกษณ บุคลิกภาพผู้ยิ่งใหญ่
แต่ในขณะเดียวกันเราควรรู้ว่า องค์ ศรี ฤกษณ เป็นบุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า ดังที่ได้ยืนยันไว้โดย
พระอาจารย์ผู้ยิ่งใหญ่ทั้งหลาย เช่นชังคะราชารยะ, रामानुजाचार्य , มธวอาจารย์ , นิมบาร์คะ สวามี,
ศรี ใจตนุย มหาปรภ และผู้เชื่อถือได้ในวิชาพระ เวท อีกมากมายในประเทศอินเดีย ฤกษณ ทรงได้
สถาปนาพระองค์เองว่าเป็นบุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า ใน ภควท-คีตา, พรหม-สัหิตา, และ ปุราณ ทั้ง
หลาย โดยเฉพาะ ศรีมท-ภาควตม ซึ่งเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ภากวต ปุราณ (ฤกษณสุ ตู ภควาน สุ
ยม) ฉะนั้น เราควรจะรับเอา ภควท-คีตา ฉบับเดิม ตามที่บุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้าได้ตรัสไว้ในบท
ที่สี่ ของ ภควท-คีตา (4.1-3) ว่า

อิมं विसृजेत योऽ

โปรกุตวาน อหฺม อวยยม
วิสุวาน มนเว ปฺราห
มนฺร อิกฺษวากเว 'พฺรวิต
เอวํ ปรมฺปฺรา-ปฺราปฺตม
อิมํ ราชฺรโย วิทฺธ
ส กาเลเนห มหตา
โยโค นษฺฏส ปฺรณ-ตป
ส เอวํ มยา เต 'ทฺย
โยคส โปรกุตส ปฺราตนส
ภโกต 'สิ เม สขา เจติ
รหสฺยํ ทฺย เอตทฺ อุตตมม

ณ ที่นี้พระองค์ตรัสแก่ *อรุชฺณ* ว่า ระบบ *โยค* แห่ง *ภควทฺ-คิตา* นี้ ครั้งแรกพระองค์ตรัสแก่สุริยเทพ สุริยเทพทรงอธิบายแก่ *มนุ* และ *มนุ* ทรงอธิบายให้ *อิกฺษวาก* ด้วยระบบ *ปรมฺปฺรา* นี้ จากผู้ตรัสผู้หนึ่ง มาสู่ผู้ตรัสอีกผู้หนึ่ง ระบบ *โยค* นี้จึงได้ถูกถ่ายทอดลงมา เมื่อกาลเวลาผ่านไปนานระบบนี้ได้สูญหายไป ฉะนั้น พระองค์ทรงตรัส *ภควทฺ-คิตา* ขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ครั่งนี้ตรัสให้แก่ *อรุชฺณ* ณ สมรภูมิ *กुरु เกษตร*

พระองค์ทรงตรัสแก่ *อรุชฺณ* ว่าที่พระองค์ทรงถ่ายทอดความลับสุดยอดนี้ให้แก่ *อรุชฺณ* เนื่องจาก *อรุชฺณ* เป็นทั้งสาวกและสหาย คำอธิบายในประเด็นนี้คือ *ภควทฺ-คิตา* - เป็นหนังสือสำหรับสาวกขององค์ *ภควาน* มีนักทฤษฎีนิยมอยู่สามประเภทคือ *ชฺฎานี โยคี*, และ *ภโกต* หรืออีกนัยหนึ่ง คือผู้ที่ไม่เชื่อในรูปลักษณ์, นักบำเพ็ญฌาน และสาวก ณ ที่นี้ ทรงตรัสแก่ *อรุชฺณ* อย่างชัดเจนว่า พระองค์ทรงให้ *อรุชฺณ* เป็นผู้รับสาส์คนแรกของ *ปรมฺปฺรา* ใหม่ นี้ เพราะว่าสายเก่าได้ขาดตอนไป ดังนั้น จึงเป็นพระราชประสงค์ของพระองค์ที่จะสถาปนา *ปรมฺปฺรา* ขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเป็นสายเดียวกันกับสายที่ทรงถ่ายทอดให้กับสุริยเทพ และทรงเป็นพระราชประสงค์ของพระองค์ที่จะให้ *อรุชฺณ* เป็นต้นตำรับที่น่าเชื่อถือได้ในการเข้าใจ *ภควทฺ-คิตา* ดังนั้น เราจะเห็นว่า *ภควทฺ-คิตา* ได้ถูกสอนให้ *อรุชฺณ* โดยเฉพาะ เพราะ *อรุชฺณ* เป็นสาวก ศิษย์โดยตรงและเป็นสหายสนิทของ *ภฤษฺณ* ฉะนั้น ผู้ที่จะเข้าใจ *ภควทฺ-คิตา* ได้ดีที่สุด นั้น ควรจะมีคุณสมบัติคล้าย *อรุชฺณ* คือจะต้องเป็นสาวกผู้ที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับพระองค์ ในทันทีที่ *ราม* เป็นสาวกเราจะมีความสัมพันธ์กับ *ภฤษฺณ* โดยตรง เรื่องนี้เป็นเรื่องที่จะเลียดอ่อนและประณีตมากแต่จะกล่าวโดยสรุปว่า สาวกมีความสัมพันธ์กับบุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้าหนึ่งในห้ารูปแบบดังต่อไปนี้

1. เราอาจจะเป็นสาวกแบบไม่แสดงออก
2. เราอาจจะเป็นสาวกแบบแสดงออก
3. เราอาจจะเป็นสาวกแบบเพื่อน
4. เราอาจจะเป็นสาวกแบบบิดามารดา
5. เราอาจจะเป็นสาวกแบบคู่รัก

อรุชฺณ ทรงมีความสัมพันธ์กับ *ภฤษฺณ* แบบเพื่อน มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงระหว่างมิตรภาพแบบนี้กับมิตรภาพในโลกวัตถุ มิตรภาพเช่นนี้เป็นมิตรภาพทิพย์ที่ไม่ใช่ใครก็มีได้ แน่แน่นอนที่ทุกคนมีความสัมพันธ์โดยเฉพาะกับองค์ *ภควาน* และความสัมพันธ์นั้นจะได้รับการฟื้นฟูขึ้นจากความสมบูรณ์แห่งการอุทิศตนเสียสละรับใช้ด้วยความจงรักภักดี แต่ในสถานการณ์ของชีวิตปัจจุบัน ไม่เพียงแต่เราจะลืมนึกถึง *ภควาน* เท่านั้น แต่เรายังลืมนึกความสัมพันธ์นิรันดร์ที่มีต่อพระองค์ด้วย มีสิ่งมีชีวิตทั้งหมดนับเป็นจำนวนพัน ๆ ล้าน แต่ละชีวิตจะมีความสัมพันธ์โดยเฉพาะกับพระองค์นิรันดร์ เช่นนี้เรียกว่า *สวรูป* จา

กวีนี้แห่งการอุทิศตนเสียสละรับใช้ด้วยความจงรักภักดี เราสามารถฟื้นฟู *สวรูป* นี้ได้ ในระดับนี้เรียกว่า *สวรูป-สิทธิ* หมายถึงความสมบูรณ์ในสถานภาพพื้นฐานของเรา ดังนั้น *อรุณ* ทรงเป็นสาวกและได้มาสัมผัสกับองค์ *ภควาน* จันมิตร

อรุณ ทรงยอมรับเอา *ภควท-คิตา* นี้มาได้อย่างไรเราควรให้ความสนใจลักษณะท่าทีแห่งการยอมรับนี้ได้ให้ไว้ในบทที่สิบ (10.12-14)

*อรุณ อุวาจ
ปรี พรหม ปรี ฐาม
ปรีตริ ปรม ภวาน
ปรัศ ศาสดา ทิวยม
อาทิ-เทวม อช วิกรม
อาหุส ตวาม ฤษยส เสรว
เทวฤษี นารทส ตตหา
อลิต เทวโล วุยาส
สวย์ ใจ พรวีเม
สรวม เอตท ฤต มเนย
ยณ มำ วลี เกศ
น ทิ เต ภควน วุยกติ
วิทฺร เทวาน ทานวาท*

“ *อรุณ* ตรัสว่า พระองค์ทรงเป็นบุคลิภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า ทรงเป็นที่พำนักพักพิงสูงสุด ทรงเป็นผู้บริสุทธิ์ที่สุด ทรงเป็นสัจธรรมที่สมบูรณ์ พระองค์ทรงเป็นอมตะ ทรงเป็นทิพย์ ทรงเป็นปฐมองค์ ไม่มี การเกิด และทรงเป็นผู้ยิ่งใหญ่ที่สุด นักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ทั้งหลาย เช่น *นารท อลิต เทว* และ *วุยาส* ได้ยืนยันความจริงเช่นนี้เกี่ยวกับพระองค์ และมาบัดนี้พระองค์ทรงประกาศให้เข้าใจทราบ โอ *ฤษณ* ข้าพเจ้าขอน้อมรับโดยดุษฎีว่าทุกสิ่งที่พระองค์ตรัสเป็นสัจธรรม แม้แต่เหล่าเทวดาหรือเหล่ามารก็ไม่สามารถเข้าใจบุคลิภาพแห่งพระองค์ได้”

หลังจากที่ *อรุณ* ทรงสดับฟัง *ภควท-คิตา* จากบุคลิภาพสูงสุดแห่งพระเจ้าแล้ว *อรุณ* ทรงยอมรับ องค์ *ศรี ฤษณ* ว่าเป็น *ปรี พรหม* หรือ *พรหมน* สูงสุด ทุกชีวิตเป็น *พรหมน* แต่ว่าชีวิตที่สูงสุดหรือ บุคลิภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า คือ *พรหมน* สูงสุด *ปรี ฐาม* หมายความว่าพระองค์ทรงเป็นที่พำนัก พักพิงสูงสุดสำหรับทุกสิ่งทุกอย่าง *ปรีตรม* หมายความว่าพระองค์ทรงมีความบริสุทธิ์ปราศจากมลทิน ทางวัตถุ *ปรัชม* หมายความว่า พระองค์ทรงเป็นผู้ที่มีความสุขเกษมสำราญสูงสุด *ศาสดม* เป็นอมตะ *ทิวยม* เป็นทิพย์ *อาทิ-เทวม* บุคลิภาพสูงสุดแห่งพระเจ้าองค์เดิมแท้ *อชม* ไม่มีการเกิด และ *วิกรม* ผู้ยิ่งใหญ่ที่สุด

เราอาจคิดว่า *ฤษณ* ทรงเป็นพระสหายของ *อรุณ* *อรุณ* จึงทรงตรัสสรรเสริญเยินยอพระองค์ แต่ เพื่อขจัดความสงสัยเช่นนี้ให้ออกจากจิตใจของผู้อ่าน *ภควท-คิตา* *อรุณ* จึงทรงยืนยันคำสรรเสริญนี้ใน โศลกต่อมาว่า *ฤษณ* ทรงได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคลิภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า ไม่เพียงแต่ *อรุณ* เท่านั้น แม้แต่ผู้ที่น่าเชื่อถือได้ เช่น *นารท อลิต เทว* และ *วุยาส* ท่านเหล่านี้เป็นบุคลิภาพผู้ยิ่งใหญ่ที่แจกจ่ายความรู้พระ *เวท* เหมือนดังเช่นที่ *อาจารย์*ทั้งหลายยอมรับ ดังนั้น *อรุณ* ได้ตรัสแต่ *ฤษณ* ว่าทรงยอมรับทุกสิ่งทุกอย่างที่ *ฤษณ* ตรัสว่ามีความสมบูรณ์บริบูรณ์ *สรวม เอตท ฤต มเนย* “ข้าพเจ้ายอมรับทุกสิ่งทุกอย่างที่พระองค์ตรัสว่าเป็นสัจธรรม” *อรุณ* ตรัสว่า บุคลิภาพแห่งพระเจ้านี้ ยากนักที่จะเข้าใจ แม้แต่เหล่าเทวดาผู้ยิ่งใหญ่ก็ไม่สามารถเข้าใจพระองค์ หมายความว่าแม้แต่ บุคลิภาพที่ยิ่งใหญ่กว่ามนุษย์ ก็ยังไม่สามารถเข้าใจพระองค์ ดังนั้นมนุษย์ธรรมดาจะเข้าใจ *ฤษณ* ได้

อย่างไร ถ้าหากไม่มาเป็นสาวกของพระองค์

ฉะนั้น เราจึงควรรับ *ภควท-คีตา* ด้วยจิตวิญญานแห่งการอุทิศตนเสียสละไม่ควรคิดว่าตัวเราเทียบเท่ากับ *ภุชฺชน* และไม่ควรคิดว่า *ภุชฺชน* ทรงเป็นเพียงบุคคลธรรมดาสามัญ หรือแม้แต่คิดว่า พระองค์ทรงเป็นบุคลิภาพผู้ยิ่งใหญ่มาเท่านั้น องค์ *ศรี ภุชฺชน* ทรงเป็นบุคลิภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า ฉะนั้น ตามที่ *ภควท-คีตา* หรือที่ *อรุชุน* ได้ตรัสไว้ว่า ผู้ที่พยายามเข้าใจ *ภควท-คีตา* อย่างน้อยตามทฤษฎีควรยอมรับว่า *ศรี ภุชฺชน* ทรงเป็นบุคลิภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า และด้วยจิตวิญญานที่ยอมรับเช่นนี้ ก็จะสามารรถเข้าใจ *ภควท-คีตา* นอกเสียจากว่าเราอ่าน *ภควท-คีตา* ด้วยจิตวิญญานที่ยอมรับเช่นนี้มี ฉะนั้น เป็นการยากมากที่จะเข้าใจ *ภควท-คีตา* เพราะจะเป็นสิ่งที่เร้นลับมาก

ภควท-คีตา คืออะไร จุดมุ่งหมายของ *ภควท-คีตา* ก็เพื่อที่จะนำพามนุษยชาติให้ออกจากอวิชชาแห่งชีวิตทางวัตถุ ทุก ๆ คนจะมีความยากลำบากนานัปการเหมือนดังเช่น *อรุชุน* ทรงอยู่ในความยากลำบากที่จะต้องต่อสู้ในสมรภูมิ *กुरुเกษตร* *อรุชุน* ทรงศิโรราบแด่ *ศรี ภุชฺชน* จากนั้น *ภุชฺชน* จึงตรัส *ภควท-คีตา* นี้ไม่เพียงให้แต่ *อรุชุน* เท่านั้น เราทุก ๆ คนก็เต็มไปด้วยความวิตกกังวลในโลกวัตถุนี้ ความเป็นอย่างของเรายอยู่ในบรรยากาศที่ไม่เป็นความจริง อันที่จริงเราไม่ควรจะถูกความไม่เป็นจริงมาข่มขู่ดวงวิญญานของเราซึ่งเป็นอมตะ อย่างไรก็ดี เราได้ถูกจับมาอยู่ในสถานที่ *อสต อสต* หมายถึงสิ่งที่ไม่เป็นจริง

ในจำนวนมนุษย์มากมายที่ได้รับความทุกข์ มีน้อยคนนักที่จะถามถึงสภาพของตนเองว่า ตนเองคืออะไร แล้วเหตุใดจึงมาอยู่ในสภาวะที่ไม่เหมาะสมเช่นนี้ ฯลฯ นอกจากว่ามีความตื่นตัวที่จะถามถึงสภาวะแห่งความทุกข์นี้ นอกจากรู้แล้วว่าตนเองไม่ต้องการความทุกข์ แต่ต้องการแก้ปัญหาความทุกข์ทั้งปวง มี ฉะนั้น ก็ไม่ควรพิจารณาว่าเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มนุษยชาติเริ่มต้นเมื่อคำถามเหล่านี้เกิดขึ้นในจิตใจของตนเอง ใน *พुरुหม-สูตร* คำถามเช่นนี้เรียกว่า *พुरुหม-ชิษฺญาสา , อตฺหาโต พुरुหม-ชิษฺญาสา* กิจกรรมของมนุษย์ทั้งหมดจะถือว่าล้มเหลวหากเราไม่ตั้งคำถามเกี่ยวกับธรรมชาติแห่งสัจธรรม ฉะนั้น ผู้ที่เริ่มคำถามว่าทำไมเราจะต้องได้รับทุกข์ทรมาน? หรือว่า *ราหม* จากไหน? และเราจะไปไหนหลังจากตายไปแล้ว? เช่นนี้จะป็นนักศึกษาที่ควรค่าในการเข้าใจ *ภควท-คีตา* นักศึกษาผู้มีความจริงใจควรมีความเคารพอย่างมั่นคงต่อบุคลิภาพสูงสุดแห่งพระเจ้าและนักศึกษาเช่นนี้ คือ *อรุชุน*

องค์ *ศรี ภุชฺชน* เสด็จลงมาเพื่อสถาปนาจุดมุ่งหมายแท้จริงของชีวิต โดยเฉพาะเมื่อมนุษย์ลืมนัดหมายนี้ แม้กระนั้นจากผู้ที่ตื่นแล้วจำนวนมากมาย จะมีเพียงคนเดียวที่สามารถเข้าถึงเจตนารมณ์แห่งความเข้าใจสถานภาพหน้าที่อันแท้จริงของตนเอง สำหรับผู้นั้น *ภควท-คีตา* จึงถูกตรัสขึ้น อันที่จริงเราทั้งหมดกำลังถูกนางเลิกร้ายแห่งอวิชชาลึนกินอยู่ทุกขณะ แต่พระองค์ทรงมีพระเมตตาต่อสิ่งมีชีวิตมาก โดยเฉพาะมนุษย์ เมื่อเป็นเช่นนี้ พระองค์จึงตรัส *ภควท-คีตา* และให้สหายของพระองค์ *อรุชุน* มาเป็นศิษย์

ในฐานะที่เป็นสหายของ *ศรี ภุชฺชน* *อรุชุน* ทรงอยู่เหนืออวิชชาทั้งปวง แต่ที่สมรภูมิ *กुरुเกษตร* *อรุชุน* ทรงถูกอวิชชาครอบงำ เพื่อที่จะให้ *อรุชุน* ทรงตั้งคำถามต่อ *ภุชฺชน* เกี่ยวกับปัญหาชีวิต เพื่อพระองค์จะทรงอธิบายให้เป็นประโยชน์แก่ชนรุ่นหลังสืบต่อไป และจะได้วางแผนชีวิตอย่างถูกต้อง จากนั้นมนุษย์จะได้ปฏิบัติตามและทำให้ภารกิจของชีวิตมนุษย์เสร็จสิ้นสมบูรณ์

เนื้อหาสาระของ *ภควท-คีตา* ประกอบด้วยความเข้าใจสัจธรรมพื้นฐานห้าประการประการแรกอธิบายถึงศาสตร์แห่งองค์ *ภควาน* จากนั้นอธิบายถึงสถานภาพพื้นฐานของสิ่งมีชีวิต *ชีว, อิศวร* หมายถึงผู้ควบคุม และ *ชีว* หมายถึง สิ่งมีชีวิตผู้ถูกควบคุม ถ้าหากว่าสิ่งมีชีวิตกล่าวว่าตนเป็นอิสระ ไม่ถูกควบคุม เช่นนี้เรียกว่าเสียสติ เพราะสิ่งมีชีวิตถูกควบคุมอยู่ตลอดเวลา อย่างน้อยในชีวิตสภาวะวัตถุ ฉะนั้น เนื้อหาสาระของ *ภควท-คีตา* จึงกล่าวถึง *อิศวร* ผู้ควบคุมสูงสุด และ *ชีว* สิ่งมีชีวิตผู้ถูกควบคุม *ปรัภฤติ* (ธรรมชาติวัตถุ), กาลเวลา (ระยะเวลาที่จักรวาลเป็นอยู่ หรือปรากฏการณ์ของธรรมชาติวัตถุ) และ

กรรม (กรรม) ทั้งหมดได้กล่าวไว้ ณ ที่นี้ ปราภฏการณ์ในจักรวาลเต็มไปด้วยกิจกรรมที่แตกต่างกัน สิ่งมีชีวิตทั้งหมดมีการทำกิจกรรมแตกต่างกัน จาก *ภควท-คีตา* เราต้องเรียนรู้ว่า องค์ *ภควาน* คืออะไร? สิ่งมีชีวิตคืออะไร? พระ-คริติคืออะไร? ปราภฏการณ์ในจักรวาลคืออะไร? ถูกควบคุมด้วยกาลเวลาได้อย่างไร? และอะไรคือกิจกรรมของสิ่งมีชีวิต

จากเนื้อเรื่องพื้นฐานทั้งห้าประการใน *ภควท-คีตา* ได้สถาปนาว่าองค์ *ภควาน* หรือ *ฤษณ* หรือ *พรหม* หรือผู้ควบคุมสูงสุด หรือ *ปรมาตมา* เราอาจจะใช้ชื่ออะไรก็ได้ที่เราชอบซึ่งเป็นผู้ยิ่งใหญ่ที่สุด โดยคุณสมบัติแล้ว สิ่งมีชีวิตก็เหมือนผู้ควบคุมสูงสุด ตัวอย่างเช่น องค์ *ภควาน* ทรงควบคุมกิจกรรมในจักรวาลของธรรมชาติวัตถุ ซึ่งจะอธิบายในบทต่อ ๆ ไปใน *ภควท-คีตา* ธรรมชาติวัตถุไม่เป็นอิสระ พระนางทรงปฏิบัติภายใต้คำสั่งขององค์ *ภควาน* ดังเช่น *ฤษณ* ตรัสว่า *มหารายฤษณ* *ปรภฤติ* *สุยเต* *ส-จรวาจร* "ธรรมชาติวัตถุนี้ปฏิบัติภายใต้คำสั่งของข้า" เมื่อเราเห็นสิ่งอัศจรรย์มากมายเกิดขึ้นในจักรวาลวัตถุ เราควรรู้ว่าเบื้องหลังของปราภฏการณ์ในจักรวาลวัตถุนี้มีผู้ควบคุม ไม่มีอะไรปรากฏออกมาได้โดยไม่มีผู้ควบคุม หากเราไม่พิจารณาถึงผู้ควบคุม เราก็มีความคิดเหมือนกับเด็ก ๆ ตัวอย่างเช่น เด็กอาจจะคิดว่ารถยนต์นี้นำอัศจรรย์ที่สามารถวิ่งเองได้ โดยไม่ต้องมีม้าหรือสัตว์มาลากจูง แต่คนปกติธรรมดาารู้ธรรมชาติของระบบเครื่องยนต์ว่าทำงานอย่างไร เขาจะรู้เบื้องหลังของเครื่องยนต์ว่ามีคนขับเป็นบุคคล ในทำนองเดียวกันองค์ *ภควาน* ทรงเป็นผู้ขับ ซึ่งภายใต้คำสั่งของพระองค์กิจกรรมทั้งหมดจึงดำเนินไป ทรงยอมรับในบทต่อ ๆ มาว่า *ชี* หรือสิ่งมีชีวิตเป็นละอองอนุของพระองค์ เศษทองคำก็เป็นทองคำ น้ำหนึ่งหยดจากมหาสมุทรก็มีความเค็มเช่นเดียวกัน ดังนั้น สิ่งมีชีวิตเป็นละอองอนุของผู้ควบคุมสูงสุด *อิศวร* หรือองค์ *ภควาน* *ศรี ฤษณ* *ราม* คุณสมบัติทั้งหมดขององค์ *ภควาน* ในปริมาณเพียงเล็กน้อยเนื่องจากเราเป็น *อิศวร* ย่อย ๆ ที่พยายามจะควบคุมธรรมชาติ ดังเช่นปัจจุบันนี้เราพยายามจะควบคุมอวกาศและดาวเคราะห์ดวงอื่น ๆ แนวโน้มการควบคุมยังมีอยู่ เพราะว่ามันมีอยู่ใน *ฤษณ* แต่ถึงแม้ *ราม* แนวโน้มที่จะเป็นเจ้าแห่งธรรมชาติวัตถุ ควรรู้ว่าเราไม่ใช่ผู้ควบคุมสูงสุด เรื่องนี้ได้อธิบายไว้ใน *ภควท-คีตา*

ธรรมชาติวัตถุคืออะไร? ได้อธิบายไว้ใน *ภควท-คีตา* ว่าเป็น *ปรภฤติ* หรือธรรมชาติที่ต่ำกว่า สิ่งมีชีวิตเป็น *ปรภฤติ* ที่สูงกว่า *ปรภฤติ* จะอยู่ภายใต้การควบคุมเสมอ ไม่ว่าจะเป็น *ปรภฤติ* ที่สูงหรือต่ำกว่า *ปรภฤติ* เป็นสตรีเพศและนางถูกควบคุมโดยองค์ *ภควาน* เหมือนกับกิจกรรมของภรรยาถูกสามีควบคุม *ปรภฤติ* จะเป็นรองอยู่เสมอ ถูกควบคุมโดยองค์ *ภควาน* ซึ่งเป็นผู้ควบคุม สิ่งมีชีวิตและธรรมชาติวัตถุทั้งคู่ถูกควบคุม โดยองค์ *ภควาน* เป็นผู้คุม ตาม *ภควท-คีตา* ถึงแม้ว่าสิ่งมีชีวิตเป็นละอองอนุขององค์ *ภควาน* ก็ถือว่าเป็น *ปรภฤติ* ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนในบทที่เจ็ดของ *ภควท-คีตา* ว่า *อปรยม* *อิตสุ* *ต* *ว* *อนุยก* *ปรภฤติ* *วิทุ* *เม* *ปรามชี* *ภูตาม* "ธรรมชาติวัตถุนี้เป็น *ปรภฤติ* เบื้องต่ำของข้า แต่เหนือไปกว่านี้ยังมีธรรมชาติอีกแบบหนึ่งเรียกว่า *ชี* *ภูตาม* สิ่งมีชีวิต"

ธรรมชาติวัตถุประกอบด้วยคุณลักษณะสามประการ คุณลักษณะความดี ตัณหาและอวิชชา สูงไปกว่านี้มีกาลเวลาที่เป็นอมตะ ด้วยการผสมผสานกันของคุณลักษณะแห่งธรรมชาติภายใต้การควบคุมของกาลเวลาอมตะ มีกิจกรรมเรียกว่า *กรรม* กิจกรรมเหล่านี้ปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยโบราณกาล เราจะได้รับความสุขหรือความทุกข์เนื่องจากผลของการกระทำของเรา ตัวอย่างเช่น ถ้าหากว่าอาตมาเป็นนักธุรกิจทำงานอย่างขยันขันแข็งด้วยสติปัญญา และสั่งสมเงินมากมายในธนาคาร เช่นนี้อาตมาเป็นผู้มีความสุขเกษมสำราญ ต่อมาธุรกิจล้มละลายลง อาตมาจะเป็นผู้ได้รับความทุกข์ทรมานในทำนองเดียวกัน ในทุก ๆ ด้านของชีวิตเราได้รับความสุขหรือความทุกข์จากผลงานของเรา เช่นนี้เรียกว่า *กรรม* หรือ *กรรม*

อิศวร (องค์ *ภควาน*) *ชี* (สิ่งมีชีวิต) *ปรภฤติ* (ธรรมชาติ) *กาล* (กาลเวลาอมตะ) และ *กรรม* (กรรม) ทั้งหมดได้อธิบายไว้ใน *ภควท-คีตา* ทั้งห้าประการนี้ องค์ *ภควาน* สิ่งมีชีวิต ธรรมชาติวัตถุ และกาล

เวลา เป็นอมตะ ปรากฏการณ์ของ *ปรัญญติ* อาจเป็นการชั่วคราวแต่จะไม่ผิด นักปราชญ์บางท่านกล่าวว่าปรากฏการณ์ของธรรมชาติวัตถุนั้นผิด แต่ตามปรัชญาของ *ภควท-คีตา* หรือตามปรัชญาของ *ไวษณ* ว์ไม่เป็นเช่นนั้น ปรากฏการณ์ของโลกไม่ถือว่าผิด มันเป็นความจริงแต่จะไม่ถาวร คล้ายๆ กับก้อนเมฆซึ่งเคลื่อนผ่านท้องฟ้าไป หรือว่าฝนที่ตกตามฤดูกาลให้ความชุ่มฉ่ำต่อเมล็ดข้าว เมื่อหน้าฝนผ่านไปก้อนเมฆถูกพัดไปที่อื่นพืชพันธุ์ธัญญาหารที่ได้รับความชุ่มฉ่ำจากฝนก็แห้งแล้งลง เช่นเดียวกับปรากฏการณ์ทางวัตถุนี้ เกิดขึ้นชั่วเวลาหนึ่ง เป็นอยู่สักพักหนึ่ง จากนั้นก็สูญหายไป นี่คือการทำงานของ *ปรัญญติ* แต่ตัวจักรนี้จะเป็นอยู่เช่นนี้ตลอดกาล ฉะนั้น *ปรัญญติ* จึงเป็นอมตะไม่ถือว่าผิด องค์ *ภควาน* ตรัสถึงข้อนี้ว่า เป็น "*ปรัญญติ* ของข้า" ธรรมชาติวัตถุนี้เป็นพลังงานที่แยกมาจากองค์ *ภควาน* สิ่งมีชีวิตก็เป็นพลังงานขององค์ *ภควาน* เช่นเดียวกัน ถึงแม้ว่าจะไม่แยกจากกันแต่มีความสัมพันธ์ต่อกันชั่วกัลปาวสาน ดังนั้น องค์ *ภควาน* สิ่งมีชีวิต ธรรมชาติวัตถุ และกาลเวลา มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันทั้งหมด และทั้งหมดนี้เป็นอมตะ อย่างไรก็ตามก็ยังมีอีกสิ่งหนึ่งคือกรรม หรือ *กรรม* ที่ไม่เป็นอมตะ ผลกรรมของเราอาจจะนานมากแล้ว เราได้รับความทุกข์หรือความสุขจากผลกรรมตั้งแต่อดีตโบราณกาล แต่เราสามารถเปลี่ยนผลกรรมของเราได้ การเปลี่ยนเช่นนี้ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของความรู้ของเราเอง เราปฏิบัติกิจกรรมมากมาย ไม่ต้องสงสัยเลยว่าเราไม่รู้เลยว่ากิจกรรมใดที่เราปฏิบัติแล้วจะได้รับความหลุดพ้นไปจากกรรมและผลกรรมทั้งหลายเหล่านี้ แต่นั่นก็ได้อธิบายไว้ใน *ภควท-คีตา*

สถานภาพของ *อิศวร* (องค์ *ภควาน*) เป็นสถานภาพของจิตสำนึกสูงสุด *ชีว* หรือสิ่งมีชีวิตซึ่งเป็นละอองอนุขององค์ *ภควาน* ต่างก็มีจิตสำนึกเช่นเดียวกัน ทั้งสิ่งมีชีวิตและธรรมชาติวัตถุเป็น *ปรัญญติ* พลังงานขององค์ *ภควาน* แต่หนึ่งในสอง คือ *ชีว* มีจิตสำนึก *ปรัญญติ* ไม่มีจิตสำนึก และนี่คือข้อแตกต่าง ฉะนั้น *ชีว-ปรัญญติ* จึงได้ชื่อว่าสูงกว่า เนื่องจาก *ชีว* มีจิตสำนึกคล้ายจิตสำนึกขององค์ *ภควาน* จิตสำนึกขององค์ *ภควาน* เป็นจิตสำนึกที่สูงที่สุด อย่างไรก็ตามเราไม่ควรอ้างว่า *ชีว* หรือสิ่งมีชีวิตมีจิตสำนึกสูงสุดเช่นเดียวกัน สิ่งมีชีวิตไม่สามารถมีจิตสำนึกสูงสุดได้ ไม่ว่าจะเป็นความสมบูรณ์บริบูรณ์ในระดับใดและทฤษฎีที่ว่าเราสามารถมีจิตสำนึกสูงสุดได้ จึงเป็นทฤษฎีที่นำไปในทางที่ผิด เราอาจมีจิตสำนึกแต่ไม่ใช่จิตสำนึกที่สมบูรณ์หรือสูงสุด

ข้อแตกต่างระหว่าง *ชีว* และ *อิศวร* จะอธิบายในบทที่สิบสามของ *ภควท-คีตา* - พระองค์ทรงเป็น *เกษตร-ชฎ* จิตสำนึกเหมือนกับสิ่งมีชีวิต แต่สิ่งมีชีวิตมีจิตสำนึกแค่เฉพาะร่างกายของตนเองเท่านั้น ในขณะที่องค์ *ภควาน* ทรงมีจิตสำนึกในทุกๆ ร่างกาย เพราะว่าทรงประทับอยู่ภายในหัวใจของทุก ๆ ชีวิต พระองค์ทรงมีจิตสำนึกการเคลื่อนไหวทางจิตวิทยาของทุก *ชีว* ซึ่งเราไม่ควรลืมนี่ ได้อธิบายว่า *ปรมาตมา* - บุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้าประทับอยู่ในหัวใจของทุก ๆ ชีวิตเป็น *อิศวร* หรือผู้ควบคุม พระองค์ทรงประทานแนวทางเพื่อให้สิ่งมีชีวิตปฏิบัติตามที่ตนปรารถนาสิ่งมีชีวิตลืมนี่ไปว่าจะทำอะไร ครั้งแรกเราตั้งใจจะทำบางสิ่งบางอย่าง จากนั้นเราก็ถูกพันนาการอยู่ในกรรมและผลกรรมของเราเอง หลังจากละทิ้งร่างหนึ่งไปแล้ว เราจะเข้าไปสู่อีกร่างหนึ่งเหมือนการเปลี่ยนเสื้อผ้า ขณะที่ดวงวิญญาณท่องเที่ยวไปเราจะได้รับความทุกข์จากผลกรรมในอดีต กิจกรรมเหล่านี้สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เมื่อสิ่งมีชีวิตอยู่ในคุณลักษณะความดีเป็นคนปกติ และเข้าใจว่ากิจกรรมใดควรทำ หากทำได้เช่นนี้ ผลกรรมในอดีตของเราสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ฉะนั้น กรรมหรือ *กรรม* ไม่เป็นอมตะ จึงพูดได้ว่าทั้งห้าประการ (*อิศวร ชีว ปรัญญติ* กาลเวลา และ *กรรม*) มีสี่ประการที่เป็นอมตะส่วนกรรมไม่เป็นอมตะ

จิตสำนึกสูงสุด *อิศวร* คล้ายสิ่งมีชีวิตดังนี้ คือ จิตสำนึกขององค์ *ภควาน* และของสิ่งมีชีวิตอยู่เหนือโลกเป็นทิพย์ จิตสำนึกไม่ได้กำเนิดมาจากการสัมผัสกับวัตถุนั้นเป็นความคิดที่ผิด ทฤษฎีที่ว่าจิตสำนึกพัฒนาขึ้นภายใต้สถานการณ์ของการผสมผสานทางวัตถุบางประการนั้น *ภควท-คีตา* ไม่ยอมรับ จิตสำนึกที่อาจจะสะท้อนกลับมาแบบผิด ๆ ภายใต้การครอบงำของสถานการณ์ทางวัตถุ ดังเช่นแสงสะท้อนผ่านกระจกสีอาจจะเป็นสีอื่น แต่จิตสำนึกขององค์ *ภควาน* จะไม่มีผลกระทบจากวัตถุ *กฤษณ* ตรัสว่า *ม*

ยารุณเกษณ ปุรกุณติย เมื่อเสด็จลงมาในจักรวาลวัตร จิตสำนึกของพระองค์ทรงไม่ถูกระทบโดยวัตร มิฉะนั้นจะไม่ทรงเป็นผู้เหมาะสมที่จะตรัส *ภควท-คีตา* เกี่ยวกับเรื่องโลกทิพย์ เราไม่สามารถกล่าวอะไรเกี่ยวกับโลกทิพย์ ในเมื่อยังไม่เป็นอิสระจากจิตสำนึกที่มีมลทินทางวัตร ดังนั้น องค์ *ภควาน* ทรงไม่มีมลทินทางวัตร จิตสำนึกของเราในปัจจุบันมีมลทินทางวัตร *ภควท-คีตา* สอนให้เราทำจิตสำนึกที่มีมลทินทางวัตรนี้ให้บริสุทธิ์ ด้วยจิตสำนึกที่บริสุทธิ์การกระทำของเราจะสมยอมกับพระราชประสงค์ของ *อิศวร* เช่นนี้ จะทำให้ *ราวี* ความสุข มิใช่ที่เราต้องหยุดกิจกรรมทั้งปวง แต่เราต้องทำให้กิจกรรมของเราบริสุทธิ์ขึ้น และกิจกรรมที่ทำให้บริสุทธิ์นี้เรียกว่า *ภกฺติ* กิจกรรม ใน *ภกฺติ* คล้ายกับกิจกรรมธรรมดาสามัญ แต่ว่าไร้มลทิน ผู้ที่อยู่ในวิชาอาจเห็นสาวกปฏิบัติกิจกรรมหรือทำงานเหมือนคนธรรมดา คนที่ด้อยความรู้ประเภทนี้จะไม่ทราบว่าการกระทำของสาวก หรือขององค์ *ภควาน* ไม่มีมลทินจากจิตสำนึกที่ไม่บริสุทธิ์หรือวัตรจิตสำนึก ซึ่งอยู่นอกเหนือคุณลักษณะสามประการของธรรมชาติ อย่างไรก็ดี เราควรรู้ว่าขณะนี้จิตสำนึกของเรายังมีมลทิน

ขณะที่ *ราวี* มีมลทินทางวัตร เรียกว่าเราอยู่ภายใต้สภาวะวัตร จิตสำนึกที่ผิดจะแสดงออกภายใต้ความรู้สึกว่า ข้าเป็นผลผลิตของธรรมชาติวัตร เช่นนี้เรียกว่า อหังการผู้ที่ซึมซาบอยู่ในแนวคิดทางร่างกายไม่สามารถเข้าใจสภาวะของตนเอง *ภควท-คีตา* ถูกตรัสขึ้นเพื่อให้เราเป็นอิสระจากชีวิตที่เต็มไปด้วยแนวความคิดทางร่างกาย *อรุชุน* ทรงมาอยู่ในสถานการณ์เช่นนี้เพื่อจะได้รับข้อมูลจากพระองค์ เราต้องเป็นอิสระจากชีวิตที่มีแนวคิดชีวิตทางร่างกาย นี่คือการเบี่ยงเบนของนักทิพย์นิยมผู้ที่ต้องการอิสรภาพหลุดพ้น สิ่งแรกสุดต้องเรียนรู้ว่าตัว *ราวี* ใช่วิธีร่างกายวัตรนี้ *มฤติ* หรือความหลุดพ้นหมายถึงความมีอิสระภาพจากจิตสำนึกทางวัตร ใน *ศรีมท-ภากวตมุ* ได้กล่าวถึงคำจำกัดความของความหลุดพ้นว่า *มฤติร หิตวานนยตหา-รูปํ สวรूपेณ ว્યวสฺตหิตย,มฤติ* หมายถึง ความหลุดพ้นจากจิตสำนึกที่มีมลทินแห่งโลกวัตรนี้ และสถิตในจิตสำนึกที่บริสุทธิ์ คำสั่งสอนใน *ภควท-คีตา* ทั้งหมดมีจุดมุ่งหมายเพื่อฟื้นฟูจิตสำนึกที่บริสุทธิ์ ดังนั้น เราจะพบว่าคำสั่งสอนสุดท้ายของ *ภควท-คีตา* องค์ *ศรี ภฤษณ* ทรงถาม *อรุชุน* ว่า บัดนี้เธอมีจิตสำนึกที่บริสุทธิ์หรือยัง? จิตสำนึกที่บริสุทธิ์หมายถึงการปฏิบัติตามคำสั่งสอนขององค์ *ภควาน* นี่คือการสรุปและเนื้อหาสาระสำคัญทั้งหมดของจิตสำนึกที่บริสุทธิ์จิตสำนึก *ราวี* อยู่เนื่องจากเราเป็นละอองอนุขององค์ *ภควาน* แต่สำหรับเราอาจมีผลกระทบมาจากคุณลักษณะที่ต่ำกว่า แต่ว่าองค์ *ภควาน* ทรงไม่ถูกระทบเลย และนี่คือข้อแตกต่างระหว่างองค์ *ภควาน* และปัจเจกวิญญาณดวงเล็ก ๆ

จิตสำนึกคืออะไร? จิตสำนึกนี้คือ “ข้าพเจ้าเป็น” จากนั้นข้าพเจ้าเป็นอะไร ในจิตสำนึกที่มีมลทิน “ข้าพเจ้าเป็น” หมายถึง “ข้าพเจ้าเป็นพระเจ้าของทุกสิ่งทุกอย่างที่ได้มา ข้าพเจ้าเป็นผู้มีความสุขเกษมสำราญ” โลกนี้หมุนไป เนื่องจากทุกชีวิตคิดว่าตนเองเป็นพระเจ้าและเป็นผู้สร้างโลกวัตร มีจิตวิทยาสองรูปแบบในจิตสำนึกทางวัตร แบบหนึ่งคือ ข้าพเจ้าเป็นผู้สร้าง และอีกแบบหนึ่งคือ ข้าพเจ้าเป็นผู้มีความสุขเกษมสำราญแต่อันที่จริงองค์ *ภควาน* ทรงเป็นทั้งผู้สร้างและผู้มีความสุขเกษมสำราญ สิ่งมีชีวิตเป็นเพียงละอองอนุขององค์ *ภควาน* เท่านั้น ไม่ใช่เป็นผู้สร้างหรือผู้มีความสุขเกษมสำราญแต่เป็นผู้ร่วมมือ เราเป็นผู้ถูกสร้างขึ้นมาและเป็นผู้ให้มีความสุขเกษมสำราญ ตัวอย่างเช่นส่วนของเครื่องยนต์จะร่วมมือกับเครื่องยนต์ทั้งเครื่อง ส่วนของร่างกายจะร่วมมือกับร่างกายทั้งร่าง แขน ขา ตา ฯลฯ ทั้งหมดเป็นส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย แต่ว่าทั้งหมดมิใช่ผู้มีความสุขเกษมสำราญโดยแท้จริง ต้องเป็นส่วนมีความสุขเกษมสำราญ เท้าใช้เดิน มือใช้ส่งอาหาร ฟันใช้เคี้ยว ส่วนต่าง ๆ ทั้งหมดของร่างกายจะร่วมมือกัน เพื่อให้ท้องได้รับความพึงพอใจ เพราะว่าท้องเป็นอวัยวะหลักที่จะให้พลังงานแก่ร่างกายทั้งหมด ดังนั้นทุกสิ่งทุกอย่างจึงถูกส่งมาที่ท้อง เราจะให้อาหารและพลังงานแก่ต้นไม้ด้วยการรดน้ำไปที่ราก และเราจะให้พลังงานแก่ร่างกายด้วยการส่งอาหารไปที่ท้อง เพื่อร่างกายจะได้มีสุขภาพดี ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายจะต้องร่วมมือกัน เพื่อป้อนอาหารให้ท้อง เช่นเดียวกันองค์ *ภควาน* ทรงเป็นผู้มีความสุขเกษม

สำราญและเป็นผู้สร้าง เราในฐานะที่เป็นสิ่งมีชีวิตที่ต่ำกว่ามิใช่เพื่อร่วมมือให้พระองค์ทรงพอพระทัย การร่วมมือเช่นนี้จะช่วยให้เราได้อย่างแน่นอน เหมือนกับท้องได้รับอาหารก็จะไปช่วยส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย หากว่านิ้วมือคิดว่าเขาควรรับประทานอาหารเสียเองแทนที่จะส่งไปให้ท้อง ความสับสนวุ่นวายก็จะเกิดขึ้น จุดศูนย์กลางของการสร้างและความสุขเกษมสำราญคือองค์ *ภควาน* และสิ่งมีชีวิตเป็นผู้ร่วมมือ จากการร่วมมือทำให้เราได้รับความสุขเกษมสำราญ ความสัมพันธ์คล้ายกับความสัมพันธ์ระหว่างเจ้านายและผู้รับใช้ หากเจ้านายมีความพึงพอใจอย่างมาก ผู้รับใช้ก็จะได้รับความพึงพอใจ ในทำนองเดียวกัน องค์ *ภควาน* ทรงควรได้รับความพึงพอใจแน่วแน่มิที่จะเป็นผู้สร้างและจะเป็นผู้มีความสุขเกษมสำราญในโลกวัตถุจะมีอยู่ในสิ่งมีชีวิต เนื่องจากแน่วแน่มิเหล่านี้อยู่ในองค์ *ภควาน* ผู้ทรงสร้างจักรวาลวัตถุที่ปรากฏอยู่

ดังนั้น ใน *ภควท-คีตา* เราจะพบความสมบูรณ์ทั้งหมดประกอบด้วยผู้ควบคุมสูงสุด สิ่งมีชีวิตที่ถูกควบคุม ปรากฏการณ์แห่งจักรวาล กาลเวลาอมตะและ *กรม* หรือกิจกรรม ทั้งหมดนี้อธิบายไว้ในหนังสือเล่มนี้ ทั้งหมดนี้รวมเข้าด้วยกันประกอบเป็นความสมบูรณ์ทั้งหมด และความสมบูรณ์นี้เรียกว่า สัจธรรมที่สมบูรณ์สูงสุด ภาพที่สมบูรณ์และสัจธรรมที่สมบูรณ์ทั้งหมดคือบุคลิภาพขององค์ *ภควาน* ที่สมบูรณ์องค์ *ศรี ฤๅษณ* ปรากฏการณ์ทั้งหมดที่มีก็เนื่องมาจากพลังงานต่าง ๆ ของ *ฤๅษณ* พระองค์ทรงเป็นภาพที่สมบูรณ์

ได้อธิบายไว้ใน *ภควท-คีตา* ว่า *พรมน* อันรู้รูปลักษณะเป็นรองบุคลิภาพสูงสุดที่สมบูรณ์ (*พรมน โณหิ ปริติษฐาหม*) ได้อธิบายไว้อย่างละเอียดชัดเจนใน *พรมน-สูตร* ว่า *พรมน* เหมือนกับรัศมีของแสงอาทิตย์ *พรมน* อันรู้รูปลักษณะเป็นรัศมีที่เจิดจรัสของบุคลิภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า *พรมน* อันรู้รูปลักษณะเป็นความรู้ที่ไม่สมบูรณ์ของความสมบูรณ์ทั้งหมด และแนวคิดของ *ปรมาตมา* ก็เช่นเดียวกันในบทที่สิบห้า เราจะเห็นว่าบุคลิภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า (*ปรูโชตตม*) อยู่เหนือทั้ง *พรมน* อันรู้รูปลักษณะ และความรู้ส่วนหนึ่งของ *ปรมาตมา* บุคลิภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า เรียกว่า *สต จิต อานนท วิครท พรมน-สทิตา* เริ่มดังนี้: *อิศวรช ปรมช ฤๅษณช สจ-จิต-อานนท-วิครทอนาทริ อาทริ โควินทช สรว-การณ-การณม - - “ โควินท หรือ ฤๅษณ* ทรงเป็นแหล่งกำเนิดของแหล่งกำเนิดทั้งปวง พระองค์ทรงเป็นแหล่งกำเนิดองค์แรก พระองค์ทรงมีพระวรกายที่เป็นอมตะเปี่ยมไปด้วยความรู้และความปลื้มปิติสุข” ความรู้แห่ง *พรมน* อันรู้รูปลักษณะเป็นความรู้แห่ง *สต* (อมตะ) ของพระองค์ ความรู้แห่ง *ปรมาตมา* เป็นความรู้ *สต-จิต* (อมตะ ความรู้) แต่ความรู้แห่งบุคลิภาพสูงสุดแห่งพระเจ้าองค์ *ฤๅษณ* เป็นความรู้เหนือโลกทุกลักษณะ: *สต, จิต, และ อานนท* (อมตะ ความรู้ และความปลื้มปิติสุข) ใน *วิครท* (หรือรูป) ที่สมบูรณ์

ผู้ด้อยปัญญาพิจารณาว่า สัจธรรมสูงสุดรู้รูปลักษณะ แต่องค์ *ภควาน* ทรงมีบุคลิภาพทิพย์ ได้ยืนยันไว้เช่นนี้ในวรรณกรรมพระ *เวท* ทั้งหมด *นิโद्य นิद्यานำ เจตนศ เจตนานาม (กรู อุปนิษท 2.2.13)* ดังเช่นมนุษย์ทั้งหมดเป็นปัจเจกชน ทุกคนมีเอกลักษณ์ของตนเอง สัจธรรมที่สมบูรณ์สูงสุดก็เช่นเดียวกัน ในขั้นสุดท้ายจะเป็นบุคคล และความรู้แจ้งองค์ *ภควาน* เป็นความรู้แจ้งบุคลิกลักษณะทิพย์ในรูปที่สมบูรณ์ของพระองค์ รูปที่สมบูรณ์ทั้งหมดมิได้รู้รูปลักษณะ หากองค์ *ภควาน* ทรงด้อยกว่าสิ่งหนึ่งสิ่งใด พระองค์จะทรงเป็นความสมบูรณ์ทั้งหมดไม่ได้ ความสมบูรณ์ต้องมีทุกสิ่งทุกอย่างภายใต้ประสบการณ์ของเรา และเหนือประสบการณ์ของเรา มิฉะนั้น จะไม่มีความสมบูรณ์บริบูรณ์ ความสมบูรณ์ทั้งหมด (บุคลิภาพแห่งองค์ *ภควาน*) มีพลังอำนาจมากมาย (*ปราสุย ศกฺติร วิวิธว ศฺรูยเต*) *ฤๅษณ* ทรงแสดงอำนาจต่าง ๆ ได้อย่างไรนั้น ได้อธิบายไว้ใน *ภควท-คีตา* ปรากฏการณ์ในโลกนี้หรือโลกวัตถุที่เราอาศัยอยู่นี้ มีความสมบูรณ์ในตัวเองเช่นเดียวกัน เพราะธาตุทั้งยี่สิบสี่ที่ปรากฏชั่วคราวในจักรวาลวัตถุตามปรัชญา *สาขุข* ปรับตัวเองได้อย่างสมบูรณ์ในการผลิตทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นอย่างสมบูรณ์เพื่ออนุรักษ์จักรวาลนี้ไว้ และไม่มีสิ่งใดขาด ปรากฏการณ์นี้

ได้ถูกกำหนดเวลาไว้อย่างแน่นอนแล้ว ด้วยพลังงานของความสมบูรณ์ทั้งหมด และเมื่อถึงเวลาปรากฏการณ์ชั่วคราวนี้ก็จะถูกทำลายไป การจัดการที่บริบูรณ์ทั้งหมดจึงทำให้มีสิ่งเอื้ออำนวยความสะดวกอย่างสมบูรณ์ แม้แต่ในหน่วยสมบูรณ์เล็ก ๆ ดังเช่นสิ่งมีชีวิต การรู้แจ้งความสมบูรณ์และความไม่สมบูรณ์ต่าง ๆ ทั้งหมดเป็นประสบการณ์เนื่องมาจากความรู้ที่ไม่สมบูรณ์ของผู้ที่สมบูรณ์ ดังนั้น *ภควท-คีตา* จึงบรรจุความรู้อันสมบูรณ์แห่งปรัชญาพระ *เวท*

ความรู้พระ *เวท* ทั้งหมดไม่มีข้อผิดพลาด ชาวฮินดูยอมรับว่าความรู้พระ *เวท* สมบูรณ์และไม่มีข้อผิดพลาด ตัวอย่างเช่น มุลวูเป็นอุจจาระของสัตว์ ตาม *สมฤติ* หรือคำสั่งสอนของพระ *เวท* หากเราจะต้องอุจจาระของสัตว์เราต้องอาบน้ำชำระล้างร่างกายทันที แต่คัมภีร์พระ *เวท* กล่าวว่า มุลวูมีสารที่ทำให้บริสุทธิ์ซึ่งเราอาจจะคิดตรงกันข้าม แต่เพราะว่าเป็นคำสั่งสอนของพระ *เวท* การยอมรับเช่นนี้เราจึงไม่มีความผิดพลาด ในเวลาต่อมานักวิทยาศาสตร์ปัจจุบัน ได้พิสูจน์แล้วว่ามุลวูมีคุณสมบัติในการฆ่าเชื้อโรคทั้งหมดฉะนั้น ความรู้พระ *เวท* จึงสมบูรณ์ เพราะว่าอยู่เหนือความสงสัยและความผิดพลาดทั้งปวง และ *ภควท-คีตา* เป็นหัวใจของพระ *เวท* ทั้งหมด

ความรู้พระ *เวท* มิได้อยู่ที่การค้นคว้า งานค้นคว้านั้นไม่สมบูรณ์เพราะว่า เราค้นคว้าสิ่งต่าง ๆ ด้วยประสาทสัมผัสที่ไม่สมบูรณ์ เราต้องยอมรับความรู้ที่สมบูรณ์ซึ่งถ่ายทอดลงมาจากที่กล่าวไว้ใน *ภควท-คีตา* ด้วยระบบ *ปรมฺปรา* (ถ่ายทอดจากพระอาจารย์สู่ศิษย์) เราต้องรับความรู้จากแหล่งที่ถูกต้องในสาย *ปรมฺปรา* เริ่มต้นจากพระอาจารย์ทิพย์สูงสุดคือองค์ *ภควาน* เอง และถ่ายทอดสืบต่อลงมาจากพระอาจารย์สู่พระอาจารย์ตามลำดับ *อรุข* สาวกผู้ได้รับการศึกษาจาก *ภฤษณ* ทรงยอมรับทุกสิ่งทุกอย่างที่องค์ *ภควาน* ตรัสโดยไม่มีข้อแม้ เราไม่ควรรับเอาส่วนหนึ่งของ *ภควท-คีตา* และปฏิเสธอีกส่วนหนึ่ง เราต้องยอมรับ *ภควท-คีตา* โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงความหมาย และไม่มีการตัดทอนหรือเพิ่มเติมสิ่งใด ๆ ตามความคิดเห็นอันผิดพลาดของเรา *ภควท-คีตา* ควรได้รับการยอมรับว่าเป็นความรู้พระ *เวท* ที่มีความสมบูรณ์สูงสุด ความรู้พระ *เวท* ได้รับมาจากแหล่งกำเนิดทิพย์ และคำแรกขององค์ *ภควาน* ตรัสด้วยพระองค์เอง คำที่ตรัสโดยองค์ *ภควาน* เรียกว่า *อปะอรุเชย* หมายความว่าคำพูดเหล่านี้ไม่เหมือนกับคำพูดที่ปุถุชนคนธรรมดาพูด ในโลกวัตถุมีข้อบกพร่องสี่ประการคือ 1.บุคคลในโลกวัตถุต้องทำความผิดอย่างแน่นอน 2.บุคคลในโลกวัตถุอยู่ในความหลง 3.บุคคลในโลกวัตถุชอบโกงผู้อื่นและ 4.บุคคลในโลกวัตถุถูกจำกัดด้วยประสาทสัมผัสที่ไม่สมบูรณ์ จากความไม่สมบูรณ์สี่ประการนี้ เราจึงไม่สามารถถ่ายทอดข้อมูลที่สมบูรณ์แห่งความรู้ที่แผ่กระจายไปทั่วได้

ความรู้พระ *เวท* มิใช่ถ่ายทอดโดยสิ่งมีชีวิตที่มีความบกพร่อง ความรู้พระ *เวท* ได้ถูกถ่ายทอดเข้าไปที่หัวใจของพระ *พुरुหฺมา* (*พुरुหฺมา*) ดวงชีวิตแรก และพระ *พुरुหฺมา* ทรงถ่ายทอดวิชาความรู้นี้ให้บุตรและสาวก เหมือนดังที่ได้รับรู้มาจากภควาน องค์ *ภควาน* ทรงเป็น *บุรณฺมุ* สมบูรณ์ทุกประการ และไม่มีโอกาสเลยที่จะทรงมาอยู่ภายใต้กฎแห่งธรรมชาติวัตถุ ฉะนั้น เราควรมีปัญญาพอที่จะรู้ว่าองค์ *ภควาน* เพียงผู้เดียวทรงเป็นเจ้าของทุกสิ่งทุกอย่างในจักรวาลและทรงเป็นผู้สร้างองค์แรก พระองค์ทรงเป็นผู้สร้างพระ *พुरुหฺมา* ในบทที่สิบเอ็ดเรียกองค์ *ภควาน* ว่า พระ *ปีตามห* เพราะว่าพระ *พुरुหฺมา* ทรงถูกเรียกว่า *ปีตามห* พระอัยกาและองค์ *ภควาน* ทรงเป็นผู้สร้างพระอัยกา ฉะนั้น ไม่มีใครเลยที่ควรอ้างว่าเป็นเจ้าของสิ่งใด ๆ เราควรรับเอาเฉพาะสิ่งที่จัดสรรไว้ให้สำหรับเราโดยองค์ *ภควาน* ว่าเป็นสิ่งที่ควรจะได้รับ เพื่อให้เราดำรงชีวิตอยู่

มีตัวอย่างมากมายที่แนะนำว่าเราควรใช้ประโยชน์กับสิ่งที่องค์ *ภควาน* ทรงประทานให้ ได้อธิบายใน *ภควท-คีตา* ในตอนต้นที่ *อรุข* ทรงตัดสินใจว่าจะไม่รบในสมรภูมิ *ภุรุเกษตร* นี่เป็นการตัดสินใจของ *อรุข* *อรุข* ตรัสต่อองค์ *ภควาน* ว่าเป็นไปไม่ได้ที่ตนเองจะมาหาความสุขกับราชอาณาจักร หลังจากสังหารสังคยาติของตนการตัดสินใจเช่นนี้มีพื้นฐานอยู่ที่ร่างกาย เพราะ *อรุข* ทรงคิดว่าร่างกายเป็นของตนและสิ่งที่สัมพันธ์กับร่างกายหรือว่าส่วนที่แยกออกไป เป็นพี่ชาย น้องชาย หลานชายพี่เขย น้อง

เขย ปู่ ตา และอื่น ๆ ดังนั้น *อรุชุน* ทรงต้องการสนองความต้องการของร่างกาย *ภควท-คีตา* ถูกตรัสขึ้นโดยองค์ *ภควาน* เพื่อที่จะเปลี่ยนความคิดเห็นเช่นนี้ และในที่สุด *อรุชุน* ทรงตัดสินใจที่จะต่อสู้ ภายใต้อำนาจขององค์ *ภควาน* เมื่อ *อรุชุน* ตรัสว่า *กริเษย วจนํ ตว* "ข้าพเจ้าจะปฏิบัติตามคำดำรัสของพระองค์"

ในโลกนี้มนุษย์ไม่ควรมาทะเลาะกันเหมือนกับแมวและสุนัข เราควรฉลาดพอที่จะรู้ถึงความสำคัญของชีวิตมนุษย์ และควรปฏิบัติและการกระทำตัวให้เหมือนกับสัตว์เดรัจฉานทั่วไป มนุษย์ควรรู้แจ้งจุดหมายของชีวิต คำแนะนำนี้มีอยู่ในวรรณกรรมพระ *เวท* ทั้งหมด สารสำคัญได้ให้ไว้ใน *ภควท-คีตา* วรรณกรรมพระ *เวท* มีไว้สำหรับมนุษย์ไม่ใช่สำหรับสัตว์เดรัจฉาน สัตว์เดรัจฉานสามารถฆ่าสัตว์เดรัจฉานตัวอื่น และไม่มีปัญหาเรื่องความบาป แต่ถ้าหากมนุษย์ฆ่าสัตว์เพื่อสนองรสชาติที่ควบคุมไม่ได้ของตนจะต้องรับผิดชอบที่ทำผิดกฎธรรมชาติ ใน *ภควท-คีตา* ได้อธิบายไว้อย่างชัดเจนว่า มีกิจกรรมสามชนิดตามคุณลักษณะที่แตกต่างกันตามธรรมชาติ คือกิจกรรมแห่งความดี ตัณหา และอวิชชา ในทำนองเดียวกันก็มีอาหารอยู่สามชนิด อาหารแห่งความดี ตัณหาและอวิชชา ทั้งหมดนี้ได้อธิบายไว้อย่างชัดเจน ถ้าหากเราใช้ประโยชน์กับคำสั่งสอนในภควัด-คีตา อย่างถูกต้อง ชีวิตจะบริสุทธิ์และในที่สุดเราสามารถไปถึงจุดหมายปลายทาง ที่อยู่เหนือท้องฟ้าวัตถุ (*ยท คตวา น นีวรุตเนต ตท ธาม ปรมม*)

จุดหมายปลายทางที่เรียกว่าท้องฟ้า *สनाตน* ท้องฟ้าทิพย์อมตะ ในโลกวัตถุนี้ เราพบว่าทุกสิ่งทุกอย่างไม่ถาวร มีการเกิดขึ้น เป็นอยู่ชั่วคราว แพร่พันธุ์ หดตัวลงและสลายไปในที่สุด นี่คือนิยามแห่งโลกวัตถุ ไม่ว่าเราจะใช้ร่างกายนี้เป็นตัวอย่าง หรือผลไม้ผลหนึ่ง หรืออะไรก็ได้ แต่เหนือไปกว่าโลกอันไม่ถาวรนี้ ยังมีอีกโลกหนึ่งที่ *ราม* ใช้อธิบาย โลกนั้นมีธรรมชาติอีกแบบหนึ่งเป็น *สนาตน* หรืออมตะ ชีว หรือดวงชีวิต อธิบายไว้ว่าเป็น *สนาตน* องค์ *ภควาน* ทรงอธิบายว่าเป็น *สนาตน* ดังที่กล่าวไว้ในบทที่สิบเอ็ด เรายังมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับองค์ *ภควาน* เพราะว่าเราทั้งหมดมีคุณภาพเป็นหนึ่งคือ *สนาตน-ธรรม* หรือท้องฟ้า *สนาตน* บุคลิกภาพสูงสุด *สนาตน* และสิ่งมีชีวิต *สนาตน* จุดมุ่งหมายของ *ภควท-คีตา* ทั้งหมดนี้เพื่อฟื้นฟูอาชีพ *สนาตน* หรือ *สนาตน-ธรรม* ของเราซึ่งเป็นอาชีพอมตะของสิ่งมีชีวิต เรายังมีกิจกรรมชั่วคราวแตกต่างกันมากมาย แต่กิจกรรมทั้งหมดนี้ทำให้บริสุทธิ์ได้ เมื่อเรายกเลิกกิจกรรมชั่วคราวเหล่านี้ทั้งหมด และรับเอากิจกรรมที่ได้อธิบายไว้โดยองค์ *ภควาน* เช่นนี้เรียกว่าเป็นชีวิตที่บริสุทธิ์ของเรา

องค์ *ภควาน* และพระดำนักทิพย์ของพระองค์ทั้งคู่เป็น *สนาตน* เช่นเดียวกับสิ่งมีชีวิต ความสัมพันธ์ร่วมกันขององค์ *ภควาน* และสิ่งมีชีวิต ที่พระดำนักทิพย์เป็นความสมบูรณ์บริบูรณ์สูงสุดของชีวิตมนุษย์ องค์ *ภควาน* ทรงมีพระเมตตาต่อสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย เพราะว่าเราเป็นบุตรของพระองค์ *กฤษณ* ทรงประกาศใน *ภควท-คีตา* ว่า *สรว โยนิษุหํ พิช-ปรทส ปีตา* "ข้าเป็นพระบิดาของมวลชีวิต"แน่นอนว่ามีสิ่งมีชีวิตทุกชนิดตามแต่กรรมที่แตกต่างกันไป ณ ที่นี้องค์ *ภควาน* ทรงประกาศว่าทรงเป็นพระบิดาของทั้งหมด ฉะนั้น พระองค์เสด็จลงมา เพื่อเรียกดวงวิญญาณในสภาวะที่ตกต่ำทั้งหมดนี้ ในการที่จะเรียกพวกเขาเหล่านี้ให้กลับคืนสู่ท้องฟ้าอมตะ *สนาตน* - เพื่อสิ่งมีชีวิต *สนาตน* จะได้รับสภาพภาพ *สนาตน* ในความสัมพันธ์อมตะกับองค์ *ภควาน* องค์ *ภควาน* เสด็จลงมาด้วยพระองค์เองในรูปอวตารต่าง ๆ กันหรือทรงส่งผู้รับใช้ที่ใกล้ชิดสนิทสนมมาเป็นบุตร หรือผู้ร่วมงาน หรือ *อาจารย์* เพื่อที่จะมานำดวงวิญญาณในสภาวะวัตถุให้กลับคืนสู่เหย้า

ฉะนั้น *สนาตน-ธรรม* จึงไม่ใช่พิธีกรรมทางศาสนาที่แบ่งแยก แต่เป็นหน้าที่นิรันดร์ของสิ่งมีชีวิตอมตะที่มีความสัมพันธ์กับองค์ *ภควาน* ผู้เป็นอมตะสูงสุด *สนาตน-ธรรม* หมายถึงอาชีพนิรันดร์ของสิ่งมีชีวิตดังที่ได้กล่าวมาแล้ว *ศรี* พาดะ *รามานูชาจารย์* ได้อธิบายคำ *สนาตน* ว่า "เป็นสิ่งที่ไม่มีจุดเริ่มต้นและไม่มีจุดจบ" ดังนั้น เมื่อเราพูดถึง *สนาตน-ธรรม* เราต้องเชื่อมั่นในความเชื่อถือนำของ *ศรีปาถ รามานูชาจารย์*

ย ว่า มันไม่มีทั้งจุดเริ่มต้นและจุดจบ

คำว่าศาสนา มีข้อแตกต่างจาก *สनाตน-ธรรม* เล็กน้อย ศาสนาหมายถึงแนวคิดแห่งความศรัทธา และความศรัทธานั้นอาจจะเปลี่ยนแปลงได้ เขาอาจมีความศรัทธาในพิธีกรรมอย่างหนึ่ง และอาจเปลี่ยนความศรัทธาไปรับเอาความศรัทธาอีกรูปแบบหนึ่ง แต่ว่า *สนาตน-ธรรม* หมายถึงกิจกรรมที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงตัวอย่างเช่น ความเหลวไม่สามารถแยกออกจากน้ำได้และความร้อนก็ไม่สามารถแยกออกจากไฟได้ฉันใด น้ำที่อมตะนิรันดร์ของสิ่งมีชีวิตอมตะ ก็ไม่สามารถที่จะแยกออกจากสิ่งมีชีวิตได้ฉันนั้น *สนาตน-ธรรม* จึงเป็นส่วนที่แนบสนิทนิรันดร์ คู่ไปกับสิ่งมีชีวิต ฉะนั้น เมื่อเราพูดถึง *สนาตน-ธรรม* เราต้องเชื่อในความน่าเชื่อถือได้ของ *ศรีปาท รามานุจาจารย์* ว่าไม่มีทั้งจุดเริ่มต้นและจุดจบ สิ่งที่ไม่มีการเริ่มต้นและไม่มีการจุดจบจึงแบ่งแยกออกไม่ได้ เพราะเราไม่สามารถจำกัดเขตกำแพงใด ๆ ทั้งสิ้น ผู้ที่มีความศรัทธาในการแบ่งแยกพิจารณาอย่างผิด ๆ ว่า *สนาตน-ธรรม* ก็เป็นสิ่งที่แบ่งแยกเช่นเดียวกัน แต่ถ้าหากว่า *ราม* อดกลืนเข้าไปในประเด็นนี้ และพิจารณาด้วยแสงสว่างแห่งวิทยาศาสตร์ปัจจุบัน เป็นไปได้ที่เราจะเห็นว่า *สนาตน-ธรรม* เป็นภารกิจของมนุษย์ทั้งหมดในโลก และยิ่งไปกว่านั้นยังเป็นภารกิจของทุก ๆ ชีวิตในจักรวาล

ความศรัทธาในศาสนาที่ไม่ใช่ *สนาตน* อาจมีจุดเริ่มต้นในประวัติศาสตร์ของชีวิตมนุษย์ แต่ว่าไม่มีจุดเริ่มต้นในประวัติศาสตร์ของ *สนาตน-ธรรม* เพราะว่าจะคงอยู่ชั่วกาลปาวสานควบคู่ไปกับสิ่งมีชีวิต แต่สำหรับสิ่งมีชีวิต *ศาสน* หรือคัมภีร์ที่เชื่อถือได้ตรัสไว้ว่าสิ่งมีชีวิตไม่มีทั้งการเกิดและการตายใน *ภค* *ท-คิตา* ตรัสไว้ว่าสิ่งมีชีวิตไม่เคยเกิดและไม่เคยตาย เป็นอมตะ ไม่มีวันถูกทำลาย และจะคงอยู่ตลอดไป หลังจากที่ร่างกายวัตถุชั่วคราวนี้ถูกทำลาย ได้กล่าวถึงความหมายของ *สนาตน - ธรรม* เราต้องพยายามทำความเข้าใจแนวคิดของศาสนาจากรากศัพท์สันสกฤต *ธรรม* หมายถึงสิ่งที่มิอยู่ในตัวเสมอ ควบคู่กับสิ่งของนั้น เราสรุปได้ว่ามีความร้อนและแสงควบคู่ไปกับไฟ หากว่าไม่มีความร้อนและแสงคำว่าไฟก็ไม่มีความหมาย เช่นเดียวกัน เราจะต้องค้นหาส่วนที่สำคัญที่สุดของสิ่งมีชีวิต และสิ่งนั้นเป็นมิตรแท้แนบสนิทติดตัวเขาอยู่เสมอ มิตรแท้ที่ติดตัวเขาอยู่เสมอคือคุณสมบัติอมตะนิรันดร์ และคุณสมบัติอมตะนั้นก็คือศาสนาอมตะของตัวเอง

เมื่อ *สนาตน โคสวามี* ถาม *ศรี ใจตนุย มหาปรม* เกี่ยวกับ *สวรูป* ของทุก ๆ ชีวิต พระองค์ทรงตอบว่า *สวรูป* หรือสถานภาพพื้นฐานเดิมแท้ของสิ่งมีชีวิตคือการปฏิบัติตนรับใช้บุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า หากว่า *ราม* วิเคราะห์คำดำรัสของ *ศรี ใจตนุย* เราสามารถเห็นได้โดยง่ายดียวว่า แต่ละชีวิตจะปฏิบัติตนรับใช้อีกชีวิตหนึ่งเสมอ ชีวิตหนึ่งจะรับใช้ชีวิตอื่น ๆ ตามความสามารถที่แตกต่างกันไป จากการทำเช่นนี้ สิ่งมีชีวิตจึงได้รับความสุขในชีวิต สัตว์ที่ต่ำกว่ารับใช้มนุษย์ และคนรับใช้จะรับใช้เจ้านาย คุณ ก.รับใช้เจ้านาย ข. คุณ ข.รับใช้เจ้านาย ค. คุณ ค. รับใช้เจ้านาย ง. ฯลฯ ภายใต้สถานะเช่นนี้เราจะเห็นว่าเพื่อนจะรับใช้เพื่อนอีกคนหนึ่ง มารดาได้รับใช้บุตร ภรรยาได้รับใช้สามี และสามีรับใช้ภรรยา ฯลฯ หากเราค้นคว้าด้วยจิตวิญญานเช่นนี้เราจะเห็นว่าไม่มีข้อยกเว้นในการปฏิบัติตนรับใช้ในสังคมสิ่งมีชีวิต นักการเมืองจะเสนอนโยบายให้สาธารณะเพื่อความมั่นใจกับความสามารถที่ตนจะรับใช้ ผู้ลงคะแนนเสียงจึงให้คะแนนอันมีค่าแก่นักการเมือง โดยคิดว่าเขาจะรับใช้สังคมอย่างมีคุณค่า เจ้าของร้านรับใช้ลูกค้า ศิลปินรับใช้นายทุน นายทุนรับใช้ครอบครัว และครอบครัวรับใช้รัฐ ในรูปของความสามารถอมตะของสิ่งมีชีวิตอมตะ เช่นนี้ เราจะเห็นว่าไม่มีสิ่งมีชีวิตใดเลยที่ได้รับการยกเว้นจากการปฏิบัติตนรับใช้สิ่งมีชีวิตอื่น ดังนั้นเราสามารถสรุปได้อย่างถูกต้องว่า การรับใช้เป็นมิตรแท้คงอยู่เสมอไปควบคู่กับสิ่งมีชีวิต และการปฏิบัติตนรับใช้จึงเป็นศาสนาอมตะของสิ่งมีชีวิต

แต่มนุษย์จะอ้างว่าตนมีความศรัทธาเช่นนั้นเช่นนี้ตามกาลเวลาและสถานที่และจะอ้างว่าตนเป็นชาวฮินดู ชาวมุสลิม ชาวคริสเตียน ชาวพุทธ หรือว่า เป็นผู้ปฏิบัติตามนิกายอื่น ๆ ชื่อระบุเช่นนี้ ไม่ใช่ *สนาตน-ธรรม* ชาวฮินดูอาจเปลี่ยนความศรัทธามาเป็นมุสลิม หรือชาวมุสลิมอาจเปลี่ยนความศรัทธามาเป็น

ฮินดู หรือชาวคริสเตียนอาจเปลี่ยนความศรัทธาของตน ฯลฯ แต่ว่าในสภาวะการณ์ทั้งหมด การเปลี่ยนความศรัทธาในศาสนา ไม่ได้มีผลกระทบกับอาชีพอมตะแห่งการปฏิบัติตนรับใช้ผู้อื่น ชาวฮินดู ชาวมุสลิม หรือชาวคริสเตียน เป็นผู้รับใช้คนอื่นในทุกสภาวะการณ์ ดังนั้นการอ้างว่าตนมีความศรัทธาในศาสนานั้นศาสนานี้มิใช่เป็นการอ้าง *สนาตน-ธรรม* ของตน การปฏิบัติตนรับใช้คือ *สนาตน-ธรรม* อันที่จริงเราสัมพันธ์กับองค์ *ภควาน* ด้วยการรับใช้พระองค์ผู้ทรงมีความสุขเกษมสำราญสูงสุด และเราเป็นผู้รับใช้ของพระองค์ เราถูกสร้างขึ้นมาเพื่อความสุขเกษมสำราญของพระองค์ หากว่าเราร่วมมือในความสุขเกษมสำราญชั่วนิรันดร์กับบุคลิภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า เราจะมีความสุข มิฉะนั้น เราจะไม่มีความสุข เป็นไปไม่ได้ที่เราจะมีสุขโดยอิสระ เหมือนกับส่วนหนึ่งของร่างกายจะไม่สามารถมีความสุขได้หากไม่ร่วมมือกับท้อง เป็นไปไม่ได้ที่สิ่งมีชีวิตจะมีสุข โดยไม่ปฏิบัติตนรับใช้ทิพย์ด้วยความจงรักภักดีต่อองค์ *ภควาน*

ใน *ภควท-คีตา* การบูชาหรือปฏิบัติตนรับใช้ต่อเหล่าเทวดา ไม่ได้รับการยอมรับ ได้กล่าวไว้ใน บทที่เจ็ด โศลกที่ยี่สิบว่า

กาไมสุ ไตสุ ไตร หฤต-ชฎานาฮ

ปรปทยเนต 'นฺย-เทวดาฮ

ตํ ตํ นิยมม อสตุหยา

ปรกฤตยา นียตาฮ สวยา

“พวกที่ถูกความต้องการทางวัตถุโยมปัญญาไปจะศิโรราบต่อเทวดา และจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของพิธีกรรมในการบูชาตามธรรมชาติของตน” ได้กล่าวไว้อย่างง่าย ๆ ว่า ผู้ที่มีราคะเป็นตัวนำ จะบูชาเทวดาไม่บูชาองค์ *ภควาน* (*ศรี ภฤษณ*) เมื่อกล่าวถึงพระนาม *ภฤษณ* *ราม* ได้หมายถึงพระนามที่แบ่งแยก *ภฤษณ* หมายถึงความปลื้มปิติสุขสูงสุด ได้ยืนยันไว้ว่าองค์ *ภควาน* ทรงเป็นแหล่งกำเนิดหรือเป็นชุมทรัพย์แห่งความสุขทั้งมวล เราทั้งหมดกระหายที่จะได้มาซึ่งความสุข *อานันท-มโย 'ภยาสาต* (*เวทานต-สูตร* 1.1.12) สิ่งมีชีวิตมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับองค์ *ภควาน* คือเต็มไปด้วยจิตสำนึก และทั้งคู่ไฝหาความปลื้มปิติสุข องค์ *ภควาน* ทรงมีความปลื้มปิติสุขชั่วนิรันดร์ หากว่าสิ่งมีชีวิตมาสัมพันธ์กับพระองค์ และมาแสดงเป็นส่วนร่วมของพระองค์ ก็สามารภได้รับความปลื้มปิติสุขเช่นเดียวกัน องค์ *ภควาน* เสด็จลงมาในโลกแห่งความตาย เพื่อแสดงลีลาของพระองค์ที่วรินดาระนะซึ่งเต็มไปด้วยความปลื้มปิติสุข องค์ *ศรี ภฤษณ* ทรงประทับอยู่ที่ *วฤนทาวน* กิจกรรมของพระองค์กับเพื่อนเด็กเลี้ยงวัวและเพื่อนหญิงรวมทั้งชาว *วฤนทาวน* และโคทั้งหมดเต็มไปด้วยความปลื้มปิติสุข ประชากรทั้งหมดที่ *วฤนทาวน* ไม่รู้จักใครเลยนอกจาก *ภฤษณ* แต่ *ภฤษณ* ทรงไม่สนับสนุนพระบิดา *นนท มหาราช* ไปบูชาพระ *อินท* ผู้เป็นเทวดา เพราะว่าทรงประสงค์ที่จะสถาปนาสัจธรรมที่ว่ามนุษย์ไม่จำเป็นต้องบูชาเทวดาเราเพียงแต่บูชา *ภควาน* เพียงองค์เดียว เพราะจุดมุ่งหมายสุดยอดของเราคือกลับไปสู่พระตำหนักของพระองค์

พระตำหนักขององค์ *ศรี ภฤษณ* ได้อธิบายไว้ใน *ภควท-คีตา* บทที่สิบห้า โศลกหกดังนี้

น ตท ภาสยเต สุโรย

น ศศาลิงก น ปาวกย

ยท คตฺวาน นีวรุตเนต

ตท ธาม ปรมัมม

“พระตำหนักสูงสุดของข้า มิได้เจิดจรัสด้วยแสงอาทิตย์ แสงจันทร์ คบเพลิง หรือไฟฟ้าผู้ใดไปถึง ณ ที่นั้น จะไม่กลับมาในโลกวัตถุนี้อีก”

โศลกนี้บรรยายถึงท้องฟ้าอมตะ แน่นอนที่ *ราม* แนวคิดทางวัตถุเกี่ยวกับท้องฟ้าและเราคิดถึงมันในความสัมพันธ์กับดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว และ ฯลฯ แต่ในโศลกนี้ องค์ *ภควาน* ตรัสว่า ที่

ท้องฟ้าอมตะไม่มีความจำเป็นต้องมีดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ไฟฟ้า หรือคบเพลิงในรูปแบบใดก็ตาม เพราะว่าท้องฟ้าทิพย์มีรัศมีเจิดจรัสอยู่แล้ว โดย *พुरुหม-ไชยติรุ* ซึ่งเป็นรัศมีเจิดจรัสที่มีแหล่งกำเนิดมาจากองค์ *ภควาน* เราพยายามด้วยความยากลำบากเพื่อที่จะไปถึงดาวเคราะห์ดวงอื่น แต่ไม่ยากเลยที่จะเข้าใจพระดำนึกขององค์ *ภควาน* พระดำนึกนี้มีนามว่า *โคโลก* ใน *พुरुหม-สัหิตา* (5.37) ได้อธิบายไว้อย่างงดงามว่า *โคโลก เอว นิวสตุย อชิลัตม-ภูตย* องค์ *ภควาน* ทรงประทับนิรันดรออยู่ที่พระดำนึก *โคโลก* เราสามารถเข้าถึงพระองค์จากโลกนี้ได้ และเพื่อจุดมุ่งหมายนี้พระองค์เสด็จลงมาปรากฏพระวรกาย *สต จิต อานนท วิครท* อันแท้จริงของพระองค์ เมื่อทรงปรากฏในร่างนี้ เราจึงไม่จำเป็นต้องใช้จินตนาการของเราคิดว่ารูปร่างของพระองค์เป็นเช่นไร เพื่อไม่ส่งเสริมการสร้างจินตนาการแบบคาดคะเนเช่นนี้ องค์ *ภควาน* จึงเสด็จลงมา และทรงแสดงพระวรกายของพระองค์ตามความเป็นจริงในรูป *ศยามสนุท* ด้วยความอัปมงคลพวกด้อยปัญญาเยาะเย้ยพระองค์ เพราะว่าพระองค์เสด็จลงมาเหมือนพวกเราและเล่นกับเราเหมือนมนุษย์ ถึงแม้เป็นเช่นนี้เราก็ไม่ควรพิจารณาว่าพระองค์ทรงเหมือนกับพวกเรา ด้วยพลังอำนาจอันยิ่งใหญ่ที่พระองค์ทรงปรากฏในรูปลักษณะอันแท้จริงต่อหน้าพวกเรา และทรงแสดงลีลาของพระองค์ซึ่งเป็นลีลาเดียวกันกับที่เราจะพบ ณ พระดำนึกทิพย์ของพระองค์

ในรัศมีอันเจิดจรัสบนท้องฟ้าทิพย์ มีดาวเคราะห์จำนวนนับไม่ถ้วนลอยอยู่ *พुरुหม-ไชยติรุ* ส่องรัศมีมาจากพระดำนึกสูงสุด *ภุชุนโลก* และดาวเคราะห์ *อานนท - -มย, จิน-มย* ไม่ใช่วัตถุ ลอยอยู่ในรัศมีเหล่านี้ องค์ *ภควาน* ตรัสว่า *น ตท ภาสยเต สุโรย น ศสาโงก น ปาวกยท คตวา น นิ วรุตเนต ตท ธาม ปรม มม* ผู้ที่สามารถไปถึงท้องฟ้าทิพย์จะไม่ต้องลงมาในท้องฟ้าวัตถุอีกครั้ง ถึงแม้ว่าเราจะไปถึงดาวเคราะห์ที่สูงที่สุดในท้องฟ้าวัตถุ *พुरुหม* โลกหรือ *พुरुหมโลก* เราจะพบสภาวะชีวิตที่เหมือนกัน คือมีการเกิด การตาย ความเจ็บ และความแก่ จึงไม่ต้องพูดถึงดวงจันทร์ไม่มีดาวเคราะห์ดวงใดในจักรวาลวัตถุเป็นอิสระจากความทุกข์สี่ประการแห่งโลกวัตถุ สิ่งมีชีวิตเดินทางจากดาวเคราะห์ดวงหนึ่งไปสู่อีกดวงหนึ่ง แต่ไม่ใช่เราสามารถไปดาวเคราะห์ดวงไหนก็ได้ตามใจชอบโดยใช้เครื่องจักรกล หากเราปรารถนาจะไปถึงดาวเคราะห์ดวงอื่น มีวิธีการที่จะไปถึง กล่าวไว้ว่า *ยานติ เทว-วรตา เทวาน ปิตถาน ยานติ ปิตถ-วรตาส* ไม่มีความจำเป็นในการใช้เครื่องจักรกลหากเราต้องการเดินทางระหว่างดาวเคราะห์ *ภควท-คิตา* สอนว่า *ยานติ เทว-วรตา เทวาน* ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ และดาวเคราะห์เบื้องสูงอื่น ๆ เรียกว่าสวารกะ *โลก* มีดาวเคราะห์อยู่สามระบบ คือ ระบบสูง ระบบกลาง และระบบต่ำ โลกมนุษย์อยู่ในระบบกลาง *ภควท-คิตา* แนะนำว่าเราจะเดินทางอย่างไรให้ไปถึง ระบบดาวเคราะห์เบื้องสูง (เดอะ *โลก*) ด้วยสูตรง่าย ๆ *ยานติ เทว-วรตา เทวาน* เราเพียงแต่บูชาเทวดาของดาวเคราะห์ดวงนั้นด้วยวิธีนี้ เรายังจะไปถึงดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ หรือว่าระบบดาวเคราะห์ใด ๆ ที่สูงกว่าได้

แต่ *ภควท-คิตา* ไม่แนะนำให้เราไปที่ดาวเคราะห์ดวงใดในโลกวัตถุนี้ เพราะถึงแม้ว่าเราไปถึง *พुरुหม* โลกหรือ *พुरुหมโลก* ซึ่งเป็นดาวเคราะห์ที่สูงที่สุด โดยใช้เครื่องจักรกล อาจจะใช้เวลาเดินทางเป็นเวลาสี่หมื่นปี (แล้วใครจะมีชีวิตอยู่ถึงสี่หมื่นปี?) เรายังจะพบความไม่สะดวกสบายในโลกวัตถุ เช่น การเกิด การตาย ความเจ็บ และความแก่แต่ผู้ที่ต้องการจะไปถึงดาวเคราะห์ที่สูงสุด *ภุชุนโลก* หรือดาวเคราะห์ดวงใดภายในท้องฟ้าทิพย์ เขาจะไม่พบความไม่สะดวกสบายกับวัตถุเหล่านี้ ในบรรดาดาวเคราะห์ทั้งหมดในท้องฟ้าทิพย์ จะมีดาวเคราะห์ที่สูงสุดดวงหนึ่งมีชื่อว่า *โคโลก ภูณทวาน* ซึ่งเป็นดาวเคราะห์ดวงแรก ในพระดำนึกของบุคลิภาพสูงสุดแห่งพระเจ้าพระองค์แรกข้อมูลทั้งหมดนี้ได้ไว้ใน *ภควท-คิตา* และเราได้แจกจ่ายข้อมูลตาม *ภควท-คิตา* ว่าจะออกจากโลกวัตถุนี้ได้อย่างไร และเริ่มต้นชีวิตที่มีความปลื้มปิติสุขจริงในท้องฟ้าทิพย์

บทที่สิบห้าของ *ภควท-คิตา* ได้กล่าวถึงภาพอันแท้จริงของโลกวัตถุไว้ดังนี้

อุรุธ-มูลม อธ-ศาขม
อศฺวตฺตหฺ ปฺราหฺรุ อวยยม
ฉนฺทาสฺย สฺย ปฺรณานิ
ยสฺส ตฺวเท ส เวท-วิต

ณ ที่นี้ โลกวัตถุเปรียบเสมือนต้นไม้ที่มีรากขึ้นฟ้า และกิ่งก้านสาขาอยู่ด้านล่าง ตามประสบการณ์ หากเรายืนอยู่ริมแม่น้ำหรือแหล่งน้ำใดก็ตาม เราจะเห็นภาพสะท้อนในน้ำที่มียอดต้นไม้กลับกัน กิ่งก้านสาขาอยู่ด้านล่างและรากอยู่ด้านบน ในลักษณะเดียวกันโลกวัตถุนี้เป็นภาพสะท้อนจากโลกทิพย์ เป็นเงาของความจริงซึ่งไร้แก่นสารอันแท้จริงแต่จากเงาทำให้เราสามารถเข้าใจว่ามีแก่นสารและความเป็นจริง ในทะเลทรายไม่มีน้ำแต่ภาพหลอนจะหลอกเราว่ามีน้ำ ในโลกวัตถุไม่มีน้ำ ไม่มีความสุข น้ำแห่งความปลื้มปิติสุขที่แท้จริงมีอยู่ในโลกทิพย์

องค์ ภควานฺ ทรงแนะนำให้เรากลับไปยังโลกทิพย์ดังนี้ (ภควท-คิตา 15.5)

นิรฺมาน-โมหา ชิต-สงฺค-โทษา
อธฺยาตฺม-นิตฺยา วินิยุตฺต-กามาธ
ทวโนทฺวรุ วิมุกฺตาธ สุข-ทฺธช-สํชฺไชญฺร
คจฺฉนฺตย อมฺมณฺยาธ ปทฺม อวยยํ ตต

ปทฺม อวยยม หรือพระราชอาณาจักรอมตะนิรันดร์นั้น สามารถบรรลุถึงโดยผู้ที่เป็น นิรฺมาน-โมห เช่นนี้หมายความว่าอย่างไร? เราต้องการเกียรติยศ บางคนต้องการเป็นเจ้านายใหญ่โต บางคนต้องการเป็นประธานาธิบดี เป็นเศรษฐี เป็น กุศฺตรีย หรืออะไรก็แล้วแต่ ตราบใดที่เรายังยึดติดอยู่กับเกียรติยศเหล่านี้ เรายังยึดติดอยู่กับร่างกาย แต่เพราะว่าเราไม่ใช้ร่างกายนี้ นี่เป็นความรู้พื้นฐานแห่งความรู้ทิพย์ ะ ราม สัมผัสกับสามระดับของธรรมชาติวัตถุ แต่เราต้องไม่ยึดติด และอุทิศตนเสียสละด้วยความจงรักภักดีต่อองค์ ภควานฺ หากว่าเราไม่ยึดมั่นในการอุทิศตนเสียสละรับใช้ด้วยความจงรักภักดีต่อองค์ ภควานฺ เราก็ไม่สามารถที่จะหยุดความยึดติดกับสามระดับแห่งธรรมชาติวัตถุ เกียรติยศและความยึดติดเนื่องมาจากราคะและความต้องการของเรา ความต้องการที่จะเป็นเจ้าแห่งธรรมชาติวัตถุ ตราบใดที่เรายังไม่ยกเลิกแนวโน้มที่จะเป็นเจ้าแห่งธรรมชาติวัตถุนี้ เป็นไปไม่ได้ที่เราจะกลับไปสู่พระราชอาณาจักรขององค์ ภควานฺ สนาตน-ธรม พระราชอาณาจักรนิรันดร์ที่ไม่มีวันถูกทำลาย สามารถไปถึงได้โดยผู้ที่ไม่มีความสับสนอยู่ในเสน่ห์แห่งความสุขทางวัตถุที่ผิด ผู้ที่ตั้งมั่นอยู่ในการปฏิบัติตนรับใช้ต่อองค์ ภควานฺ ผู้สถิตอยู่เช่นนี้สามารถจะไปถึงพระตำหนักทิพย์สูงสุดได้อย่างง่ายดายตอนหนึ่งใน (8.21) ได้กล่าวไว้ว่า:

อวยฺกุต 'กุษร อิตฺย อุกฺตส
ตมฺ อาหุส ปรมํ คติม
ยํ ปฺราปฺย น นีวรฺตเนต
ตทฺ ฐาม ปรมํ มม

อวยฺกุต หมายถึงสิ่งที่ไม่ปรากฏ ไม่ใช่ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกวัตถุจะปรากฏออกมาให้เราเห็น ประสาทสัมผัสของเรานั้นไม่สมบูรณ์ เราจึงไม่สามารถเห็นดวงดาวทั้งหมดภายในจักรวาลวัตถุนี้ ในวรรณกรรมพระ เวท เราสามารถได้รับข้อมูลมากมายเกี่ยวกับดาวเคราะห์ทั้งหมด และเราจะเชื่อหรือไม่เชื่อก็ได้ ดาวเคราะห์ที่สำคัญ ๆ ทั้งหมดได้อธิบายไว้ในวรรณกรรมพระ เวท โดยเฉพาะ ศฺรึมฺท-ภากฺตมฺ และโลกทิพย์ซึ่งอยู่เหนือไปจากท้องฟ้าวัตถุนี้ ได้อธิบายว่าเป็น อวยฺกุต (ไม่ปรากฏ) เราควรมีความปรารถนาและใฝ่ฝันเพื่อไปยังอาณาจักรอันสูงส่งนั้น เพราะเมื่อเราได้ไปถึงอาณาจักรนั้นแล้ว เราจะต้องกลับมาในโลกวัตถุนี้อีกต่อไป

จากนี้อาจมีคำถามว่า เราจะไปถึงพระตำหนักทิพย์ขององค์ ภควานฺ ได้อย่างไรข้อมูลนี้ได้ให้ไว้ในบทที่

แปด โดยกล่าวว่า

อนุต-กาลาเล จ มามุ เอว

สมรณ มุกตวา กเลวรม

ยส ปุรยาติ ส มท-ภาว

ยาติ นาสตย อตฺร สักยส

“ใครก็แล้วแต่ที่ในบั้นปลายชีวิตก่อนออกจากร่างนี้ระลึกถึงข้า จะมาถึงธรรมชาติของข้าโดยไม่ต้องสงสัย” (ภควท-คีตา 8.5) ผู้ที่คิดถึง *ภุฤษณ* ในขณะที่ตายจะไปหา *ศรี ภุฤษณ* เราต้องจำพระวรกายของ *ภุฤษณ* ถ้าเราออกจากร่างนี้ไปด้วยการระลึกถึงรูปลักษณ์นี้แน่นอนว่าเราจะไปถึงอาณาจักรทิพย์ *มท-ภาว* หมายถึง ธรรมชาติสูงสุดของสิ่งมีชีวิตสูงสุด สิ่งมีชีวิตสูงสุดคือ *สตุ จิตฺ อาณนท วิครท* หมายถึง รูปลักษณ์ของพระองค์ที่เป็นอมตะ เปี่ยมไปด้วยความรู้ และความปลื้มปิติสุข ร่างกายปัจจุบันของเรา ไม่ใช่ *สจ-จิต-อาณนท* แต่เป็น *อสตุ* (ไม่ใช่ *สตุ*) ไม่เป็นอมตะ สลายได้ ไม่ใช่ *จิต* ที่เต็มไปด้วยความรู้แต่เต็มไปด้วยอวิชชา เราไม่มีความรู้เกี่ยวกับอาณาจักรทิพย์ เราไม่มีความรู้ที่สมบูรณ์ แม้แต่ในโลกวัตถุนี้ มีสิ่งที่เรายังไม่รู้อีกมากมาย ร่างกายก็เป็น *นิรานนท* เช่นเดียวกัน แทนที่จะเปี่ยมไปด้วยความปลื้มปิติสุข ก็เต็มไปด้วยความทุกข์ ความทุกข์ทั้งหมดที่ *ราม* ประสบการณ์ในโลกนี้เกิดขึ้นมาจากร่างกาย แต่ผู้ที่จากร่างนี้ไปด้วยการระลึกถึงองค์ *ภควาน ศรี ภุฤษณ* จะได้รับร่าง *สจ-จิต-อาณนท* แทนที่

วิธีการออกจากร่างกายนี้และเข้าไปสู่อีกร่างหนึ่งในโลกวัตถุได้ถูกจัดไว้เรียบร้อยแล้ว หลังจากถูกตัดสินว่าจะอยู่ร่างไหนในชาติหน้า มนุษย์จึงตาย ผู้ที่มีอำนาจสูงกว่าเป็นผู้ตัดสินตามผลกรรมของเราในชาตินี้ ไม่ใช่สิ่งมีชีวิตเป็นผู้กำหนด เราอาจเจริญขึ้นหรืออาจตกต่ำลง ชีวิตนี้จึงเป็นการเตรียมตัวสำหรับชีวิตหน้า ดังนั้น หากเราเตรียมตัวในชีวิตนี้ดีเพื่อเจริญขึ้นไปถึงอาณาจักรขององค์ *ภควาน* แน่แน่นอนว่าหลังจากที่เราออกจากร่างวัตถุนี้แล้ว เราจะได้รับร่างทิพย์เหมือนกับร่างของพระองค์

ดังที่ได้อธิบายไว้แล้วว่ามโนภิกขุนิยมหลายประเภท เช่น *พฺรหฺม-วาที, ปริมาตม-วาที* และ *สวาก* ได้กล่าวไว้เช่นกันว่าใน *พฺรหฺม-โชยติรุ* (ท้องฟ้าทิพย์) มีดาวเคราะห์ทิพย์นับจำนวนไม่ถ้วน จำนวนดาวเคราะห์เหล่านี้มีมากกว่าจำนวนของดาวเคราะห์ทั้งหมดในโลกวัตถุ ได้ประมาณไว้ว่าโลกวัตถุนี้มีขนาดเพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ของการสร้าง (*เอกาเศน สตุหิโต ชคตุ*) ในส่วนของโลกวัตถุนี้มีจำนวนร้อยล้านพันล้านจักรวาล พร้อมทั้งดาวเคราะห์ ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และดวงดาวเป็นจำนวนล้าน ๆ ดวง แต่การสร้างโลกวัตถุนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการสร้างทั้งหมด การสร้างส่วนใหญ่อยู่ในโลกทิพย์ ผู้ที่มีความต้องการจะกลืนเข้าไปในความเป็นอยู่ของ *พฺรหฺม* สูงสุดจะย้ายไปอยู่ใน *พฺรหฺม-โชยติรุ* ขององค์ *ภควาน* ซึ่งเป็นท้องฟ้าทิพย์ สวากต้องการได้รับความสุขเกษมสำราญด้วยการมีความสัมพันธ์กับองค์ *ภควาน* จะได้เข้าไปอยู่ที่ดาวเคราะห์ *ไวภูณรุ* ซึ่งมีจำนวนมากมายมหาศาล และพระ *นารายณ* สักราวตารที่แบ่งแยกออกมาจากองค์ *ภควาน* ทรงประทับอยู่ ณ ที่นั่นด้วย ซึ่งมีพระนามแตกต่างกัน เช่น *ปรหฺมุณ อนิรุท* และ *โควินท* ฉะนั้น ในบั้นปลายชีวิตของนักภิกขุนิยมจะระลึกถึง *พฺรหฺม-โชยติรุ, ปริมาตม* หรือ องค์ *ภควาน ศรี ภุฤษณ* ในทุก ๆ กรณีพวกเขาจะเข้าไปในท้องฟ้าทิพย์ แต่สวากหรือผู้ที่มาสัมผัสกับองค์ *ภควาน* โดยตรงเท่านั้นจึงเข้าไปยังดาวเคราะห์ *ไวภูณรุ* หรือดาวเคราะห์ *โคโลก ฤททาวณ* องค์ *ภควาน* ตรัสต่อว่า “โดยไม่ต้องสงสัย” เราต้องเชื่อเช่นนั้นอย่างแน่วแน่ เราไม่ควรปฏิเสธกับสิ่งที่ไม่ตรงกับจิตนาการของเราทั้งหมด ท่าทีของเราควรให้เหมือนกับ *อรชุน* ที่ตรัสว่า “ข้าพเจ้าเชื่อในทุกสิ่งทุกอย่างที่พระองค์ตรัส” ดังนั้น เมื่อองค์ *ภควาน* ตรัสว่าใครก็แล้วแต่ขณะที่กำลังตายระลึกถึงองค์ *ภควาน* ว่าพระองค์ทรงเป็น *พฺรหฺม, ปริมาตม* หรือ องค์ *ภควาน* จะเข้าไปสู่ท้องฟ้าทิพย์อย่างแน่นอนโดยไม่ต้องสงสัย และไม่มีคำถามอื่นใดอีกเกี่ยวกับความเชื่อเช่นนี้

ใน *ภควท-คีตา* (8.6) ได้อธิบายถึงหลักทั่วไป ในการที่จะเข้าไปในอาณาจักรทิพย์ เพียงแต่ระลึกถึงองค์

ภควานุ ขณะกำลังตาย

ยัม วาปี สุมรณ ภาว์

ตยชตย อเนต กเลวรม

ตัม ตม เอไวติ กะเณตย

สทา ตท-ภาว-ภาวิตย

“ไม่ว่าจิตใจจะคิดถึงสิ่งใดในขณะที่ออกจากร่างนี้ ในชาติหน้าเขาจะได้รับสิ่งนั้นอย่างแน่นอน” ก่อนอื่น เราต้องเข้าใจว่าธรรมชาติวัตถุเป็นพลังงานส่วนหนึ่งขององค์ ภควานุ ที่ทรงแสดงออกมา ใน วิทยุ ปร าวณ (6.7.61) พลังงานทั้งหมดขององค์ ภควานุ ได้อธิบายไว้ดังนี้

วิทยุ-ศกุตติส ปรา โปรกตา

เกษตร-ชญาชยา ตตทา ปรา

อวิทยา-กรม-สัจญานยา

ตฤติยา ศกุติริ อิชยเต

องค์ ภควานุ ทรงมีพลังงานมากมายจนนับไม่ถ้วน ซึ่งอยู่เหนือความรู้สึกนึกคิดของเรา อย่างไรก็ตาม นักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่หรือดวงวิญญาณผู้หลุดพ้นแล้วได้ศึกษา วิเคราะห์ และจำแนกพลังงานเหล่านี้ออกเป็นสามประเภท พลังงานทั้งหมดเป็น วิทยุ-ศกุตติ หมายความว่า เป็นพลังงานอันหลากหลายของพระ วิทยุ พลังงานแรกเรียกว่า ปร าว คือเป็นทิพย์หรือเหนือโลกสิ่งมีชีวิตเป็นพลังงานเบื้องสูงดังที่ได้อธิบายไว้แล้ว อีกพลังงานหนึ่งเป็นพลังงานวัตถุซึ่งอยู่ในคุณลักษณะอวิชา ขณะที่กำลังตายเราอาจจะอยู่ภายในพลังงานเบื้องต่ำของโลกวัตถุนี้ หรืออาจย้ายไปที่พลังงานของโลกทิพย์ ดังที่ ภควท-คีตา (8.6) กล่าวว่า

ยัม วาปี สุมรณ ภาว์

ตยชตย อเนต กเลวรม

ตัม ตม เอไวติ กะเณตย

สทา ตท-ภาว-ภาวิตย

“ไม่ว่าจิตใจของเขาจะคิดถึงสิ่งใดในขณะที่ออกจากร่างนี้ ในชาติหน้าเขาก็จะได้รับสิ่งนั้นอย่างแน่นอน” ในชีวิตเราอาจเคยชินต่อการคิดถึงพลังงานวัตถุหรือพลังงานทิพย์ และมาบัดนี้เราจะเปลี่ยนความคิดจากพลังงานวัตถุนี้ให้มาเป็นพลังงานทิพย์ได้อย่างไร? มีวรรณกรรมทางพลังงานวัตถุมากมายที่เข้ามาอยู่ในสมองของเรา เช่น หนังสือพิมพ์ วารสารนวนิยาย ฯลฯ ความคิดของเราที่ซึมซาบอยู่ในวรรณกรรมเหล่านี้ จะต้องเปลี่ยนมาเป็นวรรณกรรมพระ เวท ฉะนั้น นักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ได้เขียนวรรณกรรมพระ เวท มากมายเช่น ปร าวณ, ปร าวณ มิได้เป็นจินตนาการ แต่เป็นประวัติศาสตร์ที่บันทึกไว้ ใน ใจตนุญ-จรีตานุฤต - (มธย 20.122) มีโคลงต่อไปนี้:

มายา-มคธ ซีเวร นาหิ สวตย กฤษณ-ชญาณ

ซีเวเร กฤษณาย ไกลา กฤษณ เวท-ปร าวณ

สิ่งมีชีวิตที่หลงลืมหรือดวงวิญญาณที่อยู่ในสภาวะวัตถุ ลืมความสัมพันธ์ของตนเองกับองค์ ภควานุ และพัวพันอยู่ในความคิดแห่งกิจกรรมทางวัตถุ เพื่อเปลี่ยนพลังความคิดของพวกเขาไปยังท้องฟ้าทิพย์ กฤษณ - ไทวปายน วุยาส ได้ให้วรรณกรรมพระ เวท ไว้มากมาย ชั้นแรกได้แบ่งคัมภีร์พระ เวท เป็นสี่ส่วน จากนั้นอธิบายใน ปร าวณ สำหรับผู้ที่มีความสามารถน้อย ท่านได้เขียน มหาภารต, ภควท-คีตา อยู่ใน มหาภารต จากนั้นวรรณกรรมพระ เวท ทั้งหมด ได้สรุปลงใน เวทานต-สูตร และเพื่อเป็นการชีแนะในอนาคต ท่านได้ให้คำอธิบายโดยธรรมชาติเกี่ยวกับ เวทานต-สูตร เรียกว่า ศรีมท-ภาคตม เราต้องใช้จิตใจของเราไปในการอ่านวรรณกรรมพระ เวท เหล่านี้เสมอ เหมือนกับนักวัตถุนิยมที่ใช้จิตใจอ่านหนังสือพิมพ์ วารสาร และวรรณกรรมทางโลกมากมาย เราต้องเปลี่ยนการอ่านของเรามาอ่านวรรณกรรมเหล่านี้ที่ วุยาสเทว ได้ให้ไว้ ด้วยการกระทำเช่นนี้จะทำให้เราระลึกถึงองค์ ภควานุ ในขณะที่

ที่ตาย และนี่เป็นวิธีเดียวที่พระองค์ทรงแนะนำ และทรงรับประกันผลไว้ว่า “โดยไม่ต้องสงสัย”

ตสมาดุ สเรวสุ กาเลสุ

มาม อนุสมร ยุธย จ

มยยุ อรูปิต-มโน-พุทธิรุ

มาม เอไวษยสย อสคยฮ

“ฉะนั้น *อรุชน* เธอควรระลึกถึงข้าเสมอในรูปลักษณะ *กุญฺณ* ในขณะเดียวกันก็ปฏิบัติหน้าที่ในการรบที่ได้จัดไว้ ด้วยการกระทำของเธอที่อุทิศแด่ข้า ทั้งจิตใจและปัญญาตั้งมั่นอยู่ที่ข้า เธอจะมาถึงข้าโดยไม่ต้องสงสัย” (*ภควท-คิตา* 8.7)

พระองค์ทรงมิได้แนะนำให้ *อรุชน* เพียงแต่ระลึกถึงพระองค์ และยกเลิกอาชีพรองตน พระองค์ทรงไม่เคยแนะนำในสิ่งที่ปฏิบัติไม่ได้ ในโลกวัตถุนีการที่จะรักษาร่างกายนี้ไว้ เราต้องทำงาน สังคมมนุษย์แบ่งออกตามหน้าที่การงานเป็นสี่วรรณะ *พราหมณ กษัตริย์ ไวศย และ ศูทร พราหมณ* หรือชั้นปัญญาชนทำงานประเภทหนึ่ง *กษัตริย์* หรือชนชั้นบริหารทำงานอีกประเภทหนึ่ง ชนชั้นพ่อค้าและกรรมกรทั้งหมดก็ทำหน้าที่เฉพาะของตน ในสังคมมนุษย์ไม่ว่าเราจะเป็นกรรมกรพ่อค้า นักบริหาร หรืออชาวนา หรือแม้แต่ผู้ที่อยู่ในชั้นสูงสุด เป็นผู้คงแก่เรียน นักวิทยาศาสตร์ นักศาสนา จะต้องทำงานเพื่อดำรงชีพ ฉะนั้น องค์ *ภควาน* ตรัสต่อ *อรุชน* ว่า *อรุชน* ไม่ควรยกเลิกอาชีพรองตน แต่ขณะที่ประกอบอาชีพ ควรระลึกถึง *กุญฺณ* (*มาม อนุสมร*) ถ้าหากว่า *อรุชน* ทรงไม่ฝึกฝนการระลึกถึง *กุญฺณ* ขณะที่ต่อสู้ดิ้นรนเพื่อดำรงชีวิต เป็นไปไม่ได้ที่ *อรุชน* จะทรงระลึกถึง *กุญฺณ* ในขณะกำลังตาย องค์ *ใจตนุย* ทรงแนะนำเช่นเดียวกันว่า *กิริตนิยส สทา หริย* เราควรฝึกฝนการสวดภาวนาพระนามขององค์ *ภควาน* เสมอ พระนามขององค์ *ภควาน* และองค์ *ภควาน* ไม่แตกต่างกัน ฉะนั้น คำสั่งสอนของ *กุญฺณ* ที่ให้แก่ *อรุชน* ว่า “จงระลึกถึงข้า” และคำสั่งสอนของ *ใจตนุย* ว่า “จงสวดภาวนาพระนามอันศักดิ์สิทธิ์ของ *กุญฺณ* เสมอ” เป็นคำสั่งสอนที่เหมือนกัน โดยไม่มีข้อแตกต่าง เพราะว่าองค์ *กุญฺณ* และพระนามของ *กุญฺณ* ไม่มีอะไรแตกต่างกัน ในระดับที่สมบูรณ์สูงสุดจะไม่มีข้อแตกต่างระหว่างข้ออ้างอิงและผู้อ้างอิง ดังนั้นเราจึงควรฝึกฝนการระลึกถึงองค์ *ภควาน* เสมอวันละยี่สิบสี่ชั่วโมง ด้วยการสวดภาวนาพระนามของพระองค์ และจัดกิจกรรมของชีวิตเพื่อให้เราสามารถระลึกถึง *ศรี กุญฺณ* เสมอเป็นเช่นนี้ได้ไว้อย่างไรนั้น บรรดา *อาจารย์* ได้ให้ตัวอย่างไว้ดังต่อไปนี้ หากสตรีที่แต่งงานแล้วไปสนใจชายอีกคนหนึ่ง หรือหากว่าผู้ชายไปสนใจหญิงที่ไม่ใช่ภรรยาของตน ความสนใจเช่นนี้ถือว่าเป็นสิ่งที่มีพลังมาก ผู้ที่มีความสนใจเช่นนี้จะคิดถึงคนรักเสมอภรรยาที่คิดถึงคู่รักของตน จะคิดเสมอว่าต้องการพบเขาแม้ขณะที่เธอทำงานบ้านอยู่อันที่จริงเธออาจปฏิบัติงานบ้านด้วยความระมัดระวังยิ่งขึ้น เพื่อที่สามีจะได้ไม่สงสัยความสนใจที่เธอมีต่อชายอื่น เช่นเดียวกัน เราควรระลึกถึงคู่รักสูงสุดองค์ *ศรี กุญฺณ* เสมอและในขณะเดียวกันก็ปฏิบัติหน้าที่ทางวัตถุอย่างดีเยี่ยม ความรู้สึกในความรักที่มีพลังเป็นสิ่งที่จำเป็น ณ ที่นี้ หากว่า *ราม* มีความรู้สึกในความรักที่เข้มข้นต่อองค์ *ภควาน* เราจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ของเรา และขณะเดียวกันก็ระลึกถึงพระองค์ แต่จะต้องพัฒนาความรู้สึกแห่งความรักนั้น ตัวอย่างเช่น *อรุชน* ทรงคิดถึง *กุญฺณ* เสมอ *อรุชน* ทรงเป็นสหายของ *กุญฺณ* ในขณะเดียวกัน *อรุชน* ก็เป็นนักรบ *กุญฺณ* ไม่ได้ทรงแนะนำให้ *อรุชน* ยกเลิกการต่อสู้และไปอยู่ในป่าบำเพ็ญฌาน เมื่อ *กุญฺณ* อธิบายระบบ *โยค* ให้ *อรุชน* *อรุชน* ตรัสว่าการปฏิบัติตามระบบนี้ เป็นไปไม่ได้สำหรับพระองค์

อรุชน อุวาจ

โย 'ย โยคสุ ตวยา ปุรฤตฮ

สาเมยน มรุตุน

เอตสยาหํ ปศยามิ

จภจลตวาท สุตหิตี สุตหิราม

“ *อรุณ* ตรัสว่า โอ้ *มธุสทน* ระบบ *โยค* ที่พระองค์ทรงสรุป ดูเหมือนว่าข้าพเจ้าจะปฏิบัติไม่ได้ และข้าก็ทนไม่ได้ เพราะจิตใจไม่สงบและไม่มั่นคง” (*ภควท-คีตา* 6.33)

แต่องค์ *ภควาน* ตรัสว่า:

*โยคินาม อปี สเรวษำ
มท-คเตนานตร-อาตมนา
ศรทธาวาน ภชเต โย มำ
ส เม ยุกต-ตโม มตธ*

“ในบรรดา *โยค* ทั้งหมด ผู้ที่มีความศรัทธาอันยิ่งใหญ่ต่อข้า ปฏิบัติตามคำสอนของข้าเสมอ ภายในใจระลึกถึงข้า และรับใช้ข้าด้วยความรักทักขิ เป็นผู้ที่อยู่ร่วมกับข้าอย่างใกล้ชิดใน *โยค* และเป็นผู้สูงกว่าใครทั้งหมด นี่คือการคิดเห็นของข้า” (*ภควท-คีตา* 6.47) ฉะนั้น ผู้ที่ระลึกถึงองค์ *ภควาน* จะเป็น *โยค* ที่ยิ่งใหญ่ที่สุด เป็น *ชฎานี* สูงสุด และเป็นสาวกผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดในขณะเดียวกันเสมอ องค์ *ภควาน* ตรัสแต่อาจจะต่อไปว่า ในฐานะที่ *อรุณ* เป็น *กษัตริย์* จะยกเลิกการต่อสู้ไม่ได้ แต่ถ้าหากต่อสู้พร้อมทั้งระลึกถึง *กฤษณ* ไปด้วย *อรุณ* ก็จะทรงสามารถระลึกถึง *กฤษณ* ได้ในขณะตาย แต่เราต้องพิจารณาอย่างสมบูรณ์ในการรับใช้ด้วยความรักทักขิต่อองค์ *ภควาน*

เราไม่ได้ทำงานด้วยร่างกายแต่ทำด้วยจิตใจและปัญญา หากว่าจิตใจและปัญญาถูกใช้ไปในการระลึกถึงองค์ *ภควาน* ประสาทสัมผัสก็就会被ใช้ในการรับใช้ขององค์ *ภควาน* โดยธรรมชาติ อย่างน้อยที่สุดกิจกรรมทางประสาทสัมผัสจะยังคงเหมือนเดิม แต่จิตสำนึกจะเปลี่ยนไป *ภควท-คีตา* สอนให้เราใช้จิตสำนึกและปัญญาให้ซึมซาบไปในการระลึกถึงองค์ *ภควาน* เพราะการซึมซาบเช่นนี้สามารถพาเราไปยังอาณาจักรขององค์ *ภควาน* หากจิตใจถูกใช้ไปในการรับใช้ขององค์ *ศรี กฤษณ* ประสาทสัมผัสก็就会被ใช้ในการรับใช้พระองค์โดยปริยาย นี่คือการปะและเป็นความลับของ *ภควท-คีตา* ซึ่งเป็นสิ่งเดียวกับการซึมซาบอย่างสมบูรณ์ในการระลึกถึง *ศรี กฤษณ*

ในปัจจุบันมนุษย์ดิ้นรนด้วยความยากลำบากที่จะไปถึงดวงจันทร์ แต่ไม่พยายามนำตนเองให้เจริญขึ้นในวิถีทิพย์ หาก *ราม* เวลาเหลืออยู่อีกห้าสิบปีเราควรใช้เวลาอันไม่มากนักไปกับการพัฒนาเพื่อระลึกถึงบุคลิภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า การปฏิบัติเช่นนี้เป็นวิธีการอุทิศตนเสียสละ

*ศรวณ กิรุตน์ วิโษณธ
สมรณ ปาท-เสวนม
อรุณ วุทน ทาสย์
สขม อาตม-นิเวทนม*

(*ศรีมท-ภากวตม* 7.5.23)

ขบวนการก้าววิธีนี้ *ศรวณม* หรือการสดับฟัง *ภควท-คีตา* จากผู้รู้แจ้ง เป็นวิธีที่ง่ายที่สุดซึ่งจะทำให้เราระลึกถึงองค์ *ภควาน* วิธีนี้จะทำให้เราระลึกถึงองค์ *ภควาน* ได้ในขณะที่วิญญาณออกจากร่าง และได้รับร่างทิพย์อันเหมาะสมในการร่วมสมาคมกับองค์

*อภยาส-โยค-ยุเกตน
เจตสา นานย-คามินา
ปรม ปุรุષ ทิวย์
ยาติ ปารุตทานจินตย*

“ผู้ที่ทำสมาธิจดจ่ออยู่ที่ข้าว่าเป็นองค์ *ภควาน* จิตใจระลึกถึงข้าเสมอโดยไม่เบี่ยงเบนจากวิถีทาง โอ้ *อรุณ* เขาจะต้องบรรลุถึงข้าอย่างแน่นอน” (*ภควท-คีตา* 8.8)

เช่นนี้ไม่ใช่เป็นวิธีที่ยากลำบากอันใดเลย อย่างไรก็ดี เราจะต้องศึกษาจากผู้ที่มีประสบการณ์ *ตท-วิชญา* *นารุตห์ ส* *ศรัม* *เอวากิเคจต* เราต้องเข้าพบผู้ที่ปฏิบัติชอบแล้ว จิตใจเราจะโผผินบินไปโน่นบินมานี้

อยู่เสมอ แต่เราต้องฝึกทำสมาธิด้วยจิตของเราตั้งมั่นอยู่ที่รูปลักษณะขององค์ *ภควาน ศรี ฤๅษณ* เสมอ หรือทำสมาธิอยู่ที่เสียงของพระนามอันศักดิ์สิทธิ์ของพระองค์ โดยธรรมชาติจิตใจเราจะไม่สงบไปไหน มาเนี่เสมอแต่จิตใจของเราสามารถมาพักอยู่ที่เสียงทิพย์ของ *ฤๅษณ* ฉะนั้น เราต้องทำสมาธิที่ *ปรหม บุ ฤษม* องค์ *ภควาน* ในอาณาจักรทิพย์ ในท้องฟ้าทิพย์ และบรรลุถึงวิธีและหนทางเพื่อความรู้แจ้งสูงสุด ความสำเร็จสูงสุดได้กล่าวไว้ใน *ภควท-คีตา* ประตู่แห่งความรู้นี้เปิดให้ไว้สำหรับทุก ๆ คน ไม่มีผู้ใดต้อง ห้าม บุคคลทุกชั้นวรรณะสามารถเข้าถึง *ฤๅษณ* ได้ด้วยการระลึกถึงพระองค์ เพราะการสดับฟังและการระลึกถึง *ฤๅษณ* ใคร ๆ ก็ทำได้

องค์ *ภควาน* ตรัสต่อไปว่า (*ภควท-คีตา* 9.32-33):

มำ หิ ปารุตห วุยปาศริตย
เย ปีสุยฮ ปาป-โยนยฮ
สตรियो ไวศยาสุ ตตหา ศุทราส
เต ปียานติ ปรา คติม
กิ ปุนร พราหมณาฮ ปุณยา
ภกตา ราษษยสุ ตตหา
อนิตยม อสุขิ โลกม
อิมิ ปราปุย ภขสว มาม

ดังนั้น องค์ *ภควาน* ตรัสว่า แม้แต่พ่อค้า สตรีที่ตกต่ำ กรรมกร หรือมนุษย์ที่มีชีวิตต่ำต้อยที่สุดก็สามารถเข้าถึงพระองค์ เราไม่จำเป็นต้องมีปัญญามาก ที่สำคัญคือใครก็ตามที่รับเอาหลักการของ *ภ กติ-โยค* และยอมรับองค์ *ภควาน* ว่าทรงเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดแห่งชีวิตก็สามารถไปถึงพระองค์ใน ท้องฟ้าทิพย์ได้ หากรับเอาหลักธรรมที่ให้ไว้ใน *ภควท-คีตา* - มาปฏิบัติ จะสามารถทำให้ชีวิตของเรา สมบูรณ์และแก้ปัญหาชีวิตทั้งหมดได้อย่างถาวร นี่คือนิเหาสาระสำคัญของ *ภควท-คีตา* ทั้งเล่ม ข้อสรุปคือ *ภควท-คีตา* เป็นวรรณกรรมทิพย์เหนือโลก ที่เราควรอ่านอย่างละเอียดถี่ถ้วน *คีตา-ศาสนด รม* *อิห์ ปุณย์ ยฮ ปเรต* *ปรยต* *ปุมาน* หากปฏิบัติตามคำสั่งสอนของ *ภควท-คีตา* อย่างถูกต้อง เ ราจะสามารถเป็นอิสระจากความทุกข์และความวิตกกังวลทั้งหมดในชีวิต *ภย-โสกาหิ วรุชิต* เราจะเป็น อิสระจากความหวาดกลัวทั้งหมดในชีวิตนี้ และในชีวิตหน้าเราจะมีร่างทิพย์ (*คีตา-มาหาคูมย* 1) ยังมีประโยชน์อีกคือ

คีตาธยายน-ศีลสุย
ปราณายาม-ปรสย จ
ไนว สนติ หิ ปาปานิ
ปุรว-ชนม-ภกตานิ จ

“หากเราอ่าน *ภควท-คีตา* ด้วยความจริงใจและจริงจัง ด้วยพระกรุณาธิคุณขององค์ *ภควาน* ผลกรรมที่ เราทำไว้ในอดีตจะไม่ตามมา” (*คีตา-มาหาคูมย* 2) องค์ *ภควาน* ตรัสด้วยสุรเสียงอันดังในตอนท้ายของ *ภควท-คีตา* ว่า (18.66):

สรว-ธรมาน ปริตยชย
มาม เอกิ ศรณิ วุรช
อหิ ตวำ สรว-ปาเปโภย
โมกษยิษยามิ มา ศุจ

“ยกเลิกศาสนาอื่น ๆ ทั้งหมดและเพียงแต่ศิโรราบต่อข้า ข้าจะพาเธอให้หลุดออกจากผลแห่งบาปทั้ง ปวง จงอย่ากลัว” เช่นนี้ องค์ *ภควาน* ทรงรับผิตชอบทุกอย่างสำหรับผู้ทีศิโรราบต่อพระองค์ และจะ ทรงให้อภัยต่อบาปกรรมทั้งปวงที่เราได้สั่งสมไว้

มล-นิโรจนัน ปุส่า
ชล-สุนานัน ทิเน ทิเน
สภฤทุ คิตามฤต-สุนานัน
สัสสาร-มล-นาศนม

“เราอาจทำความสะอาดร่างกายด้วยการอาบน้ำทุกวัน แต่ถ้าหากว่าเราอาบน้ำในแม่น้ำคงคาอันศักดิ์สิทธิ์แห่ง ภควทุ-คิตา เพียงครั้งเดียว ความสกปรกแห่งชีวิตวัตถุของเราก็จะถูกชะล้างจนหมดสิ้น” (คิตา-มาหาตุมย 3)

คิตา สุ-คิตา กรตุวยา
กิม อโนยส ศาสตฺร-วิสตโรธ
ยา สุวย์ ปทุมนาภสย
มุข-ปทุมมาทุ วินิสสุฤตา

เนื่องจาก ภควทุ-คิตา ตรัสโดยบุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า เราไม่จำเป็นต้องอ่านวรรณกรรมพระ เวท เล่มอื่น ๆ เราเพียงแต่สวดฟังและอ่าน ภควทุ-คิตา ด้วยความตั้งใจและสมาธิเท่านั้น ในยุคปัจจุบันผู้คนจะซึบซาบไปในกิจกรรมทางวัตถุ จึงเป็นไปไม่ได้ และไม่จำเป็นที่จะมาอ่านวรรณกรรมพระ เวท ทั้งหมด ภควทุ-คิตา เพียงเล่มเดียวก็เพียงพอแล้ว เพราะว่า ภควทุ-คิตา เป็นหัวใจสำคัญของวรรณกรรมพระ เวท ทั้งหมดและบุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้าทรงเป็นผู้ตรัส (คิตา-มาหาตุมย 4) ได้กล่าวไว้ว่า :

ภารตามฤต-สรวสว
วิษณุ-วฤตฺราทุ วินิสสุฤตม
คิตา-คโงคทกํ ปิตฺวา
ปุนร ชนฺม น วิทฺยเต

“ผู้ที่ดื่มน้ำจากแม่น้ำคงคาจะได้รับความหลุดพ้น ดังนั้น ผู้ที่ดื่มน้ำทิพย์แห่ง ภควทุ-คิตา จะได้รับผลสูงกว่าแค่นั้น? ภควทุ-คิตา เป็นยอดแห่งน้ำทิพย์ของ มหาภารต ซึ่งองค์ ฤฤษณ หรือพระ วิษณุ องค์เดิมทรงเป็นผู้ตรัสเอง” (คิตา-มาหาตุมย 5) ภควทุ-คิตา ได้หลั่งออกมาจากพระโอษฐ์ขององค์ ภควานู และแม่น้ำคงคาหลังจากพระบาทรูปดอกบัวขององค์ ภควานู แน่แน่นอนว่าไม่มีข้อแตกต่างระหว่างพระโอษฐ์และพระบาทขององค์ ภควานู แต่จากการศึกษาที่ไม่มีอคติ เราสามารถชื่นชม ภควทุ-คิตา ว่าสำคัญกว่าแม่น้ำคงคา

สโรวปนิษโท คาโว
โทคฺธา โคपाल-นฺนทฺนส
ปาโรตฺห วตฺสส สุ-ธีร โภกฺตา
ทฺคุธ คิตามฤตฺ มหต

“คิโตปนิษทุ หรือ ภควทุ-คิตา นี้ เป็นหัวใจสำคัญของ อุปนิษทุ ทั้งหมด เปรียบเทียบเหมือนกับวัว และองค์ ศรี ฤฤษณ ทรงมีชื่อเสียงในฐานะเป็นเด็กเลี้ยงวัวที่กำลังรีดนมวัวตัวนี้ อรุชฺน ทรงเหมือนกับลูกวัว นักวิชาการผู้คงแก่เรียนและสาวกผู้บริสุทธิ์ได้ดื่มน้ำนมทิพย์แห่ง ภควทุ-คิตา (คิตา-มาหาตุมย 6)

เอกํ ศาสตฺร เทวเก-ปฺตฺร-คิตม
เอโก เทโว เทวเก-ปฺตฺร เอว
เอโก มนฺตรสฺต ตสฺย นามานิ ยานิ
กรมาปฺย เอกํ ตสฺย เทวสฺย เสวา

(คิตา-มาหาตุมย 7)

ในปัจจุบันนี้ ผู้คนมีความกระตือรือร้นที่จะมีพระคัมภีร์เล่มเดียว มีพระผู้เป็นเจ้าเพียงองค์เดียว มีศาสนาเดียว และมีอาชีพเดียว ดังนั้น *เอก ศาสตร์ เทวกี-บุตร-คิตม* - - หมายความว่าให้มีพระคัมภีร์เพียงเล่มเดียวเท่านั้นสำหรับคนทั้งโลก นั่นคือ *ภควท-คิตา*, *เอโก เทโว เทวกี-บุตร เอว* ให้มีพระผู้เป็นเจ้าเพียงพระองค์เดียวสำหรับคนทั้งโลก นั่นคือ *ศรี ภุษณ เอโก มนตรสฺ ตสฺย นามานิ* และมีบทมนต์สวดภาวนาและบทเพลงเพียงบทเดียว คือ บทสวดภาวนาพระนามขององค์ *ภควาน* *อะเร ภุษณ* *อะเร ภุษณ ภุษณ ภุษณ* *อะเร* *อะเร* / *อะเร ราม* *อะเร ราม* *อะเร ราม* *อะเร ราม* *อะเร* *อะเร* *กรมาปฺย เอกํ ตสฺย เทวสฺย เสวา* และมีอาชีพการงานเพียงอาชีพเดียวเท่านั้น นั่นคือการรับใช้บุคลิภาพสูงสุดแห่งพระเจ้าองค์ *ภควาน*

ระบบพระรัมพะรา

เอว ปรมฺปฺรา-ปฺราปฺตม อิมํ ราชฺรฺชโย วิทฺธ (ภควท-คิตา 4.2) ภควท-คิตา ฉบับเดิม นี้ ได้รับการถ่ายทอดผ่านทางระบบ *ปรมฺปฺรา* ดังต่อไปนี้

1. *ภุษณ*
2. *พฺรหฺมา* (พระพรหม)
3. *นารท*
4. *วฺยาส*
5. *ม้ดวะ*
6. *ปทุมนาภ*
7. *นฤหรี*
8. *มารว*
9. *อโภษภฺย*
10. *ชย ตีรฺตฺห*
11. *ชฺญานสินฺธุ*
12. *ทฺยานินิ*
13. *วิทฺยานินิ*
14. *ราเชนฺทุร*
15. *ชยธฺรม*
16. *ปฺรุโษตฺตม*
17. *พฺรหฺมณฺย ตีรฺตฺห*
18. *วฺยาส ตีรฺตฺห*
19. *ลภฺษมปีติ*
20. *มาธเวนฺทุร ปฺรี*
21. *อีศฺวร ปฺรี (นิตฺยานนฺท อโหวต)*
22. *องค์ ใจตฺนฺย*
23. *รูป (สฺวรูป, สนาตน)*
24. *รฆฺนาตฺห, ชีว*
25. *ภุษณทาส*
26. *นโรตฺตม*
27. *วิศฺวนาตฺห*

28. (วิทยาภุชณ), ชคนุนาตห
29. ภกตวิโนท
30. คะอรกิโศร
31. ภกตสิทธานต สรสวัสดิ
32. เอ.ซี. ภกตเวทนต์สวะมิ ปรภพาท

บทที่ หนึ่ง

สำรวจกองทัพที่สมรภูมิ *กुरुเกษเตร*

โคลก 1

धृतराष्ट्र उवाच ।

धर्मक्षेत्रे कुरुक्षेत्रे समवेता युयुत्सवः

मामकाः पाण्डवाश्चैव किमकुर्वत सञ्जय ॥ १.१ ॥

ธฤตราชภูร อุวาช

ธรม-เกษเตร กुरु-เกษเตร

สมเวตา ยยุตสว

มามกาธ ปาณทวาช ไจว

กิม อกรวต สญชย

ธฤตราชภูร *อุวาช* — กษัตริย์ *ธฤตราชภูร* ตรัส, *ธรม-เกษเตร* — ในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์, *กुरु-เกษเตร* — ชื่อ *กुरुเกษเตร*, *สมเวตา* — มาชุมนุมกัน, *ยยุตสว* — บรรณานจะสู้รบ, *มามกาธ* — ฝ่ายของข้า (เหล่า *โอรส*), *ปาณทวาช* — *โอรส*ของ *ปาณทุ*, จ — และ, *เอว* — แน่อน, *กิม* — อะไร, *อกรวต* — พวกเขาได้ทำ, *สญชย* — โอ้ สันจะยะ

คำแปล

***ธฤตราชภูร* ตรัสว่า "โอ้ *สญชย* หลังจากบรรดาโอรสของข้าและโอรสของ *ปาณทุ* มาชุมนุมกันยังสถานที่ศักดิ์สิทธิ์แห่ง *กुरुเกษเตร* มีความปรารถนาจะสู้รบพวกเขาทำอะไรกัน?"**

ภควท-คีตา ศาสตรแห่งองค์ *ภควาน* ที่สรุปใน *คีตา-มาหัทมย* (คำสรรเสริญ *ภควท-คีตา*) ที่ได้อ่านกันอย่างแพร่หลาย กล่าวไว้ว่า เราควรอ่าน *ภควท-คีตา* อย่างละเอียดถี่ถ้วนพร้อมกับการช่วยเหลือจากสาวกของ *ศรี ภุชณ* และพยายามเข้าใจโดยปราศจากการตีความจากแรงกระตุ้นส่วนตัว ตัวอย่างการเข้าใจอย่างชัดเจนอยู่ใน *ภควท-คีตา* วิธีที่ *อรชุน* ทรงเข้าใจ ซึ่งได้ยืมมาจากองค์ *ภควาน* โดยตรง

ง หากผู้ใดโชคดีพอที่มาเข้าใจ *ภควท-คิตา* ตามสาย *ปรมปฺรา* โดยไม่มีแรงกระตุ้นในการตีความจะ บรรลุถึงการศึกษาปรัชญาพระ *เวท* ทั้งหมด และพระคัมภีร์ทั้งหมดในโลก ใน *ภควท-คิตา* เราจะพบ ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในพระคัมภีร์เล่มอื่น ๆ ผู้อ่านจะพบสิ่งที่หาจากที่อื่นไม่ได้ นี่คือมาตรฐานโดย เฉพาะของ *ภควท-คิตา,ภควท-คิตา* เป็นศาสตร์แห่งองค์ *ภควาน* ที่สมบูรณ์ซึ่งบุคลิกภาพสูงสุดแห่ง พระเจ้า *ศรี กฤษณ* ทรงเป็นผู้ตรัสโดยตรง

ประเด็นที่สนทนากันระหว่าง *ฤๅตราชูฎ* และ *สฤษย* ดังที่อธิบายไว้ใน *มหาภารต* เป็นหลักพื้นฐาน แห่งปรัชญาอันยิ่งใหญ่ นี่ เป็นที่เข้าใจว่าปรัชญานี้เกิดขึ้นที่สมรภูมิ *กुरुเกษตร* ซึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ของนักบุญ ตั้งแต่สมัยยุคพระ *เวท* โบราณ องค์ *ภควาน* ตรัสในขณะที่เสด็จลงมาบนโลกนี้ด้วย พระองค์เองเพื่อนำทางมนุษยชาติ

คำว่า *ธรม-เกษตร* (สถานที่สำหรับทำพิธีกรรมทางศาสนา) มีความสำคัญเพราะว่าที่สมรภูมิ *กुरु เกษตร* บุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้าทรงปรากฏอยู่ฝ่ายของ *อรุช* *ฤๅตราชูฎ* พระบิดาแห่งราชวงศ์ *กुरु* ทรงสงสัยเป็นอย่างยิ่งถึงชัยชนะขั้นสุดท้ายของโอรสของพระองค์ ด้วยความสงสัยนี้จึงตรัสถามเลขา *สฤษย* ว่า “พวกเขาทำอะไรกัน?” พระองค์ทรงมั่นใจว่า โอรสของพระองค์และโอรสของพระอนุชา *ปา ณฑุ* ได้มาชุมนุมกันที่สมรภูมิ *กुरुเกษตร* ด้วยความมั่นใจในการทำศึกสงคราม *รวม* แต่คำถามนี้สำคัญ เพราะพระองค์ทรงไม่ปรารถนาให้ญาติพี่น้องทั้งสองฝ่ายประนีประนอมกันทรงประสงค์จะทราบชะตา กรรมของเหล่าโอรสอย่างชัดเจนในสนามรบ สงค *รวม* ได้เตรียมให้เกิดขึ้นที่สมรภูมิ *กुरुเกษตร* คัมภีร์ พระ *เวท* ได้กล่าวว่า เป็นสถานที่สักการบูชาของเหล่าเทวดาบนสรวงสวรรค์ด้วย *ฤๅตราชูฎ* ทรง รู้สึกลัวมากเกี่ยวกับอิทธิพลของสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่จะส่งผลในสมรภูมิ ทรงทราบดีว่าสิ่งนี้มีอิทธิพล ส่งเสริมให้ *อรุช* และบรรดาบุตรของ *ปาณฑุ* ไปในทางที่ดี เนื่องจากทุกพระองค์ในราชวงศ์ *ปาณฑุ* ทรงมีคุณธรรมโดยธรรมชาติ *สฤษย* เป็นศิษย์ของ *วยาส* ดังนั้น ด้วยพระเมตตาของ *วยาส* *สฤษย* จึงสามารถเห็นสมรภูมิ *กुरुเกษตร* แม้ขณะอยู่ในห้องของ *ฤๅตราชูฎ* ดังนั้น *ฤๅตราชูฎ* จึงทรงถาม *สฤษย* เกี่ยวกับสถานการณ์ที่สนามรบ

ทั้งบรรดา *ปาณฑุ* และบรรดาโอรสของ *ฤๅตราชูฎ* ทรงอยู่ในราชวงศ์เดียวกัน แต่จิตใจของ *ฤๅต ราชูฎ* ทรงถูกเปิดเผย ณ ที่นี้ ว่าทรงตั้งใจที่จะอ้างสิทธิ์เหล่าโอรสของพระองค์ว่าเป็น *กुरु* เท่านั้น แล และตัดพวกโอรสของ *ปาณฑุ* ให้ออกจากกองมรดกแห่งราชวงศ์ เช่นนี้ เราจึงเข้าใจสถานภาพอันแท้จริง ของ *ฤๅตราชูฎ* ในความสัมพันธ์กับโอรสของ *ปาณฑุ* ซึ่งเป็นหลานของพระองค์ เสมือนหนึ่งในท่งนา ที่วัชพืชต้องถูกกำจัดฉะนั้น เป็นที่คาดหวังตั้งแต่ตอนเริ่มต้นแล้วว่า ณ ศาสนสถานแห่ง *กुरुเกษตร* ที่ พระบิดาแห่งศาสนา *ศรี กฤษณ* ทรงปรากฏ *ทุโรยธ* และพรรคพวกเปรียบเสมือนวัชพืชที่จะต้องถูก กำจัดทั้งหมด และผู้ทรงธรรมซึ่งนำโดย *ยริษฐีร* จะได้รับการสถาปนาโดยองค์ *ภควาน* นี่คือ ความ สำคัญของคำว่า *ธรม-เกษตร* และ *กुरु-เกษตร* นอกจากความสำคัญทางประวัติศาสตร์และทางคัมภีร์ พระ *เวท*

โคลก 2

सञ्जय उवाच ।

दृष्ट्वा तु पाण्डवानीकं व्यूढं दुर्योधनस्तदा
आचार्यमुपसङ्गम्य राजा वचनमब्रवीत् ॥ १.२ ॥

सฤษय उवाच

तुष्टुवा ตู ปาณฑวานีเก
วฺยฺธมฺ ทุโรยธนสฺ ตทา
อาจารย์มฺ อุปสงคมฺย

สมุชยฮ อววจ— สมุชยกล่าว, ฤๅษฏว— หลังจากได้เห็น, ตู— แต่, ปาณทว-อนิกม— เหล่าทหาร
ของ ปาณทว, วุฒม— จัดทัพเป็นทิวแถว, ทุโรยธน— กษัตริย์ ทุโรยธน, ตทา— ในเวลานั้น, อาจารย์
ยม— พระอาจารย์, อุปสงคมย— เข้าพบ, ราชา— กษัตริย์, วจนมนุ— คำพูด, อพรวิต— พูด

คำแปล

สมุชย กล่าวว่า **โ้** **กษัตริย์** หลังจากมองไปที่การจัดทัพของเหล่าโอรสของ **ปาณท** **กษัตริย์**
ทุโรยธน ทรงไปหาพระอาจารย์และตรัสดังต่อไปนี้

ฤๅตราษฏร ทรงมีพระเนตรทอดมาแต่กำเนิด และอัชฌาที่ทรงไว้จักสุทิพย์ด้วย พระองค์ทรงทราบดี
ว่าโอรสของพระองค์มีพระเนตรทอดในทางศาสนาพอ ๆ กันและแน่ใจว่าฝ่ายของพระองค์จะไม่มัววัน
ตกลงกับ **ปาณทว** ผู้ทรงคุณธรรมแต่กำเนิดได้ แต่ว่า **ฤๅตราษฏร** ทรงหวั่นใจเกี่ยวกับอิทธิพลของ
สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และส **สมุชย** เข้าใจแนวความคิดนี้เมื่อพระองค์ทรงตรัสถามถึงสภาวะที่สนามรบ ดัง
นั้นส **สมุชย** ปราถนาที่จะบำรุงขวัญ **กษัตริย์** ที่กำลังใจเสีย เพื่อให้ความมั่นใจว่าเหล่าโอรสของ
พระองค์จะทรงไม่ประนีประนอม เนื่องจากอิทธิพลของสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ สันจะยะได้บอกแก่ **กษัตริย์**
ว่า หลังจากได้เห็นกำลังทหารของ **ปาณทว** แล้วโอรสของพระองค์ **ทุโรยธน** ทรงไปพบกับขุนพล **โท**
รณจารย์ ทันที เพื่อบอกถึงสถานการณ์ที่แท้จริง แม้ **ทุโรยธน** ทรงเป็น **กษัตริย์** แต่ยังคงไปปรึกษา
แม่ทัพเนื่องจากสถานการณ์อันตึงเครียด ดังนั้น **ทุโรยธน** ทรงเหมาะที่เป็นนักการเมือง แต่ลีลาของการ
เมืองของ **ทุโรยธน** ไม่สามารถซ่อนเร้นความกลัวไว้ได้ หลังจากได้เห็นการจัดทัพของ **ปาณทว**

โคลก 3

पश्यतां पाण्डुपुत्राणामाचार्य महतीं चमूम् ।
व्यूढां द्रुपदपुत्रेण तव शिष्येण धीमता ॥ १.३ ॥
ปไซตตำ ปาณท-ปุตรานาม
อาจารย์ มหตี จมม
วุฒมำ ทุรปท-ปุตเรณ
ตว ศิษเยณ ธีมตา

ปศย— จงดู, **เอตาม**— นี่, **ปาณท-ปุตรานาม**— เหล่าโอรสของ **ปาณท**, **อาจารย์**— โ้ พระ อาจารย์,
มหตี— ยิ่งใหญ่, **จมม**— กำลังทหาร, **วุฒม**— จัด, **ทุรปท-ปุตเรณ**— โดยโอรสของ **ทุรปท**, **ตว**—
ของท่าน, **ศิษเยณ**— ศิษย์, **ธีมตา**— ฉลาดมาก

คำแปล

โ้พระอาจารย์ **โปรดดูกองทัพอันยิ่งใหญ่ของเหล่าโอรส ปาณท ที่จัดทัพด้วยความชำนาญ**
โดยโอรสของ ทุรปท ศิษย์ผู้ชาญฉลาดของท่าน

ทุโรยธน ยอดนักการทูตผู้ยิ่งใหญ่ทรงปรารถนาจะชี้ให้เห็นถึงข้อผิดพลาดของ **โทรณจารย์** แม่ทัพ **ทุ**
ราหมณ **โทรณจารย์** มีข้อวิวาททางการเมืองกับ **กษัตริย์ทุรปท** พระบิดาของ **ทุระอุปที** ผู้เป็นภรรยา
ของ **อรชุน** ผลแห่งการทะเลาะวิวาทกันนี้ **ทุรปท** ได้ประกอบพิธีบูชาอันยิ่งใหญ่ และได้รับพรให้มีบุตร
ผู้สามารถสังหาร **โทรณจารย์** **โทรณจารย์** ทราบเรื่องนี้เป็นอย่างดี ในฐานะที่เป็น **ทุราหมณ** ผู้หลุด
พ้นแล้ว จึงไม่หวังที่จะถ่ายทอดความลับทางวิชาทหารแต่ **ฤๅษฏทุมม** โอรสของดรพดะ เมื่อมาเป็น
ศิษย์เพื่อศึกษาวิชาทหาร มาบัดนี้ ณ สมรภูมิ **กुरुเกษตร ฤๅษฏทุมม** มาอยู่ฝ่ายของ **ปาณทว** และ
เป็นผู้จัดทัพ หลังจากที่ได้ศึกษาศิลปะจาก **โทรณจารย์** ดุริยเดชะทรงชี้ให้เห็นถึงข้อผิดพลาดของ **โท**
รณจารย์ นี้ เพื่อให้ท่านระมัดระวังและไม่ประนีประนอมในการต่อสู้ การกระทำเช่นนี้ต้องการแสดงให้เห็น
ด้วยว่าท่านไม่ควรอ่อนข้อให้ในการสู้รบที่สมรภูมิกับ **ปาณทว** ผู้เป็นศิษย์รัก โดยเฉพาะ **อรชุน** ศิษ

ยัคคนโปรดและฉลาดที่สดุ *ทุโรยธน* ทรงต้องการเตือนว่าการอ่อนข้อในการสู้รบครั้งนี้จะนำมาซึ่งความพ่ายแพ้

โคลก 4

अत्र शूरा महेष्वासा भीमार्जुनसमा युधि ।
युयुधानो विराटश्च द्रुपदश्च महारथः ॥ १.४ ॥

*อดตร ศุรา มเหษฺว-อาสา
ภีมารฺจน-สมา ยุธิ
ยุยฺธานใน วิราฎฺศ จ
ทุรปฺทศ จ มห-รตฺทอ*

อดตร— ที่นี้, *ศุรา*— วีรบุรุษ, *มห-อิษฺว-อาสา*— นักยิงธนูผู้ยอดเยี่ยม, *ภีม-อรฺจน*— ให้ *ภีม* และ *อรฺจน*, *สมา*— เท่ากัน, *ยุธิ*— ในการรบ, *ยุยฺธาน*— *ยุยฺธาน*, *วิราฎฺ*— *วิราฎ*, *จ*— เช่นกัน, *ทุรปฺท*— *ทุรปฺท*, *จ*— เช่นกัน, *มห-รตฺทอ*— ยอดนักรบ

คำแปล

ในกองทัพนี้มีวีรบุรุษนักแม่นธนูมากมายที่มีมือพล ๆ กับ *ภีม* และ *อรฺจน* นักรบผู้กล้าหาญเหล่านี้ เช่น *ยุยฺธาน* *วิราฎ* และ *ทุรปฺท*

ถึงแม้ว่า *ธฤษฏฑยฺมณ* ทรงไม่เป็นปัญหาที่สำคัญเมื่อเผชิญหน้ากับ *โอรณมาจารย์* ผู้มีพลังมหาศาลในศิลปะการทหาร แต่ยังมีผู้อื่นอีกที่น่ากลัว *ทุโรยธน* ทรงกล่าวว่าเป็นอุปสรรคอันยิ่งใหญ่บนหนทางแห่งชัยชนะ เพราะว่าทุกคนที่กล่าวมาไม่เคยแพ้ เช่นเดียวกับ *ภีม* และ *อรฺจน* *ทุโรยธน* ทรงรู้ถึงพลังของ *ภีม* และ *อรฺจน* ดังนั้น จึงทรงเปรียบเทียบผู้อื่นกับ *ภีม* และ *อรฺจน*

โคลก 5

धृष्टकेतुश्चेकितानः काशिराजश्च वीर्यवान् ।
पुरुजित्कुन्तिभोजश्च शैब्यश्च नरपुङ्गवः ॥ १.५ ॥

*ธฤษฏฺเกตุศ เจกิตานอ
กาศิราชศ จ วีรยวาน
ปฺรุชิต กุณฺติโกชศ จ
ไสพยศ จ นร-ปฺงควอ*

ธฤษฏฺเกตุ— *ธฤษฏฺเกตุ*— *ธฤษฏฺเกตุ*, *เจกิตานอ*— *เจกิตาน*, *กาศิราช*— *กาศิราช*, *จ*— เช่นกัน, *วีรย-วาน*— มีพลังมาก, *ปฺรุชิต*— *ปฺรุชิต*, *กุณฺติโกช*— *กุณฺติโกช*, *จ*— และ, *ไสพย*— *ไสพย*, *จ*— และ, *นร-ปฺงควอ*— วีรบุรุษในสังคมมนุษย์

คำแปล

ยังมีวีรบุรุษยอดนักรบผู้ทรงพลังอีก เช่น *ธฤษฏฺเกตุ* *เจกิตาน* *กาศิราช* *ปฺรุชิต* *กุณฺติโกช* และ *ไสพย*

โคลก 6

युधामन्युश्च विक्रान्त उत्तमौजाश्च वीर्यवान् ।
सौभद्रो द्रौपदेयाश्च सर्व एव महारथाः ॥ १.६ ॥

ยุธามนุษฺ จ วิกรานต
อุตตมะอุชาศ จ วีรยวานุ
สะอุโภทร ทฺระอุปทยาศ จ
สรวฺ เอว มหฺ-รตฺหาส

ยุธามนุษฺ— ยุธามนุษฺ, จ— และ, วิกรานต— ยอดเยี่ยม, อุตตมะอุชาศ— อุตตมะอุชา, จ— และ, วีรย-
วานุ— มีพลังมาก, สะอุโภทร— บุตรของ สุกทฺราร, ทฺระอุปทยาศ— บุตรของ ทฺระอุปที, จ— และ,
สรวฺ— ทั้งหมด, เอว— แน่นอน, มหฺ-รตฺหาส— ยอดนักรบบนราชรถ

คำแปล

มี ยุธามนุษฺ ผู้ยอดเยี่ยม อุตตมะอุชา ผู้ทรงพลังมาก ไอรศของ สุกทฺราร และเหล่าไอรศ
ของ ทฺระอุปที ขุนศึกเหล่านี้เป็นยอดนักรบบนราชรถ

โคลก 7

अस्माकं तु विशिष्टा ये तान्निबोध द्विजोत्तम ।
नायका मम सैन्यस्य संज्ञार्थं तान्ब्रवीमि ते ॥ १.७ ॥

อสมากํ ตฺ วิศิษฺฐา เย
ตานฺ นิโพธ ทฺวิโชตฺตม
นายกา มม สैनฺยสฺย
สํชฺญารฺตฺหํ ตานฺ พฺรวิมิ เต

อสมากมฺ— ของเรา, ตฺ— แต่, วิศิษฺฐา— พลังมากเป็นพิเศษ, เย— ใคร, ตานฺ— เขาเหล่านั้น, นิโพธ
— ได้โปรดทราบ, ทฺวิช-อุตตม— โฉพราหมณ์ผู้ดีเลิศ, พฺราหมณฺสฺนายกา— ผู้นำทัพ, มม— ของข้า,
สैनฺยสฺย— ของเหล่าทหาร, สํชฺญา-อรฺตฺหมฺ— เพื่อข้อมูล, ตานฺ— เขาเหล่านั้น, พฺรวิมิ— ข้ากำลังพูด,
เต— แต่ท่าน

คำแปล

แต่เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับท่าน ไฉ่ ผู้ดีเลิศในหมู่ พฺราหมณ ให้ข้าได้บอกแต่ท่านเกี่ยวกับ
พวกผู้นำทัพของข้าซึ่งมีคุณสมบัติพิเศษในการนำกองทัพ

โคลก 8

भवान्भीष्मश्च कर्णश्च कृपश्च समितिंजयः ।
अश्वत्थामा विकर्णश्च सौमदत्तिस्तथैव च ॥ १.८ ॥

ภวานฺ ภีษฺมศฺ จ กรฺณศฺ จ
กฤปศฺ จ สมิตฺติ-ชยส
อศฺวตฺตฺหามา วิกรฺณศฺ จ
สะอุมทตฺติสฺ ตฺไดหว จ

ภวานฺ— ตัวท่านผู้เป็นคนดี, ภีษฺม— พระอัยกา ภีษฺม, จ— เช่นเดียวกัน, กรฺณ— กรณ, จ— และ,
กฤป— กฤป, จ— และ, สมิตฺติ-ชยส— มีชัยชนะในสนามรบ เสมอ, อศฺวตฺตฺหามา— อศฺวตฺตฺหามา, วิ
กรฺณ— วิกรณ, จ— พร้อมทั้ง, สะอุมทตฺติสฺ— บุตรของ โสมทตฺต, ตฺตฺหา— พร้อมทั้ง, เอว— แน่นอน, จ
— เช่นกัน

คำแปล

มีบุคลิกภาพเช่น ภีษฺม กรณ กฤป อศฺวตฺตฺหามา วิกรณ และไอรศของ โสมทตฺต ชื่อ ภฺริศฺร

๖๖ ๖ ผู้ซึ่งมีชัยชนะในสนามรบเสมอ

ทุโรยธน ทรงกล่าวถึงวีรบุรุษพิเศษในสนามรบ ทั้งหมดเป็นผู้มีชัยชนะเสมอ *วิกฺรฺม* ทรงเป็นพระอนุชาของ *ทุโรยธน* *อศฺวตฺตหามา* เป็นบุตรของ *ไทรณาคารย* *สะอุมทตฺติ* หรือ *ภุริศฺรวา* ทรงเป็นโอรสของ *กษตฺรีย* แห่ง *พาหฺลิ* *กรฺม* ทรงเป็นพระเชษฐาของ *อรฺชุน* เพราะ *กรฺม* เป็นโอรสของ *กุนฺตี* ก่อนที่นางจะมาสมรสกับ *กษตฺรียปาณฑุ* น้องสาวคู่แฝดของ *ภุฏปาจารย์* แต่งงานกับ *ไทรณาคารย*

โคลก 9

अन्ये च बहवः शूरा मदर्थं त्यक्तजीविताः ।
नानाशस्त्रप्रहरणाः सर्वे युद्धविशारदाः ॥ १.९ ॥

อเนย จ พหฺวสฺ สุรา
มท-อเรตฺท ตยฺกต-ชีวิทาส
นানা-ศสฺตร-ปรหฺรณาส
สเรว ยฺทุธ-วิศารทาส

อเนย— คนอื่น, จ— ด้วยเหมือนกัน, พหฺวสฺ— ในจำนวนมาก, สุราส— วีรบุรุษ, มท-อเรตฺท— เพื่อตัวข้า, ตยฺกต-ชีวิทาส— พร้อมทั้งจะเสี่ยงชีวิต, นานา— มากมาย, ศสฺตร— อาวุธ, ปรหฺรณาส— พร้อมด้วย, สเรว— ทั้งหมด, ยฺทุธ-วิศารทาส— มีประสบการณ์ในศาสตร์ทางทหาร

คำแปล

มีวีรบุรุษอื่น ๆ อีกมากมายพร้อมที่จะถวายชีวิตเพื่อข้า ทุกคนเพียบพร้อมไปด้วยอาวุธนานาชนิด และทั้งหมดเป็นผู้มีประสบการณ์ในยุทธศาสตร์

สำหรับผู้อื่นเช่น *ชยทฺรตฺท* *ภุฏตฺวรฺมา* และ *ศลฺย* ทั้งหมดมีความมั่นใจที่จะถวายชีวิตเพื่อ *ทุโรยธน* จึงสรุปเรียบร้อยแล้วว่าทั้งหมดจะเสียชีวิตในสมรภูมิ *กुरुเกษตฺร* เพราะไปร่วมมือกับฝ่ายอธรรม *ทุโรยธน* แน่แน่นอนว่า *ทุโรยธน* ทรงมีความมั่นใจในชัยชนะของตน เพราะสามารถรวบรวมกำลังของพันธมิตรดังที่กล่าวมาแล้ว

โคลก 10

अपर्याप्तं तदस्माकं बलं भीष्माभिरक्षितम् ।
पर्याप्तं त्विदमेतेषां बलं भीमाभिरक्षितम् ॥ १.१० ॥

อปรยาปฺตํ ตตฺ อสมากํ
พลํ ภีษฺมาภิริกฺษิตมฺ
ปรยาปฺตํ ตวฺ อิทมฺ เอเตષํ
พลํ ภีมาภิริกฺษิตมฺ

อปรยาปฺตมฺ— วัดไม่ได้, ตตฺ— นั้น, อสมากมฺ— ของพวกเรา, พลมฺ— กำลัง, ภีษฺม— โดย พระอัยกา *ภีษฺม*, อภิริกฺษิตมฺ— ป้องกันอย่างดี, ปรยาปฺตมฺ— จำกัด, ตวฺ— แต่, อิทมฺ— ทั้งหมด นี้, เอเตषามฺ— ของ *ปาณฑว*, พลมฺ— กำลัง, ภีม— โดย *ภีม*, อภิริกฺษิตมฺ— ปกป้องอย่าง ะมัดระวัง

คำแปล

กำลังของพวกเรานั้นมหาศาลเกินกว่าจะวัดได้ และพระอัยกา *ภีษฺม* ทรงปกป้องเราอย่างดี แต่กำลังของ *ปาณฑว* ที่มี *ภีม* ปกป้องด้วยความระมัดระวังนั้นมีจำกัด

ณ ที่นี้ *ทุโรยธน* ทรงประเมินเปรียบเทียบกำลัง คิดว่ากำลังกองทัพของตนนั้นยิ่งใหญ่มหาศาลเกินกว่าจะวัดได้ โดยเฉพาะที่ได้รับการปกป้องเป็นพิเศษจากขุนพลผู้มีประสบการณ์สูงคือพระอัยกา *ภีษฺม* ส่วน

ฝ่ายตรงข้ามกำลังของ *ปาณฑว* นั้นมีจำกัดปกป้องโดยขุนพลผู้ด้อยประสิทธิภาพคือ *ภีม* ปิเฆทรง เหมือนกับผลไม้ไม้เมื่ออยู่ต่อหน้า *ภีม* *หุโรยธ* ทรงมีความอิจฉา *ภีม* ตลอดเวลาเพราะรู้ว่าหากตัวเองจะตายก็ด้วยฝีมือของ *ภีม* แต่ในขณะเดียวกันก็มีความมั่นใจในชัยชนะเพราะมี *ภีม* ขุนพลที่เหนือกว่าอยู่ฝ่ายตน *หุโรยธ* ทรงสรุปว่าในที่สุดตนเองจะชนะอย่างแน่นอน

โคลก 11

अयनेषु च सर्वेषु यथाभागमवस्थिताः ।
भीष्ममेवाभिरक्षन्तु भवन्तः सर्व एव हि ॥ १.११ ॥

อัยเนษุ จ สเรวษุ
ยตท-ภาคม อวสตุหิตาย
ภีมมม เอวาริภษนตุ
ภวนตย สรว เอว หิ

อัยเนษุ— ในจุดยุทธศาสตร์, *จ*— เช่นกัน, *สเรวษุ*— ทุกหนทุกแห่ง, *ยตท-ภาคม*— จัดทัพ แตกต่างกัน, *อวสตุหิตาย*— สถิต, *ภีมมม*— แต่พระอัยกา *ภีม*, *เอว*— แน่นอน, *อริภษนตุ*— ควรให้การสนับสนุน, *ภวนตย*— ท่าน, *สรว*— ตามลำดับทั้งหมด, *เอว หิ*— แน่นอน

คำแปล

บัดนี้ พวกท่านทั้งหลายต้องช่วยให้การสนับสนุนพระอัยกา *ภีม* อย่างเต็มที่ โดยอยู่ในตำแหน่งจุดยุทธศาสตร์ทางเข้าไปสู่กองทัพ

หลังจากสรรเสริญพลังอำนาจของ *ภีม* แล้ว *หุโรยธ* ทรงพิจารณาวานักรบคนอื่น ๆ อาจคิดว่าตนเองมีความสำคัญน้อย จึงตรัสแบบนักการทูตเพื่อปรับสถานการณ์ด้วยคำพูดที่กล่าวมาแล้ว โดยเน้นว่า *ภีมเทว* ทรงเป็นวีรบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดอย่างไม่ต้องสงสัยแต่ว่าทรงมีอายุมากแล้ว ฉะนั้น ทุกคนต้องตระหนักเป็นพิเศษที่จะปกป้องท่านจากรอบด้าน ขณะที่สู้รบกันอย่างเต็มที่อยู่ด้านหนึ่งศัตรูอาจจะฉวยโอกาสจากด้านอื่น ฉะนั้น ตรงนี้เป็นสิ่งสำคัญ คือวีรบุรุษท่านอื่น ๆ ไม่ควรออกห่างจากตำแหน่งยุทธศาสตร์จนให้ศัตรูทะลวงเข้ามาในกองทัพได้ *หุโรยธ* ทรงมีความรู้สึกอย่างชัดเจนว่าชัยชนะของ *กูรู* ขึ้นอยู่กับการปรากฏกายของ *ภีมเทว* และมั่นใจในการสนับสนุนอย่างเต็มที่ของ *ภีมเทว* และ *โพธนาจารย์* ในสนามรบ เพราะเห็นแล้วว่าทั้งสองท่านมิได้เอ่ยปากแม้แต่คำเดียวขณะที่ *ทุระอุปที* ภรรยาของ *อรุช* ขอร้องในสภาวะที่ต้องการความช่วยเหลือ นางได้ขอความเป็นธรรมขณะถูกเปลื้องผ้าออกต่อหน้าที่ข่มขู่ของยอดขุนพลทั้งหลาย แม้ทราบว่ายอดขุนพลทั้งสองท่านมิไจรัก *ปาณฑว* แต่ *หุโรยธ* ทรงยังหวังว่าทั้งสองท่านจะสลัดความรักออกไปทั้งหมดเหมือนกับที่ท่านทั้งสองได้ทำตอนที่เล่นเกมการพนันกัน

โคลก 12

तस्य सञ्जनयन् हर्षं कुरुवृद्धः पितामहः ।
सिंहनादं विनयोच्चैः शङ्खं दध्मौ प्रतापवान् ॥ १.१२ ॥

ตสย สญชนยนุ หรุษ
กูรู วฤทธย ปิตามห
สิง-นาท วินโยทยไจจ
ศงขั ทธมะอุ ปรัตตปวาน

ตสย— ของเขา, *สญชนยนุ*— เพิ่มพูนขึ้น, *หุรุษ*— ความสุข, *กูรู วฤทธย*— บรรพบุรุษ ของราชวงศ์ *กูรู*

(ปิฆมะ), *ปีตามหส*— พระอัยกา, *สีห-นาทม*— เสียงคำรามคล้าย เสียงสิงโต, *วินทุย*— เสียงก้องกังวาน, *อุโจจย*— ดังมาก, *สงฺขม*— หอยสังข์, *ทมะอุ*— เป่า, *ปรตาวาณ*— ความกล้าหาญ

คำแปล

จากนั้น *ภิษม* บรรพบุรุษผู้กล้าหาญยิ่งใหญ่แห่งราชวงศ์ *กुरु* พระอัยกาของเหล่านักรบทรงเป่าสังข์ด้วยสุรเสียงอันดังดุจเสียงสิงโตคำรามทำให้ *ทุโรยธ* ดีใจ

บรรพบุรุษแห่งราชวงศ์ *กुरु* ทรงเข้าใจความรู้สึกภายในหัวใจของหลานชาย *ทุโรยธ* ด้วยความเมตตาโดยธรรมชาติ *ภิษม* ทรงพยายามให้กำลังใจหลานชายด้วยการเป่าสังข์ด้วยสุรเสียงอันดังประหนึ่งเสียงคำราม ของสิงโต ลักษณะการเป่าสังข์เหมือนจะบอกแก่หลานชาย *ทุโรยธ* ผู้มีความกล้าหาญว่า ตัวท่านเองนั้นไม่มีโอกาสชนะในการทำศึกสงคราม ครั้งนี้ เพราะองค์ *ศรี ฤๅษณ* ทรงอยู่ฝ่ายตรงข้ามแต่ถึงกระนั้นมันเป็นหน้าที่ที่จะต้องรบ จากการกระทำเช่นนี้ท่านจะไม่ได้ได้รับความเจ็บปวดอันใดเลย

โคลก 13

ततः शङ्खाश्च भेर्यश्च पणवानकगोमुखाः ।

सहसैवाभ्यहन्यन्त स शब्दस्तुमुलोऽभवत् ॥ १.१३ ॥

ตตธ ศงฺขาศ จ เภรฺยศ จ

ปณวานก-โคมุขา

สทสฺสวาทนุญนต

ส ศพทส ตุมโล 'ภวต

ตตธ— หลังจากนั้น, *ศงฺขา*— หอยสังข์, *จ*— เหมือนกัน, *ภฺรฺย*— กลองใหญ่, *จ*— และ, *ปณ-วานก*— กลองเล็กและกลองใหญ่, *โค-มุขา*— เขาสัตว์, *สทส*— ทันทีทันใด, *เอว*— แน่นนอน, *อภฺยทนุญนต*— ส่งเสียงพร้อมกัน, *ส*— นั้น, *ศพท*— เสียงรวมกัน, *ตุมล*— เสียงกึกก้อง, *ภวต*— กลายเป็น

คำแปล

หลังจากนั้น เสียงสังข์ กลอง แตรเดี่ยว แตร และเขาสัตว์ทั้งหมดได้เริ่มส่งเสียงประสาน ท้าให้กึกก้องไปทั่ว

โคลก 14

ततः श्वेतैर्हयैर्युक्ते महति स्यन्दने स्थिती ।

माधवः पाण्डवश्चैव दिव्यौ शङ्खौ प्रदध्मतुः ॥ १.१४ ॥

ตตธ ศฺวไตฺร หไยรฺ ยุกฺต

มทติ สยฺนทเน สดฺทิตะอุ

มาธวส ปาณฺทวศ ใจ

ทิวฺยะอุ ศงฺขะอุ ปรทธฺมตฺธ

ตตธ— หลังจากนั้น, *ศฺวไต*— สีขาว, *หไย*— ม้า, *ยุกฺต*— เข้าคู่กัน, *มทติ*— ในความยิ่งใหญ่, *สยฺนทเน*— ราชรถ, *สดฺทิตะอุ*— สถิต, *มาธวส*— *ฤๅษณ* (สวามีของเทพธิดาแห่งโชค ลาภ), *ปาณฺทวส*— *อรุช* (โอรสของพาดุ), *จ*— ด้วยเหมือนกัน, *เอว*— แน่นนอน, *ทิวฺยะอุ*— ทิพย์, *ศงฺขะอุ*— หอยสังข์, *ปรทธฺมตฺธ*— ส่งเสียง

คำแปล

อีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งองค์ชรี *ฤๅษณ* และ *อรุช* ทรงประทับอยู่บนราชรถอันยิ่งใหญ่ที่ลากด้วยม้าขาว ทั้งคู่ทรงเริ่มเป่าสังข์ทิพย์

แตกต่างกันไปจากสังข์ที่เป่าโดย *ภิษุมเทว* หอยสังข์ในพระหัตถ์ของ *ศรี ฤๅษณ* และ *อรุช* เป็นทิพย์ เสียงของสังข์ทิพย์แสดงให้เห็นว่าฝ่ายตรงข้ามไม่มีหวังที่จะได้รับชัยชนะ เพราะ *ฤๅษณ* ทรงอยู่ฝ่ายของ *ปาณทว ชยสุ ต* *ปาณท-บุตราณำ เยษำ ปเกษ ชนารทน* ชัยชนะจะเป็นของผู้ที่เหมือนโอรสของ *ปาณท* เสมอเพราะ *ศรี ฤๅษณ* ทรงอยู่ด้วยกันกับพวกเขา เมื่อใดและสถานที่ใดที่องค์ *ภควาน* ทรงปรากฏเทพธิดาแห่งโชคลาภทรงประทับอยู่ ณ ที่นั้นด้วยเช่นกัน เพราะว่าเทพธิดาแห่งโชคลาภทรงไม่ประทับอยู่องค์เดียวโดยปราศจากพระสวามี ฉะนั้น ชัยชนะและโชคลาภกำลังรอ *อรุช* อยู่ ดังที่ได้แสดงออกมาในเสียงทิพย์จากหอยสังข์ของพระ *วิษณุ* หรือ *ศรี ฤๅษณ* นอกจากนั้นราชรถที่สหายทั้งสองทรงประทับอยู่ *อคนิ เทพ* (เจ้าแห่งไฟ) ทรงเป็นผู้ถวายให้ *อรุช* แสดงให้เห็นว่าราชรถนี้สามารถนำชัยชนะมาให้ได้จากทั่วทุกสารทิศไม่ว่าจะถูกขับไป ณ ที่แห่งใดภายในสามโลก

โคลก 15

पाञ्चजन्यं हृषीकेशो देवदत्तं धनञ्जयः ।

पौण्ड्रं दध्मौ महाशङ्खं भीमकर्मा वृकोदरः ॥ १.१५ ॥

ปาณจจนญ์ หฤษีเกศ

เทวทตต์ ธนญ-ชย

ปะอณฐร ทุมมะอุ มหา-ศงข

ภิม-กรมา วฤโกทร

ปาณจจนญม— หอยสังข์ชื่อ *ปาณจจนญ*, *หฤษีเกศ*— อริชีเคชะ(*ฤๅษณ* องค์ภควานผู้ กำกับประสาธสัมพัธของสาวก), *เทวทตต์ม*— หอยสังข์ชื่อ *เทวทตต์*, *ธนญ-ชย*— *ธนญชย*(อารจนะผู้ชนะความรวย), *ปะอณฐรม*— หอยสังข์ชื่อ *ปะอณฐร*, *ทุมมะอุ*— เป้า, *มหา-ศงขม*— หอยสังข์ยอดเยี่ยม, *ภิม-กรมา*— ผู้ปฏิบัติงานที่ใช้พลังมหาศาล, *วฤก-อุทร*— ผู้ที่รับประทานอาหาร (บิมะ)

คำแปล

องค์ศรี ฤๅษณ ทรงเป่าหอยสังข์ของพระองค์ชื่อ ปาณจจนญ อรุช ทรงเป่าหอยสังข์ชื่อ เทวทตต์ และ ภิม ผู้รับประทานอาหารมากและปฏิบัติงานที่ใช้พลังงานมหาศาลได้ทรงเป่าหอยสังข์ยอดเยี่ยมชื่อ ปะอณฐร

โคลกนี้ องค์ *ศรี ฤๅษณ* ทรงมีอีกพระนามหนึ่งว่า *หฤษีเกศ* เนื่องจากทรงเป็นเจ้าของประสาธสัมพัธทั้งหมด สิ่งมีชีวิตเป็นละอองอณูของพระองค์ ฉะนั้น ประสาธสัมพัธของสิ่งมีชีวิตทั้งหมดก็เป็นละอองอณูของประสาธสัมพัธของพระองค์เช่นกันผู้ไม่เชื่อในรูปลักษณ์ ไม่สามารถยอมรับประสาธสัมพัธของสิ่งมีชีวิต ดังนั้น พวกเขากระตือรือร้นที่จะอธิบายว่า สิ่งมีชีวิตทั้งหมดไม่มีประสาธสัมพัธ หรือไม่มีรูปลักษณ์ องค์ *ภควาน* ทรงสถิตอยู่ในหัวใจของมวลชีวิต และกำกับประสาธสัมพัธของพวกเขาแต่การกำกับของพระองค์ขึ้นอยู่กับการศิโรราบของสิ่งมีชีวิต ในกรณีของสาวกผู้บริสุทธิ์พระองค์ทรงควบคุมประสาธสัมพัธโดยตรง ณ สมรภูมิ *กुरुเกษตร* องค์ *ภควาน* ทรงควบคุมประสาธสัมพัธทิพย์ของ *อรุช* โดยตรง ดังนั้น *หฤษีเกศ* ทรงเป็นพระนามของพระองค์โดยเฉพาะ องค์ *ภควาน* ทรงมีพระนามแตกต่างกันตามกิจกรรมอันหลากหลายของพระองค์ ตัวอย่างเช่น ทรงพระนามว่า *มธุสूท* เนื่องจากทรงสังหารมารชื่อ *มธุ* ทรงพระนามว่า *โควินท* เนื่องจากทรงให้ความสุขแก่ฝูงวัวและประสาธสัมพัธทรงพระนามว่า *วสุเทว* เนื่องจากทรงเป็นบุตรของ *วสุเทว* ทรงพระนามว่า *เทวกี-นनुท* เนื่องจากทรงยอมรับให้พระนาง *เทวกี* เป็นพระมารดา ทรงพระนามว่า *ยโคท* - *นनुท* เนื่องจากทรงให้รางวัลลิลาวัยเด็กของพระองค์แด่พระนาง *ยโคท* ที่ *วฤณทาว* ทรงพระนามว่า *ปารุฑ* - *สารตุหิ* เนื่องจากพระองค์ทรงปฏิบัติงานเป็นสารถิของพระสหาย *อรุช* ในทำนองเดียวกัน ทรงพระนามว่า *หฤษีเกศ* เนื่องจากทรงให้คำชี้แนะแก่ *อรุช* ที่สนามรบ *กुरुเกษตร*

อรุณ ทรงได้ชื่อว่า ธนุชย ในโคลกนี้ เนื่องจากทรงช่วยพระเชษฐาไปนำเอาทรัพย์สมบัติมาเมื่อมีความจำเป็นสำหรับ กษัตริย์ เพื่อนำมาใช้จ่ายในพิธีบูชาต่าง ๆ ทำนองเดียวกัน ภิรม ได้ชื่อว่า วฤโกทร เนื่องจากทรงสามารถรับประทานอาหารได้อย่างมากมายและสามารถปฏิบัติงานที่ใช้พลังมหาศาล เช่น การสังหารมารชื่อ หิทธิมพ ฉะนั้นหอยสังข์ที่ฝ่าย ปาณทว แต่ละท่านเป่า เริ่มจาก ศรี กฤษณ เป็นการให้ขวัญกำลังใจมากแก่ทหารในการรบ ฝ่ายตรงข้ามไม่ได้รับความเชื่อมั่นเช่นนี้เพราะผู้กำกับสูงสุด กฤษณหรือเทพธิดาแห่งโชคลาภทรงมิได้อยู่ฝ่ายนี้ ดังนั้น ชะตากรรมได้กำหนดไว้แล้วว่า พวกดยะโยคะนะจะต้องพ่ายแพ้ในสมรภูมินี้ และนี่คือสาส์นที่ประกาศจากเสียงของสังข์

โคลก 16-18

अनन्तविजयं राजा कुन्तीपुत्रो युधिष्ठिरः ।
नकुलः सहदेवश्च सुघोषमणिपुष्पकौ ॥ १.१६ ॥
काश्यश्च परमेष्वासः शिखण्डी च महारथः ।
धृष्टद्युम्नो विराटश्च सात्यकिश्चापराजितः ॥ १.१७ ॥
द्रुपदो द्रौपदेयाश्च सर्वशः पृथिवीपते ।
सौभद्रश्च महाबाहुः शङ्खान्धुः पृथक्पृथक् ॥ १.१८ ॥

อนนตวิชัย ราชา
กุนตี-บุโตร ยุธิษฐิร
นกุล สหเทวศ จ
สุโฆษ-มณิปุષปะกะ
กาศยศ จ ปรมะ-อาส
ศิขณที จ มหา-รตท
ธฤษฏทยุมน วิราฎศ จ
สาตยกิศ จาปราชิต
ทุรูปโท ทุระอุปทยาศ จ
สรวศย ปฤตหิวิ-ปเต
สะอุททศ จ มหา-พาหุ
ศงขานุ ทธมุส ปฤตทก ปฤตทก

อนนต-วิชัย — หอยสังข์ชื่อนันทะวิจะยะ, ราชา — กษัตริย์, กุนตี-บุทร — บุตรของ พระนาง กุนตี, ยุธิษฐิร — ยุธิษฐิร, นกุล — นกุล, สหเทว — สหเทว, จ — และ, สุโฆษ-มณิปุષปะกะ — หอยสังข์ชื่อ สุโฆษ และ มณิปุષปะกะ, กาศย — กษัตริย์ แห่ง กาศิ (วารานะสี), จ — และ, ปรม-อัส — ยอดนักยิงธนู, ศิขณที — ศิขณที, จ — ด้วยเหมือนกัน, มหา-รตท — ผู้ซึ่งสามารถต่อสู้กับคนเป็นพัน ๆ โดยลำพัง, ธฤษฏทยุมน — ธฤษฏทยุมน (โอรสของกษัตริย์ดรุพะตะ), วิราฎ — วิราฎ (เจ้าชายผู้ทรงให้ที่พักพิงแก่ ปาณทว ขณะที่แปลงตัวหลบซ่อน), จ — ด้วยเหมือนกัน, สาตยกิส — สาตยกิ (เหมือนกับ ยุยธาน สารถิ ของขรี กฤษณ), จ — และ, อุปราชิต — ผู้ไม่เคยถูกทำลาย, ทุรูปท — ทุรูปทกษัตริย์แห่งพานขาละ, ทุระอุปทยา — บุตรของ ทุระอุปที, จ — ด้วยเหมือนกัน, สรวศย — ทั้งหมด, ปฤตหิวิ-ปเต — โอ้กษัตริย์, สะอุททศ — อภิมันยุบุตรของ สุกทรา, จ — เช่นกัน, มหา-พาหุ — ยอดนักรบ, ศงขานุ — หอยสังข์, ทธมุส — เป่า, ปฤตทก ปฤตทก — ต่างคนต่างเป่า

คำแปล

กษัตริย์ ยุธิษฐิร โอรสของพระนาง กุนตี ทรงเป่าหอยสังข์ชื่อ อนนต วิชัย นกุล และ สห

เทว ทรงเป่าหอยสังข์ **สุโฆ** และ **มณีนุสสปก** กษัตริย์แห่ง **กาศิ** ยอดนักยิงธนู ยอดนักรบ **ศิขณที** **ฤๅษฏหุยมุน** **วีราฎ** **สาตยกิ** ผู้ไม่เคยแพ้**ทุรปท** เหล่าโอรสของ **ทุระอุปที** และองค์อื่น ๆ ไฉ้พระราชฯ เช่นนักรบผู้เก่งกล้าโอรสของ **ศุภทุรา** ำ ทั้งหมดได้เป่าหอยสังข์กันตามลำดับ

สณชย บอกแก่ **กษตริย ฤๅตราชูฎ** อย่างมีไหวพริบถึงนโยบายอันไม่ฉลาดที่ไปกองพวกโอรส **ปาณ** **ทุ** และพยายามสถาปนาโอรสของตนขึ้นครองราชสมบัติ เป็นสิ่งที่ไม่น่าสรรเสริญ ลงต่าง ๆ ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ราชวงศ์ **กुरु** ทั้งหมดจะถูกสังหารในสมรภูมิอันยิ่งใหญ่นี้ เริ่มต้นด้วยพระอัยกา **ภิษม** ลงมาถึงพระราชนัดดา เช่น **อภิมนุญ** และองค์อื่น ๆ รวมทั้ง **กษตริย** จากรัฐต่าง ๆ ทั่วโลกที่มาชุมนุมกัน ณ ที่นี้ ทั้งหมดจะถูกลงโทษความหายนะทั้งปวงนี้เนื่องมาจาก **กษตริย ฤๅตราชูฎ** เพราะทรงสนับสนุนนโยบายที่ฉ้อโกงทำให้เหล่าโอรสของพระองค์ปฏิบัติตาม

โคลก 19

स घोषो धार्तराष्ट्राणां हृदयानि व्यदारयत् ।
नभश्च पृथिवीं चैव तुमुलोऽभ्यनुनादयन् ॥ १.१९ ॥

ส โฆโฆ ธาตุตราษฏรานุ
หฤทยานิ วุยทารยตุ
นภศ จ ปฤตหิวิ ใจ
ตุมุโล 'ภยनुนาทยนุ

สย— นั้น, **โฆษ**— เสียงสั่นสะเทือน, **ธาตุตราษฏรานุ**— พระโอรสของ **ฤๅตราชูฎ**, **หฤทยานิ**— หัวใจ, **วุยทารยตุ**— สลาย, **นภ**— ท้องฟ้า, **จ**— ด้วยเหมือนกัน, **ปฤตหิวิ**— ผิวของโลก, **จ**— ด้วยเหมือนกัน, **เอว**— แนนอน, **ตุมุล**— เสียงอีกทีก็อ้ออิง, **ภยनुนาทยนุ**— ส่งเสียงกึกก้อง

คำแปล

การเป่าหอยสังข์เหล่านี้ส่งเสียงกึกก้องกัมปนาท สะเทือนไปทั่วท้องฟ้าและทั่วพื้นดิน ทำให้หัวใจเหล่าโอรสของ ฤๅตราชูฎ สลาย

เมื่อ **ภิษม** และบุคคลอื่น ๆ ทางฝ่ายของ **ทุโรยธ** เป่าหอยสังข์ตามลำดับ ทางฝ่าย **ปาณ** **ทุ** หัวใจไม่สะทกสะท้าน เพราะไม่ได้กล่าวถึง แต่ว่าโคลกนี้ได้กล่าวถึงหัวใจของเหล่าโอรส **ฤๅตราชูฎ** ว่าสลายจากเสียงสนั่นหวั่นไหวของฝ่าย **ปาณ** **ทุ** ที่เป็นเช่นนั้นเนื่องจาก **ปาณ** **ทุ** ทรงมีความมั่นใจใน **ศรี ภิษณ** ผู้ที่ยึดเอาองค์ **ภควาน** เป็นที่พึ่งจะไม่มี ความกลัวอะไรเลย แม้จะอยู่ท่ามกลางความหายนะอันใหญ่หลวง

โคลก 20

अथ व्यवस्थितान्दृष्ट्वा धार्तराष्ट्रान्कपिध्वजः
प्रवृत्ते शस्त्रसम्पाते धनुरुद्यम्य पाण्डवः
हृषीकेशं तदा वाक्यमिदमाह महीपते ॥ १.२० ॥

อตห วุยวสุตหิตาน ทุฤษฏาว
ธาตุตราษฏรานุ กปิ-ธวช
ปรวฤตต ศสุต-สมปาเต
ธนุ ฤๅทยมย ปาณทุว
หฤษีเกศ ตทา วาภย

อดท— จากนั้น, วยวสตุหิตาน— สถิต, ทฤษฏว— มองดู, ธารตราษฏรานุ— เหล่าโอรสของ ฤๅต
ราชฏร, กปีธวช— ผู้มีธง หนุมาน, ปรวฤๅตต— ขณะกำลังจะปฏิบัติการ, ศสตร-สมปาเต— ในการยิง
ธนู, ธนุ— ธนู, อุตยมย— หยิบขึ้นมา, ปาณทว— โอรสของ ปาณท(อารจนะ), หฤชเกศม— แดงค
ศรี กฤษณ, ตทา— ในเวลานั้น, วากยม— คำพูด, อิทม— เหล่านั้น, อาห— ตรัส, มหี ปเต— โอ้กษัตริย์

คำแปล

ในขณะนั้น **อรชุน** โอรสของ **ปาณท** ทรงนั่งอยู่บนราชรถที่มีธงรูป **หนุมาน** และหยิบคันธนู
เพื่อเตรียมที่จะยิงศรออกไป **โอ้ กษัตริย์** หลังจากทรงมองไปที่เหล่าโอรสของ **ฤๅตราชฏร**
ซึ่งขับราชรถมาในกองทัพเรียงรายกันเป็นทิวแถว จากนั้น **อรชุน** ตรัสกับองค์ศรี **กฤษณ** ด้วย
คำพูดต่อไปนี้

สงค **ราม** จะเริ่มขึ้นแล้ว เป็นที่เข้าใจจากโคลกนี้ว่าเหล่าโอรสของ **ฤๅตราชฏร** ทรงรู้สึกตกใจกลัวใน
การจัดทัพทหารที่คาดไม่ถึงของ **ปาณทว** ซึ่งมีองค์ **ศรี กฤษณ** ทรงเป็นผู้ชี้แนะโดยตรงที่สนามรบ ธง
รูป **หนุมาน** ของ **อรชุน** เป็นเครื่องบ่งบอกถึงชัยชนะอีกอย่างหนึ่ง เพราะ **หนุมาน** ร่วมมือกับพระ **ราม**
ในการทำสงค **ราม** ระหว่างพระ **ราม** และ **รวณ** (ทศกัณฐ์) และพระ **ราม** ทรงได้รับชัยชนะ ณ ที่
นี้ พระ **ราม** และ **หนุมาน** ประทับอยู่บนราชรถเพื่อช่วย **อรชุน** **ศรี กฤษณ** คือพระ **ราม** และที่ใดที่
พระ **ราม** ประทับอยู่ผู้รับใช้นิรันดร์ **หนุมาน** และเมเหลสินีรันดร์พระนาง **สีตา** หรือเทพธิดาแห่งโชค
ลาภจะประทับอยู่ด้วย ดังนั้น จึงไม่มีเหตุอันใดเลยที่จะทำให้เกิดความรู้สึกกลัวศัตรู ยิ่งไปกว่านั้น **ศรี**
กฤษณ เจ้าแห่งประสาทสัมผัส เสด็จมาด้วยพระองค์เองเพื่อให้คำแนะนำ มีคำชี้แนะที่ดีทั้งหมดให้กับ **อ**
รชุน ในการต่อสู้ สภาวะอันเป็นสิริมงคลเช่นนี้องค์ **ภควาน** ทรงจัดให้สาวกนิรันดร์ ซึ่งเป็นสิ่งบ่งบอก
ถึงชัยชนะอย่างแน่นอน

โคลก 21-22

अर्जुन उवाच

सेनयोरुभयोर्मध्ये रथं स्थापय मेऽच्युत ॥ १.२१ ॥

यावदेतान्निरिक्षेऽहं योद्धुकामानवस्थितान् ।

कैर्मया सह योद्धव्यमस्मिन्नणसमुद्यमे ॥ १.२२ ॥

อรชุน อวาจ

เสนโยร อุภโยร มธเย

รตห์ สตุหาปย เม 'จยุต

ยวาท เอตานุ นิรีเกช 'ห์

โยทุ-กามาณ อวสตุหิตาน

ไกร มยา सह โยทุธวาม

อสมิน รม-สมุทยเม

อรชุน อวาจ— **อรชุน** ตรัส, **เสนโย**— ของกองทัพ, **อุภโย**— ทั้งสองฝ่าย, **มธเย**— ระหว่าง, **รตหม**—
ราชรถ, **สตุหาปย**— กรณารักษา, **เม**— ของข้า, **อจยุต**— โอ้ผู้ไร้ความผิด พลาด, **ยวาท**— นานเท่าที่, **เอ**
ตานุ— ทั้งหมดนี้, **นิรีเกช**— อาจจะมองไป, **อหม**— ข้าพเจ้า, **โยทุ-กามาณ**— มีความปรารถนาที่จะสู้รบ,
อวสตุหิตาน— เป็นทิวแถวที่สนามรบ, **ไกร**— กับผู้ซึ่ง, **มยา**— โดยข้า, **สह**— ด้วยกัน, **โยทุธวาม**—
ต้องต่อสู้, **อสมิน**— ในนี้, **รม**— ต่อสู้, **สมุทยเม**— ในความพยายาม

คำแปล

อรุณ ตรัสว่า ไฉ่ องค์ภควานผู้ไร้ความผิดพลาด โปรดขับราชรถของข้าไปอยู่ท่ามกลางระหว่างกองทัพทั้งสองฝ่ายเพื่อข้าได้เห็นผู้ที่อยู่ ณ ที่นี้ **ปรารธนาจะสู้รบ และข้าต้องต่อสู้กับผู้ใดในการประลองยุทธอันยิ่งใหญ่ครั้งนี้**

ถึงแม้ว่าองค์ **ศรี ภฤษณ** ทรงเป็นบุคลิกลักษณะสูงสุดแห่งพระเจ้า ด้วยพระเมตตาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ ทรงปฏิบัติตนรับใช้สหายด้วยความรักที่มีต่อสาวก ณ ที่นี้ จึงทรงเรียกพระองค์ว่าเป็นผู้ที่ไร้ความผิดพลาด ในฐานะที่ทรงเป็นสารถิ จะต้องรับคำสั่งจาก **อรุณ** พระองค์ทรงไม่ลังเลที่จะทำเช่นนี้ จึงทรงถูกเรียกว่าเป็นผู้ไร้ความผิดพลาด ถึงแม้ว่าทรงยอมรับตำแหน่งสารถิให้สาวก แต่สถานภาพอันสูงสุดของพระองค์ทรงไม่ถูกลดให้ต่ำลง ในทุก ๆ สถานการณ์พระองค์ทรงเป็นบุคลิกลักษณะสูงสุดแห่งพระเจ้า **หฤษีเกศ** เจ้าแห่งประสาทสัมผัสทั้งหมด ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ **ภควาน** และผู้รับใช้มีความหวานชื่นและเป็นทิพย์ ผู้รับใช้พร้อมเสมอในการรับใช้ขององค์ **ภควาน** ในทำนองเดียวกัน องค์ **ภควาน** ทรงหาโอกาสที่จะรับใช้สาวกเสมอเช่นเดียวกัน พระองค์ทรงมีความสุขเกษมสำราญมากที่สาวกผู้บริสุทธิ์มีสถานภาพที่เหนือกว่าและสั่งพระองค์มากกว่าที่พระองค์ทรงเป็นผู้สั่ง เพราะทรงเป็นเจ้านาย ทุกคนจึงอยู่ภายใต้คำสั่งของพระองค์ ไม่มีใครอยู่เหนือกว่าพอที่จะสั่งพระองค์ได้ แต่เมื่อทรงพบสาวกผู้บริสุทธิ์สั่งพระองค์ทรงรู้สึกมีความสุขเกษมสำราญทิพย์ แม้ทรงเป็นเจ้านายผู้ไร้ความผิดพลาดในทุกสถานการณ์

ในฐานะที่เป็นสาวกผู้บริสุทธิ์ขององค์ **ภควาน อรุณ** ทรงไม่ปรารธนาต่อสู้กับญาติพี่น้อง แต่ทรงถูกบังคับให้มาที่สมรภูมิ จากความดีอันของ **หฤริยธน** ผู้ไม่ยอมตกลงเจรจาสงบศึก ดังนั้น **อรุณ** ทรงอยากเห็นว่าใครคือผู้นำในการรบที่สมรภูมินี้ ถึงแม้เป็นไปได้ในการพยายามที่จะสงบศึกในสนามรบ **อรุณ** ทรงปรารธนาจะเห็นพวกเขาอีกครั้งหนึ่งและดูว่ามีแนวโน้มเช่นไรในความต้องการสงคราม อันไม่พึงปรารถนา

โคลก 23

योत्स्यमानानवेक्षेऽहं य एतेऽत्र समागताः ।

धार्तराष्ट्रस्य दुर्बुद्धेर्बुद्धे प्रियचिकीर्षवः ॥ १. २३ ॥

โยตฺสยมานานฺ อเวเษ ‘หํ

ย เอเต ‘ตฺร สมาคตา

ธารฺตฺราษฺฏฺรสฺย หุรุพฺพเทธ

ยฺเทธ ปฺริย- จิกิรฺษว

โยตฺสยมานานฺ— พวกที่จะสู้รบ, **อเวเษ**— ให้ข้าได้เห็น, **อหम्**— ข้าพเจ้า, **ย**— ผู้ใด, **เอเต**— เหล่านั้น, **อตฺร**— ที่นี้, **สมาคตา**— ชุมนุมกัน, **ธารฺตฺราษฺฏฺรสฺย**— เพื่อโอไรของ **ธฤตฺราษฺฏฺร**, **หุรุพฺพเทธ**— จิตใจชั่วร้าย, **ยฺเทธ**— ในการสู้รบ, **ปฺริย**— ดี, **จิกิรฺษว**— ปรารธนา

คำแปล

ให้ข้าได้เห็นผู้ที่มาอยู่ ณ ที่นี้เพื่อสู้รบ โดยปรารธนาที่จะให้โอไรของ ธฤตฺราษฺฏฺร ผู้ที่มีจิตใจชั่วร้ายพอพระทัย

เป็นความลับที่ถูกเปิดเผยแล้วว่า **หฤริยธน** ทรงประสงค์ที่จะยึดครองราชอาณาจักรของ **ปาณฑว** ด้วยแผนการอันชั่วร้าย จากการร่วมมือกับพระบิดา **ธฤตฺราษฺฏฺร** ดังนั้น ทุกคนที่ร่วมมือกับฝ่าย **หฤริยธน** จะต้องเป็นนกในฝูงเดียวกัน **อรุณ** ทรงปรารธนาจะเห็นคนเหล่านี้ในสมรภูมิก่อนเริ่มทำการรบ เพื่อให้ทราบว่าเขาเป็นใครกันบ้าง พระองค์ทรงไม่ตั้งใจที่จะเสนอข้อตกลงสงบศึก **อรุณ** ทรงต้องการประเมินกำลังของฝ่ายตรงข้ามที่จะต้องเผชิญหน้า ถึงแม้ทรงมีความมั่นใจในชัยชนะเพราะว่าองค์ **ศรี ภฤษณ** ทรงประทับอยู่เคียงข้าง

โคลก 24

सञ्जय उवाच ।

एवमुक्तो हृषीकेशो गुडाकेशेन भारत
सेनयोरुभयोर्मध्ये स्थापयित्वा रथोत्तमम् ॥ १.२४ ॥

สนุชย อุวาจ

เอวม อุโกต หุยี่เกศ

คุทาเกเศน ภารต

เสนโยรุ อุโยรุ มธเย

สตุหาปยิตวา รโตหุตตมม

สนุชยอุวาจ— สนุชยกล่าว, เอวม— ดังนั้น, อุโกต— ตรัส, หุยี่เกศ— ชรี ภุษณ, คุทาเกเศน— โดย อรุชุน, ภารต— โอ ผู้สืบราชวงศ์ ภารต, เสนโยรุ— ของกองทัพ, อุโยรุ— ทั้งสองฝ่าย, มธเย— อยู่ท่ามกลาง, สตุหาปยิตวา— วาง, รโตห-อุตตมม— ราชรถที่สวยงามที่สุด

คำแปล

สนุชย กล่าวว่า โอ ผู้สืบราชวงศ์ **ภารต** หลังจากที่ได้ยิน **อรุชุน** ตรัสแล้วองค์ชรี **ภุษณ** ทรงขับราชรถอันสง่างามไปอยู่ ณ ท่ามกลางกองทัพทั้งสองฝ่าย

โคลกนี้ได้กล่าวถึง **อรุชุน** ว่าเป็น **คุทาเกศ คุทาภา** หมายถึงการนอนหลับและผู้ที่ชนะการนอนเรียกว่า **คุทาเกศ** การนอนหมายถึงวิชา ดังนั้น **อรุชุน** ทรงเอาชนะทั้งการนอนและวิชา อันเนื่องมาจากมิตรภาพที่มีต่อ **ภุษณ** ในฐานะที่เป็นสาวกชั้นเยี่ยม **อรุชุน** ทรงไม่สามารถลืม **ภุษณ** ได้แม้แต่เสี้ยววินาทีเดียว เพราะนี่คือธรรมชาติของสาวก ไม่ว่าในยามตื่นหรือยามหลับสาวกขององค์ **ภควาน** จะไม่สามารถว่างเว้นจากการระลึกถึงพระนาม รูปลักษณะ คุณสมบัติ และลีลาของ **ภุษณ** ดังนั้นสาวกของ **ภุษณ** สามารถเอาชนะทั้งการนอนและวิชาได้ ด้วยการระลึกถึง **ภุษณ** อยู่เสมอ เช่นนี้เรียกว่า **ภุษณ** จิตสำนึกหรือ **สมาธิ** ในฐานะที่เป็น **หุยี่เกศ** หรือผู้กำกับประสาทสัมผัสและจิตใจของทุกๆ ชีวิต **ศรี ภุษณ** ทรงเข้าใจจุดมุ่งหมายของ **อรุชุน** ที่ทรงให้นำราชรถไปยังท่ามกลางกองทัพทั้งสองพระองค์ทรงปฏิบัติตามและตรัสดังต่อไปนี้

โคลก 25

भीष्मद्रोणप्रमुखतः सर्वेषां च महीक्षिताम् ।

उवाच पार्थ पश्यैतान्समवेतान्कुरुनिति ॥ १.२५ ॥

ภีษม-โอรณ-ปรมุขต

สเรวษำ จ มหี-ภุชิตาม

อุวาจ ปารุตห ปไศยตาน

สมเวตาน กुरुณ อิติ

ภีษม— พระอัยกา **ภีษม**, **โอรณ**— พระอาจารย์ **โอรณ**, **ปรมุขต**— อยู่ข้างหน้า, **สเรวษาม**— ทั้งหมด, จ— เช่นกัน, **มหี-ภุชิตาม**— เหล่าผู้นำของโลก, **อุวาจ**— ตรัส, **ปารุตห**— โอบุตรของ **ปฤตหา**, **ปศย**— โปรดดู, **เอตาน**— พวกเขาทั้งหมด, **สมเวตาน**— ชุมนุมกัน, **กुरुณ**— สมาชิกของราชวงศ์ **กुरु**, **อิติ**— ดังนั้น

คำแปล

ในการปรากฏกายของ **ภีษม โอรณ** และผู้นำของโลกอื่น ๆ องค์ภควานตรัสว่า“โอ **ปารุตห** จงดุบรรดาสมาชิกของ **กुरु** ทั้งหมดที่มาชุมนุมกัน ณ ที่นี้”

ในฐานะที่เป็นอภิวิญญานของมวลชีวิต องค์ *ศรี ฤๅษณ* ทรงเข้าใจ *อรุณ* ว่าทรงคิดอะไรอยู่ คำว่า *ฤๅษเกศ* ในที่นี้หมายความว่า พระองค์ทรงทราบทุกสิ่งทุกอย่างและคำว่า *ปารุทธ* โอรสของพระนาง *กุนตี* หรือ *ปฤตทา* ก็มีความสำคัญเกี่ยวเนื่องกับ *อรุณ* เช่นเดียวกัน ในฐานะที่เป็นพระสหาย *ฤๅษณ* ทรงปรารถนาที่จะบอกว่า *อรุณ* ทรงเป็นโอรสของ *ปฤตทา* ผู้เป็นพระชนิษฐาของบิดา *ฤๅษณ* *วสุเทว ฤๅษณ* จึงทรงอาสาเป็นสารถี เมื่อ *ฤๅษณ* ตรัสต่อ *อรุณ* ว่า “จงดูพวก *กูรู*” ทรงหมายความว่า เช่นไร? *อรุณ* ทรงปรารถนาที่จะหยุดแค่นี้และไม่สู้รบเช่นนั้นหรือ? *ฤๅษณ* ทรงไม่คาดหวังสิ่งนี้จาก โอรสของพระปิตุจฉา *ปฤตทา ฤๅษณ* ทรงทำนายจิตใจของ *อรุณ* ในเชิงล้อเล่นฉันสหาย

โคลก 26

तत्रापश्यत्स्थितान्पार्थः पितृन्थ पितामहान्
आचार्यान्मातुलान्भ्रातृन्पुत्रान्पौत्रान्सखींस्तथा
श्वशुरान्सुहृदश्चैव सेनयोर्भयोरपि ॥ १.२६ ॥

ตตฺราปศฺยตฺ สุตฺหิตานํ ปารุทธํ
ปิตृณํ อตฺห ปิตามหานํ
อาจายานํ มาตูลานํ ภูราตฺถานํ
ปุตฺรานํ ปะอฺตฺรานํ สขีํสฺ ตตฺทา
ศฺวศฺรานํ สุหฤทฺศํ ไจว
เสนโยรฺ อภโยรฺ อปี

ตตฺร— ที่นั่น, อปศฺยตฺ— ทรงเห็น, สุตฺหิตานํ— ยืนอยู่, ปารุทธํ— *อรุณ*, ปิตृณํ— พระบิดา, อตฺห— เช่นกัน, ปิตามหานํ— พระอัยกา, อาจายานํ— พระอาจารย์, มาตูลานํ— พระมาตุลา, ภูราตฺถานํ— พี่น้อง, ปุตฺรานํ— บุตร, ปะอฺตฺรานํ— หลาน, สขีํสฺ— เพื่อน, ตตฺทา— ด้วยเหมือน กัน, ศฺวศฺรานํ— พระสัสสุระ, สุหฤทฺศํ— ผู้ปรารถนาดี, จ— เช่นกัน, เหว— แน่นอน, สেনโยรฺ— ของกองทัพ, อภโยรฺ— ของทั้งสองฝ่าย, อปี— รวม

คำแปล

ท่ามกลางกองทัพทั้งสองฝ่าย *อรุณ* ทรงเห็น พระบิดา พระอัยกา พระอาจารย์พระมาตุลา พระเชษฐา พระอนุชา พระโอรส พระราชนัดดา พระสหาย รวมทั้งพระสัสสุระและผู้ปรารถนาดีอื่น ๆ

ที่สมรภูมิ *อรุณ* ทรงเห็นญาติ ๆ ทั้งหลาย บุคคลเช่น *ภูริศรวา* รุ่งเดียวกับพระบิดา พระอัยกา *ภีษม* และ *โสมทตต* พระอาจารย์ เช่น *ไทรณอาจารย์* และ *ครีพา-ซารยะ* พระมาตุลา *ศลย* และ *ศกฺนิ* พระเชษฐา พระอนุชา เช่น *ทุโรยธ* พระโอรสเช่น *ลกษฺมณ* สหาย เช่น *อศฺวตฺตหามา* และผู้ปรารถดี เช่น *ภฤตวรุมา* ฯลฯ *อรุณ* ทรงเห็นสหายเป็นจำนวนมากอยู่ในกองทัพทั้งสองฝ่าย

โคลก 27

तान्समीक्ष्य स कौन्तेयः सर्वान्बन्धूनवस्थितान् ।
कृपया पर्याविष्टो विषीदन्निदमब्रवीत् ॥ १.२७ ॥

ตานํ สมীกฺษย ส กะเอนฺตยธ
สรวานํ พนฺธุนํ อวสฺตฺหิตานํ
ภฤปยา ปฺรยาวิโษฏ
วิษีทฺนุนํ อิทมฺ อพฺรวีตฺ

ตาม — พวกเขาทั้งหมด, สมิกษุ — หลังจากที่ได้เห็น, สย — เขา, กะเอนตยส — พระโอรส ของพระนาง
กุนตี, สรวาน — ทุกชนิด, พนฺธุ — ญาติ ๆ, อวสฺตหิตาน — สถิต, กุญฺยา — ด้วย เมตตา, ปฺรยา — ใน
ระดับสูง, อาวิษฺฎส — ปลาบปลื้ม, วิษิณ — ขณะที่เศร้าโคก, อิมม — ดังนั้น, อพฺรวิตฺ — ตรัส

คำแปล

เมื่อ **อรชุน** โอรสพระนาง **กุนตี** ทรงเห็นบรรดาสหายและญาติทั้งหมดในระดับต่าง ๆ กัน
ทรงรู้สึกตื่นตันใจ เปี่ยมไปด้วยความเมตตาสงสาร และตรัสว่า

โคลก 28

अर्जुन उवाच ।

दृष्ट्वेमं स्वजनं कृष्ण युयुत्सुं समुपस्थितम्
सीदन्ति मम गात्राणि मुखं च परिशुष्यति ॥ १.२८ ॥

อรชุน อวาจ

ทฤษฏวามฺ สว-ชนํ กฤษณ

ยยุตฺสํ สมฺปสฺตหิตม

สีทนต์ มม คাত্রาณิ

มุขํ จ ปริศฺษยติ

อรชุนส อวาจ — อรชุน ตรัส, ทฤษฏว — หลังจากเห็น, อิมม — ทั้งหมดนี้, สว-ชนม — เพื่อนร่วมชาติ,
กฤษณ — โอ้ กฤษณ, ยยุตฺสม — ทั้งหมดอยู่ในจิตวิญญาณแห่งการสู้รบ, สมฺปสฺตหิตม — ปรากฏอยู่, สี
ทนต์ — สิ้น, มม — ของข้า, คাত্রาณิ — แขนขา, มุขม — ปาก, จ — ด้วยเหมือนกัน, ปริศฺษยติ — แห้ง
ผาก

คำแปล

อรชุน ตรัสว่า โอ้ **กฤษณ** ที่รัก การที่เห็นสหายและญาติ ๆ ปรากฏอยู่ต่อหน้าด้วย
วิญญาณแห่งการสู้รบเช่นนี้ ข้ารู้สึกว้าแหว่งไปหมด และปากแห้งผากลง

ผู้ใดก็ตามที่อุทิศตนเสียสละอย่างจริงใจต่อองค์ **ภควาน** จะมีคุณสมบัติดี ๆ ทั้งหมดที่มีอยู่ในผู้มีคุณธรรม
หรือในเทวดา แต่ผู้ที่ไม่ใช่สาวกไม่ว่าจะมีคุณสมบัติทางวัตถุมากเพียงใด จากการศึกษาและวัฒนธรรม
จะขาดคุณธรรม ฉะนั้น หลังจากที่ได้ **อรชุน** ทรงเห็นเพื่อนร่วมชาติ สหาย และญาติ ๆ ที่สมรภูมิ จิตใจ
รู้สึกตื่นตันไปด้วยความเมตตาสงสารต่อผู้ที่ตัดสินใจมาสู้รบกันเอง สำหรับเหล่าทหารของพระองค์เอง
อรชุน ทรงรู้สึกมีความสงสารตั้งแต่ต้น แต่ยังคงมีความเมตตาสงสารแม้แต่ทหารของฝ่ายตรงข้ามที่
เห็นความตายของพวกเขาใกล้เข้ามา ขณะทรงคิดเช่นนี้แขนขารู้สึกสั่นร้าว ปากแห้งผาก ตื่นตระหนกที่
ได้เห็นวิญญาณแห่งการต่อสู้ของพวกเขา อันที่จริงกองทัพทั้งสองฝ่ายเป็นญาติทางสายเลือดเดียวกัน แล
้วจะมาฆ่ากันเองเช่นนี้ ทำให้สาวกเช่น **อรชุน** ทรงรู้สึกตื่นตันใจ แม้ไม่ได้กล่าวไว้ ณ ที่นี้ เราก็
สามารถเห็นภาพได้อย่างง่าย ๆ ว่า ไม่เพียงแต่แขนขาและปากแห้งเท่านั้น แต่อย่างยิ่งทรงร่ำไห้ด้วย
ความเมตตาสงสาร ลักษณะอาการของ **อรชุน** เช่นนี้ทรงมิใช่เกิดขึ้นจากความอ่อนแอ แต่เนื่องด้วย
หัวใจที่อ่อนโยนซึ่งเป็นลักษณะแห่งสาวกผู้บริสุทธิ์ขององค์ **ภควาน** จึงได้กล่าวไว้ว่า

ยสฺยาสฺติ ภกฺติรุ ภควตฺย อภิยฺจนา

สโรรุรุ คฺไณสฺ ตตฺร สมาสฺเต สุราธ

หฺราวุ อภกฺตสฺย กูโตะ มหฺต-คฺฤนา

มโน-รเตหฺนาสฺติ ธาวโตะ พหฺยิ

“ผู้ที่อุทิศตนเสียสละอย่างแน่วแน่มั่นคงต่อบุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้าจะมีคุณสมบัติที่ดีทั้งหมดของ
เหล่าเทวดา แต่ผู้ที่ไม่ใช่สาวกขององค์ **ภควาน** ซึ่งมีแต่คุณสมบัติทางวัตถุจะมีคุณค่าเพียงเล็กน้อย เพรา

จะจะวุ่นวายอยู่ในระดับจิตใจ และแน่นอนว่าจะไปหลงเสน่ห์ยั่วชวนของพลังงานวัตถุ” (ภาควต 5.18.12)

โคลก 29

वेपथुश्च शरीरे मे रोमहर्षश्च जायते ।
गाण्डीवं संसते हस्तात्त्वक्चैव परिदह्यते ॥ १.२९ ॥

เวปตุหุศ จ ศรีเร เม
โรม-หรรษศ จ ชายเต
คาณทิว สรัสเต หสตาตุ
ตุวกุ ใจว ปรีทหุเต

เวปตุหุศ— ร่างกายสั่น, จ— เช่นกัน, ศรีเร— บนร่างกาย, เม— ของข้า, โรม-หรรษ— ขนลุก, จ— เช่นกัน, ชายเต— เกิดขึ้น, คาณทิว— ธนูของ อรุช, สรัสเต— ลั่นลง, หสตาตุ— จากมือ, ตุวกุ— ผิวหนัง, จ— เช่นกัน, เหว— แน่นนอน, ปรีทหุเต— ร้อนผ่าว

คำแปล

ทั่วทั้งเรือนร่างของข้ารู้สึกสั่นไปหมด ขนลุกตั้งชัน ธนู คาณทิว ลั่นหลุดไปจากมือของข้า และผิวหนังร้อนผ่าว

ร่างกายสั่นมีสองประเภท และขนลุกก็มีสองประเภท อาการเช่นนี้เกิดขึ้นได้จากความปลื้มปิติยินดีทิพย์อย่างใหญ่หลวง หรือเกิดขึ้นจากความกลัวมากภายใต้สภาวะทางวัตถุ ในความรู้แจ้งทิพย์จะไม่มี ความกลัว อาการของ อรุช ในสถานการณ์เช่นนี้ทรงเนื่องมาจากความกลัวทางวัตถุ เช่น การสูญเสียชีวิต ยังมีลักษณะอาการอื่น ๆ ที่เป็นหลักฐานคือ อรุช ทรงรู้สึกหมดความอดทนจนกระทั่งคันธนูอันเลื่องชื่อคาณทิว ได้ลั่นหลุดไปจากมือ เนื่องจากหัวใจที่ถูกเผาไหม้อยู่ภายใน จึงทรงรู้สึกว่าร้อนผ่าวที่ผิวหนัง ทั้งหมดนี้เนื่องมาจากแนวความคิดชีวิตทางวัตถุ

โคลก 30

न च मे शक्नोम्यवस्थातुं भ्रमतीव मनः ।
निमित्तानि च पश्यामि विपरीतानि केशव ॥ १.३० ॥

น จ ศโกณมยุ อวสตุหาตุ
ภรมตีว จ เม मन
นิमितตานิ จ ปศยามิ
วิปริตานิ เกศว

น— ไม่, จ— เช่นกัน, ศโกณมิ— ข้าสามารถหรือไม่, อวสตุหาตุ— อยู่, ภรมติ— ลืม, อิว— เช่น, จ— และ, เม— ของข้า, मन— ใจ, นิमितตานิ— สาเหตุ, จ— เช่นกัน, ปศยามิ— ข้าเห็น, วิปริตานิ— สิ่งตรงกันข้าม, เกศว— โอ้ผู้สังหารมาร เกศี(กฤษณ)

คำแปล

บัดนี้ข้าไม่สามารถยืนอยู่ ณ ที่นี้ได้อีกต่อไป รู้สึกลืมนั่น จิตใจว้าวุ่น เห็นแต่สาเหตุแห่งความอัปโชคเท่านั้น โอ้ กฤษณ ผู้สังหารมาร เกศี

เพราะขาดความอดทน อรุช จึงทรงไม่สามารถอยู่ที่สมรภูมิได้อีกต่อไปและรู้สึกลืมนั่น อันเนื่องมาจากความอ่อนแอของจิตใจและความยึดติดในสิ่งของวัตถุอย่างรุนแรง ทำให้คนเราอยู่ในสภาวะสับสนเช่นนี้ ภัย ทวีติยาภินิเวศตส สยาด (ภาควต 11.2.37) ความกลัวและความไม่สมดุลของจิตใจเช่นนี้ เกิดขึ้น

กับผู้ที่มีความยึดติดกับสภาวะวัตถุมากเกินไป *อรุณ* ทรงเห็นเฉพาะผลลัพธ์ที่มีแต่ความเจ็บปวดในสมรภูมิต่านั้น จะทรงไม่มีความสุขแม้ได้รับชัยชนะจากศัตรู คำว่า *นิมิตตานิ วิปริตานิ* มีความสำคัญเมื่อเราเห็นเฉพาะความผิดหวังในสิ่งที่คาดหวัง เราก็จะคิดว่า “เข้ามาอยู่ที่นี้ทำไม?” ทุก ๆ คนจะสนใจในตนเองและเรื่องของตนเองเท่านั้น ไม่มีใครสนใจในองค์ *ภควาน* ด้วยพระประสงค์ของ *ศรี ภุณ* ท้าให้ *อรุณ* ทรงไม่รู้ถึงผลประโยชน์ที่แท้จริงของตนเอง ผลประโยชน์ที่แท้จริงของเราอยู่ที่พระ *วิษณุ* หรือ *ภุณ* พันธวิญญานลิมจุดนี้ไป ดังนั้น จึงต้องได้รับทุกข์แห่งความเจ็บปวดทางวัตถุ *อรุณ* ทรงคิดว่าชัยชนะของพระองค์ในการรบจะเป็นเพียงสาเหตุเดียวที่ทำให้พระองค์เศร้าโศกเสียใจ

โคลก 31

न च श्रेयोऽनुपश्यामि हत्वा स्वजनमाहवे ।

न काङ्क्षे विजयं कृष्ण न च राज्यं सुखानि च ॥ १.३१ ॥

น จ เศรโย 'นุปศยามิ

หตฺวา สุ-ชนมฺ อาหเว

น กาญฺญะ วิชยํ ภุณ

น จ ราชย์ สุขานิ จ

น — ไม่, จ — เช่นกัน, *เศรย* — ดี, *อนุปศยามิ* — เข้าได้เห็นล่วงหน้า, *หตฺวา* — ด้วยการสังหาร, *สุ-ชนม* — สังคยาติของเรา, *อาหเว* — ในการต่อสู้, น — ไม่, *กาญฺญะ* — ขাপรรณนา, *วิชยม* — ชัยชนะ, *ภุณ* — โอ้ *ภุณ*, น — ไม่, จ — เช่นกัน, *ราชยม* — อาณาจักร, *สุขานิ* — ความสุขหลังจากนั้น, จ — เช่นกัน

คำแปล

ข้าพเจ้าไม่เห็นว่าจะมีอะไรดีจากการสังหารบรรดาญาติในสมรภูมินี้ โอ้ *ภุณ* ที่รัก และข้าก็ไม่ปรารถนาชัยชนะพร้อมทั้งราชอาณาจักร หรือความสุขที่จะได้รับ

ด้วยการที่ไม่รู้ว่าผลประโยชน์ของเรานั้นอยู่ในพระ *วิษณุ* หรือ *ศรี ภุณ* พันธวิญญานจึงหลงอยู่ในเสน่ห์แห่งความสัมพันธ์ทางร่างกาย โดยหวังว่าจะได้รับความสุขในสถานการณ์นี้ แนวความคิดแห่งชีวิตที่มีดมนเช่นนี้ เราลืมนึกถึงสาเหตุของความสุขทางวัตถุ *อรุณ* ทรงดูเหมือนจะลืมนึกถึงหลักแห่งราชธรรมสำหรับ *กษัตริย์* กล่าวไว้ว่ามีมนุษย์อยู่สองประเภท คือ *กษัตริย์* ผู้สิ้นพระชนม์ในสนามรบภายใต้คำสั่งของ *ภุณ* โดยตรง และผู้สละโลกวัตถุชีวิตอยู่ตามลำพังเพื่อวัฒนธรรมทิพย์ ทั้งคู่มีสิทธิ์เข้าไปอยู่ในดวงอาทิตย์ซึ่งมีพลังอำนาจและรัศมีเจิดจรัสมาก *อรุณ* ทรงปฏิเสธแม้แต่จะสังหารศัตรู และนับประสาอะไรกับญาติ ๆ โดยคิดว่าจากการสังหารสังคยาติจะทำให้ชีวิตไม่มีความสุข ฉะนั้น จึงทรงไม่ยินดีที่จะสู้รบ เหมือนกับคนที่ไม่หิวจะไม่อยากทำอาหาร และบัดนี้ *อรุณ* ทรงตัดสินใจที่จะเข้าไปอยู่ในป่า ใช้ชีวิตสันโดษด้วยความสิ้นหวัง แต่ในฐานะที่เป็น *กษัตริย์* จึงทรงจำเป็นต้องมีราชอาณาจักรมาปกครองเนื่องจาก *กษัตริย์* ทรงไม่สามารถทำหน้าที่อื่นได้ แต่ *อรุณ* ทรงไม่มีราชอาณาจักรโอกาสทั้งหมดของ *อรุณ* ที่จะได้รับราชอาณาจักรอยู่ที่การต่อสู้รบกับบรรดาญาติพี่น้อง และยึดครองราชอาณาจักรอันเป็นมรดกจากพระบิดา กลับคืนมา ซึ่งพระองค์ทรงไม่ปรารถนาจะทำ ดังนั้น จึงทรงพิจารณาตนเองว่าสมควรที่จะไปใช้ชีวิตอยู่ในป่าอย่างสันโดษด้วยความสิ้นหวัง

โคลก 32-35

किं नो राज्येन गोविन्द किं भोगैर्जीवितेन वा ।

येषामर्थं काङ्क्षितं नो राज्यं भोगाः सुखानि च ॥ १.३२ ॥

त इमेऽवस्थिता युद्धे प्राणांस्त्यक्त्वा धनानि च ।

आचार्याः पितरः पुत्रास्तथैव च पितामहाः ॥ १.३३ ॥
मातुलाः श्वशुराः पौत्राः श्यालाः सम्बन्धिनस्तथा ।
एतान्न हन्तुमिच्छामि घ्नतोऽपि मधुसूदन ॥ १.३४ ॥
अपि त्रैलोक्यराज्यस्य हेतोः किं नु महीकृते ।
निहत्य धार्तराष्ट्रान्नः का प्रीतिः स्याज्जनार्दन ॥ १.३५ ॥

กิ โน ราเชยน โควินท
กิ गोโคरु शिवितेन वा
येषाम् अเรदुह गाङ्गुषिर्त्तु โน
राश्यं गोकाश सुขानि ज
त อิมे 'वसुधैविता युते
ปราณंसु द्युगुदवा ธनानि ज
आचार्याश्च पितरश्च पुत्रराश
तुไดह्व ज पितामहा
मातुलाश्च स्वसुराश्च पञ्चदरा
ศयालाश्च सम्बन्धिनस्तथा
एतान् न हन्तुम् इच्छामि
अपि त्रैलोक्य-राश्यस्य
हेतोः किं नु महीकृते
निहत्य धार्तराष्ट्रान्नं न
का प्रीतिरस्य स्यात् जनार्दन

กิ— ใช้อะไร, นส— แต่เรา, ราเชยน— เป็นราชอาณาจักร, โควินท— โอ้ ฤๅษณ์, กิ— อะไร, โกโคร—
— ความสุขสำราญ, ชิวิตะ— มีชีวิต, วา— ไม่ก็, ยेषาม— ของใคร, อเรดุห— เพื่อสิ่งนั้น, गाङ्गुषि-
เป็นสิ่งที่ปรารถนา, นส— โดยเรา, ราश्यम्— ราชอาณาจักร, गोकाश— ความสุขทางวัตถุ, सुขานि—
ความสุขทั้งหมด, จ— เช่นกัน, เต— เขาทั้งหมด, อิมะ— เหล่านี้, 'วสุเดหิตา— สถิต, युเต— ใน
สมรภูมิจึง, प्राणान्— ชีวิต, द्युगुदवा— ยกเลิก, ธनानि— ความร่ำรวย, จ— เช่นกัน, आचार्या—
พระอาจารย์, पितर— พระบิดา, पुत्र— บุตร, तदा— ดีเท่ากับ, ए— แน่แน่นอน, จ— เช่นกัน, पि-
มาหา— พระอัยกา, मातुลา— พระมาตุลา, स्वसुरา— พระสัสสุระ, पञ्चदरा— พระราชนัดดา, ศ-
ยา— พระเชษฐภคินี พระกนิษฐภคินี, सम्बन्धिन— สังคญาติ, तदा— ดีเท่ากับ, एतान्— ทั้งหมด
นี้, न— ไม่เคย, हन्तुम्— สังหาร, इच्छामि— ข้าปรารถนา, अ- ฤๅษณ์, अपि— แม้แต่, मही-
— โอ้ผู้สังหารมาร มหุ(ฤๅษณ์), अपि— ถึงแม้ว่า, त्रै- โลก— ของทั้ง สามโลก, राश्य- เพื่อราช
อาณาจักร, हेतो— ในการแลกเปลี่ยน, กิ- นุ— แล้วไปพูด อะไรอีก, मही- เพื่อประโยชน์ของ
โลก, निहत्य— ด้วยการสังหาร, धार्तराष्ट्रान्— เหล่าโอรสของ ฤๅษณ์, นส— ของเรา, का—
อะไร, प्रीति— ความสุข, स्यात्— จะมี, जनार्दन— โอ้ ผู้ค้ำจุนมวลชีวิต

คำแปล

โอ้ โควินท ผลประโยชน์ที่เราจะได้รับคือราชอาณาจักร ความสุข หรือแม้แต่ดวงชีวิตเอง เมื่อพวกเขาทั้งหลายที่เราอาจปรารถนา บัดนี้ ได้มาเรียงรายอยู่ในสมรภูมิจึงแล้ว โอ้ มหุ-
หน เมื่อพระอาจารย์ พระบิดา บุตร พระอัยกา พระปิตุลาพระสัสสุระ พระราชนัดดา พระ-
เชษฐภคินี พระกนิษฐภคินี และเหล่าสังคญาติพร้อมถวายชีวิตและทรัพย์สิน มายืนอยู่ต่อ-
หน้า แล้วเหตุใดจึงต้องปรารถนาไปสังหารพวกเขาด้วย แม้พวกเขาอาจมาสังหารข้า โอ้

**ผู้ค้าจุนมวลชีวิต ข้าพเจ้าไม่พร้อมรบกับพวกเขาแม้จะเป็นการแลกเปลี่ยนทั้งสามโลก นับ
ประสาอะไรกับโลกนี้ เราจะได้รับความสุขอันใดในการสังหารเหล่าโอรสของ ฤๅษณ์**

อรุณ ทรงเรียกองค์ ศรี ฤๅษณ์ ว่า โควินท เพราะว่า ฤๅษณ์ ทรงเป็นจุดมุ่งหมายแห่งความสุขทั้งมวลของวีรและประสาทสัมผัส เมื่อใช้คำสำคัญคำนี้ อรุณ ทรงแสดงให้เห็นว่า ฤๅษณ์ ทรงควรเข้าใจว่าสิ่งใดที่จะทำให้ประสาทสัมผัสของ อรุณ พอใจ แต่ โควินท มิได้หมายความว่าให้ประสาทสัมผัสของเราได้รับความพอใจ หากเราพยายามทำให้ประสาทสัมผัสของ โควินท ทรงพึงพอใจ ประสาทสัมผัสของพวกเรา ก็จะได้รับคามพึงพอใจด้วยโดยปริยาย ในวิถีทางวัตถุทุก ๆ คนต้องการจะสนองประสาทสัมผัสของตนเอง และต้องการให้องค์ ภควาน เป็นผู้รับคำสั่งเพื่อความพึงพอใจของเรา แต่อองค์ ภควาน จะทรงสนองประสาทสัมผัสของสิ่งมีชีวิตเท่าที่เขาควรจะได้รับ ไม่มากจนเกิดเป็นความโลภ หากเราปฏิบัติตรงกันข้ามคือพยายามสนองประสาทสัมผัสของ โควินท โดยไม่ปรารถนาสนองประสาทสัมผัสของตนเอง ด้วยพระกรุณาธิคุณของ โควินท ความปรารถนาทั้งหมดของสิ่งมีชีวิตก็จะได้รับสนองตอบ ความรักอันลึกซึ้งที่ อรุณ ทรงมีต่อสังคม และสมาชิกในครอบครัวที่แสดงออกมา ณ ที่นี้ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากความสงสารที่มีตามธรรมชาติ ดังนั้น พระองค์จึงทรงไม่เตรียมตัวที่จะสู้รบ ทุกคนต้องการแสดงความมั่งคั่งร่ำรวยให้เพื่อน ๆ และญาติ ๆ เห็น แต่ อรุณทรงกลัวว่าบรรดาญาติและเพื่อนทั้งหมดจะถูกสังหารที่สมรภูมิ และตัวพระองค์เองจะทรงไม่สามารถแบ่งปันความร่ำรวยหลังจากที่ได้รับชัยชนะ นี่เป็นความคิดโดยทั่วไปทางชีวิตวัตถุ อย่างไรก็ตามชีวิตทิพย์นั้นแตกต่างออกไป เนื่องจากสาวกต้องการสนองพระราชประสงค์ขององค์ ภควาน หากองค์ ภควาน ทรงปรารถนาสาวกจะยอมรับความมั่งคั่งทั้งหลายเพื่อรับใช้พระองค์ แต่หากองค์ ภควาน ทรงไม่ปรารถนาสาวกจะไม่ยอมรับแม้แต่สตางค์แดงเดียว อรุณ ทรงไม่ต้องการสังหารบรรดาญาติ หากจำเป็นต้องสังหารทรงปรารถนาให้ ฤๅษณ์ ทรงเป็นผู้สังหารเอง มาถึงจุดนี้ อรุณ ทรงไม่ทราบว่ ฤๅษณ์ ได้สังหารพวกเขาทั้งหมดเรียบร้อยแล้วก่อนที่จะมาถึงสนามรบ และ อรุณทรงเพียงแต่มาเป็นเครื่องมือให้ ฤๅษณ์ เท่านั้น ความจริงนี้จะถูกเปิดเผยในบทต่อ ๆ ไปในฐานะที่เป็นสาวกขององค์ ภควาน โดยธรรมชาติ อรุณ ทรงไม่ปรารถนาที่จะโต้ตอบกับการกระทำที่ต่ำช้าเลวทราม ของสังคยาติ แต่นี่เป็นแผนการขององค์ ภควาน ว่าทั้งหมดควรถูกสังหาร สาวกไม่ปรารถนาที่จะตอบโต้ผู้กระทำผิด แต่อองค์ ภควาน ทรงไม่ยอมอดทนต่อความผิดที่คนชั่วกระทำต่อสาวก องค์ ภควาน ทรงให้อภัยกับคนที่ทำผิดต่อพระองค์ แต่จะไม่ให้อภัยกับคนที่ทำผิดต่อสาวกของพระองค์ ฉะนั้น องค์ ภควาน ทรงมุ่งมั่นที่จะสังหารคนเลวทราม เหล่านี้ ถึงแม้ว่า อรุณ ทรงปรารถนาจะให้อภัยพวกเขา

โคลก 36

पापमेवाश्रयेदस्मान् हत्वैतानाततायिनः

तस्मान्नार्हा वयं हन्तुं धार्तराष्ट्रान्सबान्धवान्

स्वजनं हि कथं हत्वा सुखिनः स्याम माधव ॥ १.३६ ॥

ปาปมฺ เอวาศฺรเยตุ อสฺมาน

หโตวตานฺ อาตตายนินส

ตสฺมานฺ นารฺหา วยํ หนตุ

ธารฺตฺราษฏฺรานุ ส-พานฺธวาน

สฺว-ชนํ หิ กตฺหํ หตฺวา

สฺวชนินส สฺยาม มาธว

ปาปมฺ— ความชั่ว, เอว— แน่นนอน, อาศฺรเยตุ— จะต้องมาถึง, อสฺมาน— เรา, หตฺวา— ด้วยการ
สังหาร, เอตานุ— ทั้งหมดนี้, อาตตายนินส— ผู้บุกรุก, ตสฺมาต— ดังนั้น, น— ไม่เคย, อรฺหาส— ควรได้

รับ, *วณฺ*—เรา, *หนฺตมฺ*—สังหาร, *ธารฺตราชฺญูรณฺ*—เหล่าโอรสของ *ธฤตราชฺญูร*, *ส-พานธวานฺ*—พร้อมกับเพื่อน ๆ, *สฺว-ชนมฺ*—สังคยาติ, *หิ*—แน่นอน, *กตฺหมฺ*—อย่างไร, *หตฺวา*—ด้วยการสังหาร, *สฺชินส*—ความสุข, *สฺยาม*—เราจะกลายเป็น, *มาธว*—โอ้ *กฤษณ* สวามีเทพธิดาแห่งโชคลาภ

คำแปล

เราจะสังสมบาปหากสังหารผู้บุกรุกเหล่านี้ ดังนั้น จึงไม่เหมาะที่จะสังหารเหล่าโอรสของ *ธฤตราชฺญูร* และเพื่อน ๆ ของเรา โอ้ *กฤษณ* สวามีเทพธิดาแห่งโชคลาภ เราจะได้รับผลกำไรอะไร และจะได้รับความสุขจากการสังหารสังคยาติของเราได้อย่างไร

ตามหลักคัมภีร์พระ *เวท* มีผู้บุกรุกอยู่หกประเภท (1) ผู้วางยาพิษ (2) ผู้วางเพลิงเผาบ้าน (3) ผู้บุกรุกด้วยอาวุธร้ายแรง (4) ผู้มาปล้นทรัพย์สมบัติ (5) ผู้มายึดแผ่นดินของคนอื่น (6) ผู้มาลักพาภรรยา ผู้มาบุกรุกเหล่านี้ควรถูกสังหารทันทีและจะไม่มีบาปในการสังหารบุคคลเหล่านี้ การสังหารพวกบุกรุกนี้เหมาะสำหรับบุคคลสามัญ แต่ *อริชฺชน* ทรงไม่ใช่คนธรรมดาสามัญ โดยบุคลิกลักษณะท่านเป็นนักบุญ ฉะนั้นจึงทรงปรารถนาจะปฏิบัติต่อพวกเขาแบบนักบุญ อย่างไรก็ตาม ฤๅษีก็ดี ลักษณะนักบุญเช่นนี้ไม่เหมาะสำหรับ *กษัตริย์* ถึงแม้ว่าความรับผิดชอบในการบริหารรัฐจำเป็นต้องทำโดยนักบุญ แต่ไม่ควรเป็นคนขลาด ตัวอย่างเช่น พระ *ราม* ทรงเป็นนักบุญผู้ยิ่งใหญ่ จนกระทั่งปัจจุบันผู้คนยังกระตือรือร้นที่จะอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรของพระ *ราม* (*ราม-ราชฺย*) เพราะพระ *ราม* ทรงไม่เคยแสดงความขลาดเลย *รววณ* (ทศกัณฐ์) เป็นผู้บุกรุกพระ *ราม* เพราะ *รววณ* ได้ลักพาตัวพระนาง *สีตา* มเหสีของพระ *ราม* พระ *ราม* ทรงให้บทเรียนอย่างสาสมจนหาที่เปรียบไม่ได้ในประวัติศาสตร์โลก อย่างไรก็ตาม ในกรณีของ *อริชฺชน* เราควรพิจารณาพวกบุกรุกว่าเป็นกรณีพิเศษคือเป็นพระอัยกาของตนเอง พระอาจารย์ของตนเอง สหาย บุตร หลาน ฯลฯ ด้วยเหตุนี้ *อริชฺชน* จึงทรงคิดว่าไม่ควรทำรุนแรงต่อพวกนี้ นอกจากนี้เหล่านักบุญแนะนำให้ให้อภัย สำหรับนักบุญ คำสั่งเช่นนี้สำคัญกว่าสถานการณ์ฉุกเฉินทางการเมือง *อริชฺชน* ทรงพิจารณาว่าแทนที่จะสังหารสังคยาติของตนด้วยเหตุผลทางการเมือง ตามหลักศาสนาและหลักปฏิบัติของนักบุญทรงควรให้อภัย ดังนั้น จึงไม่คิดว่าการสังหารเช่นนี้จะได้รับประโยชน์อันใด เป็นเพียงแต่การให้ความสุขทางร่างกายที่ไม่ถาวร ทั้งราชอาณาจักรและความสุขที่ได้มาก็ไม่ถาวร แล้วเหตุไฉนจึงต้องเสี่ยงชีวิตและความหลุดพ้นนิรันดร์ด้วยการสังหารสังคยาติของตนเอง *อริชฺชน* ทรงเรียก *กฤษณ* ว่า " *มาธว* " หรือพระสวามีของเทพธิดาแห่งโชคลาภ เป็นคำสำคัญเช่นกัน เพราะทรงปรารถนาจะให้ *กฤษณ* เห็นว่าในฐานะที่ทรงเป็นพระสวามีของเทพธิดาแห่งโชคลาภ พระองค์ไม่ควรชักจูง *อริชฺชน* ให้กระทำการบางอย่างซึ่งในที่สุดจะนำความอัปโชคมาให้ อย่างไรก็ตาม *กฤษณ* ทรงไม่เคยนำความอัปโชคมาให้ผู้ใด แล้วจะนำมาให้สาวกของพระองค์เองได้อย่างไร

โคลก 37-38

यद्यप्येते न पश्यन्ति लोभोपहतचेतसः ।

कुलक्षयकृतं दोषं मित्रद्रोहे च पातकम् ॥ १.३७ ॥

कथं न ज्ञेयमस्माभिः पापादस्मान्निवर्तितुम् ।

कुलक्षयकृतं दोषं प्रपश्यद्भिर्जनार्दन ॥ १.३८ ॥

ยทฺย เอเต น ปศฺยนฺติ

โลภโปกฺท-เจตสย

กฺล-กฺษย-กฺฤตํ โทษํ

มิตฺร-โทรเห จ ปาตกมฺ

กตฺหํ น เชฺญมฺ อสฺมาภิส

ปาปาทฺ อสฺมานํ นีวรฺติตุมฺ

กุล-ภษเย-ภฤตํ โทษํ
ปรปศยทุภีร ชนารุทน

ยทิ— ถ้าหาก, อปี— ถึงแม้, เอเต— พวกเขา, น— ไม่, ปศยนฺติ— เห็น, โลก— ด้วยความโลภ, อุปฺหต— มีอำนาจมากกว่า, เจตสย— หัวใจของพวกเขา, กุล-ภษเย— ในการสังหารครอบครัว, ภฤตม— ทำสำเร็จ, โทษม— ความผิด, มิตร-โทรเห— ในการทะเลาะกับสหาย, จ— เช่นกัน, ปาตกม— ผลแห่งบาป, กตฺตม— ทำไม, น— ไม่ควร, เชญฺยม— เป็นที่รู้, อสฺมาภี— โดยเรา, ปาปาด— จากความบาป, อสฺมาต— เหล่านี้, นีวรติตฺตม— หยุด, กุล-ภษเย— ในการทำลายราชวงศ์, ภฤตม— ทำเสร็จสิ้น, โทษม— อาชญากรรม, ปรปศยทุภี— โดยผู้ที่สามารถเห็น, ชนารุทน— โอ้ ภฤษณ

คำแปล

โอ้ ชนารุทน ถึงแม้ว่าหัวใจของบุคคลเหล่านี้ จะถูกครอบงำไปด้วยความโลภไม่เห็นความผิดในการสังหารครอบครัวของตนเอง หรือการทะเลาะวิวาทกับพวกเพื่อน ๆ แล้วเหตุใดเราผู้ที่เห็นการทำลายครอบครัวเป็นการอาชญากรรมจะกระทำบาปเช่นนี้ได้เล่า

ภษตฺรีย ทรงไม่ควรปฏิเสธการรบหรือการพนันเมื่อได้รับคำท้าทายจากฝ่ายตรงข้าม ภายใต้หน้าที่ความรับผิดชอบเช่นนี้ อรุชน ทรงไม่ควรปฏิเสธการสู้รบ เพราะว่าถูกท้าทายจากฝ่าย ทูโรยธ ด้วยเหตุนี้ อรุชน ทรงพิจารณาว่าฝ่ายตรงข้ามอาจตาบอดที่มำท้าทายเช่นนี้ อย่างไรก็ดี อรุชน ทรงเล็งเห็นผลร้ายที่จะเกิดขึ้นจึงไม่สามารถที่จะยอมรับการท้าทายนี้ได้ ความรับผิดชอบจำเป็นต้องปฏิบัติเมื่อผลออกมาดี แต่เมื่อผลออกมาตรงกันข้ามก็ไม่มีใครควรถูกผูกมัด เมื่อทรงพิจารณาถึงผลได้และผลเสียทั้งหมด อรุชน จึงทรงตัดสินใจว่าจะไม่สู้รบ

โคลก 39

कुलक्षये प्रणश्यन्ति कुलधर्माः सनातनाः ।
धर्मं नष्टे कुलं कृत्स्नमधर्मोऽभिभवत्युत ॥ ३.३९ ॥

กุล-ภษเย ปรณศยนฺติ
กุล-ธฺรมาส สนาตนาส
ธฺรม นษฺญ กุลํ ภฤตฺตฺนม
อธโรม 'ภีภวตฺย อุต

กุล-ภษเย— ในการทำลายครอบครัว, ปรณศยนฺติ— จะถูกลบล้าง, กุล-ธฺรมาส— ประเพณีของครอบครัว, สนาตนาส— นิรันดร์, ธฺรม— ศาสนา, นษฺญ— ถูกทำลาย, กุลม— ครอบครัว, ภฤตฺตฺนม— ทั้งหมด, อธฺรมส— ไร้ศาสนา, อภีภวติ— เปลี่ยนแปลง, อุต— ได้กล่าวไว้

คำแปล

จากการทำลายล้างราชวงศ์ ประเพณีนิรันดร์ของครอบครัวก็จะถูกทำลายไป ดังนั้น สมาชิกที่เหลือในครอบครัวจะปฏิบัติเยี่ยงคนไร้ศาสนา

ในระบบสถาบัน วรรณาศรม มีหลักธรรมประเพณีทางศาสนามากมาย ที่จะช่วยให้สมาชิกในครอบครัวเจริญเติบโตอย่างถูกต้องเหมาะสม และมีค่านิยมทิพย์สมาชิกผู้อาวุโสกว่ารับผิดชอบพิธีกรรมเพื่อความบริสุทธิ์ในครอบครัว เริ่มตั้งแต่เกิดจนตาย แต่เมื่อสมาชิกผู้อาวุโสสิ้นชีพลง ประเพณีของครอบครัวเพื่อความบริสุทธิ์นี้อาจต้องหยุดชะงักลง และสมาชิกผู้อ่อนวัยในครอบครัวอาจพัฒนานิสัยที่ผิดหลักศาสนา จากนั้นจะสูญเสียโอกาสเพื่อความหลุดพ้นทางจิตวิญญาณ ดังนั้น จึงไม่มีเหตุผลอันใดที่สมาชิกผู้อาวุโสในครอบครัวควรถูกสังหาร

โคลก 40

अधर्माभिभवात्कृष्ण प्रदुष्यन्ति कुलस्त्रियः ।
स्त्रीषु दुष्टासु वार्ष्ण्य जायते वर्णसङ्करः ॥ १.४० ॥

อธรมากิภาวาท ฤฤษณ
ปรทุษยนติ ฤล-สตรีย
สตรีย ฤษณาส วาเรษณ
ชายเต วรณ-สงกร

อธรม— ไร้ศาสนา, อภิภาวาท— มีอำนาจมากกว่า, ฤฤษณ— ไร้ ฤฤษณ, ปรทุษยนติ— ทำให้เสื่อมเสีย, ฤล-สตรีย— สุภาพสตรีในครอบครัว, สตรีย— โดยความเป็นสตรี, ฤษณา— มีความเสื่อมเสียมาก, วาเรษณ— ไร้ ผู้สืบสกุลแห่ง ฤฤษณ, ชายเต— มาเป็นอยู่, วรณ-สงกร— ลูกหลานที่ไม่ต้องการ

คำแปล

เมื่อการทำผิดหลักศาสนามีมากขึ้นในครอบครัว ไร้ ฤฤษณ สุภาพสตรีในครอบครัวจะถูกทำให้เสื่อมเสีย และเมื่อสตรีเสื่อมเสีย ไร้ ผู้สืบสกุลแห่ง ฤฤษณ ลูกหลานที่ไม่พึงประสงค์ก็จะถือกำเนิด

พลเมืองดีในสังคมมนุษย์เป็นหลักพื้นฐานแห่งความสงบ ความเจริญรุ่งเรืองและความก้าวหน้าในชีวิตทิพย์ หลักธรรมของศาสนา *วรณาศรม* ได้ออกแบบไว้ให้มีพลเมืองส่วนใหญ่เป็นพลเมืองที่ดีในสังคม เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของรัฐและสังคมในวิถิติพย์ พลเมืองเช่นนี้ ขึ้นอยู่กับความบริสุทธิ์และความซื่อสัตย์ของสตรี เหมือนกับเด็กที่มีแนวโน้มไปในทางที่ผิด สตรีก็เช่นกัน มีแนวโน้มไปในทางที่เสื่อมได้ ดังนั้น ทั้งเด็กและสตรีจำเป็นต้องได้รับการปกป้องคุ้มครองจากสมาชิกผู้อาวุโสในครอบครัว เมื่อได้ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ทางศาสนาสตรีจะไม่ถูกนำไปในทางที่ผิดเรื่องชู้สาว *จามฤย ปณฺธิต* กล่าวว่าโดยทั่วไปสตรีไม่ค่อยฉลาดจึงไม่ควรไว้วางใจ ฉะนั้น ประเพณีครอบครัวและกิจกรรมทางศาสนาต่าง ๆ สตรีควรปฏิบัติด้วยความบริสุทธิ์ และอุทิศตนเสียสละ เช่นนี้จะทำให้กำเนิดพลเมืองดีที่สามารถปฏิบัติตามระบบ *วรณาศรม* ได้ แต่ที่ *วรณาศรม-ธรม* ไม่ประสบผลสำเร็จ ก็เนื่องจากสตรีมีอิสระในการคบหากับบุรุษตามธรรมชาติ ดังนั้น ความสัมพันธ์ทางชู้สาวจึงเกิดขึ้น ซึ่งเสี่ยงในการมีประชากรที่ไม่พึงปรารถนา บุรุษผู้ไม่รับผิดชอบจะชอบมีความสัมพันธ์ทางชู้สาวในสังคม ดังนั้น จะมีเด็ก ๆ ที่ไม่พึงปรารถนาออกมามากมายในสังคมมนุษย์ ซึ่งเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดสังคม *รวมและโรครระบาด*

โคลก 41

सङ्करो नरकायैव कुलघ्नानां कुलस्य च ।
पतन्ति पितरो ह्येषां लुप्तपिण्डोदकक्रियाः ॥ १.४१ ॥

สงกรโร นรกายไยว
ฤล-ฆนนาน ฤลสย จ
ปตุนติ ปิตโร หย เอษำ
ลูปต-ปิณฺททก-กรียาย

สงกร— เด็ก ๆ ผู้ไม่พึงปรารถนา, นรกาย— ทำให้ชีวิตเหมือนอยู่ในนรก, เอว— แน่นอน, ฤล-ฆนา— สำหรับพวกที่เป็นผู้สังหารครอบครัว, ฤลสย— เพื่อครอบครัว, จ— เช่นกัน, ปตุนติ— ตกต่ำ, ปิตโร— บรรพบุรุษ, หี— แน่นอน, เอษาม— ของเขาเหล่านั้น, ลูปต— หยุด, ปิณฺท— การถวายเป็นอาหาร, อุทก— และน้ำ, กรียาย— พิธีปฏิบัติ

คำแปล

**แน่นอนว่าการเพิ่มประชากรที่ไม่พึงปรารถนาเป็นสาเหตุแห่งชีวิตเสมือนอยู่ในรก ทั้งของ
ครอบครัวและของผู้ที่ทำลายประเพณีครอบครัว บรรพบุรุษของครอบครัวที่วิบัติเช่นนี้จะ
ตกต่ำ เพราะพิธีการถวายอาหารและน้ำให้แก่พวกท่านต้องหยุดชะงักลงหมด**

ตามกฎของกิจกรรมเพื่อหวังผลทางวัตถุ มีความจำเป็นต้องถวายอาหารและน้ำเป็นครั้งคราวให้แก่
บรรพบุรุษของครอบครัว การถวายอาหารเช่นนี้ปฏิบัติด้วยการบูชาพระ *วิษณุ* เพราะว่าการรับ
ประทานอาหารที่เหลือจากที่ถวายให้องค์ *วิษณุ* จะส่งผลให้เราหลุดออกจากการกระทำบาปต่าง ๆ บาง
ครั้งบรรพบุรุษอาจได้รับทุกข์ทรมานจากผลกระทบต่าง ๆ และบางครั้งบรรพบุรุษบางคนไม่สามารถแม้
กระทั่งไปอยู่ในร่างวัตถุหยาบ จึงถูกบังคับให้อยู่ในร่างที่ละเอียด เช่น ร่างผี ดังนั้นเมื่อ *บุรสาทม*
(อาหารที่เหลือจากพระ *วิษณุ*) ที่เราเอาไปถวายให้บรรพบุรุษ บรรพบุรุษของเราจะหลุดพ้นจากร่างผี
หรือร่างชีวิตที่ทุกข์ทรมานอื่น ๆ การช่วยเหลือบรรพบุรุษเป็นประเพณีของครอบครัวและผู้ที่ไม่ใช้ชีวิต
อุทิศตนเสียสละรับใช้ของค์ *ภควาน* จำเป็นต้องปฏิบัติพิธีกรรมเหล่านี้ ผู้ที่ปฏิบัติการอุทิศตนเสียสละรับ
ใช้ *กุณฺษ* ไม่จำเป็นต้องปฏิบัติพิธีกรรมเหล่านี้ เพียงแต่ปฏิบัติตนรับใช้ของค์ *ภควาน* ด้วยความเสีย
สละ เราจะสามารถส่งบรรพบุรุษนับร้อยนับพันคนจากความทุกข์ทรมานทั้งปวง ได้กล่าวไว้ใน *ภควต*
(11.5.41) ว่า

*เทวฤษี-ภูตาปต-นุณนํ ปิตฤณํ
น กิงฺกโร นายมฺ ฤณิ จ ราชนุ
สรวาตฺมนา ยสฺ ศรณํ ศรณ्यํ
คโต มฺกนฺทํ ปริหฺฤตฺย กรตฺม*

“ผู้ใดที่มาพึ่งพระบาทรูปดอกบัวของ *มฺกนฺท* ผู้ให้อิสราภาพ ละทิ้งพันธกรณีข้อผูกพันทั้งปวงและยึดเอาวิธี
ปฏิบัตินี้อย่างจริงจัง จะไม่เป็นหนี้ในทางหน้าที่หรือสัญญาข้อผูกมัดใด ๆ ต่อเหล่าเทวดา นักบวช สิ่งมี
ชีวิตทั่วไป สมาชิกในครอบครัว มนุษยชาติ หรือบรรพบุรุษ” พันธกรณีเหล่านี้ถูกยกเลิกไปโดยปริยาย
ด้วยการปฏิบัติการอุทิศตนเสียสละรับใช้บุคลิภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า

โคลก 42

दोषैरेतैः कुलघ्नानां वर्णसङ्करकारकैः ।
उत्सायन्ते जातिधर्माः कुलधर्मश्च शाश्वताः ॥ १.४२ ॥

*โทไซรุ เอไตย กุล-ฆนนานํ
วฺรณ-สงฺกร-การไคย
อุตฺสาทุเยนฺต ชาติ-ธฺรฺมาธ
กุล-ธฺรฺมาศ จ ศาสฺวตาธ*

โทไซ— ด้วยความผิดเช่นนี้, *เอไต*— เขาทั้งหลาย, *กุล-ฆนนานาม*— ของพวกที่ทำลาย ครอบครัว,
วฺรณ-สงฺกร— เด็ก ๆ ที่ไม่พึงปรารถนา, *การไคย*— เป็นต้นเหตุ, *อุตฺสาทุเยนฺต*— ถูกทำลาย, *ชาติ-ธฺรฺ*
มาธ— โครงการสังคม, *กุล-ธฺรฺมาธ*— ประเพณี ครอบครัว, จ— เช่นกัน, *ศาสฺวตาธ*— นิรันดร

คำแปล

**จากการกระทำชั่วของผู้ที่ทำลายล้างประเพณีของครอบครัว จึงทำให้เด็ก ๆ ที่ไม่พึงปรารถนา
กำเนิดขึ้น โครงการเพื่อสังคมและกิจกรรมเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของครอบครัวทั้งหมดก็
ถูกทำลายลง**

โครงการเพื่อสังคมมนุษย์มีระดับ บวกกับกิจกรรมเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของครอบครัวดังที่ได้กำหนด
ไว้โดยสถาบัน *สนาตน-ธฺรม* หรือ *วฺรณาสฺรม-ธฺรม* ได้ออกแบบไว้เพื่อให้มนุษย์สามารถได้รับความหลุด
พ้นขั้นสูงสุด ดังนั้น การฝ่าฝืนกฎวัฒนธรรมของ *สนาตน-ธฺรม* โดยผู้นำที่ไม่รับผิดชอบในสังคมจะนำมา

ซึ่งปัญหาความวุ่นวายในสังคมและจะทำให้เราลืมนัดหมายของชีวิตคือองค์ *วิชญ* ผู้นำเหล่านี้เรียกว่า ผู้นำตาบอด ผู้ที่ตามผู้นำตาบอดจะถูกนำไปสู่ความสับสนวุ่นวายแน่นอน

โคลก 43

उत्सन्नकुलधर्माणां मनुष्याणां जनार्दन ।
नरकेऽनियतं वासो भवतीत्यनुशुश्रुम ॥ १.४३ ॥

อุตสนุน-กุล-ธรรมาณำ
มนุษย์ยาณำ ชนารุทน
นรเก นียตัม วาส
ภาวตีตย อนุศุศรม

อุตสนุน— เสีย, *กุล-ธรรมาณาม*— สำหรับผู้มีประเพณีครอบครัว, *มนุษย์ยาณาม*— มนุษย์เช่นนี้, *ชนารุทน*— โอ้ *กุญญ*, *นรเก*— ในนรก, *นียตม*— เสมอ, *वास*— ที่พัก, *ภาวตี*— กลายมาเป็น, *อิตี*— ดังนั้น, *อนุศุศรม*— ข้าได้ยินมาจาก *ปรมปรา*

คำแปล

โอ้ *กุญญ* ผู้ค้ำจุนประชากร ข้าพเจ้าได้ยินมาจากพระรัมพระรา ว่า พวกที่ประเพณีของครอบครัวถูกทำลายจะต้องตกไปอยู่ในนรก

อรุชุน ทรงมีหลักพื้นฐานในการโต้แย้ง ไม่ใช่มาจากประสบการณ์แต่ได้ยินมาจากผู้ที่เชื่อถือได้ นี่คือการรับความรู้ที่แท้จริง เราไม่สามารถมาถึงจุดที่แท้จริงแห่งความรู้ที่ถูกต้อง หากไม่มีผู้ที่มีคุณวุฒิอยู่ในความรู้แห่งสัจธรรมให้การช่วยเหลือ มีระบบในสถาบัน *วรมาศรม* ซึ่งก่อนตายเราจะต้องเข้าพิธีชดใช้บาปที่ได้กระทำไว้ ผู้ที่ทำบาปอยู่เสมอจะต้องกระทำพิธีชดใช้เรียกว่า *ปฺรรายศฺจิตฺต* หากไม่ทำเช่นนั้นแน่นอนว่าจะต้องถูกส่งไปลงนรกเพื่อรับความทุกข์ทรมานจากผลกรรมที่ได้ก่อไว้

โคลก 44

अहो बत महत्पापं कर्तुं व्यवसिता वयम् ।
यद्राज्यसुखलोभेन हन्तुं स्वजनमुद्यताः ॥ १.४४ ॥

อโห พต มหตฺ ปาป
กรตุํ วยวสิตา วยม
ยทุ ราชฺย-สุข-โลเกน
หนตุํ สุว-ชนมฺ อุทยตา

อโห— อนิจจา, *พต*— มันแปลกอะไรเช่นนี้, *มหต*— ยิ่งใหญ่, *ปาปม*— ความบาป, *กรตม*— ปฏิบัติ, *วยวสิตา*— ได้ตัดสินใจลงไปแล้ว, *วยม*— เรา, *ยต*— เพราะว่า, *ราชฺย-สุข-โลเกน*— ถูกผลักดันด้วยความโลภเพื่อความสุขออย่างใหญ่หลวง, *หนตม*— สังหาร, *สุว-ชนม*— สังคญาติ, *อุทยตา*— พยายาม

คำแปล

โอ้ อนิจจา มันแปลกอะไรเช่นนี้ ที่เราเตรียมตัวเพื่อกระทำบาปอย่างใหญ่หลวงด้วยแรงผลักดันจากความปรารถนาเพื่อแสวงหาความสุขอันยิ่งใหญ่ เราจึงตั้งใจสังหารสังคญาติของเราเอง

ด้วยการถูกผลักดันจากแรงกระตุ้นแห่งความเห็นแก่ตัว เราอาจจะเอนเอียงไปทำบาป เช่น สังหารพี่ น้อง พ่อ หรือแม่ของเราเอง มีตัวอย่างมากมายในประวัติศาสตร์โลก แต่ *อรุชุน* ผู้เป็นสาวกใจบุญขององค์ *ภควาน* ทรงมีจิตสำนึกในหลักแห่งศีลธรรมอยู่เสมอ ดังนั้น จึงทรงพยายามหลีกเลี่ยงการกระทำ

โคลก 45

यदि मामप्रतीकारमशस्त्रं शस्त्रपाणयः ।
धार्तराष्ट्रा रणे हन्युस्तन्मे क्षेमतरं भवेत् ॥ १.४५ ॥

ยทึ मामุ อปรตีการม
อศสุตรึ ศสุตร- ปาณยฮ
ธารุตราษฏราร รณเ หนุยุส
ตनु เม เกษม- ตริ ภเวต

ยทึ— ถึงแม้ว่า, मामุ— ข้าพเจ้า, อปรตีการม— ปราศจากการต่อต้าน, อศสุตรม— โดยไม่มี อาวุธ, ศสุตร- ปาณยฮ— ผู้ที่มีอาวุธอยู่ในมือ, ธารุตราษฏราร— เหล่าโอรสของ ธฤตราษฏร, รณเ— ในสมรภูมิ, หนุยุส— อาจสังหาร, ตตุ— นั้น, เม— สำหรับข้า, เกษม- ตรม— ดีกว่า, ภเวต— อาจเป็น

คำแปล

มันอาจเป็นการดีกว่า ถ้าหากว่าเหล่าโอรสของ ธฤตราษฏร ผู้มีอาวุธครบมือมาสังหารข้า ขณะที่ไร้อาวุธ และข้าพเจ้าจะไม่ตอบโต้ในสนามรบ

เป็นประเพณีตามหลักการต่อสู้ของ ฤษฏริย ว่า ศัตรูผู้ไม่มีอาวุธและไม่ยินดีต่อสู้ไม่ควรถูกทำร้าย อย่างไรก็ดี ฤษฐน ทรงตัดสินใจแล้วว่า ถึงแม้ศัตรูจะบุกรุกเข้ามาในสถานการณ์ที่ไม่เหมาะสมเช่นนี้ พระองค์จะทรงไม่ยอมต่อสู้ โดยมีได้พิจารณาว่า ฝ่ายตรงข้ามมีความปรารถนาจะสู้รบแค่ไหน ลักษณะอาการทั้งหมดนี้ก็เนื่องมาจากหัวใจที่อ่อนโยน จากผลที่ทรงเป็นสาวกผู้ยิ่งใหญ่ขององค์ ภควาน

โคลก 46

सञ्जय उवाच ।
एवमुक्त्वार्जुनः संख्ये रथोपस्थ उपाविशत्
विसृज्य सशरं चापं शोकसंविग्नमानसः ॥ १.४६ ॥

สญชย อุวาจ
เอวมุ อุกตวาร์ชุนฮ สเงชย
รโตหปสตุห อุปาวิศต
วิสฤชย ส- ศรี จาป
โสภ- สวีคิน- มานสฮ

สญชยฮ อุวาจ— สญชยกล่าว, เอวมุ— ดังนั้น, อุกตวา— กล่าวว่า, ฤษฐนฮ— ฤษฐน, สเงชย— ในสมรภูมิ, รตห— ของราชรถ, อุปสตุห— บนที่นั่ง, อุปาวิศต— นั่งลงอีกครั้ง หนึ่ง, วิสฤชย— วางลงข้างๆ, ส- ศรีม— พร้อมทั้งลูกศร, จาปม— คันธนู, โสภ— ความ เศร้าโศกเสียใจ, สวีคิน— ความทุกข์, มานสฮ— ภายในใจ

คำแปล

สญชย กล่าวว่า “หลังจาก ฤษฐน ตรัสเช่นนี้ที่สมรภูมิแล้ว ทรงวางคันธนูและลูกศรไว้ข้างๆ และนั่งลงบนราชรถ ภายในจิตใจเต็มไปด้วยความเศร้าโศกเสียใจ”

ขณะที่ ฤษฐน ทรงยืนอยู่บนราชรถสำรวจสถานการณ์ของฝ่ายศัตรู แต่พระองค์ทรงถูกครอบงำด้วยความเศร้าโศกเสียใจ จึงทรงนั่งลงอีกครั้งพร้อมทั้งวางคันธนูและลูกศรลงข้างๆ ผู้ที่มีจิตสำนึกเมตตาและอ่อนโยนจากการอุทิศตนเสียสละรับใช้องค์ ภควาน เช่นนี้ เป็นผู้เหมาะสมที่จะได้รับความรู้แจ้งแห่ง

ตน

ดังนั้น ได้จับคำอธิบายโดย ภาควิเวทนต์ บทที่หนึ่งของหนังสือ ศุริมทุ ภควท-คิตา ในหัวข้อเรื่อง สำราจ
กองทัพบกสมรภูมิ ฤๅฤๅษๅ

บทที่ สอง

บทสรุป ภควท-คิตา

โคลก 1

संजय उवाच ।

तं तथा कृपयाविष्टमश्रुपूर्णाकुलेक्षणम्
विषीदन्तमिदं वाक्यमुवाच मधुसूदनः ॥ २.१ ॥

สณ๑ข๑ย อุว๑จ

ต๑ ต๑ต๑ห๑ ฤๅฤๅป๑ย๑ว๑ษ๑ณ๑ม

อ๑ศ๑ร-ป๑ร๑ณ๑น๑อ๑ก๑ล๑

ว๑ษ๑ณ๑ม อ๑ท๑ ว๑ก๑ย๑ม

อุว๑จ ม๑ธ๑ส๑ท๑น๑ฮ

สณ๑ข๑ย อุว๑จ— สณ๑ข๑ยกล๑ว, ต๑ม— แด๑ อ๑ร๑ช๑น, ต๑ต๑ห๑— ด๑งน๑น, ฤๅฤๅป๑ย๑— ด๑ว๑ย ค๑ว๑มส๑งส๑ร, อ๑
ว๑ษ๑ณ๑ม— เต๑มต๑น, อ๑ศ๑ร-ป๑ร๑ณ๑-อ๑ก๑ล— เป๑ย๑มป๑ด๑ว๑น๑้๑ต๑, อ๑ท๑ษ๑ณ๑ม— ด๑ว๑งต๑, ว๑ษ๑ณ๑ม— แส๑ร๑๑ส๑ก, อ๑
ท๑ม— เหล๑น๑น, ว๑ก๑ย๑ม— ค๑๑พ๑ด, อุว๑จ— กล๑ว, ม๑ธ๑ส๑ท๑น๑ฮ— พ๑๑ส๑งห๑ร๑ม๑ด๑

ค๑๑แ๑ป๑ด

**สณ๑ข๑ย กล๑ว๑ว๑ ได๑เห็น อ๑ร๑ช๑น ท๑ร๑งเป๑ย๑มป๑ด๑ว๑ค๑ว๑มเม๑ต๑ต๑ส๑งส๑ร จ๑ต๑ใจแ๑ส๑ร๑ส๑ล๑ด ด๑ว๑งต๑
๑เป๑ย๑มป๑ด๑ว๑น๑้๑ต๑ ม๑ธ๑ส๑ท๑น ฤๅฤๅษ๑ณ๑ม ต๑ร๑ส๑ด๑งต๑อ๑ป๑น๑**

ค๑ว๑มเม๑ต๑ต๑ส๑งส๑รท๑งว๑ต๑ธ๑ ค๑ว๑มแ๑ส๑ร๑๑ส๑กเส๑ย๑ใจ แ๑ล๑น๑้๑ต๑ ท๑งห๑มด๑น๑ค๑อ๑ส๑ณ๑ล๑ก๑ษ๑ณ๑แ๑งอ๑ว๑ช๑๑ต๑อ๑ด๑ว๑ง
ช๑ว๑ต๑ที่แ๑ท๑จ๑ร๑ง ค๑ว๑มเม๑ต๑ต๑ส๑งส๑รต๑อ๑ด๑ว๑งว๑ญ๑ณ๑น๑ม๑ต๑ค๑อ๑ค๑ว๑มร๑๑จ๑ง ค๑๑ว๑ " ม๑ธ๑ส๑ท๑น " ม๑ค๑ว๑ม
ส๑๑ค๑ณ๑น๑ใน๑ส๑ล๑ก๑น๑ ฤๅฤๅษ๑ณ๑ม ท๑ร๑งส๑งห๑ร๑อ๑สุ๑ร ม๑ธ๑ และบ๑ด๑น๑ อ๑ร๑ช๑น ท๑ร๑งป๑ร๑ร๑ณ๑น๑ให้ ฤๅฤๅษ๑ณ๑ม ส๑งห๑ร๑ม๑ร
แ๑งค๑ว๑มเ๑๑๑จ๑ผ๑ด๑ที่ได๑ม๑ค๑ร๑บ๑ง๑พ๑ร๑งค๑๑น๑การ๑ป๑ร๑บ๑ต๑น๑ที่ น๑ม๑ค๑อ๑ร๑๑ว๑ค๑ว๑มเม๑ต๑ต๑กร๑ณ๑ค๑ว๑ร๑น๑
ป๑ไ๑ช๑อ๑ย๑ง๑ไร ค๑ว๑มเม๑ต๑ต๑ส๑งส๑รต๑อ๑เส๑อ๑ผ๑๑ด๑ของค๑น๑ที่ก๑๑ล๑งจ๑ม๑น๑๑เป๑น๑ร๑อ๑ง๑ไรห๑ต๑พ๑ล การ๑ช๑ว๑ย๑เส๑อ๑ผ๑๑หรือ
ช๑ว๑ย๑ร๑๑งว๑ต๑ธ๑ที่ห๑ย๑บ ของค๑น๑ที่ก๑๑ล๑งต๑ก๑อ๑ย๑ใน๑ม๑ห๑ส๑ม๑ท๑รแ๑งอ๑ว๑ช๑๑น๑น๑น๑ม๑สามารถ๑ช๑ว๑ย๑เขา๑ได๑ พ๑๑ม๑ท๑ร๑บ
เ๑ชน๑น๑ แ๑ล๑แ๑ส๑ร๑๑ส๑กเส๑ย๑ใจก๑บ๑เส๑อ๑ผ๑๑ก๑ย๑น๑อ๑ก ร๑ย๑ก๑ว๑ ส๑ท๑ร หรือค๑น๑ที่๑ส๑กแ๑ส๑ร๑๑โดย๑น๑จ๑๑เป๑น อ๑ร๑ช๑น ท๑ร

งเป็น *กษัตริย์* การกระทำเช่นนี้ไม่สมควร อย่างไรก็ดี *ศรี ภฤษณ* ทรงสามารถปิดเป้าความโศกเศร้าของผู้ที่ถูกอวิชชาครอบงำได้ ด้วยจุดประสงค์นี้พระองค์จึงทรงขับร้องเพลง *ภควท-คีตา* บทนี้ทรงแนะนำเราให้รู้สำนึกตนเองด้วยการวิเคราะห์ศึกษาร่างวัตถุและดวงวิญญาณ ดังที่ได้อธิบายไว้โดยผู้ที่เชื่อถือได้สูงสุดคือองค์ *ศรี ภฤษณ* การรู้แจ้งเช่นนี้เป็นไปได้เมื่อเราทำงานโดยไม่ยึดติดต่อผลทางวัตถุและสถิตในแนวคิดแห่งตนเองที่แท้จริงอย่างมั่นคง

โคลก 2

श्रीभगवानुवाच ।

कुतस्त्वा कश्मलमिदं विषमे समुपस्थितम्
अनार्यजुष्टमस्वर्ग्यमकीर्तिकर्मजुन ॥ २.२ ॥

ศรี-ภควาน อุวาจ
กุตส ตวา กศมลม อิห
วิษเม สมุปสฺตฺหิตม
อนารย-ชษฏม อสฺวรคฺยม
อกีรฺติ-กรม อรุจน

ศรี-ภควาน อุวาจ— บุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้าตรัสว่า, *กุตส*— จากที่ใด, *ตวา*— ถึงท่าน, *กศมลม*— ความสกปรก, *อิห*— ความเศร้าโศกเสียใจนี้, *วิษเม*— ในชั่วโมง จุกเจินนี้, *สมุปสฺตฺหิตม*— มาถึง, *อนารย*— ผู้ที่ไม่รู้คุณค่าของชีวิต, *ชษฏม*— ปฏิบัติโดย, *อสฺวรคฺยม*— จะไม่นำเราไปสู่โลกที่สูงกว่า, *อกีรฺติ*— เสียชื่อเสียง, *กรม*— เป็นต้นเหตุ ของ, *อรุจน*— โอ้ อารจนะ

คำแปล

บุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้าตรัสว่า โอ้ *อรุจน* ที่รัก มลทินเหล่านี้เกิดขึ้นได้อย่างไร? มันไม่เหมาะสำหรับผู้ที่มีคุณค่าแห่งชีวิต เพราะจะไม่นำพาเธอไปสู่โลกที่สูงกว่า แต่จะทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง

ภฤษณ และบุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้าทรงเป็นบุคคลเดียวกัน ดังนั้นใน *ภควท-คีตา* ทั้งเล่มทรงเรียกพระองค์ว่า *ภควาน* องค์ *ภควาน* ทรงเป็นสัจธรรมสูงสุด การรู้แจ้งสัจธรรมอันสมบูรณ์เข้าใจได้ในสามระดับคือ *พฺรหฺมณ* หรือดวงวิญญาณอันไร้รูปลักษณะที่แผ่กระจายอยู่ทั่วไป *ปฺรมาตฺมา* หรือพระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงประทับอยู่ภายในหัวใจของมวลชีวิต และองค์ *ภควาน* หรือบุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้าองค์ *ศรี ภฤษณ* ใน *ศรีมท-ภากวตฺม* (1.2.11) ได้อธิบายแนวคิดแห่งสัจธรรมที่สมบูรณ์ไว้ดังนี้

วทฺนฺติ ตตฺ ตตฺตฺว-วิทฺส
ตตฺตฺว ฤษ ชฺญานมฺ อทฺวยม
พฺรหฺมตฺติ ปฺรมาเตมตฺติ
ภควานฺ อิติ ศพฺทฺยเต

“ผู้รู้แจ้งสัจธรรมที่สมบูรณ์จะเข้าใจได้ในสามระดับซึ่งมีความคล้ายคลึงกันคือ *พฺรหฺมณ* *ปฺรมาตฺมา* และ *ภควาน* ”

สามระดับทิพย์นี้เปรียบเทียบได้กับดวงอาทิตย์ที่แบ่งออกเป็นสามส่วน คือแสงอาทิตย์ ผิวอาทิตย์ และดวงอาทิตย์ ผู้ที่ศึกษาเฉพาะแสงอาทิตย์เปรียบได้กับนักศึกษาชั้นประถม ผู้ที่เข้าใจผิวของดวงอาทิตย์อยู่ในระดับที่สูงกว่า และผู้ที่สามารถเข้าไปอยู่ในดวงอาทิตย์ได้เป็นผู้รู้สูงสุด นักศึกษาทั่วไปที่พอใจกับการเข้าใจเฉพาะแสงอาทิตย์ซึ่งสาดส่องรัศมีไปทั่วจักรวาลอย่างเจิดจรัสซึ่งเป็นธรรมชาติที่ไร้รูปลักษณะเปรียบเทียบกับผู้รู้แจ้งเฉพาะในส่วนของ *พฺรหฺมณ* แห่งสัจธรรมที่สมบูรณ์โดยส่วนเดียว นักศึกษาชั้นสูงกว่านี้จะทราบถึงผิวของดวงอาทิตย์ซึ่งเปรียบเทียบกับความรู้ในส่วนของ *ปฺรมาตฺมา* ของสัจธรรม

ที่สมบูรณ์ และนักศึกษาผู้ที่สามารถเข้าไปถึงใจกลางดวงอาทิตย์เปรียบเทียบกับผู้รู้แจ้งรูปลักษณ์แห่ง
สัจธรรมที่สมบูรณ์สูงสุด ดังนั้น *ภกต* หรือนักทฤษฎีนิยมผู้รู้แจ้งในส่วนองศ์ *ภควาน* แห่งสัจธรรมที่
สมบูรณ์ ถือว่าเป็นนักทฤษฎีนิยมชั้นสูงสุด ถึงแม้ว่านักศึกษาทั้งหมดจะศึกษาในวิชาเดียวกันคือวิชาแห่ง
สัจธรรมที่สมบูรณ์ แสงอาทิตย์ ผิวของดวงอาทิตย์ และกิจกรรมภายในดวงอาทิตย์เป็นสิ่งที่ไม่สามารถ
แยกออกจากกันได้ แต่นักศึกษาทั้งสามกลุ่มก็มีได้อยู่ในระดับเดียวกัน

ปราชร มุนิ ผู้ที่เชื่อถือได้และเป็นพระบิดาของ *วุยาสเทว* ทรงอธิบายคำสันสกฤต *ภควาน* ว่าหมายถึง
ถึงบุคลิกภาพสูงสุดผู้ทรงเป็นเจ้าของแห่งความร่ำรวยทั้งหมด พลังอำนาจทั้งหมด ชื่อเสียงทั้งหมด ความ
มั่งงำมทั้งหมด วิชาความรู้ทั้งหมดและความเสียสละทั้งหมด ผู้มีคุณสมบัติทั้งหมดนี้ได้ชื่อว่าองศ์ *ภค
วาน* มีมนุษย์หลายคนที่ย่ำรวยมาก มีอำนาจมาก มีความมั่งงำมมาก มีชื่อเสียงมาก มีความรู้มาก แ
และไม่ยึดติด แต่ไม่มีใครที่สามารถอ้างได้ว่าตนเองเป็นเจ้าของแห่งความร่ำรวยทั้งหมดพลังอำนาจ
ทั้งหมด ฯลฯ องศ์ *ศรี ภฤษณ* เพียงพระองค์เดียวเท่านั้นที่สามารถตรัสเช่นนี้ เพราะว่าพระองค์ทรง
เป็นบุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า ไม่มีสิ่งมีชีวิตใดรวมทั้งพระ *พรม* พระ *ศิว* หรือพระ *นารายณ* ที่
จะสามารถเป็นเจ้าของแห่งความมั่งคั่งอย่างสมบูรณ์เท่ากับ *ภฤษณ* ดังนั้นพระ *พรม* ทรงสรุปในหนังสือ
พรม-สัหิตา ว่า *ภฤษณ* ทรงเป็นบุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า ไม่มีผู้ใดเสมอเหมือนและไม่มีผู้ใดยิ่ง
ใหญ่ไปกว่าพระองค์ทรงเป็นพระผู้เป็นเจ้าของค์แรกหรือองศ์ *ภควาน* ที่ทราบกันในอีกพระนามหนึ่งว่า *โค
วินท* ผู้ทรงเป็นแหล่งกำเนิดสูงสุดของแหล่งกำเนิดทั้งปวง

อัสวธ ปรมธ ภฤษณ

สจ-จิต-อานนท-วิครธ

อนาทริ อาทริ โควินท

สร-การณ-การณม

“มีบุคลิกภาพมากมายผู้เป็นเจ้าของคุณสมบัติแห่งองศ์ *ภควาน* แต่ *ภฤษณ* ทรงเป็นบุคลิกภาพที่สูงที่สุด
เพราะว่าไม่มีผู้ใดเลอเลิศไปกว่า พระวรกายของพระองค์ทรงเป็นอมตะ เปี่ยมไปด้วยความรู้ และความ
สุขเกษมสำราญ พระองค์ทรงเป็น *โควินท ภควาน* องศ์แรก และทรงเป็นแหล่งกำเนิดของแหล่ง
กำเนิดทั้งปวง” (*พรม-สัหิตา* 5.1)

มีพระนามของบุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้ามากมาย ใน *ภาคเวต* เช่นกัน แต่ได้อธิบายไว้ว่า *ศรี ภฤษ
ณ* ทรงเป็นองศ์แรกของบุคลิกภาพแห่งพระเจ้า และจาก*ภฤษณ* จึงมีอวตารแห่งองศ์ *ภควาน* มากมาย
ที่ทรงแบ่งภาคออกมา

เอเต จาศ-กลาย ปัส

ภฤษณสตุ ภควาน สวยม

อินทราธิ-วุยาภล โลก

มฤทยนติ ยุเค ยุเค

“รายพระนามของอวตารแห่งองศ์ *ภควาน* ทั้งหมดที่เสนอไว้ ณ ที่นี้ เป็นภาคที่แบ่งแยกมาจาก
พระองค์ หรือส่วนของภาคที่แบ่งแยกมาจากพระองค์ แต่ *ภฤษณ* ทรงเป็นบุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า
เอง” (*ภาคเวต* 1.3.28)

ฉะนั้น *ภฤษณ* ทรงเป็นบุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้าองค์แรก ทรงเป็นสัจธรรมที่สมบูรณ์ และทรงเป็น
แหล่งกำเนิดของทั้ง *ปรมัตมา* และ *พรม* ที่รับรู้ปลักษณ์

ต่อหน้าพระพักตร์ของบุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า ความเศร้าโศกเสียใจของ *อรุช* ที่ทรงมีต่อบรรดา
สังคยาติเป็นสิ่งที่ไม่น่าจะเกิดขึ้น ดังนั้น *ภฤษณ* ทรงแสดงความสนเท่ห์พระฤทัยด้วยคำดำรัสว่า *ภต*
“มาจากไหน” มลทินนี้ไม่ควรเกิดขึ้นกับผู้ที่อยู่ในชั้นที่มีอารยธรรมซึ่งได้ชื่อว่าเป็นชาว *อารย* คำว่า
อารย ใช้กับผู้ที่ยอมรับถึงคุณค่าแห่งชีวิต และมีอารยธรรมอยู่บนฐานความรู้แจ้งแห่งดวงวิญญาณ ผู้ที่

มีแนวความคิดทางวัตถุเป็นแกนนำจะไม่ทราบจุดมุ่งหมายของชีวิตว่าเราควรรู้จักถึงสัจธรรมที่สมบูรณ์ คือองค์ *วิษณุ* หรือองค์ *ภควาน* และจะถูกลักษณะภายนอกของโลกวัตถุยั่ววนดั่งนั้นจึงไม่ทราบว่า ความหลุดพ้นคืออะไร ผู้ที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับความหลุดพ้นจากพันธนาการทางวัตถุเรียกว่าอนารยชน ถึงแม้ว่า *อรชุน* ทรงเป็น *กษัตริย์* แต่พระองค์ทรงหลีกเลี่ยงหน้าที่ทั้งหมดด้วยการปฏิเสธที่จะสู้รบ การกระทำด้วยความขลาดกลัวเช่นนี้เหมาะสำหรับอนารยชน การบ้ายเบี่ยงจากหน้าที่เช่นนี้จะไม่ช่วยให้เราเจริญก้าวหน้าในชีวิตทิพย์ และไม่เปิดโอกาสให้ *ราม* ชื่อเสียงที่ดั่งามในโลกนี้ องค์ *ศรี ฤๅษณ* ทรงไม่เห็นด้วยกับสิ่งที่เรียกว่า ความเมตตาสงสารของ *อรชุน* ที่ทรงมีต่อสังคยาติ

โคลก 3

क्लैष्यं मा स्म गमः पार्थ नैतत्त्वय्युपपद्यते ।

क्षुद्रं हृदयदीर्घल्यं त्यक्तोत्तिष्ठ परन्तप ॥ 2.3 ॥

ไกลพยม์ มา สม คมฮ ปารุตห

ในดต ตวยยุ อุปปทยเต

กษุทรุ หฤทย-ทะอรพลย

ตยโกตวตติษรุ ปรน-ตป

ไกลพยม— ไร้สมรรถภาพ, *มา สม*— ไม่, *คมฮ*— นำไป, *ปารุตห*— โอ้ โอรสพระนาง *ปฤตหา*, *น*— ไม่เคย, *เอตต*— นี่, *ตวย*— แก่เธอ, *อุปปทยเต*— เหมาะสม, *กษุทร*— เล็ก น้อย, *หฤทย*— ของหัวใจ, *ทะอรพลย*— ความอ่อนแอ, *ตยโกตวา*— ยกเลิก, *อติติษรุ*— ลุก ขึ้น, *ปรน-ตป*— โอ้ ผู้กำราบศัตรู

คำแปล

โอ้ โอรสแห่ง *ปฤตหา* เธอจงอย่ายอมจำนนให้กับความไร้สมรรถภาพที่น่าอัปอายจนไม่เป็นตัวของตัวเองเช่นนี้ จงสลัดความอ่อนแอแห่งจิตใจเพียงเล็กน้อยนี้ออกไปให้พ้น และลุกขึ้นมาสู้ โอ้ ผู้กำราบศัตรู

อรชุน ทรงถูกเรียกว่า โอรสของ *ปฤตหา* ผู้ทรงเป็นพระชนิษฐภคินีของ *วสุเทว* พระบิดาของ *ฤๅษณ* ฉะนั้น *อรชุน* ทรงมีความสัมพันธ์ทางสายเลือดกับ *ฤๅษณ* หากโอรส *กษัตริย์* ปฏิเสธการสู้รบผู้นั้นก็เป็น *กษัตริย์* แต่เพียงในนามเท่านั้นและหากบุตรของ *พราหมณ* ทำบาป เขาก็เป็น *พราหมณ* แต่เพียงในนามเท่านั้น *กษัตริย์* และ *พราหมณ* เช่นนี้เป็นบุตรที่ไร้ค่าของบิดา ดังนั้น *ฤๅษณ* ไม่ทรงปรารถนาให้ *อรชุน* มาเป็นโอรส *กษัตริย์* ที่ไร้คุณค่า จากความน่าเชื่อถือได้ที่ *อรชุน* ทรงเป็นพระสหายที่สนิทสนมมากกับ *ฤๅษณ* และ *ฤๅษณ* ทรงเป็นผู้นำทางของ *อรชุน* โดยตรงบนราชรถ หาก *อรชุน* ทรงละทิ้งสนามรบไปจะเป็นการกระทำสิ่งที่เสื่อมเสียชื่อเสียงเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น *ฤๅษณ* จึงตรัสว่าท่าทีของ *อรชุน* เช่นนี้ไม่เหมาะสมสำหรับบุคลิภาพแห่ง *กษัตริย์* *อรชุน* ทรงอาจมีข้อโต้แย้งว่าทรงยกเลิกการสู้รบบนพื้นฐานแนวคิดแห่งคุณธรรมอันสูงส่งเพื่อผู้ที่เราควรให้ความเคารพสูงสุด เช่น *กฤษม* และบรรดาสังคยาติแต่ *ฤๅษณ* ทรงพิจารณาว่าความมีคุณธรรมอันสูงส่งเช่นนี้ เป็นเพียงความอ่อนแอแห่งจิตใจเท่านั้น คุณธรรมอันสูงส่งที่ผิดเช่นนี้ ผู้ที่เชื่อถือได้ไม่เห็นด้วย ฉะนั้น คุณธรรมอันสูงส่งหรือที่เรียกว่าอหิงसानี้ บุคคลเช่น *อรชุน* ควรยกเลิกภายใต้การชี้นำโดยตรงของ *ศรี ฤๅษณ*

โคลก 4

अर्जुन उवाच ।

कथं भीष्ममहं संख्ये द्रोणं च मधुसूदन

इषुभिः प्रतियोत्स्यामि पूजार्हावरिसूदन ॥ 2.4 ॥

อรุณ อุวาจ
กตหิ ภิกษุมม อหิ สงเขย
โทรณ จ มธุสทน
อิษภิส ปฺรติโยตฺตสยามี
ปฺชารหา วริสฺสทน

อรุณอุ อุวาจ — อรุณ ตรัสว่า, กตหม — อย่างไร, ภิกษุมม — ภิกษุม, อหม — ข้าพเจ้า, สงเขย — ในการสู้รบ, โทรณม — โทรณ, จ — เช่นกัน, มธุสทน — โอ้ ผู้สังหาร มธ, อิษภิส — ด้วยลูกศร, ปฺรติโยตฺตสยามี — จะโต้ตอบ, ปฺชว-อรหะอ — ผู้ที่ควรเคารพบูชา, วริสฺสทน — โอ้ ผู้สังหารศัตรู

คำแปล

อรุณ ตรัสว่า โอ้ ผู้สังหารศัตรู โอ้ ผู้สังหาร มธ ข้าจะโต้ตอบด้วยลูกศรในสนามรบกับ ภิกษุม และ โทรณ ผู้ที่ควรค่าได้รับการบูชาจากข้าพเจ้าได้อย่างไร?

ผู้อาวุโสที่ควรเคารพเช่น พระอัยกา ภิกษุม และพระอาจารย์ โทรณาจารย์ ควรได้รับการเคารพบูชาอยู่เสมอ ถึงแม้ว่าท่านจะมาเพื่อสู้รบ เราไม่ควรโต้ตอบ ซึ่งเป็นมารยาทโดยทั่วไปที่ผู้อาวุโสไม่ควรถูกก้าวร้าวแม้ด้วยคำพูด ถึงแม้บางครั้งพฤติกรรมของอาจารย์จะไม่ถูกต้อง แต่ไม่ควรถูกปฏิบัติตอบด้วยความก้าวร้าว แล้วจะให้อรุณ ตอบโต้ท่านเหล่านี้ได้อย่างไร ภุณฺณ จะยอมทำร้ายพระอัยกา อัครเสน หรือพระอาจารย์ สาธุทีปนิ มุนิ หรือไม่? เหล่านี้เป็นข้อโต้แย้งบางประการที่ อรุณ เสนอแต่ ภุณฺณ

โคลก 5

गुरूनहत्वा हि महानुभावान्
श्रेयो भोक्तुं भैक्ष्यमपीह लोके ।
हत्वार्थकामांस्तु गुरूनिहैव
भुञ्जीय भोगान् रुधिरप्रदिग्धान् ॥ २.५ ॥
ครุณ อหตฺวา หิ มหานุภาวน
เศฺรโย โภกตุํ โภกฺษยมฺ อปีห โลกเก
หตฺวารตฺห-กามํสฺส ตฺว ครุณ อีห
ภุณฺชีย โภคานํ รุธิร-ปฺรติคฺธานํ

ครุณ — ผู้อาวุโส, อหตฺวา — ไม่สังหาร, หิ — แนนอน, มห-อนุภาวน — ดวงวิญญาณผู้ยิ่งใหญ่, เศฺรย — เป็นสิ่งที่ดีกว่า, โภกตุม — ใช้ชีวิตอย่างมีความสุข, โภกฺษยม — ด้วยการ ภิขาจาร, อปี — ถึงแม้ว่า, อีห — ในชีวิตนี้, โลกเก — ในโลกนี้, หตฺวา — สังหาร, อรฺตฺห — ได้รับ, กามาน — ปราบณา, ตฺว — แต่, ครุณ — ผู้อาวุโส, อีห — ในโลกนี้, เหว — แนนอน, ภุณฺชีย — ผู้ที่ต้องหาความสุข, โภคาน — สิ่งที่ทำให้ความสุข, รุธิร — เลือด, ปฺรติคฺธาน — เปื้อนด้วย

คำแปล

อยู่ในโลกนี้ด้วยการภิขาจารยังดีกว่าที่จะอยู่ด้วยค่าใช้จ่ายแห่งชีวิตของดวงวิญญาณผู้ยิ่งใหญ่ที่เป็นพระอาจารย์ของข้า แม้ปราบณาผลกำไรทางโลกแต่ก็ยังเป็นผู้อาวุโส หากพวกท่านถูกสังหาร ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นความสุขของเราจะเปื้อนไปด้วยเลือด

ตามหลักพระคัมภีร์ อาจารย์ผู้กระทำการที่น่ารังเกียจ ขาดสติดุลยพินิจ สมควรถูกทอดทิ้ง ภิกษุม และ โทรณ จำเป็นต้องอยู่ฝ่าย ทุโรยธน เพราะ ทุโรยธน ช่วยเหลือเรื่องการเงิน ทั้งสองท่านไม่ควรรับสถานภาพนี้เพียงเพื่อเห็นแก่เงินเท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ท่านได้สูญเสียคุณสมบัติความน่าเคารพนับถือใน

ฐานะเป็นอาจารย์ไปแล้ว แต่ *อรุณ* ทรงถือว่าท่านทั้งสองเป็นผู้อาวุโส หากถูกสังหารเท่ากับผลกำไรทางวัตถุและความสุขที่ *อรุณ* ได้รับเป็นสิ่งปฏิภูลที่เปื้อนไปด้วยเลือด

โคลก 6

न चैतद्विद्मः कतरन्नो गरीयो
यद्वा जयेम यदि वा नो जयेयुः ।
यानेव हत्वा न जिजीविषाम-
स्तेऽवस्थिताः प्रमुखे धार्तराष्ट्राः ॥ २.६ ॥
น ใจตท วิทุมส กตรรนุ โน ครีโย
ยท วา ชเยม ยทิ วา โน ชเยยฺย
ยานฺ เอว หตฺวาน ชีวีวิษามส

เต 'วสุตฺหิตาธ ปฺรมฺเช ธาตุตราษฺฏฺราธ

น—ไม่, จ—เช่นกัน, เอตต—นี้, วิทุมส—เรารู้, กตรรต—ซึ่ง, นส—สำหรับเรา, ครีโย—ดีกว่า, ยตวว—หรือไม่, ชเยม—เราอาจมีชัย, ยทิ—ถ้า, วว—หรือ, นส—เรา, ชเยยฺย—พวกเขามีชัย, ยานฺ—เขาเหล่านั้น, เอว—แน่นอน, หตฺวา—ด้วยการสังหาร, น—ไม่เคย, ชีวีวิษามส—เราต้องการที่จะมีชีวิตอยู่, เต—ทั้งหมด, วสุตฺหิตาธ—สถิตอยู่, ปฺรมฺเช—ข้างหน้า, ธาตุตราษฺฏฺราธ—โอรสของดริเทราชพระ

คำแปล

เราไม่ทราบว่สิ่งไหนดีกว่ากัน เอาชนะพวกเขาหรือให้พวกเขามีชัย หากสังหารเหล่าโอรสของ ฤๅตราชฏฺร เราก้ไม่ควรมีชีวิตอยู่เช่นกัน บัดนี้ พวกเขามายืนอยู่ต่อหน้าเราในสมรภูมินี้แล้ว

อรุณ ทรงไม่ทราบว่าควรจะรบและเสี่ยงในการเบียดเบียนผู้อื่นโดยไม่จำเป็นหรือไม่ ถึงแม้การทำศึกสงคราม จะเป็นหน้าที่ของ *กษัตริย์* หรือควรจะหลีกเลี่ยงการรบและไปใช้ชีวิตอยู่ด้วยการภิกษาจาร หากไม่ได้รับชัยชนะการภิกษาจารก็เป็นหนทางเดียวที่จะประทังชีวิตอยู่ และชัยชนะก็มีใช่เป็นสิ่งที่แน่นอน เพราะฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอาจมีชัยได้ แม้ชัยชนะกำลังรออยู่ (การกระทำเช่นนี้สมเหตุผล) หากเหล่าโอรสของ *ฤๅตราชฏฺร* ตายในสนามรบก็เป็นการยากลำบากมากที่จะมีชีวิตอยู่โดยปราศจากพวกเขา สถานการณ์เช่นนี้เปรียบเสมือนกับการพ่ายแพ้ก็อย่างหนึ่ง *อรุณ* ทรงพิจารณาอย่างรอบคอบ เช่นนี้พิสูจน์ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าไม่เพียงเป็นสาวกผู้ยิ่งใหญ่ขององค์ *ภควาน* เท่านั้น แต่ยังมีความรู้แจ้งอย่างสูง ทรงสามารถควบคุมจิตใจและประสาทสัมผัสของตนเองได้อย่างสมบูรณ์ ความปรารถนาที่จะมีชีวิตอยู่ด้วยการภิกษาจาร แม้กำเนิดในตระกูล *กษัตริย์* เป็นข้อบ่งชี้ก็อย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าอารยจะทรงไม่ยึดติดและเป็นผู้มีคุณธรรมอย่างแท้จริง ด้วยคุณสมบัติเหล่านี้บวกกับความศรัทธาที่มีต่อคำดำรัสของ *ศรี ฤๅษณ* (พระอาจารย์ทิพย์) จึงสรุปได้ว่า *อรุณ* ทรงมีความเหมาะสมเพื่อการหลุดพ้น นอกจากเราสามารถควบคุมประสาทสัมผัสได้ทั้งหมดมิฉะนั้น จะไม่มีโอกาสเจริญขึ้นมาสู่ระดับแห่งความรู้ หากไม่มีความรู้และการอุทิศตนเสียสละ เราจะไม่มีโอกาสได้รับความหลุดพ้น *อรุณ* ทรงมีคุณสมบัติทั้งหมดเหล่านี้ซึ่งสำคัญว่าคุณสมบัติอันยิ่งใหญ่ในความสัมพันธ์ทางวัตถุ

โคลก 7

कार्पण्यदोषोपहतस्वभावः
पृच्छामि त्वां धर्मसम्मूढचेताः ।

यच्छेयः स्यान्निश्चितं ब्रूहि तन्मे
शिष्यस्तेऽहं शाधि मां त्वां प्रपन्नम् ॥ २.७ ॥

การปรนย-โทษปหต-สวภาว
ปฤจฉามิ ตวามิ ธรรม-สมมุต-เจตาส
ยจฺ เจริยสฺ สยानฺ นิศฺจิตํ พุรุหิ ตนฺ เม
ศิษฺยสฺ เต 'หํ ศาธิ มํ ตวามิ ปรปฺนนฺ

การปรนย— เล็กน้อย, โทษ— ด้วยความอ่อนแอ, อุปหต— ทำให้เดือดร้อน, สวภาว— บุคลิก, ปฤจฉา
มิ— ข้าพเจ้าขอถาม, ตวามิ— แต่พระองค์, ธรรม— ศาสนา, สมมุต— สืบสน, เจตาส— ในหัวใจ, ยต—
อะไร, เจริยส— ดีทั้งหมด, สยาส— อาจจะ, นิศฺจิตม— ความมั่นใจ, พุรุหิ— บอก, ตต— นั้น, เม— แต่
ข้าพเจ้า, ศิษฺยส— สาวก, เต— ของ พระองค์, อหम्— ข้าพเจ้าเป็น, ศาธิ— ได้โปรดสั่งสอน, มาม—
ข้าพเจ้า, ตวามิ— แต่พระองค์, ปรปฺนนฺ— ศิโรราบ

คำแปล

**บัดนี้ ข้าพเจ้ารู้สึกสับสนเกี่ยวกับหน้าที่และสูญเสียความสงบจนหมดสิ้น อันเนื่องมาจาก
ความอ่อนแอเล็กน้อย ในสภาวะเช่นนี้ข้าพเจ้าขอเรียนถามได้ทรงโปรดกรุณาตรัสอย่าง
ชัดเจนด้วยว่าอะไรคือสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับข้า บัดนี้ข้าพเจ้าขอนอบน้อมเป็นสาวก วิญญาน
ดวงนี้ขอศิโรราบแด่พระองค์ ทรงโปรดกรุณาชี้ทาง**

โดยวิถีทางของธรรมชาติดระบบอันสมบูรณ์ของกิจกรรมทางวัตถุเป็นต้นเหตุแห่งความสับสนวุ่นวาย
สำหรับทุกคน ความสับสนวุ่นวายมีอยู่ในทุกฝีก้าว ดังนั้น จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งหากเราเข้าพบพระ
อาจารย์ทิพย์ผู้เชื่อถือได้ซึ่งสามารถให้คำแนะนำที่เหมาะสมเพื่อนำไปปฏิบัติให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายแห่ง
ชีวิต วรรณกรรมพระ เวท ทั้งหมดแนะนำเราให้เข้าพบพระอาจารย์ทิพย์ผู้เชื่อถือได้ เพื่อให้เป็นอิสระ
จากความสับสนวุ่นวายแห่งชีวิตซึ่งเกิดขึ้นโดยที่เราไม่ปรารถนา เสมือนดังไฟป่าที่ลุกไหม้ขึ้นมาโดยไม่มีใคร
จุด จุดลักษณะเดียวกัน สถานการณ์โลกทำให้ชีวิตเกิดความสับสนวุ่นวายโดยปริยายทั้ง ๆ ที่ไม่มีใคร
ต้องการมัน ไม่มีใครต้องการให้ไฟไหม้แต่ไฟก็ไหม้และทำให้เราสับสนวุ่นวาย ประชญาพระ เวท แนะนำ
ว่า ในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับความสับสนวุ่นวายแห่งชีวิตและเข้าใจถึงศาสตร์แห่งการแก้ปัญหา เราต้อง
เข้าพบพระอาจารย์ทิพย์ผู้อยู่ในสาย ปรมาปรว บุคคลผู้มีพระอาจารย์ทิพย์ที่เชื่อถือได้จะรู้แจ้งในทุกสิ่งทุก
อย่าง ดังนั้น เราไม่ควรอยู่ในความสับสนวุ่นวายทางวัตถุแต่ควรเข้าพบพระอาจารย์ นี่คือการอธิบายของ
โศลกนี้

ใครคือบุคคลผู้อยู่ในความสับสนวุ่นวายทางวัตถุ? บุคคลนั้นคือผู้ที่ไม่เข้าใจปัญหาของชีวิต ใน พฤทฺ
ธารณฺยก อุปนิษทุ (3.8.10) ได้อธิบายถึงผู้สับสนวุ่นวายไว้ดังนี้ โย วา เอตทุ อกฺษรํ คารคฺย อวิทิต
วาสฺมาภฺ โลกาคฺ ปรดิ ส ภฺยปณฺ "บุคคลผู้มีความโลภไม่แก้ปัญหาชีวิตแม้เกิดมาเป็นมนุษย์ และ
จากโลกนี้ไปเหมือนแมวและสุนัขโดยไม่เข้าใจศาสตร์ความรู้แจ้งแห่งตน" ร่างมนุษย์มีคุณค่าสูงสุด
สำหรับสิ่งมีชีวิตในการที่จะใช้มันเพื่อแก้ปัญหาชีวิต ฉะนั้น ผู้ไม่ใช้โอกาสนี้อย่างเหมาะสมเป็นคนที่โง่
เขลา อีกด้านหนึ่ง มี พฺราหฺมณ หรือผู้ฉลาดพอที่จะใช้ร่างกายนี้แก้ปัญหาชีวิตทั้งหมด ย เอตทุ อกฺษรํ
คารคิ วิทิตฺวาสฺมาภฺ โลกาคฺ ปรดิ ส พฺราหฺมณ

ภฺยปณ หรือคนโลภเสียเวลากับความเล่นหาต่อครอบครัว สังคม และประเทศ ฯลฯ มากเกินไป ตาม
แนวคิดชีวิตแห่งโลกวัตถุ ส่วนมากจะยึดติดอยู่กับชีวิตครอบครัว เช่น ภรรยา บุตร ธิดา และสมาชิก
อื่น ๆ บนพื้นฐานของ "โรคผิวหนัง" ภฺยปณ คิดว่าตัวเขาเองสามารถปกป้องสมาชิกในครอบครัวให้พ้น
จากความตายได้ หรือมีเช่นนั้น ภฺยปณ ก็จะคิดว่าครอบครัวหรือสังคมสามารถช่วยเขาให้หลุดพ้นจาก
เงื้อมมือของพญามัจจุราชได้ ความยึดติดกับครอบครัวเช่นนี้พบได้แม้ในสัตว์ชั้นต่ำที่ดูเลวทรားของมันเช่น
เดียวกัน ด้วยความมีสติปัญญา อรฺชุน ทรงเข้าใจว่าความเล่นหาในการยึดติดต่อสมาชิกในครอบครัว

และความปรารถนาที่จะปกป้องพวกเขาจากความตาย เป็นต้นเหตุแห่งความสับสนวุ่นวาย ถึงแม้ *อรุชุน* ทรงทราบว่าหน้าที่ในการบรรคอดยพระองค์อยู่ แต่เนื่องจากความอ่อนแอเพียงเล็กน้อยทำให้ไม่สามารถปฏิบัติตามหน้าที่ได้ ฉะนั้น *อรุชุน* ทรงตรัสถาม *ภฤษณ* ผู้ทรงเป็นพระอาจารย์ทิพย์สูงสุด เพื่อให้ได้คำตอบที่แน่นอน *อรุชุน* ทรงถวายเป็นชีวิตแด่ *ภฤษณ* ด้วยการมาเป็นสาวก พระองค์ทรงปรารถนาที่จะหยุดการสนทนาฉันมิตร การสนทนาระหว่างพระอาจารย์และสาวกเริ่มขึ้นอย่างจริงจัง บัดนี้ *อรุชุน* ทรงปรารถนาที่จะสนทนาอย่างจริงจังต่อหน้าพระพักตร์ของผู้ที่พระองค์ทรงยอมรับว่าเป็นพระอาจารย์ทิพย์ ดังนั้น *ภฤษณ* ทรงเป็นพระอาจารย์ทิพย์องค์แรกแห่งศาสตร์*ภควท-คีตา* และ *อรุชุน* ทรงเป็นสาวกรูปแรกที่เข้าใจ *ภควท-คีตา* *อรุชุน* ทรงเข้าใจ*ภควท-คีตา* อย่างไรนั้น ได้กล่าวไว้ใน *ภควท-คีตา* เอง ถึงกระนั้น ยังมีนักวิชาการทางโลกผู้เบาปัญญาอธิบายว่าเราไม่จำเป็นต้องยอมจำนนต่อ *ภฤษณ* ในฐานะที่ทรงเป็นบุคคล แต่ยอมจำนนต่อ “ผู้ที่ยังไม่เกิดภายในองค์ *ภฤษณ*” ไม่มีข้อแตกต่างระหว่างภายในและภายนอกของ *ภฤษณ* ผู้ที่ไม่สามารถเข้าใจเช่นนี้ เป็นบุคคลโง่เขลาเบาปัญญาที่สุดในความพยายามที่จะเข้าใจ *ภควท-คีตา* โศลก

โศลก 8

न हि प्रपश्यामि ममापनुद्याच्छोकमुच्छोषणमिन्द्रियाणाम् ।
अवाप्य भूमावसप्तनमृच्छं राज्यं सुराणामपि चाधिपत्यम् ॥ २.८ ॥

น หิ *ปรปศยามิ* *มมาปนุทยา*
ยจ โฉกม *อุโจชณม* *อินทริยามาม*
อวาปย *ภูมา* *อสปตนม* *ฤทธี*
ราชย์ *สุรามาม* *อปี* *จาธิปตยม*

น—ไม่, หิ—แน่นอน, *ปรปศยามิ*—ข้าพเจ้าเห็น, *มม*—ของข้าพเจ้า, *อปนุทยา*—สามารถขจัดออก, *ยต*—สิ่งซึ่ง, *โฉกม*—ความเศร้าโศก, *อุโจชณม*—แห้งผาก, *อินทริยามาม*—ของประสาทสัมผัส, *อวาปย*—บรรลุถึง, *ภูมา*—บนโลก, *อสปตนม*—โดยไม่มี คู่แข่ง, *ฤทธี*—มั่งคั่ง, *ราชย์*—อาณาจักร, *สุรามาม*—ของเหล่าเทวดา, *อปี*—ถึงแม้, *จ*—เช่นกัน, *จาธิปตยม*—ยิ่งใหญ่ที่สุด

คำแปล

ข้าพเจ้าไม่สามารถหาวิธีขจัดความทุกข์ที่ทำให้ประสาทสัมผัสเหือดแห้งลงได้ถึงแม้ได้รับชัยชนะทั้งทรัพย์สินสมบัติและอาณาจักรที่ไร้คู่แข่งบนโลกนี้ พร้อมทั้งอำนาจสูงสุดเยี่ยงเทวดาบนสวรรค์ ก็จะไม่สามารถขจัดปัดเป่ามันออกไปได้

ถึงแม้ว่า *อรุชุน* ทรงยกข้ออ้างมากมาย ตามหลักความรู้ทางศาสนาและหลักศีลธรรม แต่ดูเหมือนว่าไม่สามารถแก้ปัญหาที่แท้จริงได้ หากไม่ได้รับการช่วยเหลือจากพระอาจารย์ทิพย์องค์ *ศรี ภฤษณ* *อรุชุน* ทรงสามารถเข้าใจว่าสิ่งที่สมมุติว่าเป็นความรู้ที่มีอยู่นั้นใช้ไม่ได้ในการที่จะขจัดปัดเป่าปัญหาที่ทำให้พระวรกายของพระองค์แห้งผากลง และเป็นไปไม่ได้ที่ *อรุชุน* จะทรงสามารถแก้ปัญหาความสับสนวุ่นวายนี้ได้โดยไม่ได้รับความช่วยเหลือจากพระอาจารย์ทิพย์เช่น *ภฤษณ* ความรู้ทางโลก ความเป็นผู้คงแก่เรียน และตำแหน่งสูง ๆ ฯลฯ ทั้งหมดเหล่านี้ใช้ไม่ได้ในการนำมาแก้ปัญหาชีวิต พระอาจารย์ทิพย์เช่น *ภฤษณ* เท่านั้นที่ทรงสามารถให้ความช่วยเหลือเราได้ ฉะนั้น ข้อสรุปคือพระอาจารย์ทิพย์ผู้มี *ภฤษณ* จิตสำนึกร้อยเปอร์เซ็นต์ เป็นพระอาจารย์ทิพย์ที่เชื่อถือได้เพราะท่านสามารถแก้ปัญหาชีวิตได้ องค์ *ใจตนุย* ตรัสว่าผู้ที่มีความรู้จริงในศาสตร์แห่ง *ภฤษณ* จิตสำนึกจึงจะเป็นพระอาจารย์ทิพย์ที่แท้จริง ไม่ว่าสถานภาพทางสังคมของท่านจะเป็นเช่นไร

กิพา วิ/ร, กิพา นุยาสี, ศูทร เกเน นย
เย ภฤษณ-ตตตว-เวตตว, เสศรุ'หย

“มันไม่สำคัญที่บุคคลเป็น วิปฺร (ผู้มีความรู้มากในปรัชญาพระ เวท) ผู้เกิดในตระกูลต่ำ หรือเป็นผู้ใช้ชีวิตสละโลกวัตถุ หากผู้ใดมีความรู้จริงในศาสตร์แห่ง ฤๅษณ จิตสำนึกผู้นั้นสมบูรณ์และเป็นพระอาจารย์ทิพย์ที่เชื่อถือได้” (ใจตนุญ-จรีตามฤต, มฤย 8.128) ดังนั้น หากไม่มีความรู้จริงในศาสตร์แห่ง ฤๅษณ จิตสำนึก ไม่มีผู้ใดสามารถเป็นพระอาจารย์ทิพย์ที่เชื่อถือได้ ได้กล่าวไว้ในวรรณกรรมพระ เวท อีกเช่นกันว่า

ษฏ-กรม-นิปูโณ วิปฺร
มนตร-ตนตร-วิศารท
อไวษณโว คุรุ น สยาท
ไวษณวส ศว-ปโจ คุรุส

“พราหมณ ผู้คงแก่เรียนมีความชำนาญในสาขาวิชาของพระ เวท ทั้งหมด ยังไม่เหมาะสมที่จะมาเป็นพระอาจารย์ทิพย์ หากมิได้เป็น ไวษณว หรือผู้มีความชำนาญในศาสตร์แห่ง ฤๅษณ จิตสำนึก แต่ผู้ที่เกิดในตระกูลต่ำสามารถมาเป็นพระอาจารย์ทิพย์ที่เชื่อถือได้ หากว่าผู้นั้นเป็น ไวษณว หรือมี ฤๅษณ จิตสำนึก” (ปทุม ปฺราณ)

ปัญหาชีวิตทางวัตถุ เช่น การเกิด การแก่ การเจ็บ และการตาย แก้ไขไม่ได้ด้วยการสะสมทรัพย์สมบัติและพัฒนาเศรษฐกิจ มีส่วนต่าง ๆ มากมายในโลกที่รัฐมีสิ่งอำนวยความสะดวกชีวิตอย่างสมบูรณ์ เต็มไปด้วยความมั่งคั่งและเศรษฐกิจที่ดีแต่ปัญหาทางวัตถุก็ยังปรากฏอยู่ พวกเขาเสาะแสวงหาสันติภาพด้วยวิธีต่าง ๆ แต่จะได้รับความสุขอย่างแท้จริงก็ด้วยการมาปรึกษากับ ฤๅษณ หรือ ภควท-คีตา และ ศรีมท-ภควตมู เท่านั้น ซึ่งประกอบกันเป็นศาสตร์แห่ง ฤๅษณ โดยผ่านทางผู้แทนที่เชื่อถือได้ของ ฤๅษณ หรือบุคคลใน ฤๅษณ จิตสำนึก

หากการพัฒนาเศรษฐกิจและความสะดวกสบายทางวัตถุสามารถขจัดความเศร้าโศกเสียใจของเราจากความมึนเมาทางครอบครัว สังคม ชชาติ และระดับนานาชาติได้ อรุชุน คงไม่ตรัสว่า แม้แต่ราชอาณาจักรในโลกที่ไร้ศัตรูคู่แข่ง หรืออำนาจสูงสุดเยี่ยงเหล่าเทวดาบนสรวงสวรรค์ยังไม่สามารถขจัดความเศร้าโศกของพระองค์ได้ ฉะนั้นอรุชุน จึงทรงแสวงหาที่พึ่งใน ฤๅษณ จิตสำนึก และนี่คือวิถีทางที่ถูกต้องเพื่อสันติภาพและความสามัคคี การพัฒนาเศรษฐกิจหรืออำนาจความยิ่งใหญ่ในโลกอาจจบสิ้นลงในวินาทีใดก็ได้ จาก กลี ยุค แห่งธรรมชาติวัตถุ แม้วิวัฒนาการที่จะไปอยู่ในดาวเคราะห์ที่สูงกว่า ดังที่มนุษย์พยายามขึ้นไปบนดวงจันทร์ สิ่งนี้อาจจบสิ้นลงในวินาทีใดก็ได้ ภควท-คีตา ยืนยันไว้ดังนี้ ฤๅษณ ปุณฺเณย มฤตฺย-โลกี วิสนฺติ “เมื่อผลบุญหมดสิ้น เราจะตกต่ำลงมาจากจุดสูงสุดแห่งความสุขมาสู่สภาพชีวิตที่ต่ำสุด” มั่นึกการเมืองมากมายในโลกที่ตกต่ำลงมาในทำนองนี้ การตกต่ำลงมาเช่นนี้เป็นอีกเหตุหนึ่งที่เพิ่มความเศร้าโศกให้มากยิ่งขึ้นเท่านั้น

ฉะนั้น หากเราต้องการขจัดความเศร้าโศกให้หมดสิ้นไปอย่างถาวร เราต้องยอมรับเอา ฤๅษณ เป็นที่พึ่ง ดังเช่น อรุชุน ทรงปรารถนาจะทำ ดังนั้น อรุชุน จึงทรงตรัสถาม ฤๅษณ ให้ทรงช่วยแก้ปัญหาอย่างถอนรากถอนโคน และนี่คือวิธีแห่ง ฤๅษณจิตสำนึก

โคลก 9

सञ्जय उवाच ।

एवमुक्त्वा हृषीकेशं गुडाकेशः परन्तपः

न योत्स्य इति गोविन्दमुक्त्वा तूष्णीं बभूव ह ॥ २.९ ॥

สญชย อุวาช

เอวม อุกตุวา หุชชีเกศ

คุทาเกศส ปฺรณ-ตปธ

น โยตสย อิติ โควินทม

อุกตวา ตูษณิ พฏว ห

สมุชย อวาจ— สมุชยกล่าวว่า, เอวม— ดังนั้น, อุกตวา— ตรัส, หฤษีเกศม— แต่ ภุษณเจ้าแห่ง
ประสาทสัมผัส, คุทาเกศ— อรุณเจ้าแห่งผู้จัดอวิชา, ปรม-ตปส— ผู้กำราบศัตรู, น โยเตสย—
ข้าพเจ้าจะไม่ต่อสู้, อิติ— ดังนั้น, โควินทม— แต่ ภุษณผู้ให้ความสุขแก่ประสาทสัมผัส, อุกตวา— ตรัส,
ตูษณิม— นิ่งเงียบ, พฏว— มาเป็น, ห— แน่นนอน

คำแปล

สมุชย กล่าวว่า หลังจากตรัสเช่นนี้แล้ว **อรุณ** ผู้กำราบศัตรูตรัสต่อ **ภุษณ** ว่า“ข้าแต่องค์
โควินท ข้าพเจ้าจะไม่รบ” และมีอาการสงบนิ่ง

พระราช **ธฤตราษฎร** ทรงมีความยินดีมากที่รู้ว่า **อรุณ** ไม่ยอมรบ และจะหนีออกจากสนามรบเพื่อไป
ภิกขาจารหาเลี้ยงชีพ แต่ **สมุชย** ได้ทำให้ **ธฤตราษฎร** ทรงพิศหวังอีกครั้งหนึ่งด้วยการกล่าว **อรุณ** ท
รงมีความสามารถในการสังหารศัตรู (**ปรม-ตปส**) ถึงแม้ **อรุณ** ในตอนนี้เปี่ยมไปด้วยความเศร้าโศก
อันมิบังควร เนื่องจากความรักความห่วงใยที่มีต่อครอบครัว **อรุณ** ทรงยอมศิโรราบมาเป็นสาวกของ
ภุษณ พระอาจารย์ทิพย์สูงสุด แสดงให้เห็นว่าในไม่ช้าจะเป็นอิสระจากความเศร้าโศกอันมิควรซึ่งมีผล
สืบเนื่องมาจากความรักและความห่วงใยในครอบครัว และจะได้รับแสงสว่างจากความรู้อันสมบูรณ์ใน
การรู้แจ้งแห่งตนหรือ **ภุษณ** จิตสำนึก จากนั้น **อรุณ** จะทรงลุกขึ้นมาสู้อย่างแน่นอน ดังนั้น ความ
สุขของดริเทราชทรงถูกทำให้เลือนหายไป เพราะ **ภุษณ** ทรงทำให้ **อรุณ** ได้รับแสงสว่างและจะต่อสู้
จนถึงที่สุด

โคลก 10

तमुवाच हृषीकेशः प्रहसन्निव भारत ।

सेनयोरुभयोर्मध्ये विधीदन्तमिदं वचः ॥ २.१० ॥

ตม อวาจ หฤษีเกศ

ปรหสนน อิว ภารต

เสนโยร อุภโยร มธเย

วิธิตนตม อิท วจส

ตม— แต่เขา, อวาจ— ตรัส, หฤษีเกศ— ภุษณเจ้าแห่งประสาทสัมผัส, ปรหสน— ทรงแยมพระ
สรวล, อิว— เหมือนเช่นนั้น, ภารต— โอ ธฤตราษฎรผู้สืบราชวงศ์ ภารต, เสนโยส— ของศัตรู, อุภโยส—
ของทั้งสองฝ่าย, มธเย— ระหว่าง, วิธิตนตม— แต่ผู้ที่มีความโศกเศร้า, อิทม— ต่อไปนี้, วจส— คำพูด

คำแปล

โอ ผู้สืบราชวงศ์ **ภารต** ขณะนั้น **ภุษณ** ทรงแยมพระสรวลอยู่ท่ามกลางกองทัพทั้งสองฝ่าย
และตรัสต่อ **อรุณ** ผู้ทรงเปี่ยมไปด้วยความเศร้าโศก ดังต่อไปนี้

การสนทนาได้ดำเนินต่อไประหว่างสหายสนิทผู้ทรงมีพระนามว่า **หฤษีเกศ** และ **คุทาเกศ** ในฐานะที่
เป็นสหายทั้งคู่ทรงอยู่ในระดับเดียวกัน แต่เมื่อองค์หนึ่งอาสาเป็นศิษย์ **ภุษณ** ทรงแยมพระสรวล
เพราะสหายของพระองค์ยอมมาเป็นศิษย์ ในฐานะที่เป็นเจ้าของมวลชีวิตพระองค์ทรงอยู่ในสถานภาพที่
เหนือกว่า คือเป็นพระอาจารย์ของทุก ๆ ชีวิต แต่พระองค์ทรงยอมมาเป็นสหาย เป็นโอรส หรือเป็นที่รัก
ของสาวกผู้ปรารถนาให้พระองค์แสดงบทเหล่านั้น เมื่อได้รับการยอมรับให้เป็นพระอาจารย์ก็ทรงรับบทนี้
ทันทีและตรัสต่อสาวกเยี่ยงพระอาจารย์ด้วยสุรเสียงอันหนักแน่น การสนทนายระหว่างพระอาจารย์และ
ศิษย์แลกเปลี่ยนกันอย่างเปิดเผยต่อหน้ากองทัพทั้งสองฝ่ายเพื่อประโยชน์ของทุกคน ฉะนั้น การสนทนา
ภควท-คีตา มิใช่สำหรับเฉพาะบุคคล สมาคม หรือเฉพาะสังคมใดสังคมหนึ่งเท่านั้น แต่สำหรับทุก ๆ

คน ไม่ว่าจะเป็นมิตรหรือเป็นศัตรูก็มีสิทธิรับฟังได้เท่าเทียมกัน

โศลก 11

श्रीभगवानुवाच ।

अशोच्यानन्वशोचस्त्वं प्रज्ञावादांश्च भाषसे

गतासूनगतासूंश्च नानुशोचन्ति पण्डिताः ॥ २.११ ॥

ศรี-ภควานฺ อุวาจ

อโศจฺยานฺ อนุวโศจสฺย ตวํ

ปฺรชฺญฺว-วาทํศฺ จ ภาषเส

คตาสฺนํ อคตาสฺมึศฺ จ

นानุโศจฺนติ ปณฺฑิตาธ

ศรี-ภควานฺ อุวาจ— บุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้าตรัส, อโศจฺยานฺ— ไม่ควรค่าแก่การ เศร้าโศก, อนุวโศจสฺย— เธอกำลังโศกเศร้า, ตวम्— ท่าน, ปฺรชฺญฺว-วาทานฺ— พูดอย่างมี การศึกษาสูง, จ— เช่นกัน, ภาषเส— พูด, คต— สูญเสีย, อสฺนํ— ชีวิต, อคต— ไม่ผ่านพ้น, อสฺนํ— ชีวิต, จ— เช่นกัน, น— ไม่เคย, อนุโศจฺนติ— เศร้าโศก, ปณฺฑิตาธ— ผู้มีความรู้สูง

คำแปล

บุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้าตรัสว่า ขณะที่พูดด้วยวาจาอันสูงส่งแต่เธอกลับมาเศร้าโศกกับสิ่งที่ไม่ควรค่าแก่ความโศกเศร้า ผู้มีปัญญาจะไม่เศร้าโศกไปกับผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่หรือผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว

ทันทีที่องค์ ภควานฺ ทรงรับตำแหน่งเป็นพระอาจารย์ ทรงสั่งสอนศิษย์ด้วยการเรียกโดยอ้อมว่า เจ้าคนโง่ ภฤษณ ตรัสว่า “เธอพูดเหมือนกับนักปราชญ์แต่ไม่รู้ว่าเป็นนักปราชญ์หรือผู้ที่รู้ข้อแตกต่างระหว่างร่างกายกับดวงวิญญาณ จะไม่เศร้าโศกไม่ว่าร่างกายจะอยู่ในสภาวะที่มีชีวิตอยู่หรือตายไปแล้ว” ดังที่จะอธิบายในบทต่อ ๆ ไปให้ทราบชัดเจนว่า ความรู้หมายถึงรู้วัตถุและดวงวิญญาณและรู้ถึงผู้ควบคุมทั้งสองสิ่งนี้ อรุชฺน ทรงโต้เถียงว่า เราควรจะให้ความสำคัญแก่หลักศาสนามากกว่าการเมืองหรือการสังคม แต่ อรุชฺน ทรงไม่ทราบว่าความรู้วัตถุ ดวงวิญญาณ และองค์ ภควานฺ มีความสำคัญกว่าพิธีกรรมทางศาสนา หากไม่มีความรู้เช่นนี้ก็ไม่ควรอวดอ้างตนเองว่าเป็นผู้มีความรู้สูง เพราะไม่รู้จึงต้องมาเศร้าโศกกับสิ่งที่ไม่ควรค่าแก่ความโศกเศร้าร่างกายที่เกิดมาแล้วจะต้องมาถึงจุดจบไม่วันนี้ก็พรุ่งนี้ ฉะนั้น ร่างกายจึงไม่สำคัญเท่าดวงวิญญาณ ผู้ทราบเช่นนี้จึงจะเป็นผู้ที่แท้จริง บุคคลผู้นี้จะไม่มี ความเศร้าโศกเสียใจอันเนื่องมาจากร่างกายวัตถุ

โศลก 12

न त्वेवाहं जातु नासं न त्वं नेमे जनाधिपाः ।

न चैव न भविष्यामः सर्वे वयमतः परम् ॥ २.१२ ॥

น ตวฺ เอวาทฺ ชาตฺ นาสํ

น ตวํ เนเม ชนาธิปาส

น ไจว น ภวิษฺยามส

สเรว วยมฺ อตส ปรม

น— ไม่เคย, ตว— แต่, เอว— แน่นนอน, อหम्— ข้าพเจ้า, ชาต— ทุกขณะ, น— ไม่, อาสม— เป็นอยู่, น— ไม่, ตวम्— ท่าน, น— ไม่, อิเม— ทั้งหมดนี้, ชน-อธิปาส— เหล่ากษัตริย์, น— ไม่, จ— เช่นกัน, เอว

— แน่นอน, น — ไม่, *ภวิษยามส* — จะมีชีวิตอยู่, *สเรว วยม* — เราทั้งหมด, *อดส ปรม* — หลังจากนั้น

คำแปล

ไม่มีขณะใดเลยที่ตัวข้า ตัวเธอ หรือกษัตริย์ทั้งหลายเหล่านี้ไม่มีชีวิตอยู่ แม้ในอนาคตพวกเรทั้งหมดก็จะยังคงมีชีวิตอยู่

ในคัมภีร์พระ *เวท กुरु อุปนิษทุ* รวมทั้งใน *เศวตาศวตร อุปนิษทุ* ได้กล่าวไว้ว่า บุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้าทรงเป็นผู้คำนวณสิ่งมีชีวิตจำนวนนับไม่ถ้วนตามสภาวะกรรมและผลกรรมของแต่ละชีวิต และภาคที่แยกมาจากบุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้าองค์เดียวกันนี้ทรงประทับอยู่ภายในหัวใจของทุก ๆ ชีวิต นักบุญเท่านั้นที่สามารถเห็นบุคลิกภาพแห่งพระเจ้าองค์เดียวกันนี้ทั้งภายในและภายนอก และสามารถได้รับความสงบที่สมบูรณ์นี้รันดรอย่างแท้จริง

นิโद्य นิตยานำ เจตนศุ เจตนานาม

เอโก พหุนำ โย วิธธาติ กามาน

ตม อาตม-สตุหิ เย 'นุปศยनुติ ธีราส

เตษำ ศานตีย ศาศวดี เนตเรษาม

(*กुरु อุปนิษทุ* 2.2.13)

สังฆธรรมพระ *เวท* ที่ทรงให้แก่ *อรุชุน* ก็ทรงให้กับทุก ๆ คนในโลก ที่อ้างว่าตนเองมีการศึกษาสูงแต่อันที่จริงด้อยการศึกษา องค์ *ภควาน* ตรัสอย่างชัดเจนว่าพระองค์เอง *อรุชุน* และบรรดา *กษัตริย์* ทั้งหลายที่มาชุมนุมกัน ณ สมรภูมิแห่งนี้ แท้ที่จริงแล้วเป็นปัจเจกบุคคลนรันดร องค์ *ภควาน* ทรงเป็นผู้คำนวณมวลปัจเจกชีวิตทั้งในสภาวะวัตถุและสภาวะหลุดพ้นแล้ว บุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้าทรงเป็นปัจเจกบุคลิกภาพสูงสุด *อรุชุน* สหายนรันดรของพระองค์ และ *กษัตริย์* ทั้งหมดที่มาชุมนุมกันอยู่ ณ ที่นี้ ทรงเป็นปัจเจกบุคคลนรันดร มิใช่ว่ามีได้เป็นปัจเจกบุคคลในอดีต และมีใช้ว่าจะไม่มีชีวิตอยู่เป็นปัจเจกบุคคลตลอดเวลา ความเป็นปัจเจกบุคคลมีอยู่ในอดีต และความเป็นปัจเจกบุคคลจะคงมีอยู่ต่อไปในอนาคตอย่างไม่หยุดยั้ง ดังนั้น จึงไม่มีเหตุผลที่จะต้องเศร้าโศกต่อผู้ใด

ทฤษฎีของ *มายาวาทิ* ที่ว่า หลังจากหลุดพ้นเป็นอิสระภาพแล้วปัจเจกวิญญาณจะถูกแยกออกจากการครอบงำของ *มายา* หรือความหลง และจะกลืนหายเข้าไปใน *พหุมน* อันไร้รูปปลักษณ์ สูญเสียความเป็นปัจเจกบุคคล องค์ *ศรี ภุษณ* ผู้ที่เชื่อถือได้สูงสุดทรงไม่เห็นด้วย ณ ที่นี้ หรือทฤษฎีที่ว่าเราคิดถึงความเป็นปัจเจกบุคคลในเฉพาะสภาวะวัตถุเท่านั้น ทฤษฎีนี้มิได้รับการยอมรับ องค์ *ภุษณ* ตรัสอย่างชัดเจน ณ ที่นี้ว่าในอนาคตก็เช่นกัน ความเป็นปัจเจกบุคคลของพระองค์ และทุก ๆ ชีวิตจะคงอยู่ตลอดไปนรันดร ดังที่ได้ยืนยันไว้ใน *อุปนิษทุ* คำดำรัสเช่นนี้ของ *ภุษณ* ทรงเป็นที่เชื่อถือได้เพราะว่า *ภุษณ* ทรงไม่อยู่ภายใต้ความหลง หากความเป็นปัจเจกบุคคลไม่เป็นความจริง *ภุษณ* จะไม่ทรงเน้นมากเช่นนี้ แม้ในอนาคต *มายาวาทิ* อาจโต้เถียงว่า ปัจเจกบุคคลที่ *ภุษณ* ตรัสมิใช่เป็นทิพย์ แต่เป็นวัตถุถึงแม้ว่าเรายอมรับข้อโต้เถียงว่าปัจเจกบุคคลเป็นวัตถุ แล้วเราจะแยกความเป็นปัจเจกบุคคลของ *ภุษณ* ได้อย่างไร *ภุษณ* ทรงยืนยันความเป็นปัจเจกบุคคลของพระองค์ในอดีตและทรงยืนยันความเป็นปัจเจกบุคคลของพระองค์ในอนาคตเช่นเดียวกัน พระองค์ทรงยืนยันความเป็นปัจเจกบุคคลของพระองค์ในหลาย ๆ ทาง และ *พหุมน* อันไร้รูปปลักษณ์ได้อธิบายไว้ว่าเป็นรองลงมาจากพระองค์ *ภุษณ* ทรงอนุรักษ์ความเป็นปัจเจกทิพย์เรื่อยมา ถ้าหากว่าเรายอมรับพระองค์ว่าทรงเป็นพันธวิญญาณธรรมดาในปัจเจกจิตสำนึก *ภควท-คิตา* ของพระองค์ก็จะมีคุณค่าว่าเป็นพระคัมภีร์ที่เชื่อถือได้ บุคคลธรรมดาผู้มีจุดอ่อนที่บกพร่องสี่ประการของมนุษย์ไม่สามารถสอนสิ่งที่มีคุณค่าควรสดับฟังได้ อยู่เหนืออภินิหารกรรมเช่นนี้ ไม่มีหนังสือใด ๆ ทางโลกเปรียบเทียบกับ *ภควท-คิตา* หากเรายอมรับว่า *ภุษณ* ทรงเป็นบุคคลธรรมดา จะสูญเสียความสำคัญโดยสิ้นเชิง *มายาวาทิ* อาจเถียงว่าความหลงหลายบุคลิกภาพที่ได้กล่าวไว้ในโคลกนี้เป็นไปตามประเพณีนิยม และหมายถึงร่างกายแต่โคลกก่อนหน้านั้นแนวคิดทาง

ร่างกายเช่นนี้ได้ถูกตำหนิไว้แล้ว หลังจากการตำหนิแนวคิดทางร่างกายของสิ่งมีชีวิตไปแล้ว เป็นไปได้
 อย่างไม่ที่ *ภุชฺณ* จะทรงเสนอแนะเกี่ยวกับร่างกายตามประเพณีนิยมอีก ฉะนั้น ความเป็น
 ปัจเจบุคคลจะคงอนุรักษ์ไว้บนพื้นฐานความเป็นทิพย์และได้รับการยืนยันไว้โดย *อาจารย์* ผู้ยิ่งใหญ่ เช่น
ศรี ราม านจะ ฯลฯ ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนหลายแห่งใน ว่าปัจเจกบุคคลทิพย์นี้ สาวกขององค์ *ภค*
वानุ เท่านั้นจึงสามารถเข้าใจ ผู้อิฉา *ภุชฺณ* ว่าทรงเป็นบุคลิกลักษณะสูงสุดแห่งพระเจ้าไม่มีหนทางเข้า
 ถึงวรรณกรรมอันยิ่งใหญ่ที่เชื่อถือได้นี้ การเข้าหาหลักธรรม ของผู้ไม่ใช่สาวก คล้ายกับผีที่ไปเลียอยู่ที่
 ขวดน้ำผึ้ง เราไม่สามารถลิ้มรสน้ำผึ้งได้นอกจากเราจะเปิดขวดมาชิม ในลักษณะเดียวกัน ความเร้นลับ
 ของ *ภควท-คิตา* สามารถเข้าใจได้โดยสาวกเท่านั้น ไม่มีผู้อื่นสามารถลิ้มรสได้ ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่
 สี่ของ ผู้ที่อิฉาความเป็นอยู่ขององค์ *ภควานุ* ไม่สามารถแตะต้อง ได้ ฉะนั้นคำอธิบาย ของ *มายาวาทิ*
 เป็นการให้ข้อมูลที่ผิดไปจากความเป็นจริงทั้งหมด องค์ *ใจตฺนุ* ทรงห้าม *ราม* ให้อ่านคำอธิบายที่
 เขียนโดย *มายาวาทิ* และทรงเตือนเราว่าผู้ที่รับเอาแนวคิดของปรัชญา *มายาวาทิ* จะสูญเสียพลัง
 อำนาจทั้งหมดในการเข้าใจความเร้นลับอันแท้จริงของ หากปัจเจกบุคคลหมายถึงจักรวาลแห่งทฤษฎี ค
 าสั่งสอนขององค์ *ภควานุ* ก็ไม่มีความจำเป็น ความหลากหลายบุคลิกลักษณะของปัจเจกวิญญาณและองค์
ภควานุ เป็นความจริงอมตะ และคัมภีร์พระ *เวท* ได้ยืนยันไว้ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

โคลก 13

देहिनोऽस्मिन्यथा देहे कौमारं यौवनं जरा ।

तथा देहान्तरप्राप्तिर्धिरस्तत्र न मुह्यति ॥ २.१३ ॥

เทหิโน 'สฺมินฺ ยตฺหา เทเห

กะอุมารํ ยะอฺวนํ ชรา

ตตฺหา เทหานุตร-ปฺราปฺติ

ธิริสฺ ตตฺร น มุหฺยติ

เทหิโน— ของร่างกาย, *อสฺมิน*— ในนี้, *ยตฺหา*— ดังเช่น, *เทเห*— ในร่างกาย, *กะอุมารม*— วัยเด็ก, *ยะอฺ*
วนม— วัยรุ่น, *ชรา*— วัยชรา, *ตตฺหา*— เช่นเดียวกัน, *เทห-อนุตร*— แห่งการ เปลี่ยนแปลงของร่างกาย,
ปฺราปฺติ— ความสำเร็จ, *ธิริส*— มีสติ, *ตตฺร*— จากนั้น, *น*— ไม่เคย, *มุหฺยติ*— อยู่ในความหลง

คำแปล

**ดังเช่นดวงวิญญาณในร่างกายเดินทางผ่านจากร่างวัยเด็กมาสู่ร่างวัยรุ่นและเข้าสู่ร่างวัยชรา
 ในลักษณะเดียวกัน ดวงวิญญาณจะผ่านจากร่างหนึ่งไปสู่อีกร่างหนึ่งเมื่อตาย ผู้มีสติจะไม่
 สับสนต่อการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้**

เนื่องจากทุกชีวิตเป็นปัจเจกวิญญาณ แต่ละชีวิตจึงเปลี่ยนร่างกายอยู่ทุก ๆ วินาทีบางเวลาปรากฏออกมา
 มาเป็นร่างเด็ก บางเวลาเป็นร่างหนุ่มสาว และบางเวลาเป็นร่างคนแก่ แต่ว่าดวงวิญญาณดวงเดียวกัน
 นี้จะคงอยู่โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง ในที่สุดปัจเจกวิญญาณนี้จะเปลี่ยนร่างเมื่อตายและย้ายเข้าไปสู่อีก
 ร่างหนึ่ง แน่แน่นอนว่าเราจะมีอีกร่างหนึ่งในชาติหน้า อาจเป็นร่างวัตถุหรือร่างทิพย์ จึงไม่มีเหตุให้ *อรุชฺน*
 ทรงต้องเสียใจจากการตายของ *ภิชฺม* หรือ *โฑรณ* ที่ทรงเป็นห่วงใยยิ่งนัก *อรุชฺน* ทรงควรยินดีในการ
 เปลี่ยนจากร่างชราไปสู่ร่างใหม่ของท่านทั้งสองซึ่งทำให้ได้รับพลังงานใหม่ การเปลี่ยนร่างเช่นนี้นำไปสู่
 ความสุขหรือความทุกข์อย่างหลากหลายแล้วแต่กรรมหรือการกระทำในชีวิต *ภิชฺม* และ *โฑรณ* เป็น
 ดวงวิญญาณประเสริฐ ดังนั้นแน่นอนว่าจะต้องได้รับร่างทิพย์ในชาติหน้า หรืออย่างน้อยที่สุดจะได้ใช้
 ชีวิตในร่างเทวดาเพื่อความสุขทางวัตถุที่สูงกว่า ดังนั้น จึงไม่มีเหตุให้เสียใจไม่ว่าในกรณีใด
 ผู้ใดที่รู้พื้นฐานเดิมแท้อย่างสมบูรณ์ของปัจเจกวิญญาณ อภिवิญญาณ และธรรมชาติทั้งวัตถุและทิพย์ มี
 ชื่อว่า *ธิริ* หรือผู้มีความสุขคัมภีร์ภาพมากที่สุด บุคคลเช่นนี้จะไม่ให้การเปลี่ยนร่างกายมาลงตาได้

ทฤษฎีความเป็นหนึ่งของดวงวิญญาณโดย *มายาววาทิ* รับประทานไว้ไม่ได้ บนพื้นฐานที่ว่าดวงวิญญาณไม่สามารถถูกตัดให้เป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยได้ หากดวงวิญญาณสามารถถูกตัดให้แบ่งแยกออกมาเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยได้จะทำให้องค์ *ภควาน* ทรงแตกแยกหรือเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งขัดกับหลักที่ว่าดวงวิญญาณขององค์ *ภควาน* ทรงไม่มีการเปลี่ยนแปลง ได้ยืนยันไว้ว่าละอองอณูขององค์ *ภควาน* จะทรงเป็นอยู่นิรันดร์ (*สนาตน*) และเรียกว่า *ภุสร* หมายถึงดวงวิญญาณที่มีแนวโน้มตกต่ำลงสู่ธรรมชาตัตถุ ละอองวิญญาณเหล่านี้จะเป็นเช่นนี้นิรันดร์ และหลังจากหลุดพ้นได้รับอิสรภาพแล้วปัจเจกวิญญาณยังคงเป็นละอองอณูเหมือนเดิม แต่เมื่อหลุดพ้นแล้วเขาจะใช้ชีวิตทิพย์ที่เป็นอมตะ มีความสุขเกษมสำราญ และมีความรู้ร่วมกับบุคลิภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า ทฤษฎีการสะท้อนกลับใช้ได้กับอภิวินญาณที่ทรงประทับอยู่ในทุก ๆ ร่างมีพระนามว่า *ปรมาตมา* พระองค์ทรงแตกต่างจากปัจเจกชีวิต เมื่อท้องฟ้าสะท้อนอยู่ในน้ำภาพสะท้อนนั้นจะปรากฏให้เห็นดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และหมู่ดวงดาวเช่นเดียวกัน ดวงดาวเปรียบเสมือนกับสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย ดวงอาทิตย์หรือดวงจันทร์เปรียบเสมือนองค์ *ภควาน* *อรุชน* ทรงเปรียบเสมือนปัจเจกวิญญาณซึ่งเป็นละอองอณู และดวงวิญญาณสูงสุดคือบุคลิภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า *ศรี ภุษณ* ทั้งคู่ทรงมิได้อยู่ในระดับเดียวกัน ดังจะปรากฏให้เห็นในตอนต้นของบทที่สี่ หากว่า *อรุชน* ทรงอยู่ในระดับเดียวกันกับ *ภุษณ* และ *ภุษณ* ทรงไม่ยิ่งใหญ่ไปกว่า *อรุชน* ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้รับคำสอนจะไม่มี ความหมาย เพราะทั้งคู่ถูกลวงตาด้วยพลังแห่งความหลง (*มายา*) ดังนั้น ไม่จำเป็นต้องมีผู้สอนและผู้รับคำสอน การสอนเช่นนี้จะไร้ประโยชน์เพราะว่าภายใต้ร่มมือของพระนาง *มายา* ไม่มีผู้ใดเป็นผู้สอนที่เชื่อถือได้ ภายใต้สถานการณ์เช่นนี้เป็นที่ยอมรับแล้วว่าองค์ *ศรี ภุษณ* ทรงเป็นองค์ *ภควาน* ที่มีสถานภาพอยู่เหนือสิ่งมีชีวิตเช่น *อรุชน* ผู้ทรงเป็นดวงวิญญาณหลงลืมที่ถูก *มายา* ครอบงำ

โคลก 14

मात्रास्पर्शास्तु कौन्तेय शीतोष्णसुखदुःखदाः ।

आगमापायिनोऽनित्यास्तांस्तितिक्षस्व भारत ॥ २.१४ ॥

มาตรา-สุปราสาสุ ตู กะเอนุตย

คีโตษณ-สุข-ทุช-ทาส

อาคมาปายีโน 'นิตยาส

ตาสฺ ติติกษสว ภารต

มาตรา-สุปราสา — การสำเนียงทางประสาทสัมผัส, *ตู* — เท่านั้น, *กะเอนุตย* — โอ้ โอรัส พระนาง *ภุ*
ตี, คีต — ฤดูหนาว, *อุษณ* — ฤดูร้อน, *สุข* — ความสุข, *ทุช* — ความเจ็บปวด, *ทาส* — ให้, *อาคม* —
ปรากฏ, *อปายิน* — ไม่ปรากฏ, *อนิตยาส* — ไม่ถาวร, *ตานุ* — ทั้งหมด, *ติติกษสว* — เพียงพยายาม
อดทน, *ภารต* — โอ้ ผู้สืบราชวงศ์ *ภารต*

คำแปล

โอ้ โอรัสพระนาง *ภุ* การปรากฏและไม่ปรากฏอันไม่ถาวรแห่งความสุขและความทุกข์ที่เป็นไปตามกาลเวลานั้น เปรียบเสมือนการปรากฏและไม่ปรากฏของฤดูหนาวและฤดูร้อน ซึ่งเกิดขึ้นจากการสำเนียงของประสาทสัมผัส โอ้ ผู้สืบราชวงศ์ *ภารต* เราต้องเรียนรู้ถึงการอดทนต่อสิ่งเหล่านี้โดยไม่หวั่นไหว

ในการปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้อง เราต้องเรียนรู้การอดทนต่อการปรากฏและไม่ปรากฏแห่งความสุขและความทุกข์อันไม่ถาวร ตามคำสั่งสอนของพระ *เวท* ว่าเราต้องอาบน้ำในตอนเช้าตรู่ แม้ในเดือน *ม*
ว (มกราคม-กุมภาพันธ์) ซึ่งในช่วงนี้จะหนาวมาก ถึงกระนั้นผู้ปฏิบัติธรรมตามหลักศาสนาจะไม่ลังเลในการอาบน้ำ ลักษณะเดียวกันสตรีจะไม่ลังเลในการอยู่คร่ำเพื่อปรุงอาหารในเดือนพฤษภาคมและ

มิกุณยานซึ่งเป็นช่วงที่ร้อนที่สุดของฤดูร้อน เราต้องปฏิบัติหน้าที่ของเราแม้อากาศจะไม่เอื้ออำนวยความสะดวก เช่นเดียวกันการต่อสู้เป็นหลักศาสนาของ *กษัตริย์* แม้จะต้องต่อสู้กับสหายหรือสังคยาติ เราไม่ควรบ้ายเบี่ยงจากหน้าที่ที่กำหนดไว้ เราต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ตามหลักศาสนาเพื่อพัฒนาระดับความรู้ เนื่องจากความรู้และการอุทิศตนเสียสละเท่านั้นที่สามารถนำเราให้หลุดพ้นจากบ่วงของ *มายา* หรือความหลงได้

ทั้งสองพระนามที่ทรงใช้เรียก *อรชุน* มีความสำคัญเช่นเดียวกัน *กะเณตย* แสดงถึงความสัมพันธ์ทางสายเลือดอันยิ่งใหญ่ของฝ่ายพระมารดา และ *ภารต* แสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ของฝ่ายพระบิดา *อรชุน* ทรงได้รับมรดกอันยิ่งใหญ่จากทั้งสองฝ่าย และมรดกอันใหญ่นี้ทำให้ทรงต้องมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้อง ดังนั้น *อรชุน* ทรงไม่สามารถหลีกเลี่ยงการต่อสู้ได้

โคลก 15

यं हि न व्यथयन्त्येते पुरुषं पुरुषर्षभ ।

समदुःखसुखं धीरं सोऽमृतत्वाय कल्पते ॥ २.१५ ॥

ยัม หิน วุยตฺถยณฺตยฺ เอเต

ปฺรุษํ ปฺรุษรรษภ

สม-ทุสฺส-สุขํ อีริ

โส 'มฤตตฺวาย กลฺปเต

ยม— ผู้ซึ่ง, *หิ*— แน่นอน, *น*— ไม่เคย, *วฺยตฺถยณฺตย*— มีความทุกข์, *เอเต*— ทั้งหมดนี้, *ปฺรุษม*— แต่บุคคล, *ปฺรุษ-ฤษภ*— โอ้ ผู้ประเสริฐสุดในหมู่มนุษย์, *สม*— ไม่เปลี่ยนแปลง, *ทุสฺส*— ในความทุกข์, *สุขม*— และความสุข, *อีริม*— ความอดทน, *สย*— เขา, *อมฤตตฺวาย*— เพื่อ อิสรภาพ, *กลฺปเต*— พิจารณามีสิทธิ

คำแปล

โอ้ ผู้ประเสริฐสุดในหมู่มนุษย์ (*อรชุน*) ผู้ที่ไม่หวั่นไหวต่อความสุขและความทุกข์และมีความมั่นคงในทั้งสองสิ่ง เป็นผู้มีสิทธิเพื่อความหลุดพ้นอย่างแน่นอน

ผู้ใดมีความแน่วแน่มั่นคงเพื่อความเจริญแห่งความรู้แจ้งทิพย์ และสามารถทนต่อการโจมตีของทั้งความทุกข์และความสุข เป็นผู้มีสิทธิเพื่อความหลุดพ้นอย่างแน่นอน ในสถาบัน *วราณาศรม* ระดับที่สี่ของชีวิตเรียกว่าระดับสละโลก (*สนุนยาส*) เป็นสภาวะที่ต้องใช้ความอดสาหะมาก แต่ผู้ที่มีความจริงใจในการทำชีวิตของตนสมบูรณ์จะต้องบรรพชาในระดับ *สนุนยาส* อย่างแน่นอน ถึงแม้จะมีความยากลำบากอย่างมากมาย ความยากลำบากโดยทั่วไปเกิดขึ้นจากการที่ต้องตัดความสัมพันธ์ทางครอบครัว ยกเลิกความสัมพันธ์กับภรรยาและบุตรธิดา ถ้าหากว่าใครสามารถอดทนต่อความยากลำบากเช่นนี้ได้ หนทางรู้แจ้งแห่งดวงวิญญาณของเขาจะสมบูรณ์อย่างแน่นอน ในทำนองเดียวกัน การปฏิบัติหน้าที่ของ *อรชุน* ในฐานะ *กษัตริย์* ทรงได้รับการชี้แนะให้มีความวิริยะอดสาหะ ถึงแม้ว่าจะเป็นความยากลำบากที่จะต้องสู้รบกับสมาชิกในครอบครัวของตนเองหรือผู้ที่พระองค์รัก องค์ *ใจตฺนุย* ทรงบรรพชาในระดับ *สนุนยาส* เมื่อพระชนมายุเพียงยี่สิบสี่พรรษาในขณะที่ภรรยาสาวและพระมารดาผู้สูงวัยไม่มีใครดูแล ซึ่งยังต้องพึ่งพระองค์อยู่ แต่เพื่อเหตุผลที่สูงกว่าจึงจำเป็นต้องบรรพชาในระดับ *สนุนยาส* และทรงมีความแน่วแน่มั่นคงในการปฏิบัติหน้าที่ที่สูงกว่า นี่คือวิถีทางเพื่อบรรลุถึงความหลุดพ้นจากพันธนาการทางวัตถุ

โคลก 16

नासतो विद्यते भावो नाभावो विद्यते सतः ।

นาสโต วิद्यเต गावो

नागावो विद्यते स्तथ

อุภयोरुपि तु โภषण 'นตส'

ตว อุภयो ตตตว-ทริศी

น—ไม่เคย, *อเส*— แห่งการไม่มีอยู่, *วิद्यเต*— มี, *गाव*— ความทนทาน, น—ไม่เคย, *อगा*— คุณภาพที่เปลี่ยนแปลง, *วิद्यเต*— มี, *ส*— แห่งอมตะ, *อุภयो*— ของทั้ง สอง, *อุ*— เป็นความจริง, *ท*— สังเกตดู, *อน*— สรูป, *ต*— แน่นอน, *อุ*— ของ เขาทั้งหลาย, *ตตตว*— แห่งความจริง, *ทริศी*— โดยผู้เห็น

คำแปล

ผู้เห็นสัจธรรมได้สรุปไว้ว่า สำหรับสิ่งที่ไม่มีอยู่จริง (ร่างกายวัตถุ) จะไม่มีความคงทนถาวร และสำหรับสิ่งที่เป็นอมตะ (ดวงวิญญาณ) จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงพวกเขาสรุปเช่นนี้จากการศึกษาธรรมชาติของทั้งสองสิ่ง

ร่างกายที่เปลี่ยนแปลงไม่มีความคงทนถาวร เนื่องจากร่างกายเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาจากการกระทำและผลการกระทำของเซลล์ต่างๆ ดังที่วิทยาศาสตร์การแพทย์สมัยปัจจุบันยอมรับ ดังนั้น การเจริญเติบโตและความแก่ชราจึงเกิดขึ้นกับร่างกาย แต่ดวงวิญญาณนั้นจะคงความเป็นอมตะนิรันดร์ แม้ร่างกายและจิตใจจะเปลี่ยนไปทั้งหมด นี่คือข้อแตกต่างระหว่างวัตถุและดวงวิญญาณ โดยธรรมชาติ ร่างกายเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่ดวงวิญญาณเป็นอมตะ ผลสรุปเช่นนี้ผู้พบเห็นสัจธรรมในทุก ระดับได้ยืนยันไว้แล้ว ทั้งผู้ไม่เชื่อในรูปลักษณ์และผู้เชื่อในรูปลักษณ์ ใน *วิษณุ ปุราณ* (2.12.38) กล่าวว่า องค์กร *วิษณุ* และที่ประทับของพระองค์มีรัศมีทิพย์ในตัวเอง (*โชยตีชี วิษณุร ภูวนานี วิษณุ*) ภาว่า มีอยู่จริงและไม่มีอยู่จริงหมายถึงดวงวิญญาณและวัตถุเท่านั้น นั่นคือคำบอกเล่าของผู้ที่เห็น สัจธรรมทั้งหลาย

นี่คือจุดเริ่มต้นของคำสอนโดยองค์กร *ภควาน* ที่ให้แก่สิ่งมีชีวิตผู้มีความสับสนมืดมนอยู่ภายใต้อิทธิพลของ อวิชชา การขจัดอวิชชาจะต้องมีการสถาปนาความสัมพันธ์ที่เป็นอมตะระหว่างผู้บูชาและผู้รับการบูชา จากนั้น จะต้องมีความเข้าใจข้อแตกต่างระหว่างสิ่งมีชีวิตอันเป็นละอองอนุและบุคลิกภาพสูงสุดแห่ง พระเจ้า เราสามารถเข้าใจธรรมชาติขององค์กร *ภควาน* ด้วยการศึกษาดนเองอย่างละเอียดถี่ถ้วน ข้อ แตกต่างระหว่างตัวเราและองค์กร *ภควาน* คือ ความสัมพันธ์ระหว่างเศษย่อยกับส่วนรวมทั้งหมด ทั้งใน *เวทานต-สูตร* และ *ศรีมท-ภควตม* องค์กร *ภควาน* ทรงได้รับการยอมรับว่าเป็นแหล่งกำเนิดของสิ่งที่ ปราบกฏมาทั้งหมด การปรากฏเช่นนี้ทั้งธรรมชาติระดับสูงและธรรมชาติระดับต่ำมีประสบการณ์ สิ่งมี ชีวิตอยู่ในธรรมชาติที่สูงกว่าดังจะเปิดเผยในบทที่เจ็ด แม้ไม่มีข้อแตกต่างระหว่างพลังงานและแหล่ง กำเนิดพลังงาน แหล่งกำเนิดพลังงานได้รับการยอมรับว่าเป็นองค์กร *ภควาน* และพลังงานหรือธรรมชาติ ได้รับการยอมรับว่าเป็นส่วนที่รองลงมา ฉะนั้น สิ่งมีชีวิตจะเป็นรององค์กร *ภควาน* เสมอ ดังเช่นเจ้านาย และปาวหรืออาจารย์และศิษย์ ความรู้ที่ชัดเจนเช่นนี้ไม่สามารถเข้าใจได้สำหรับผู้ที่อยู่ภายใต้มนต์สะกด ของอวิชชา เพื่อขจัดอวิชชาองค์กร *ภควาน* ทรงสอน *ภควท-คีตา* เพื่อให้สิ่งมีชีวิตทั้งหลายได้รู้แจ้ง สัจธรรมอันแท้จริงตลอดกาล

โคลก 17

अविनाशि तु तद्विद्धि येन सर्वमिदं ततम् ।

विनाशमव्ययस्यास्य न कश्चित्कर्तुमर्हति ॥ २.१७ ॥

อวินาศี ตตต วิทธี

เยน สรวม อิทํ ตตม

วินาศม อวยยสฺยาสฺย

น กสฺจิจฺฉ กรตฺตม อรฺหติ

อวินาศิ— ไม่เสื่อมสลาย, ตฺ— แต่, ตตฺ— นั้น, วิทฺธิ— รู้มัน, เยน— ผู้ซึ่ง, สรวม— ร่างกายทั้งหมด, อิม— นี่, ตตม— แผ่กระจายไปทั่ว, วินาศม— การทำลาย, อวยยสฺย— แห่งการไม่เสื่อม สลาย, อสฺย— ของมัน, น กสฺจิจฺฉ— ไม่มีใคร, กรตฺตม— ทำ, อรฺหติ— สามารถ

คำแปล

เธอควรทราบว่สิ่งที่แผ่กระจายไปทั่วร่างกายถูกทำลายไม่ได้ ไม่มีผู้ใดสามารถทำลายดวงวิญญาณที่ไม่มีวันเสื่อมสลายนี้ได้

โคลกนีอธิบายถึงธรรมชาติอันแท้จริงของดวงวิญญาณที่แผ่กระจายไปทั่วร่างกาย ใคร ๆ ก็สามารถเข้าใจได้ว่าสิ่งที่แผ่กระจายไปทั่วร่างกายคือจิตสำนึก ทุกคนรู้สึกถึงความเจ็บปวดและความสุขของร่างกายตามส่วนต่าง ๆ หรือทั่วร่าง การแผ่กระจายของจิตสำนึกนี้จำกัดอยู่ภายในร่างกายของตนเอง ความเจ็บปวดและความสุขของร่างหนึ่ง อีกร่างหนึ่งไม่สามารถรู้ได้ ดังนั้นในแต่ละร่างคือการรวมตัวของปัจเจกวิญญาณและลักษณะอาการของจิตวิญญาณที่อยู่ในร่างสำเนียงจากปัจเจกจิตสำนึกดวงวิญญาณนี้มีขนาดเศษหนึ่งส่วนหนึ่งหมื่นของปลายเส้นผม *เศวตาสูตร อุปนิษทุ* (5.9) ยืนยันไว้ดังนี้

พาลาคร-ศต-ภาคสฺย

ศตธา กลฺปิตสฺย จ

ภาโค ชฺวส ส วิเชญฺยส

ส จานนฺตฺยา ย กลฺปเต

“เมื่อปลายเส้นผมแบ่งออกเป็นร้อยส่วน และเศษหนึ่งส่วนร้อยนี้แบ่งออกเป็นร้อยส่วนอีกครั้ง แต่ละส่วนคือขนาดของดวงวิญญาณ” ในลักษณะเดียวกัน คำแปลเดียวกันนี้ได้กล่าวไว้ว่า

เกศาคร-ศต-ภาคสฺย

ศตํศย สาทฺฤศาตฺมกย

ชฺวส สุภฺษม-สฺวรูป ‘ยํ

สงฺขยาตีโต หิ จิตฺ-กณฺย

“มีละอองอะตอมทิพย์นับจำนวนไม่ถ้วนวัดขนาดได้เศษหนึ่งส่วนหนึ่งหมื่นของจุดปลายเส้นผม”

ฉะนั้น ปัจเจกวิญญาณทิพย์คืออะตอมทิพย์ที่เล็กกว่าอะตอมวัตถุ และอะตอมนี้มีจำนวนนับไม่ถ้วน ละอองทิพย์ที่เล็กมากนี้เป็นหลักฐานของร่างวัตถุและอิทธิพลของละอองทิพย์นี้แผ่กระจายไปทั่วร่าง เสมือนดังอิทธิพลของฤทธิ์ยาที่แผ่กระจายไปทั่วร่างกาย คลื่นแห่งดวงวิญญาณทิพย์นี้มีความรู้สึกไปทั่วร่างกายด้วยจิตสำนึก นี่คือข้อพิสูจน์ว่าดวงวิญญาณมีอยู่ สามัญชนทั่วไปสามารถเข้าใจว่าร่างวัตถุที่ไร้จิตสำนึกคือร่างที่ตายซาก จิตสำนึกนี้ไม่สามารถเรียกกลับคืนเข้ามาสู่ร่างกายได้ด้วยวิธีการทางวัตถุ ฉะนั้นจิตสำนึกมิได้มีผลมาจากจำนวนการรวมตัวของวัตถุ แต่มีผลมาจากดวงวิญญาณ ใน *มุนฺดก อุปนิษทุ* (3.1.9) ขนาดของละอองวิญญาณได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ดังนี้

เอโษ ‘ณฺรุ อาตฺมา เจตฺสา เวทิตฺวเย

ยสฺมินฺ ปฺราณส ปญฺจธา สํวิเวศ

ปฺราโณศ จิตฺตํ สรวม โอตํ ปฺรชานํ

ยสฺมินฺ วิศฺเทธ วิภวตฺย เอษ อาตฺมา

“ดวงวิญญาณมีขนาดคล้ายอะตอม สามารถสำเนียงได้ด้วยปัญญาที่สมบูรณ์ ดวงวิญญาณอะตอมนี้ลอยอยู่ในอากาศห้าชนิด (*ปฺราณ อปฺาน วฺยาน สมาน และ อุทฺาน*) สถิตอยู่ในหัวใจและมีอิทธิพลแผ่กระจายไปทั่วร่างกายของสิ่งมีชีวิต เมื่อดวงวิญญาณบริสุทธิ์จากมลทินของลมวัตถุห้าชนิดอิทธิพลทิพย์

ในตัวเองจะปรากฏออกมา”

ระบบ *หฐ-โยค* มีจุดมุ่งหมายเพื่อควบคุมลมห้าชนิดที่หมุนเวียนอยู่รอบดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ด้วยท่า
นั่งต่าง ๆ มิใช่เพื่อผลประโยชน์ทางวัตถุแต่เพื่อความหลุดพ้นของดวงวิญญาณจากพันธนาการแห่ง
บรรยากาศวัตถุ

ดังนั้น วรรณกรรมพระ *เวท* ทั้งหมดยอมรับองค์ประกอบแห่งดวงวิญญาณ คนปกติทั่วไปมีความรู้สึก
จริงเช่นนี้เหมือนกันจากประสบการณ์ มีแต่คนวิกลจริตเท่านั้นที่คิดว่าละอองดวงวิญญาณนี้คือ *วิษณุ-
ตตต* ที่แผ่กระจายไปทั่ว

อิทธิพลของดวงวิญญาณสามารถแผ่กระจายไปทั่วเฉพาะร่าง ตาม *มณฑก อุปนิษ* ดวงวิญญาณนี้
สถิตในหัวใจของทุก ๆ ชีวิต และดวงวิญญาณอยู่เหนืออำนาจของนักวิทยาศาสตร์ทางวัตถุที่จะรู้ถึง
คุณค่า นักวิทยาศาสตร์บางท่านยืนยันอย่างเบาปัญญาว่าไม่มีดวงวิญญาณ ปัจเจกวิญญาณอยู่ในหัวใจ
คู่กับ *ปรมาตมา* อย่างแน่นอน ฉะนั้น พลังงานการเคลื่อนไหวทั้งหมดกำเนิดจากส่วนนี้ของร่างกาย เม็ด
โลหิตที่นำออกซิเจนจากปอดรวบรวมพลังงานจากดวงวิญญาณ เมื่อดวงวิญญาณออกจากตำแหน่งนี้
กิจกรรมการรวมตัวเพื่อผลิตโลหิตหยุดลง นักวิทยาศาสตร์การแพทย์ยอมรับความสำคัญของเม็ดโลหิต
แดง แต่ไม่สามารถยืนยันแหล่งกำเนิดของพลังงานนั้นว่าคือดวงวิญญาณ อย่างไรก็ตาม วิทยาศาสตร์การ
แพทย์ยอมรับว่า หัวใจคือฐานแห่งพลังงานทั้งหมดของร่างกาย

ละอองวิญญาณเหล่านี้เปรียบเทียบกับโมเลกุลของแสงอาทิตย์ ภายในแสงอาทิตย์มีโมเลกุลที่เจิดจรัส
นับจำนวนไม่ถ้วน เช่นเดียวกันกับปัจเจกวิญญาณหรือเศษย่อย ๆ ขององค์ *ภควาน* เป็นละอองอะตอม
แห่งรัศมีขององค์ *ภควาน* เรียกว่า *ปรภา* หรือพลังงานเบื้องสูง ดังนั้น ไม่ว่าเราจะเชื่อความรู้พระ *เว
ท* หรือเชื่อวิทยาศาสตร์สมัยปัจจุบัน เราก็ไม่สามารถปฏิเสธความมีอยู่จริงของดวงวิญญาณในร่างกาย
และศาสตร์แห่งดวงวิญญาณนี้ องค์ *ภควาน* ทรงอธิบายไว้อย่างชัดเจนใน *ภควท-คีตา*

โคลก 18

अन्तवन्त इमे देहा नित्यस्योक्ताः शरीरिणः ।

अनाशिनीऽप्रमेयस्य तस्माद्युध्यस्व भारत ॥ २.१८ ॥

อนตวนต์ อิม เทหา

นิตยสฺยูกฺตาชฺ ศรีรีณช

อนาคีโน ‘ปรเมยสฺย

ตสฺมาทฺ ยุध्यสฺว ภารต

อนต-วนต์—เสื่อมสลาย, *อิม*—ทั้งหมดนี้, *เทหา*—ร่างกายวัตถุ, *นิตยสฺย*— เป็นอยู่ชั่ว นิรันดร์, *อุก
ตาช*— ถูกกล่าวไว้, *ศรีรีณช*— แห่งดวงวิญญาณที่อยู่ในร่าง, *อนาคีณช*— ไม่มี วันถูกทำลาย, *อปรเมย
สฺย*— วัตถุไม่ได้, *ตสฺมาต*— ฉะนั้น, *ยุध्यสฺว*— ต่อสู้, *ภารต*— โอ ผู้ สิบราชวงศ์พระทะ

คำแปล

**ร่างวัตถุของสิ่งมีชีวิตผู้มีวันถูกทำลาย วัตถุขนาดไม่ได้ และเป็นอมตะ จะต้องจบสิ้นลง
อย่างแน่นอน ฉะนั้น โอ ผู้สิบราชวงศ์ ภารต จงสู้**

ร่างวัตถุต้องเสื่อมสลายตามธรรมชาติ มันอาจเสื่อมสลายในทันทีทันใด หรืออาจจะเสื่อมสลายหนึ่งร้อย
ปีจากนี้ไป เพียงแต่รอเวลาเท่านั้น ไม่มีโอกาสที่เราจะรักษามันไว้ได้ชั่วกัลปวสาน แต่ละอองวิญญาณที่
มีขนาดเล็กมากจนศตมมองไม่เห็นจะถูกฆ่าได้อย่างไร ดังที่ได้กล่าวไว้ในโคลกก่อน เล็กมากจนไม่มีใคร
สามารถคิดได้ว่าจะวัตถุขนาดได้อย่างไร ดังนั้น เมื่อมองจากทั้งสองด้าน จึงไม่มีเหตุทำให้ต้องเสียใจ
เพราะว่าสิ่งมีชีวิตไม่มีวันถูกฆ่าได้ และร่างวัตถุก็ไม่มีใครสามารถรักษาไว้ได้นานหรือปกป้องไว้จนชั่ว
นิรันดร์ได้ ละอองเล็ก ๆ ของดวงวิญญาณได้ร่างวัตถุนี้มาตามผลกรรม ฉะนั้น การปฏิบัติตามหลัก

ธรรมศาสนา ควรทำให้เป็นประโยชน์ ใน *เวทानต-สูตร* สิ่งมีชีวิตมีคุณสมบัติเป็นแสง เพราะว่าเขาเป็นละอองอนุของแสงรัศมีที่สูงสุด ดังเช่น แสงอาทิตย์คำจุนทั่วทั้งจักรวาล ดังนั้น แสงแห่งดวงวิญญาณคำจุนร่างวัตถุนี้ ทันทีที่ดวงวิญญาณออกจากร่างวัตถุ ร่างนี้จะเริ่มเน่าเปื่อยลง ฉะนั้น ดวงวิญญาณจึงเป็นผู้คำจุนร่างกายนี้ร่างกายวัตถุนี้โดยตัวมันเองมิใช่สิ่งสำคัญ *อรุชุน* ทรงได้รับการแนะนำให้ต่อสู้ และมีให้เสียสละเหตุผลทางศาสนาเพียงจากการพิจารณาแค่ร่างกายวัตถุนั้น

โคลก 19

य एनं वेत्ति हन्तारं यश्चैनं मन्यते हतम् ।

उभौ तौ न विजानीतो नायं हन्ति न हन्यते ॥ २.१९ ॥

ย เอน์ เวตติ หนตารัม

ยศุ ใจนั มนุยเต หตม

อุภะอุ ตะอุ น วิชานีโต

นายัม หนติ น มนุยเต

ยฮ— ผู้ใดซึ่ง, *เอนม*— นี่, *เวตติ*— ทราบ, *हनतारम्*— ผู้สังหาร, *ยฮ*— ผู้ใดซึ่ง, *ज*— เช่นเดียวกัน, *เอนม*— นี่, *มนุยเต*— คิด, *हतम्*— ถูกสังหาร, *उभे*— ทั้งคู่, *ते*— พวกเขา, *न*— ไม่เคย, *विजानीतो*— อยู่ในความรู้, *न*— ไม่เคย, *यम्*— นี่, *हनति*— สังหาร, *न*— หรือ, *มนุยเต*— ถูกสังหาร

คำแปล

ผู้ที่คิดว่าสิ่งมีชีวิตเป็นผู้ฆ่าและผู้ที่ถูกฆ่า ทั้งคู่ไม่มีความรู้ เพราะว่าดวงวิญญาณมิได้เป็นทั้งผู้ฆ่าหรือผู้ถูกฆ่า

เมื่อร่างกายบาดเจ็บจากอาวุธร้ายแรง จงทราบว่าดวงวิญญาณภายในร่างกายไม่ได้ถูกฆ่า ดวงวิญญาณนั้นเล็กจนเป็นไปไม่ได้ที่จะถูกฆ่าด้วยอาวุธวัตถุชนิดใดๆ ดังจะมีหลักฐานในโคลกต่อ ๆ ไป ดวงวิญญาณถูกฆ่าไม่ได้เนื่องจากพื้นฐานแห่งความเป็นทวิลักษณ์ที่ถูกฆ่าหรือสมมติว่าถูกฆ่าเป็นเพียงร่างกายวัตถุนั้น อย่างไรก็ตาม ที่นี่มิได้ส่งเสริมการเช่นฆ่าร่างกาย คำสอนของพระ *เวท มา หิสฺยาต สรวา ภูตานิ* ห้ามเบียดเบียนผู้ใด และเมื่อเข้าใจว่าสิ่งมีชีวิตไม่มีวันถูกฆ่าก็ได้ส่งเสริมการฆ่าสัตว์ ฌณนี้ การฆ่าผู้ใดโดยไม่ได้รับอนุญาตเป็นบาปอย่างมหันต์ และจะต้องถูกลงโทษด้วยกฎหมายของรัฐและกฎหมายขององค์ *ภคवानุ* อย่างไรก็ตาม *อรุชุน* ทรงปฏิบัติภารกิจสังหารตามหลักศาสนา มิได้ทำไปตามอำเภอใจ

โคลก 20

न जायते म्रियते वा कदाचि-

न्नायं भूत्वा भविता वा न भूयः ।

अजो नित्यः शाश्वतोऽयं पुराणो

न हन्यते हन्यमाने शरीरे ॥ २.२० ॥

น ชายเต มรียเต วา กทาจิณ

นายัม ภูตวา ภวิตา วา น ภูยฮ

อโช นิตยฮ ศาศฺวโต 'ยัม ปุราโณ

น มนุยเต มนุยมาเน ศรีเร

น— ไม่เคย, *ชายเต*— เกิด, *มรียเต*— ตาย, *वा*— ไม่, *กทาจิ*— ไม่ว่าเวลาใด (อดีต ปัจจุบัน หรืออนาคต), *न*— ไม่เคย, *यम्*— นี่, *ภูตวา*— ได้มาเป็นอยู่, *ภวิตา*— จะมาเป็นอยู่, *वा*— หรือ, *न*— ไม่,

ภุช — หรือกลับมาเป็นอยู่อีกครั้งหนึ่ง, อชช — ไม่เกิด, นิตยช — อมตะ, ศาศุตช — ถาวร, อยม — นี, ปุ
ราณช — เก่าแก่ที่สุด, น — ไม่เคย, หนุชเต — ถูกสังหาร, หนุชมาเน — ถูกสังหาร, ศรีเร — ร่างกาย

คำแปล

สำหรับดวงวิญญาณไม่มีการเกิดหรือตายไม่ว่าในเวลาใด เขาไม่เคยมาอยู่ในอดีตไม่มาอยู่ในปัจจุบัน และจะไม่มาอยู่ในอนาคต ดวงวิญญาณไม่มีการเกิด เป็นอมตะ คงอยู่นิรันดร์ และเป็นสิ่งดั้งเดิม ดวงวิญญาณไม่ถูกสังหารเมื่อร่างกายนี้ถูกสังหาร

โดยคุณภาพอนุวิญญาณซึ่งเป็นละอองของอภิวินญาณสูงสุดเป็นหนึ่งเดียวกับองค์ ภควานุ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเหมือนกับร่างกาย บางครั้งดวงวิญญาณเรียกว่าอมตะหรือ ภูม-สุดห ร่างกายมีการเปลี่ยนแปลงทุกขั้นตอน มีการเกิดจากกรรมมารดา คงอยู่ระยะหนึ่ง เจริญเติบโต สืบพันธุ์ ค่อย ๆ หดตัวลง และในที่สุดก็สูญสลายไป อย่างไรก็ตาม ดวงวิญญาณไม่ต้องผ่านขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ ดวงวิญญาณไม่ต้องเกิด แต่เพราะว่าดวงวิญญาณรับเอาร่างวัตถุ ร่างกายจึงเกิด ดวงวิญญาณมิได้เกิดที่นี่และดวงวิญญาณไม่เคยตาย อะไรที่มีการเกิดย่อมมีการตาย เป็นเพราะว่าดวงวิญญาณไม่มีการเกิด ฉะนั้น จึงไม่มีอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคต ดวงวิญญาณเป็นอมตะ คงอยู่เสมอ และเป็นสิ่งดั้งเดิม หมายความว่าไม่มีประวัติศาสตร์ที่บ่งชี้การมาอยู่ของดวงวิญญาณ จากความรู้สึกทางร่างกายเราจึงค้นหาประวัติการเกิด ฯลฯ ของดวงวิญญาณ ดวงวิญญาณไม่มีการแก่เหมือนกับร่างกาย ดังนั้น จะเห็นได้ว่าบุคคลผู้สูงอายยังรู้สึกว่ายOUNGเหมือนตอนเป็นเด็กหรือวัยรุ่น การเปลี่ยนแปลงของร่างกายไม่มีผลกระทบต่อดวงวิญญาณ ดวงวิญญาณไม่เสื่อมโทรมเหมือนต้นไม้หรือสิ่งใด ๆ ที่เป็นวัตถุ ดวงวิญญาณไม่มีการสืบพันธุ์ ผลผลิตของร่างกาย เช่น บุตร ธิดา ก็เป็นปัจเจกวิญญาณแต่ละดวงเช่นกัน แต่เนื่องมาจากร่างกายวัตถุพวกเขาจึงปรากฏว่าเป็น บุตร ธิดา ของชายคนนั้น ร่างกายเจริญเติบโตได้เพราะมีดวงวิญญาณอยู่ แต่ดวงวิญญาณไม่มีทั้งเชื้อสายหรือการเปลี่ยนแปลง ฉะนั้น ดวงวิญญาณจึงเป็นอิสระจากการเปลี่ยนแปลงทั้งทุกขั้นตอนของร่างกาย

ใน ภารุ อุปนิษทุ (1.2.18) เราพบข้อความ คล้ายกันนี้

น ชายเต มรียเต वा विप्रजिनु

नायं गुत्तजिनु न पण्व กศจิต

อช นิตยช ศาศุตโต 'ย' ปุราโน

น หนุชเต หนุชมาเน ศรีเร

ความหมายและคำอธิบายของโคลกนี้เหมือนกับ ภควท-คิตา แต่ในโคลกนี้มีคำพิเศษคำหนึ่ง วิประจิต ซึ่งหมายความว่ารู้หรือด้วยความรู้

ดวงวิญญาณเต็มไปด้วยความรู้หรือเต็มไปด้วยจิตสำนึกอยู่เสมอ ดังนั้นจิตสำนึกจึงเป็นลักษณะอาการของดวงวิญญาณ แม้ว่าเราไม่พบดวงวิญญาณในหัวใจที่เขาสถิตอยู่ แต่เราเข้าใจได้ว่าดวงวิญญาณมีอยู่ เพราะ ธรรม-จิตสำนึก บางครั้งเราไม่เห็นดวงอาทิตย์บนท้องฟ้าเพราะก้อนเมฆมาบดบังหรือด้วยเหตุผลอื่น แต่แสงอาทิตย์จะมีอยู่เสมอ และทำให้ ธรรม-นั้นใจได้ว่าเป็นเวลากลางวัน ทันทที่มีแสงเพียงเล็กน้อยบนท้องฟ้าในตอนเช้าเราเข้าใจว่าดวงอาทิตย์อยู่บนท้องฟ้า ในลักษณะเดียวกันเพราะว่ามีจิตสำนึกอยู่ในทุก ๆ ร่าง ไม่ว่าคนหรือสัตว์เราจึงเข้าใจได้ว่ามีดวงวิญญาณสถิตอยู่ อย่างไรก็ตามจิตสำนึกของดวงวิญญาณนี้แตกต่างจากจิตสำนึกขององค์ ภควานุ เพราะว่าจิตสำนึกขององค์ ภควานุ ทรงเป็นสัพพัญญู รู้ไปหมดทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต จิตสำนึกของปัจเจกวิญญาณมีแนวโน้มที่จะหลงลืมเมื่อหลงลืมธรรมชาติอันแท้จริงของตนเองเขาได้รับการศึกษาและความรู้แจ้งจากบทเรียนที่สูงกว่าของ ภุชช แต่ ภุชช ทรงไม่เหมือนกับดวงวิญญาณผู้หลงลืม หากเป็นเช่นนี้คำสอนของพระองค์ใน ภควท-คิตา จะไร้คุณค่า

มีดวงวิญญาณอยู่สองประเภทคือ อนุวิญญาณ (อนุ-อาตมา) และอภิวินญาณ (วิ-อาตมา) ได้

ยืนยันไว้ใน *กฐ อุปนิษทุ* (1.2.20) เช่นกันว่า

อโณรุ อดิยานุ มหโต มหิยานุ
อาตมาสย ชโนตร นิหิตุ คหายาม
ตม อกรตย ปศยติ วิต-โคโก
ธาดย ปุรสาทาน มหิมานม อาตมมย

“ทั้งอภิวิญญาน (*ปรมัตตมา*) และอนุวิญญาน (*ชีวาตตมา*) สถิตอยู่บนต้นไม้แห่งร่างกายเดียวกัน ภา
ยในหัวใจดวงเดียวกันของสิ่งมีชีวิต ผู้ที่เป็นอิสระจากความต้องการทางวัตถุและความเศร้าโศกทั้งหมด
เท่านั้นจึงจะสามารถเข้าใจถึงความเลิศเลอของดวงวิญญาน ด้วยพระกรุณาธิคุณขององค์ *ภควาน* ” *ภ
ฤษณ* ทรงเป็นแหล่งกำเนิดของอภิวิญญานด้วยเช่นกัน ดังจะเปิดเผยในบทต่อ ๆ ไป และ *อรชุน* ทรง
เป็นอนุวิญญานที่หลงลืมธรรมชาติอันแท้จริงของตนเอง ฉะนั้น จึงจำเป็นต้องได้รับแสงสว่างจาก *ภฤษ
ณ*หรือจากผู้แทนที่เชื่อถือได้ของพระองค์ (พระอาจารย์ทิพย์)

โคลก 21

वेदाविनाशिनं नित्यं य एनमजमव्ययम् ।

कथं स पुरुषः पार्थ कं घातयति हन्ति कम् ॥ २.२१ ॥

เวทาวินาศิน นิตย

ย เอนม อชม อวยยม

กตห ส ปุรชช ปารุตห

ก ฆาตยติ หนติ กม

เวท— รู้, *อวินาศินม*— ไม่ถูกทำลาย, *นิตยม*— เป็นอยู่เสมอ, *ยช*— ผู้ซึ่ง, *เอนม*— นี้(ดวง วิญญาน),
อชม— ไม่เกิด, *อวยยม*— ไม่เปลี่ยนแปลง, *กตม*— อย่างไร, *สช*— นั้น, *ปุรชช*— บุคคล, *ปารุตห*— ไอ้
ปารุตห(อารจนะ), *กม*— ผู้ซึ่ง, *ฆาตยติ*— ดันเหตุที่ทำให้เจ็บ, *हनति*— สังหาร, *กม*— ผู้ซึ่ง

คำแปล

**ไอ้ ปารุตห ผู้ที่รู้ว่าดวงวิญญานไม่มีวันถูกทำลาย เป็นอมตะ ไม่มีการเกิด และไม่มีการ
เปลี่ยนแปลง จะเป็นผู้สังหารผู้ใด หรือเป็นต้นเหตุให้ผู้ใดสังหารได้อย่างไร**

ทุกสิ่งทุกอย่างจะมีประโยชน์ในการใช้สอยอยู่ในตัวมันเองตามความเหมาะสมผู้ที่มีความรู้สมบูรณ์จะรู้ว่า
ควรใช้สิ่งนั้นให้เป็นประโยชน์ตามความเหมาะสมในตัวมันเองได้อย่างไร และเมื่อไร เช่นเดียวกับความ
รุนแรงก็มีประโยชน์ในตัวมันเองและการที่จะใช้ความรุนแรงอย่างไร ขึ้นอยู่กับผู้ที่มีความรู้ ถึงแม้ว่า
ศาลสถิตยุติธรรมจะส่งลงโทษประหารชีวิตผู้ทำผิดฐานฆ่าคนตาย ใครจะไปกล่าวโทษศาลไม่ได้ ในการ
ตัดสินลงโทษรุนแรงต่อบุคคลนั้นตามกฎหมายแห่งความยุติธรรม ใน *มนุ-สंहิตา* ซึ่งเป็นกฎหมาย
สำหรับมนุษยชาติ ได้สนับสนุนว่าผู้ฆ่าคนควรจะถูกลงโทษถึงชีวิต เพื่อในชาติหน้าจะได้ไม่ต้องมารับ
ทุกข์ต่อบาปอันยิ่งใหญ่ที่ตนได้กระทำไว้ ฉะนั้น *ภฤษตริย* ที่ลงโทษผู้ต้องหาฆ่าคนด้วยการแขวนคออันที่
จริงแล้วเป็นประโยชน์ ในทำนองเดียวกันเมื่อ *ภฤษณ* ทรงสั่งให้ต่อสู้ ต้องสรุปได้ว่าความรุนแรงเช่นนี้
เป็นไปเพื่อความยุติธรรมสูงสุด ดังนั้น *อรชุน* ทรงควรปฏิบัติตามคำสั่ง และควรรู้ดีด้วยว่าความรุนแรง
เช่นนี้ทำไปเพื่อต่อสู้ให้ *ภฤษณ* ซึ่งมีใช่เป็นความรุนแรงอะไรเลย เพราะว่าดวงชีวิตหรือดวงวิญญานจะ
ไม่มีวันถูกสังหารอยู่แล้ว เพื่อบริหารความยุติธรรมสิ่งที่เรียกว่าความรุนแรงจึงได้รับอนุญาต การฆ่าตัด
คนไข้มิได้หมายความว่าสังหารคนไข้แต่เป็นการรักษา ดังนั้น การต่อสู้ที่ *อรชุน* ทรงปฏิบัติตามคำ
สั่งสอนของ *ภฤษณ* ซึ่งเปี่ยมไปด้วยความรู้ จึงไม่มีผลบาป

โคลก 22

वासंसि जीर्णानि यथा विहाय
नवानि गुह्णाति नरोऽपराणि ।
तथा शरीराणि विहाय जीर्णा-
न्यन्यानि संयाति नवानि देही ॥ २.२२ ॥

वासंसि जीर्णानि ยตฺหา วิहाย
นวานิ กุณฺหาติ นโร 'ปฺราณิ
ตตฺหา ศรีราณิ วิहाย ชีรฺณานฺย
อนฺยานิ สํยาติ นวานิ เทหิ

वासंसि— เลื้อผ้า, ชีรฺณานิ— เก่าและขาด, ยตฺหา— เช่นเดียวกัน, วิहाय— ยกเลิก, นวานิ— เลื้อผ้าใหม่, กุณฺหาติ— ยอมรับ, นรธ— บุคคล, อปฺราณิ— ผู้อื่น, ตตฺหา— เช่นเดียวกัน, ศรีราณิ— ร่างกาย, วิहाय— ยกเลิก, ชีรฺณานิ— เก่าและไร้ประโยชน์, อนฺยานิ— แตกต่าง, สํยาติ— ยอมรับว่าเป็นความจริง, นวานิ— ชุดใหม่, เทหิ— เป็นรูปร่าง

คำแปล

ดังเช่นบุคคลใส่เสื้อผ้าชุดใหม่ ยกเลิกหรือทิ้งชุดเก่าไป ในลักษณะเดียวกัน ดวงวิญญาณก็รับเอาร่างวัตถุใหม่มา และยกเลิกร่างเก่าที่ใช้ประโยชน์ไม่ได้

การเปลี่ยนร่างของปัจเจกละอองวิญญาณเป็นที่ยอมรับว่าเป็นความจริงแม้กระทั่งนักวิทยาศาสตร์สมัยปัจจุบัน ผู้ที่ไม่เชื่อว่าดวงวิญญาณมีอยู่จริง ในขณะเดียวกันก็ไม่สามารถอธิบายแหล่งกำเนิดของพลังงานซึ่งมาจากหัวใจ แต่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายอยู่ตลอดเวลา เริ่มปรากฏจากร่างทารกมาเป็นร่างเด็ก จากร่างเด็กมาเป็นร่างหนุ่มสาว จากร่างหนุ่มสาวมาเป็นร่างคนชรา และจากร่างคนชรา ก็เปลี่ยนย้ายไปอยู่อีกร่างหนึ่ง ดังที่ได้อธิบายไว้แล้วในโคลกก่อนหน้านี้ (2.13)

การเปลี่ยนแปลงโยกย้ายของปัจเจกละอองวิญญาณจากร่างหนึ่งไปสู่อีกร่างหนึ่งเป็นไปได้ ด้วยพระกรุณาธิคุณของอภิวิญญาณ อภิวิญญาณทรงทำให้ละอองวิญญาณสมปรารถนาเหมือนกับเพื่อนที่ปฏิบัติต่อเพื่อให้ได้สมความปรารถนา คัมภีร์พระ เวท เช่น มุณฺทก อุปนิษทุ พร้อมทั้ง เสวตาสูตฺร อุปนิษทุ ได้เปรียบเทียบบอญวิญญาณและอภิวิญญาณว่าเป็นเสมือนเพื่อนนกสองตัวที่เกาะอยู่บนต้นไม้ต้นเดียวกันนกตัวหนึ่ง (ปัจเจกวิญญาณ) กำลังกินผลไม้ของตน และนกอีกตัวหนึ่ง (กุณฺษณ) ทรงเพียงแต่ทอดพระเนตรไปที่สหายของพระองค์เท่านั้น นกทั้งสองตัวถึงแม้ว่าจะมีคุณสมบัติเช่นเดียวกันแต่ตัวหนึ่งจะถูกย่ำยวนด้วยผลของต้นไม้วัตถุ ในขณะที่อีกตัวหนึ่งเพียงแต่ทรงเป็นพยานในกิจกรรมของเพื่อนนกเท่านั้น กุณฺษณ คือนกพยานและอรุชฺณ คือนกที่กินผล ถึงแม้ว่าทั้งคู่จะเป็นเพื่อนกัน แต่นกตัวหนึ่งคงสถานภาพความเป็นนายและอีกตัวหนึ่งเป็นบ่าว การลืมนึกความสัมพันธ์ของละอองวิญญาณเช่นนี้เป็นเหตุให้เราต้องเปลี่ยนตำแหน่งจากต้นไม้ต้นหนึ่งไปสู่ต้นไม้อีกต้นหนึ่ง หรือเปลี่ยนจากร่างหนึ่งไปสู่อีกร่างหนึ่ง ดวงวิญญาณ ชีว ดิ้นรนต่อสู้ด้วยความยากลำบากบนต้นไม้แห่งร่างวัตถุ แต่ทันทีที่เขายอมรับนกอีกตัวหนึ่งว่าเป็นพระอาจารย์ที่พิทยสูงสุด ดังเช่นอรุชฺณ ทรงอาสามาศิโรราบยอมรับที่จะปฏิบัติตามคำสั่งสอนของ กุณฺษณ ด้วยความสมัครใจ ทันใดนั้น นกบ่าวตัวนี้ก็จะมิมีสภาพจากความโศกเศร้าท้งมวล ทั้ง มุณฺทก อุปนิษทุ (3.1.2) และ เสวตาสูตฺร อุปนิษทุ (4.7) ได้ยืนยันไว้ดังนี้

สมานเ วฤกษ ปฺรุโช นิมโคน

' นิสฺยา โสจติ มุหฺยมานธ

ชฺษุํ ยทา ปศฺยตฺย อนฺยมฺ อิศฺม

อสฺย มหิมานมฺ อิติ วิต- โสภธ

“ถึงแม้ว่านกสองตัวจะอยู่บนต้นไม้ต้นเดียวกัน นกที่กินผลจะจดจ่อหมกมุ่นอยู่กับความวิตกกังวลและ

เศร้าสลดในฐานะเป็นผู้มีความสุขจากผลของต้นไม้ หากเป็นไปได้ที่เขาจะหันมาหาเพื่อนผู้ทรงเป็นองค์ *ภควานุ* และทราบถึงพระบารมีของพระองค์ ในทันใดนั้นคนที่ได้รับความทุกข์ทรมานอยู่ที่นี่จะมี อิศราภาพจากความวิตกกังวลทั้งปวง” มาบัดนี้ *อรุชุน* ทรงหันพระพักตร์เข้าหาพระสหายนิรันดร์ *ภฤษณ* และเข้าใจ *ภควท-คีตา* จากพระองค์ ดังนั้น ด้วยการสดับฟังจาก *ภฤษณ อรุชุน* ทรงสามารถเข้าใจถึง พระบารมีอันสูงส่งของพระองค์ และมีอสิราภาพจากความเศร้าโศกทั้งปวง ณ ที่นี้ องค์ *ภควานุ* ทรงแนะนำให้ *อรุชุน* อย่าได้โศกเศร้าต่อการที่พระอัยกาและพระอาจารย์จะมีการเปลี่ยนร่าง *อรุชุน* ทรงควรยินดีกับการสังหารร่างกายของพวกท่านในการต่อสู้เพื่อคุณธรรม เพื่อที่ ท่านเหล่านี้จะได้ชำระล้างผลแห่งกรรมทั้งปวงจากกรรมของร่างกายในอดีต ผู้ที่ได้สังเวชชีวิตบนแท่นบูชาหรือในสมรภูมิที่เหมาะสมเป็นผู้ชำระล้างผลกรรมของร่างกายได้ในทันที และเลื่อนขั้นไปมีคุณภาพชีวิตที่สูงกว่าจะนั้น จึงไม่มีเหตุผลที่ *อรุชุน* ทรงต้องเศร้าโศกเสียใจ

โคลก 23

नैनं छिन्दन्ति शस्त्राणि नैनं दहति पावकः ।

न चैनं क्लेदयन्त्यापो न शोषयति मारुतः ॥ २.२३ ॥

ในนั ฉินฺทนฺติ ศสฺตรานิ

ในนั ทหติ ปาวกส

น จैनั เกลทยนฺตย อาโป

น โศษยติ มารุตส

น — ไม่เคย, *เอนมุ* — ดวงวิญญาณนี้, *ฉินฺทนฺติ* — ถูกหั่นเป็นชิ้น ๆ, *ศสฺตรานิ* — อาวุธ, น — ไม่ เคย, *เอนมุ* — ดวงวิญญาณนี้, *ทหติ* — โหม้, *ปาวกส* — ไฟ, น — ไม่เคย, จ — เช่นกัน, *เอนมุ* — ดวงวิญญาณนี้, *เกลทยนฺติ* — ทำให้ชื้น, *อาปส* — น้ำ, น — ไม่เคย, *โศษยติ* — แห้ง, *मारुतส* — ลม

คำแปล

ดวงวิญญาณถูกหั่นให้เป็นชิ้น ๆ ด้วยอาวุธใด ๆ ไม่ได้ ถูกไฟเผาให้ไหม้ไม่ได้ถูกน้ำทำให้เปียกไม่ได้ หรือถูกลมทำให้แห้งก็ไม่ได้

อาวุธทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นดาบ อาวุธไฟ อาวุธฝน อาวุธลมสลาตัน ฯลฯ ไม่สามารถสังหารดวงวิญญาณได้ ดังที่ปรากฏว่ามีอาวุธหลายชนิด ที่ทำมาจากดิน น้ำ ลมอากาศ ฯลฯ นอกเหนือไปจากอาวุธสมัยปัจจุบันที่ทำด้วยไฟ แม้กระทั่งอาวุธนิวเคลียร์ในยุคปัจจุบันที่จัดอยู่ในประเภทไฟ ในอดีตกาลมีอาวุธอื่น ๆ ที่ทำมาจากธาตุวัตถุที่ต่างกัน อาวุธไฟจะถูกแก้ด้วยอาวุธน้ำ ซึ่งวิทยาศาสตร์ปัจจุบันยังไม่ทราบ และวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ก็ไม่ทราบถึงอาวุธลมสลาตัน อย่างไรก็ตามดวงวิญญาณไม่สามารถถูกหั่นเป็นชิ้น ๆ หรือถูกทำลายด้วยอาวุธชนิดใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งประดิษฐ์ทางวิทยาศาสตร์แบบไหนก็ตาม

มายาวาตี ไม่สามารถอธิบายได้ว่า ปัจเจกวิญญาณมีชีวิตอยู่ได้อย่างไรเนื่องมาจากอวิชชาและถูกพลังแห่งความหลงครอบคลุมนเอาไว้ เป็นไปไม่ได้ที่จะตัดปัจเจกวิญญาณให้ออกจากดวงวิญญาณสูงสุด เพราะปัจเจกวิญญาณเป็นละอองอนุนิรันดร์ที่แยกมาจากอภิวินญาณสูงสุด เพราะว่าเราเป็นปัจเจก ละอองวิญญาณอมตะ(*สนาตน*) จึงมีแนวโน้มที่จะถูกปกคลุมด้วยพลังแห่งความหลง ดังนั้น ทำให้ขาดความสัมพันธกับองค์ *ภควานุ* ดังเช่นประกายไฟถึงแม้ว่าจะมีคุณสมบัติเหมือนดังไฟ แต่มีแนวโน้มที่จะดับมอดเมื่อไฟหมด ใน *วราห ปุราณ* ได้อธิบายไว้ว่าสิ่งมีชีวิตเป็นละอองอนุที่แยกมาจากองค์ *ภควานุ* และจะเป็นอยู่เช่นนี้นิรันดร์ ใน *ภควท-คีตา* ได้กล่าวไว้เช่นเดียวกัน ดังนั้น ถึงแม้หลังจากที่ได้รับ อิศราภาพจากความหลง สิ่งมีชีวิตจะยังคงรักษาบุคลิกภาพของตนเอง ดังเช่น หลักฐานคำสั่งสอนของ *ภฤษณ* ที่ทรงให้แก่ *อรุชุน* และ *อรุชุน* ทรงได้รับอสิราภาพด้วยความรู้ที่ได้รับจาก *ภฤษณ* แต่ *อรุชุน* ทรง

ไม่มีหนทางที่จะกลายมาเป็นหนึ่งเดียวกับ *กุญฺจน* เลย

โคลก 24

अच्छेद्योऽयमदाह्योऽयमक्लेद्योऽशोष्य एव च ।
नित्यः सर्वगतः स्थाणुरचलोऽयं सनातनः ॥ २.२४ ॥

อเฉद्यุทย 'ยม อทาหุทย 'ยม

อเกลทยุทย 'โคษย เอว จ

นิตยส สรว-คตส สุตหาณุส

อจโล 'ยฺ สนาตนส

อเฉद्यุทย— ไม่มีวันแตก, *อ ยม*— ดวงวิญญาณนี้, *อทาหุทย*— ไม่สามารถถูกเผา, *อ ยม*— ดวงวิญญาณนี้, *อเกลทยุทย*— ละลายไม่ได้, *อโคษย*— ไม่แห้ง, *เอว*— แน่นอน, *จ*— และ, *นิตยส*— นิรันดร์, *สรว-คตส*— แผ่กระจายไปทั่ว, *สุตหาณุส*— ไม่เปลี่ยนแปลง, *อจล*— ไม่เคลื่อนไหว, *อ ยม*— ดวงวิญญาณนี้, *สนาตนส*— เหมือนเดิมนิรันดร์

คำแปล

ปัจเจกวิญญาณไม่แตกสลาย ไม่ละลาย เผาไม่ไหม้และไม่แห้ง ปัจเจกวิญญาณเป็นอมตะ ปรากฏอยู่ทุกหนทุกแห่ง ไม่เปลี่ยนแปลง ไม่เคลื่อนไหว และเหมือนเดิมนิรันดร์

คุณสมบัติทั้งหมดนี้ของละอองวิญญาณพิสูจน์ได้อย่างแน่นอนว่า ปัจเจกวิญญาณเป็นละอองอนุของดวงวิญญาณสูงสุด และจะคงเป็นละอองอนุเหมือนเดิมนิรันดร์โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง ทฤษฎีของลัทธิที่ว่าใจและกายเป็นหนึ่งเดียวกันเป็นไปได้ในกรณีนี้ เพราะว่าปัจเจกวิญญาณไม่มีทางที่จะมาเป็นเนื้อเดียวกันกับวัตถุหลังจากได้รับอิสรภาพจากมลทินทางวัตถุ ละอองวิญญาณบางดวงอาจพอใจอยู่เป็นประกายทิพย์ในแสงรัศมีของบุคลิกภาพสูงสุดของพระเจ้า แต่ดวงวิญญาณที่มีปัญญ่าจะเข้าไปในโลกทิพย์ เพื่ออยู่ร่วมกับบุคลิกภาพแห่งองค์ *ภควาน*

คำว่า *สรว-คต* (“แผ่กระจายไปทั่ว”) มีความสำคัญเพราะว่า สิ่งมีชีวิตทั้งหมดมีอยู่ทั่วไปจากการสร้างขององค์ *ภควาน* อย่างไม่ต้องสงสัย พวกเขาอยู่บนบก อยู่ในน้ำ อยู่ในอากาศ อยู่บนดิน และแม้แต่อยู่ในไฟ ความเชื่อที่ว่าดวงวิญญาณจะถูกฆ่าด้วยไฟไม่เป็นที่ยอมรับ เพราะได้กล่าวไว้อย่างชัดเจน ณ ที่นี้ว่า ดวงวิญญาณไม่สามารถถูกเผาไหม้ด้วยไฟ ฉะนั้น จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่าจะมีสิ่งมีชีวิตอาศัยอยู่ในดวงอาทิตย์ด้วยร่างอันเหมาะสม หากดวงอาทิตย์เป็นที่อยู่อาศัยไม่ได้คำว่า *สรว-คต* “อาศัยอยู่ทุกหนทุกแห่ง” จะไม่มีความหมาย

โคลก 25

अव्यक्तोऽयमचिन्त्योऽयमविकार्योऽयमुच्यते ।
तस्मादेवं विदित्वैनं नानुशोचितुर्महसि ॥ २.२५ ॥

อวยกุต 'ยม อจิโนตย 'ยม

อวิการุทย 'ยม อจยเต

ตสมาท เอว วิทิตว

นानุโศจิตุม อรหสิ

อวยกุต— มองไม่เห็น, *อ ยม*— ดวงวิญญาณนี้, *อจิโนตย*— มองไม่เห็น, *อ ยม*— ดวงวิญญาณนี้, *อวิการุทย*— ไม่เปลี่ยนแปลง, *อ ยม*— ดวงวิญญาณนี้, *อจยเต*— ได้กล่าวไว้, *ตสมาท*— ดังนั้น, *เอว*— เหมือนดังนั้น, *วิทิตว*— ทราบดี, *เอนม*— ดวงวิญญาณนี้, *น*— ไม่, *อนุโศจิตุม*— โศกเศร้า, *อรหสิ*— เธอ

สมควรได้รับ

คำแปล

ได้กล่าวไว้ว่า ดวงวิญญาณนั้นไม่ปรากฏ มองไม่เห็น และไม่เปลี่ยนรูป เมื่อทราบเช่นนี้แล้ว เธอไม่ควรโศกเศร้ากับร่างกาย

ดังที่ได้อธิบายมาแล้วว่าขนาดของดวงวิญญาณนั้นเล็กมากในการคำนวณทางวัตถุ แม้แต่กล้องจุลทรรศน์ที่ดีที่สุดก็ไม่สามารถมองเห็น ดังนั้น ดวงวิญญาณจึงไม่ปรากฏให้เห็น เกี่ยวกับความมีอยู่ของดวงวิญญาณ ไม่มีใครสามารถพิสูจน์ด้วยการทดลองได้ว่าดวงวิญญาณมีอยู่ นอกจากการพิสูจน์ของ *ศรุติ* หรือปรัชญาพระ *เวท* เราต้องยอมรับความจริงเช่นนี้แม้จะเป็นความจริงจากการสำเหนียก ไม่มีแหล่งอื่นรู้ถึงความมีอยู่ของดวงวิญญาณ มีหลายสิ่งหลายอย่างที่เรายอมรับ บนฐานที่มีความเชื่อถือได้มากกว่า ไม่มีใครปฏิเสธว่าตนเองมีบิดา บนฐานจากคำบอกเล่าที่เชื่อถือได้ของมารดา ไม่มีแหล่งให้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปร่างหน้าตาของบิดานอกจากคำบอกเล่าที่เชื่อถือได้ของมารดา ในทำนองเดียวกัน ไม่มีแหล่งให้ความเข้าใจเกี่ยวกับดวงวิญญาณได้นอกจากจะศึกษาจากคัมภีร์พระ *เวท* ดวงวิญญาณไม่ปรากฏให้เห็นได้ด้วยความรู้จากการทดลองของมนุษย์ จิตวิญญาณคือจิตสำนึกและความรู้สำนึก นี่คือการบอกเล่าของคัมภีร์พระ *เวท* และเราต้องยอมรับเช่นนี้ ไม่เหมือนกับร่างกายที่เปลี่ยนแปลง ดวงวิญญาณไม่มีการเปลี่ยนแปลง เมื่อไม่มีการเปลี่ยนแปลงชั่ววินาที ดวงวิญญาณจึงคงความเป็นละอองอนุเมื่อเปรียบเทียบกับบอภิวิญญาณผู้ยิ่งใหญ่ องค์บอภิวิญญาณมีความยิ่งใหญ่ไม่มีที่สิ้นสุด และดวงวิญญาณเป็นละอองอนุเล็ก ๆ ฉะนั้น ดวงวิญญาณละอองอนุเล็ก ๆ ที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงนี้ไม่มีทางที่จะเทียบเท่ากับบอภิวิญญาณผู้ยิ่งใหญ่หรือบุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้าได้ แนวคิดเช่นนี้จะกล่าวซ้ำในคัมภีร์พระ *เวท* ด้วยวิธีต่างกันเพื่อยืนยันความมั่นคงแห่งแนวคิดในเรื่องของดวงวิญญาณ การกล่าวซ้ำและทบทวนเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้เราเข้าใจอย่างถ่องแท้โดยไม่ผิดพลาด

โคลก 26

अथ चैनं नित्यजातं नित्यं वा मन्यसे मृतम् ।

तथापि त्वं महाबाहो नैवं शोचितुमर्हसि ॥ २.२६ ॥

อดุห ใจน์ นิตย-ชาติ

นิตย ะ มนุยเส มฤตม

ตตหาปี ตว มหา-พาโ

ไนน์ โศจิตุม อรุหสิ

อดุห— ถ้าอย่างไก็ดี, จ— เช่นกัน, เอนม— ดวงวิญญาณนี้, นิตย-ชาติม— เกิดอยู่เสมอ, นิตยม— นีรันดร์, วา— ไม่ก็, มนุยเส— คุณคิดเช่นนั้น, มฤตม— ตาย, ตตหา อปี— ยัง, ตวม— ท่าน, มหา-พาโ— โอ้ นักรบผู้ยิ่งใหญ่, น— ไม่เคย, เอนม— เกี่ยวกับดวงวิญญาณ, โศจิตุม— โศกเศร้า, อรุหสิ— สมควรได้รับ

คำแปล

อย่างไรก็ดี หากเธอคิดว่าดวงวิญญาณ (หรือลักษณะอาการของชีวิต) มีการเกิดและตายชั่วนีรันดร์ เธอก็ไม่มีเหตุผลที่จะต้องโศกเศร้า โอ้ ยอดนักรบ

จะมีนักปราชญ์กลุ่มหนึ่งคล้ายกับ *ศุนยวาที* ที่ไม่เชื่อในความมีอยู่จริงของดวงวิญญาณนอกเหนือจากร่างกาย เมื่อองค์ *ศรี ภฤษณ* ตรัส *ภควท-คีตา* ปรากฏว่ามีนักปราชญ์กลุ่มที่ชื่อ *โลกายติก* และ *ไวภาซิก* นักปราชญ์เหล่านี้เชื่อว่าลักษณะอาการของชีวิตเกิดขึ้นภายใต้สภาวะอันสมบูรณ์เต็มที่จากการผสมผสานทางวัตถุ นักวิทยาศาสตร์ทางวัตถุสมัยปัจจุบันและนักปราชญ์ทางวัตถุก็มีแนวคิดเช่นเดียวกันนี้ ตามความเชื่อที่ว่าร่างกายคือการผสมผสานของธาตุวัตถุ และเมื่อมาถึงจุด ๆ หนึ่งลักษณะ

อาการของชีวิตจะเกิดขึ้นเนื่องมาจากการผสมผสานของธาตุวัตถุและสารเคมี ศาสตร์แห่งมนุษยวิทยาก็มีแนวคิดพื้นฐานมาจากปรัชญานี้ ปัจจุบันมีศาสนาจอมปลอมที่เป็นแพะชั้นอยู่ในสหรัฐอเมริกาคือมากมายก็ยึดหลักปรัชญานี้เช่นกัน รวมทั้งนิกายของ *ศูนยวาที* ที่ไม่มีการอุทิศตนเสียสละรับใช้ และถึงแม้ว่า *อรุชุน* จะทรงไม่เชื่อในความมีอยู่จริงของดวงวิญญาณเหมือนดังปรัชญา *ไวภาชิก* ก็ยังไม่ควรเป็นเหตุให้ต้องเศร้าโศก ไม่มีใครควรเสียใจในการสูญเสียวัตถุสารเคมีไปบางส่วนถึงกับต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่การทำงานของตนที่กำหนดไว้ อีกด้านหนึ่ง สารเคมีเป็นต้น ๆ ได้สูญเสียไปกับวิทยาศาสตร์สมัยปัจจุบัน และสังคมรวมวิทยาศาสตร์เพื่อเอาชนะศัตรู ตามปรัชญา *ไวภาชิก* สิ่งที่เราเรียกว่าดวงวิญญาณหรือ *อาตมา* จะสูญสลายไปพร้อมกับอาการเสื่อมโทรมของร่างกาย ฉะนั้นไม่ว่าจะพิจารณาในกรณีใด ไม่ว่า *อรุชุน* จะทรงยอมรับข้อสรุปของพระ *เวท* ว่ามีดวงวิญญาณจริง หรือไม่เชื่อว่าดวงวิญญาณมีอยู่จริง พระองค์ก็ทรงไม่มีเหตุผลที่ต้องเศร้าโศก ตามทฤษฎีที่ว่าสิ่งมีชีวิตมากมายเกิดมาจากวัตถุทุก ๆ นาทีเดียวและมีอีกมากมายที่ตายจากไปทุก ๆ นาทีเดียวจึงไม่มีความจำเป็นใด ๆ ที่จะต้องโศกเศร้าต่อเหตุการณ์เช่นนี้ หากดวงวิญญาณไม่มีการเกิดอีก *อรุชุน* ก็ทรงไม่มีเหตุผลต้องกลัวผลบาปอันเนื่องมาจากการสังหารพระอัยกาและพระอาจารย์ แต่ในขณะเดียวกัน *ภฤษณ* ตรัสกระหนาบด้วยการเรียก *อรุชุน* ว่า *มหาพาหุ* ยอดนักรบ เพราะว่าอย่างน้อยก็ทรงไม่ยอมรับทฤษฎีของ *ไวภาชิก* ซึ่งปฏิเสธปรัชญาพระ *เวท* เพราะในฐานะที่เป็น *ภฤษณ* *อรุชุน* ทรงอยู่ในวัฒนธรรมพระ *เวท* ซึ่งมีความจำเป็นต้องปฏิบัติตามหลักธรรมพระ *เวท* อยู่แล้ว

โคลก 27

जातस्य हि ध्रुवो मृत्युर्ध्रुवं जन्म मृतस्य च ।
तस्मादपरिहार्येऽर्थे न त्वं शोचितुमर्हसि ॥ २.२७ ॥

ชาตสย หิ ธรุโว มฤตยฺธ
ธรุว ชนม มฤตสย จ
ตสฺมาทุ อปริหาเรย 'เรตฺห
น ตว โศจิตุม อรุหสิ

ชาตสย— สำหรับผู้ที่เกิดมาแล้ว, *หิ*— แน่นนอน, *ธรุว*— ความจริง, *มฤตยฺธ*— ความตาย, *ธรุวม*— และก็เป็นความจริงอีกเช่นเดียวกัน, *ชนม*— การเกิด, *มฤตสย*— แห่งความตาย, *จ*— เช่นกัน, *ตสฺมาต*— ดังนั้น, *อปริหาเรย*— ในสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้, *อเรตฺห*— ในเรื่องนี้, *น*— ไม่, *ตวม*— ท่าน, *โศจิตุม*— โศกเศร้า, *อรุหสิ*— สมควรได้รับ

คำแปล

ผู้ที่เกิดมาแล้วจะต้องตายอย่างแนนอน และหลังจากตายไปแล้วก็ต้องกลับมาเกิดใหม่อย่างแนนอน ฉะนั้น ในการปฏิบัติหน้าที่ของเธอที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เธอไม่ควรเศร้าโศก

เราต้องเกิดตามผลกรรมแห่งชีวิต และหลังจากเสร็จสิ้นกรรมชาติหนึ่งแล้วเราต้องตายเพื่อไปเกิดชาติหน้า เช่นนี้ ต้องผ่านวัฏจักรการเกิดและการตายอย่างไม่มีวันหลุดพ้นเป็นอิสระ อย่างไรก็ตาม วัฏจักรแห่งการเกิดและการตายนี้มีได้ส่งเสริมให้เราสังหาร เช่นฆ่า และทำสงค *รวม* โดยไม่จำเป็น แต่ในขณะเดียวกันความรุนแรงและสงค *รวม* เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในสังคมมนุษย์เพื่อรักษากฎหมายและความสงบเรียบร้อย

สงค *รวม* ที่ *ภฤษณ* เป็นพระราชประสงค์ขององค์ *ภควาน* ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และการต่อสู้เพื่อคุณธรรมเป็นหน้าที่ของ *ภฤษณ* ทำไม *อรุชุน* ทรงต้องกลัวหรือเสียใจในการตายของสังคญาตีในเมื่อทรงปฏิบัติตามหน้าที่อย่างถูกต้องไม่ได้ทำผิดกฎหมายจึงไม่ต้องรับผลบาปซึ่งรู้สึกกลัวยิ่งนัก การหลีกเลี่ยงปฏิบัติหน้าที่ที่ควรทำไม่สามารถหยุดความตายของบรรดาสังคญาตีได้ แต่จะทำให้

โคลก 28

अव्यक्तादीनि भूतानि व्यक्तमध्यानि भारत ।

अव्यक्तनिधनान्येव तत्र का परिदेवना ॥ २.२८ ॥

อวยกตาทีนิ ภูตานิ

วฺยกต-มธฺยานิ ภารต

อวยกต-นิธฺนานนฺย เอว

ตตฺร กา ปริเทวนา

อวยกต-อาทีนิ— ในตอนต้นไม่ปรากฏ, ภูตานิ— ทั้งหมดที่ได้สร้างขึ้นมา, วฺยกต— ปรากฏ, มธฺยานิ— ในตอนกลาง, ภารต— โอ้ ผู้สืบบราชวงศ์ ภารต, อวยกต— ไม่ปรากฏ, นิธฺนานิ— เมื่อสูญสลาย, เอว— ทั้งหมดก็เป็นเช่นนี้, ตตฺร— ดังนั้น, กา— อะไร, ปริเทวนา— ความเศร้าโศก

คำแปล

สิ่งมีชีวิตทั้งหมดที่ถูกสร้างขึ้นมา ไม่ปรากฏในช่วงต้น ปรากฏในช่วงกลาง และไม่ปรากฏอีกครั้งเมื่อถูกทำลายลง ดังนั้น จึงไม่มีความจำเป็นต้องเศร้าโศกเสียใจ

เรายอมรับว่ามีนักปราชญ์อยู่สองประเภท ประเภทหนึ่งเชื่อในความมีอยู่จริงของดวงวิญญาณ และอีกประเภทหนึ่งไม่เชื่อในความมีอยู่ของดวงวิญญาณ ไม่ว่าจะมีความเชื่อในประเภทใดก็ไม่มีเหตุผลให้ต้องเศร้าโศกเสียใจ ผู้ปฏิบัติตามปรัชญาพระ เวท เรียกบุคคลที่ไม่เชื่อในความมีอยู่จริงของดวงวิญญาณ เหล่านี้ว่าเป็นผู้ไม่เชื่อในองค์ ภคฺวาน แต่เพื่อเป็นหลักในการพิจารณาเราจะยอมรับทฤษฎีของผู้ที่ไม่เชื่อในองค์ภคฺวาน แม้กระนั้นก็ยังไม่มีเหตุผลต้องเศร้าโศก ถ้าเราแยกความมีอยู่ของดวงวิญญาณออกจาก หาก จะเห็นว่าธาตุวัตถุต่าง ๆ มิได้ปรากฏก่อนการสร้างจากระยะที่ละเอียดอ่อนแห่งการไม่ปรากฏมา จนถึงการปรากฏออกมา ดังเช่น จากอากาศธาตุลมปรากฏออกมา จากลมไฟปรากฏออกมา จากไฟ น้ำปรากฏออกมา จากน้ำดินปรากฏออกมา และจากดินสิ่งต่าง ๆ มากมายหลากหลายปรากฏออกมา ตัวอย่างเช่นตึกสูงระฟ้าปรากฏขึ้นมาจากดิน เมื่อถูกรื้อถอนทำลายลงการปรากฏกลายมาเป็นการไม่ปรากฏอีกครั้ง และในขั้นสุดท้ายยังคงเป็นอะตอมอยู่ กฎแห่งการอนุรักษ์พลังงานยังคงอยู่ ข้อแตกต่างคือตามกาลเวลาสิ่งต่าง ๆ จะปรากฏและไม่ปรากฏ แล้วอะไรเป็นเหตุแห่งความเศร้าโศกไม่ว่าจะปรากฏหรือไม่ปรากฏออกมา อย่างไรก็ดี แม้อยู่ในสภาวะที่ไม่ปรากฏก็ไม่มียะไรสูญเสีย ทั้งในตอนต้น และตอนปลาย ธาตุต่าง ๆ ทั้งหมดก็ไม่ปรากฏออกมา ในช่วงกลางเท่านั้นที่ปรากฏออกมาซึ่งมิได้มีข้อแตกต่างกันเลย

หากว่าเรายอมรับข้อสรุปของพระ เวท ดังที่ได้กล่าวไว้ใน ภคฺวทฺ-คิตา ว่าร่างกายวัตถุเหล่านี้เสื่อมสลายตามกาลเวลา (อนฺตวนฺต อิม เทหาธ) แต่ว่าดวงวิญญาณเป็นอมตะ (นิตฺยโสยฺกตาธ ศริริณธ) ฉะนั้น เราต้องจดจำไว้เสมอว่าร่างกายนี้เปรียบเสมือนเสื้อผ้า แล้วจะไปโศกเศร้ากับการเปลี่ยนเสื้อผ้าทำไม? ร่างกายวัตถุไม่มีอยู่จริงในความสัมพันธ์กับดวงวิญญาณอมตะ มันคล้ายกับความฝัน ในฝันอาจคิดว่าเราบินอยู่บนท้องฟ้าหรือนั่งอยู่บนราชรถเยี่ยง กุษฺตรีย แต่เมื่อตื่นขึ้นมาจะพบว่าเราไม่ได้ อยู่ทั้งในท้องฟ้าหรือบนราชรถ ปรัชญาพระ เวท ส่งเสริมความรู้อย่างแท้จริงแห่งตนบนพื้นฐานที่ว่าร่างกาย วัตถุไม่มีอยู่จริง ดังนั้น ไม่ว่าในกรณีใดไม่ว่าเราจะเชื่อในความมีอยู่จริงของดวงวิญญาณ หรือเราจะไม่เชื่อในความมีอยู่ของดวงวิญญาณ ก็ไม่มีเหตุผลที่จะต้องเศร้าโศกเสียใจในการสูญเสียร่างกาย

โคลก 29

आश्चर्यवत्पश्यति कश्चिदेन-
माश्चर्यवद्भवति तथैव चान्यः ।

आश्चर्यवच्चैनमन्यः शृणोति

श्रुत्वाप्येनं वेद न चैव कश्चित् ॥ २.२९ ॥

อาศฺจฺรย- วตฺ ปศฺยติ กศฺจิทฺ เอนมฺ

อาศฺจฺรย- วทฺ วทติ ตโตหฺว จานฺยสฺ

อาศฺจฺรย- วจฺ ใจนฺมฺ อนฺยสฺ ศฤโณติ

ศฺรุตฺวาปฺย เอนํ เวท น ใจว กศฺจิตฺ

อาศฺจฺรย- วตฺ— เป็นที่น่าอัศจรรย์, ปศฺยติ— เห็น, กศฺจิทฺ— บางคน, เอนมฺ— ดวงวิญญาณ นี้, อาศฺจฺรย-
วตฺ— เป็นที่น่าอัศจรรย์, วทติ— กล่าวถึง, ตโตหฺว— ดังนั้น, เว— แน่นอน, จ— เช่นกัน, อนฺยสฺ— ผู้อื่น,
อาศฺจฺรย- วตฺ— น่าอัศจรรย์เช่นเดียวกัน, จ— เช่นกัน, เอนมฺ— ดวงวิญญาณนี้, อนฺยสฺ— ผู้อื่น, ศฤโณติ
— สดับฟัง, ศฺรุตฺวา— ได้ยินมาแล้ว, อปิ— ถึง แม้ว่า, เอนมฺ— ดวงวิญญาณนี้, เวท— ทราบ, น— ไม่
เคย, จ— และ, เว— แน่นอน, กศฺจิตฺ— บางคน

คำแปล

**บางคนมองดวงวิญญาณว่าเป็นสิ่งอัศจรรย์ บางคนอธิบายดวงวิญญาณว่าเป็นสิ่งอัศจรรย์
และบางคนได้ยินเกี่ยวกับดวงวิญญาณว่าเป็นสิ่งอัศจรรย์ แต่ในขณะที่อีกหลายคนแม้หลังจาก
ที่ได้ยินเกี่ยวกับดวงวิญญาณแล้ว ก็ไม่สามารถเข้าใจอะไรเลย**

คิโตปนิษทฺ ส่วนใหญ่มีพื้นฐานบนหลักธรรมของ อุปนิษทฺ จึงไม่น่าแปลกใจที่ได้พบข้อความเช่นนี้ใน กฺร
อุปนิษทฺ (1.2.7)

ศฺรเวนยาปี พหุภีรุ โย น ลภยสฺ

ศฤณฺโณตฺ ปิ พทฺโว ยํ น วิทฺยสฺ

อาศฺจฺโรจฺรย วฤตา กุศฺโล 'สฺย ลพฺธา

อาศฺจฺโรจฺรย 'สฺย ชฺญาตา กุศฺลानุคิษฺณสฺ

เป็นความจริงที่ว่าละอองวิญญาณอยู่ในร่างสัตว์ใหญ่ อยู่ในร่างต้นไม้และอยู่ในจุลินทรีย์เล็ก ๆ
ที่มีจำนวนเป็นร้อย ๆ ล้านตัวในพื้นที่เพียงหนึ่งตารางนิ้ว นับว่าเป็นสิ่งอัศจรรย์มาก มนุษย์ผู้บาปปัญญา
และมนุษย์ผู้ไม่สมถะไม่สามารถเข้าใจถึงความอัศจรรย์ของปัจเจกละอองวิญญาณได้ แม้จะอธิบายโดยผู้
ที่เชื่อถือได้มากที่สุดในการศึกษาความรู้ ซึ่งถ่ายทอดบทเรียนให้แม้กระทั่งพระ พุทฺธมา (พุทฺธมา) ผู้เป็น
ชีวิตแรกในจักรวาล เนื่องจากแนวความคิดต่อสิ่งต่าง ๆ ทางวัตถุ คนส่วนใหญ่ในยุคนี้จึงไม่สามารถ
จินตนาการได้ว่าประกายเล็ก ๆ เช่นนี้สามารถที่จะยิ่งใหญ่และเล็กมากได้อย่างไร ดังนั้น มนุษย์จึง
มองดวงวิญญาณว่าเป็นสิ่งอัศจรรย์ ไม่ว่าด้วยสถานภาพพื้นฐานหรือด้วยการอธิบาย ผู้คนมักแต่หลง
อยู่ในพลังงานวัตถุจึงหมกมุ่นอยู่กับเรื่องราวเพื่อสนองประสาทสัมผัสจนมีเวลาน้อยมากที่จะเข้าใจเกี่ยว
กับตนเอง แม้จะเป็นความจริงที่ว่าหากไม่มีความเข้าใจตนเอง กิจกรรมทั้งหมดในการดิ้นรนเพื่อความ
อยู่รอดผลที่สุดคือความพ่ายแพ้ พวกเขาไม่มีความคิดว่าจะต้องคิดถึงดวงวิญญาณเพื่อแก้ปัญหา
ความทุกข์ทางวัตถุ

บางคนสนใจฟังเกี่ยวกับดวงวิญญาณ อาจไปรับฟังคำบรรยายร่วมกับหมู่คณะที่ดี แต่บางครั้งเนื่องจาก
อวิชชา ถูกชักนำไปในทางที่ผิดโดยยอมรับว่าอภิวินญาณและอนูวินญาณเป็นหนึ่งเดียวกันโดยไม่มีข้อ
แตกต่างในปริมาณ เป็นการยากมากที่จะพบบุคคลผู้เข้าใจสถานภาพของอภิวินญาณและอนูวินญาณ
รวมทั้งหน้าที่และความสัมพันธ์ของทั้งสอง และรายละเอียดต่าง ๆ อย่างครบถ้วน และยากยิ่งไปกว่านั้น
คือการที่จะพบบุคคลผู้ได้รับประโยชน์อย่างสมบูรณ์จากความรู้แห่งดวงวิญญาณ และยังสามารถอธิบาย

ถึงสถานภาพของดวงวิญญาณในแง่มุมต่าง ๆ ได้ อย่างไรก็ดี หากผู้ใดสามารถเข้าใจเรื่องราวของดวงวิญญาณ ชีวิตของผู้นั้นจะประสบความสำเร็จ
วิธีที่ง่ายที่สุดในการเข้าใจเรื่องความรู้แจ้งแห่งตนคือการยอมรับคำสอนใน *ภควท-คีตา* ที่ตรัสโดยองค์ *ศรี ฤๅษณ* ผู้ที่เชื่อถือได้สูงสุด โดยไม่ถูกบิดเบือนจากทฤษฎีอื่น ๆ แต่จำเป็นต้องมีความวิริยะและความเสียสละอย่างสูงไม่ว่าในชาตินี้หรือในอดีตชาติ ก่อนที่เราจะสามารถยอมรับว่า *ฤๅษณ* คือ บุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า อย่างไรก็ดีเราสามารถรู้ถึง *ฤๅษณ* ว่าทรงเป็นองค์ *ภควาน* สูงสุดได้ด้วย พระกรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ของสาวกผู้บริสุทธิ์ โดยไม่มีทางอื่น

โคลก 30

देही नित्यमवध्योऽयं देहे सर्वस्य भारत ।

तस्मात्सर्वाणि भूतानि न त्वं शोचितुमर्हसि ॥ २.३० ॥

เทหี นิตยม อวธย 'ย'

เทเห สรวสย ภารต

ตสมาต สรวาณิ ภูตานิ

น ตว โศจิตุม อรหสิ

เทหี— เจ้าของร่างกายวัตถุ, *นิตยม*— อมตะ, *อวธย*— ไม่สามารถถูกสังหาร, *อยม*— ดวง วิญญาณนี้, *เทเห*— ในร่างกาย, *สรวสย*— ของทุกคน, *ภารต*— ผู้สืบราชวงศ์ *ภารต*, *ตสมาต*— ดังนั้น, *สรวาณิ*— ทั้งหมด, *ภูตานิ*— สิ่งมีชีวิต (ที่เกิด), *น*— ไม่เคย, *ตวม*— ท่าน, *โศจิตุม*— โศกเศร้า, *อรหสิ*— สมควรได้รับ

คำแปล

โอ้ ผู้สืบราชวงศ์ ภารต ดวงวิญญาณผู้พำนักอยู่ในร่างกายไม่มีวันถูกสังหารฉะนั้น เธอไม่จำเป็นต้องโศกเศร้ากับชีวิตของผู้ใด

ณ ที่นี้ องค์ *ภควาน* ทรงสรุปบทคำสอนเกี่ยวกับดวงวิญญาณทิพย์ที่เป็นอมตะไม่มีวันเปลี่ยนแปลง ด้วยการอธิบายดวงวิญญาณอมตะในวิธีต่าง ๆ กัน องค์ *ศรี ฤๅษณ* ทรงสถาปนาว่าดวงวิญญาณเป็นอมตะ และร่างกายไม่ถาวร ดังนั้น *อรชุน* ในฐานะที่ทรงเป็น *กษัตริย์* จึงไม่ควรละทิ้งหน้าที่อันเนื่องมาจากความกลัวว่า พระอัยกา *ภิษม* และพระอาจารย์ *ไทรณ* จะตายในสนามรบ ด้วยความน่าเชื่อถือได้ของ *ศรี ฤๅษณ* เราต้องเชื่อว่ามีดวงวิญญาณที่แตกต่างไปจากร่างวัตถุ ไม่ใช่ว่าไม่มีดวงวิญญาณ หรือลักษณะอาการของชีวิตเกิดขึ้นจากการผสมผสานของวัตถุเคมีที่มาถึงจุดอิมมัตว์ แม้ว่าดวงวิญญาณจะเป็นอมตะแต่มิได้หมายความว่า จะสนับสนุนความรุนแรง แต่เมื่อมีความจำเป็นจริง ๆ ในยามศึกสงคราม ซึ่งเราไม่สามารถจะห้ามได้ ความจำเป็นนั้นต้องมีความยุติธรรมโดยการได้รับอนุญาตจากองค์ *ภควาน* มิใช่ทำตามอำเภอใจ

โคลก 31

स्वधर्ममपि चावेक्ष्य न विकम्पितुमर्हसि ।

धर्म्याद्धि युद्धाच्छ्रेयोऽन्यत्क्षत्रियस्य न विद्यते ॥ २.३१ ॥

สว-ธรมม อปี จาเวกษย

น วิกมปีตุม อรหสิ

ธรมยาทุ ธิ ยุทธาจุ เฉรโย 'นยต

กษตริยสย น วิทยเต

สว-ธรรม — หลักศาสนาของตน, อปี — เช่นกัน, จ — แน่นอน, อเวกขุ — พิจารณา, น — ไม่เคย, วิกรม
ปีตุม — ลังเลใจ, อรุหสิ — เธอสมควรได้รับ, ธรรมยาต — เพื่อหลักศาสนา, หิ — แน่นอน, ยุตธาต — กว่าการต่อสู้, เศรยส — งานที่ดีกว่า, อนนยต — สิ่งอื่น ๆ, กษตริยสย — ของ กษตริย, น — ไม่, วิทยเต — เป็นอยู่

คำแปล

เมื่อพิจารณาหน้าที่โดยเฉพาะของเธอในฐานะที่เป็น กษตริย เธอควรรู้ว่าไม่มีงานอื่นใดดีไปกว่าการต่อสู้เพื่อหลักศาสนา ดังนั้น จึงไม่จำเป็นต้องลังเลใจ

จากสี่วรรณะในการบริหารสังคม เพื่อการบริหารที่ตีวรรณะที่สองเรียกว่า กษตริย กษต หมายถึงความเจ็บปวด ผู้ให้ความปกป้องจากภัยอันตรายเรียกว่า กษตริย (ตฺรายเต - ให้การปกป้องคุ้มครอง) กษตริย ฝึกฝนการสังหารในป่า กษตริย จะถือดาบเข้าไปในป่าทำทนายเสือซึ่ง ๆ หน้ามาต่อสู้ เมื่อสังหารเสือแล้วจะจัดพิธีพระราชทานเพลิงศพให้อย่างสมเกียรติ ระบบนี้ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน โดย กษตริย แห่งรัฐโจपुर กษตริย ได้รับการฝึกฝนเพื่อทำทนายและสังหารโดยเฉพาะ เนื่องจากความรุนแรงทางศาสนาบางครั้งเป็นสิ่งจำเป็น ดังนั้น กษตริย ไม่ควรบรรพชาเป็น สন্নุยาส หรือเป็นผู้สละโลกโดยตรง อหิงสาในการเมืองอาจเป็นศิลปะในการเจรจา แต่ไม่ใช่เป็นปัจจัยหรือเป็นหลักการ หนังสือกฎหมายทางศาสนากล่าวไว้ว่า

อาหเวษ มิโตห โนยนุญ
ชิมัสโนต มหิ กษิตอ
ยุตมานาส ปรี ศกุตยา
สวรค์ ยานตย อปฺราจ-มุชาฮ
ยเชญษ ปศโว พรหมน
हन्यन्ते สत्तํ ทวิโซ
สंसกฤताส กิล มโนตรศ จ
เต ปี สวรคฺม อวาปฺนฺว

“ในสนามรบ ขณะที่ กษตริย หรือ กษตริย ต่อกับ กษตริย อีกองค์หนึ่งที่อิจฉาตน มีสิทธิไปสู่สรวงสวรรค์หลังจากสิ้นพระชนม์ เหมือนกับ พฺราหมณ หรือ พฺราหมณ ที่บูชาสัตว์ในพิธีไฟบูชา ก็ไปสู่สรวงสวรรค์เช่นเดียวกัน” ดังนั้น การสังหารกันในสนามรบตามหลักศาสนา และการฆ่าสัตว์ในไฟพิธีบวงสรวง ไม่พิจารณาว่าเป็นการกระทำรุนแรง เพราะทุกชีวิตได้รับประโยชน์เมื่อมีหลักศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง สัตว์ในพิธีจะได้รับการร่างมนุษย์ทันที โดยไม่ต้องผ่านวิวัฒนาการตามขั้นตอนจากร่างหนึ่งไปสู่อีกร่างหนึ่ง กษตริย ผู้ถูกสังหารในสนามรบจะไปสู่สรวงสวรรค์เหมือน พฺราหมณ ผู้ปฏิบัติพิธีบวงสรวงบูชา

มี สว-ธรรม หรือหน้าที่โดยเฉพาะสองประเภท トラบใดที่ยังไม่หลุดพ้นเราต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เหมาะสมกับร่างกายที่ได้มาตามหลักศาสนาเพื่อบรรลุถึงอิสรภาพเมื่อหลุดพ้นแล้ว สว-ธรรม หรือหน้าที่โดยเฉพาะของเราจะเป็นทิพย์ ไม่อยู่ในแนวความคิดร่างกายวัตถุ ชีวิตที่มีแนวความคิดร่างกายวัตถุจะมีหน้าที่โดยเฉพาะสำหรับ พฺราหมณ และ กษตริย ตามลำดับ หน้าที่เช่นนี้หลีกเลี่ยงไม่ได้ องค์ ภควาน ทรงลิขิต สว-ธรรม บทที่สี่จะอธิบายชัดเจนยิ่งขึ้น สว-ธรรม ในระดับร่างกายเรียกว่า วรณาศรม-ธรรม หรือชั้นบันไดของมนุษย์เพื่อเข้าใจวิถีทิพย์ ความเจริญรุ่งเรืองของมนุษย์เริ่มต้นจากระดับของ วรณาศรม-ธรรม หรือหน้าที่โดยเฉพาะของตน ตามระดับเฉพาะของธรรมชาติร่างกายที่ได้รับมา การปฏิบัติหน้าที่โดยเฉพาะของเรา ไม่ว่าในกิจกรรมใดๆ ต้องทำตามคำสั่งของผู้ที่เชื่อถือได้ที่สูงกว่า เพื่อพัฒนาตัวเราไปสู่ระดับชีวิตที่สูงขึ้น

โคลก 32

यदृच्छया चोपपन्नं स्वर्गद्वारमपावृतम् ।

सुखिनः क्षत्रियाः पार्थ लभन्ते युद्धमीदृशम् ॥ २.३२ ॥

ยทุจฉยา โจปพนน์

สวรค-ทวารม อปาวัถตม

สุخين ภษตริยาธ ปารตท

ลภเนต ยทุธม อีทุศม

ยทุจฉยา— สอดคล้องอยู่ในตัว, จ— เช่นกัน, อุปพนน์— มาถึง, สวรค— แห่งโลก สวรรค์, ทวารม— ประตู, อปาวัถตม— เปิดกว้าง, สุخين— มีความสุขมาก, ภษตริยาธ— สมาชิกของราชวงศ์, ปารตท— โอ้ โอรสพระนาง ปฤตท, ลภเนต— ได้รับ, ยทุธม— สงคราม, อีทุศม— เหมือนเช่นนี้

คำแปล

โอ้ ปารตท ภษตริย ผู้มีความสุขคือผู้ที่โอกาสการต่อสู้เช่นนี้อำนวยให้ โดยไม่ต้องเสาะแสวงหาซึ่งเป็นการเปิดประตูสวรรค์ให้

ในฐานะที่เป็นบรมครูแห่งโลกองค์ ศรี ภุชณ ทรงดำหนิกริยาทำทึของ อรุชน ที่ตรัสว่า “ข้าพเจ้าไม่เห็นว่ามีอะไรดีในการสู้รบครั้งนี้ซึ่งจะทำให้ข้าพเจ้าไปอยู่ในขมนรกขั้วนิรันดร์” คำดำรัสเช่นนี้ของ อรุชน ทรงเนื่องมาจากอวิชาเท่านั้น โดยปรารภนามาเป็นผู้ยึดหลักอหิงสาในการปฏิบัติหน้าที่โดยเฉพาะของตน ภษตริย ผู้ทรงอยู่ในสนามรบแล้วมาทำเป็นผู้ยึดหลักอหิงสาเป็นปรัชญาของคนโง่เขลา ใน ปราศร-สมฤติ หลักศาสนาที่ ปราศร นักปราชญ์ผู้เป็นพระบิดาของ วยาสเทว กล่าวไว้ว่า

ภษตริโย หิ ปรชา ภษน

ศสตร-ปาณิส ปรทณฺทยน

นิริชิตย ปร-ไสนยาทิ

ภษิตี ธเรมณ ปาลเยต

“หน้าที่ของ ภษตริย คือการปกป้องคุ้มครองประชาชนจากความทุกข์ยากลำบากทั้งปวง ด้วยเหตุผลนี้จำต้องใช้ความรุนแรงในกรณีที่เหมาะสมเพื่อความสงบเรียบร้อยฉะนั้น พระองค์ทรงต้องกำราบศัตรู และปกครองโลกตามหลักศาสนา”

เมื่อพิจารณาทุกมุมมอง อรุชน ทรงไม่มีเหตุผลที่จะไม่ต่อสู้ หากทรงปราบศัตรูได้จะมีความสุขกับราชบัลลังก์ และหากสิ้นพระชนม์ในสนามรบจะเสด็จไปสู่สรวงสวรรค์ซึ่งประตูสวรรค์เปิดรอรับอยู่แล้ว การต่อสู้จึงเป็นผลดีสำหรับ อรุชน ไม่ว่าในกรณีใด

โคลก 33

अथ चेत्त्वमिमं धर्म्यं संग्रामं न करिष्यसि ।

ततः स्वधर्मं कीर्तिं च हित्वा पापमवाप्स्यसि ॥ २.३३ ॥

อดท เจต ตวม อิม ธรมย

สงคราม น กริษยสิ

ตตธ สว-ธรม กิรติ จ

หิตวา ปาปม อวาปฺสยสิ

อดท— ดังนั้น, เจต— ถ้า, ตวม— ท่าน, อิม— นี่, ธรมย— ซึ่งเป็นหน้าที่ทางศาสนา, สงคราม— ต่อสู้, น— ไม่, กริษยสิ— ปฏิบัติ, ตตธ— จากนั้น, สว-ธรม— หน้าที่ทางศาสนา ของท่าน, กิรติ— ชื่อเสียง, จ— เช่นกัน, หิตวา— สูญเสีย, ปาปม— ผลแห่งบาป, อวาปฺสยสิ— จะได้รับ

คำแปล

อย่างไรก็ดี หากเธอไม่ปฏิบัติหน้าที่ทางศาสนาในการต่อสู้ เธอจะต้องได้รับบาปที่ละเอียดต่อหน้าตัวอย่างแน่นอน และเสื่อมเสียชื่อเสียงในฐานะที่เป็นนักรบ

อรุชุน ทรงเป็นนักรบผู้มีชื่อเสียง ได้รับชื่อเสียงจากการต่อสู้กับเทวดาผู้ยิ่งใหญ่หลายองค์แม้กระทั่งองค์ ศิว เทพ หลังจากทรงต่อสู้และได้รับชัยชนะพระ ศิวในร่างของนักล่าสัตว์แล้ว อรุชุน ทรงทำให้พระ ศิว ทรงพอพระทัยและมอบอาวุธ ปาศุปต-อสุตร ให้เป็นรางวัล ทุกคนทราบดีว่า อรุชุน ทรงเป็นนักรบผู้ยิ่งใหญ่แม้แต่ โทรณอาจารย์ ได้ให้พรและให้อาวุธพิเศษเป็นรางวัล ทำให้สามารถสังหารได้แม้แต่อาจารย์ของตนเอง ดังนั้น อรุชุน ทรงได้รับความเชื่อถือด้วยประกาศนียบัตรทางทหารมากมายจากผู้เชื่อถือได้หลายท่านรวมทั้งพระ อินุท เจ้าแห่งสวรรค์ผู้ทรงเป็นพระบิดาอุปถัมภ์ หากละทิ้งสนามรบไป อรุชุน ทรงไม่เพียงแต่ละเอียดละเลยมหาหน้าที่ของตนโดยเฉพาะในฐานะที่เป็น ฤๅษเฐียรเท่านั้น แต่จะสูญเสียเกียรติยศและชื่อเสียงทั้งหมด และเป็นการเตรียมเปิดทางลงสู่นรก อีกนัยหนึ่ง หาก อรุชุน ทรงไม่ต่อสู้และถอนตัวออกจากสมรภูมิ จะต้องตกลงนรก

โคลก 34

अकीर्तिं चापि भूतानि कथयिष्यन्ति तेऽव्ययम् ।

सम्भावितस्य चाकीर्तिर्मरणादतिरिच्यते ॥ २.३४ ॥

อกีรติ จาปี ภูตานี

กตฺหิษฺยนฺติ เต 'วฺยยาม

สมฺภาวิตสฺย จากีรฺติรฺ

มรณาทฺ อติริจฺยเต

อกีรติม — เสียชื่อเสียง, จ — เช่นกัน, อปี — อยู่เหนือ, ภูตานี — ผู้คนทั้งหลาย, กตฺหิษฺยนฺติ — จะพูด, เต — ถึงเธอ, วฺยยาม — ช่วงเวลานาน, สมฺภาวิตสฺย — สำหรับผู้ที่เคยได้รับความเคารพนับถือ, จ — เช่นกัน, อกีรฺติสฺ — เสียชื่อ, มรณาทฺ — มากกว่าความตาย, อติริจฺยเต — มากกว่า

คำแปล

ผู้คนจะกล่าวถึงเรื่องเสื่อมเสียเกียรติยศชื่อเสียงของเธอตลอดเวลา สำหรับผู้ที่เคยได้รับความเคารพนับถือ การสูญเสียเกียรติยศเช่นนี้เลวร้ายยิ่งกว่าความตาย

องค์ ศรี ฤๅษณ ทรงเป็นทั้งสหายและนักปราชญ์สำหรับ อรุชุน บัดนี้ ฤๅษณ ทรงให้คำตัดสินสุดท้ายกับ อรุชุน ที่ปฏิเสธการต่อสู้ โดยตรัสว่า “ อรุชุน เอ๋ย หากเธอหนีไปจากสมรภูมิก่อนที่สงคราม จะเริ่มขึ้น ผู้คนจะเรียกเธอว่าเจ้าขี้ขลาด หากคิดว่าถูกประณามเช่นนี้แล้วเธอยังจะรักษาชีวิตได้ด้วยการหนีไปจากสมรภูมิ ข้าแนะนำว่าให้มาตายในสมรภูมิจะดีกว่า สำหรับผู้ที่เคยได้รับความเคารพนับถืออย่างเธอ การเสื่อมเสียชื่อเสียงนั้นเลวร้ายยิ่งกว่าความตาย ดังนั้น ไม่ควรหลบหนีไปเนื่องมาจากความกลัวตาย ตายอยู่ในสนามรบยังดีเสียกว่า เพราะจะช่วยให้พ้นจากการเสื่อมเสียชื่อเสียงที่ใช้ความเป็นเพื่อนของข้าไปในทางที่ผิด และเสียศักดิ์ศรีของตนเองในสังคม”

ดังนั้นคำตัดสินสุดท้ายขององค์ ภควาน คือทรงให้ อรุชุน ตายในสมรภูมิ และไม่ถอนตัว

โคลก 35

भयाद्रणादुपरतं मंस्यन्ते त्वां महारथाः ।

येषां च त्वं बहुमतो भूत्वा यास्यसि लाघवम् ॥ २.३५ ॥

ภยาทฺ รณาทฺ อุปฺรตํ

มัสยเนต ตวำ มหา-รตฺหาส

เยสํ จ ตวํ พหุ-มโต

ภูตฺวา ยาสยสิ ลามวม

ภยาต — เนื่องจากความกลัว, รณาต — จากสนามรบ, อุปฺรตม — หยุด, มัสยเนต — พวกเขาจะพิจารณาว่า, ตวาม — ท่าน, มหา-รตฺหาส — ขุนพลผู้ยิ่งใหญ่, เยซาม — ผู้ซึ่ง, จ — เช่นกัน, ตวม — เธอ, พหุ-มตส — ในการประเมินอันยิ่งใหญ่, ภูตฺวา — ได้เป็น, ยาสยสิ — ท่านจะไป, ลามวม — ลดคุณค่า

คำแปล

บรรดาขุนพลผู้ยิ่งใหญ่ที่เคยยกย่องนับถือในชื่อเสียงและเกียรติยศของเธอ จะคิดว่าเธอหนีจากสมรภูมิไปเพราะความกลัวเท่านั้น และจะพิจารณาว่าเธอนั้นไม่สำคัญ

องค์ ศรี ภุชฺณ ทรงให้คำตัดสินแก่ อรุชฺณ ต่อไปว่า “จงอย่าคิดว่าขุนพลผู้ยิ่งใหญ่ เช่น ทูโรยธน กรณ และบุคคลอื่น ๆ ณ ที่นี้ จะคิดว่าเธอจากสนามรบไปเพราะความเมตตาสงสารต่อญาติพี่น้องและพระอัยกา แต่พวกเขาจะคิดว่าเธอหนีจากสนามรบไปเพราะความกลัวตาย ดังนั้น การประเมินค่าอันสูงส่งในตัวเธอจะดิ่งลงนรก”

โคลก 36

अवाच्यवादांश्च बहून्दिष्यन्ति तवाहिताः ।

निन्दन्तस्तव सामर्थ्यं ततो दुःखतरं नु किम् ॥ २.३६ ॥

อวาจย- วาทำศ จ พหุน

วทิษฺยนฺติ ตวาทิตาส

นินฺทนตสฺ ตว สามรฺตฺหฺยํ

ตโต ทุช-ตฺรํ นุ กิम्

อวาจย — ไม่มีความกรุณา, วาทาน — คำพูดที่แต่งขึ้น, จ — เช่นกัน, พหุน — มาก, วทิษฺยนฺติ — จะกล่าวว่า, ตว — ของเธอ, อหิตาส — ศัตรู, นินฺทนตสฺ — ขณะที่หมิ่นประมาท, ตว — ของเธอ, สามรฺตฺหฺยํ — ความสามารถ, ตตส — กว่านั้น, ทุช-ตฺรํ — เจ็บปวด มากกว่า, นุ — แน่นอน, กิम् — อะไรที่นั่น

คำแปล

ศัตรูจะตำหนิเธอด้วยคำหยาบ และเหยียดหยามความสามารถของเธอ แล้วจะมีอะไรที่ทำให้เธอเจ็บปวดมากไปกว่านี้?

ในตอนแรก องค์ ศรี ภุชฺณ ทรงพิศวงที่ อรุชฺณ ทรงมีความเมตตาสงสารที่ไม่จำเป็นเป็นข้ออ้าง และ ภุชฺณ ทรงอธิบายความเมตตาสงสารนี้ว่าเหมาะสำหรับอนารยชน ณ ที่นี้ ภุชฺณ ทรงพิสูจน์คำด่าร้ายของพระองค์ต่อสิ่งที่ อรุชฺณ ทรงเรียกว่าความเมตตาสงสาร

โคลก 37

हतो वा प्राप्स्यसि स्वर्गं जित्वा वा भोक्ष्यसे महीम् ।

तस्मादुत्तिष्ठ कौन्तेय युद्धाय कृतनिश्चयः ॥ २.३७ ॥

หโต วา ปฺราปฺสยสิ สฺวรงค์

ชิตฺวา วา โภกฺษยเส มหีม

ตสฺมาทฺ อุตฺติษฺฐ กะเณฺนตย

ยุทฺธาย ภฺกฺต-นิศฺชยส

หตส — ถูกฆ่า, วา — ไม่ก็, ปฺราปฺสยสิ — เธอได้รับ, สฺวรงค์ — อาณาจักรสวรรค์, ชิตฺวา — ด้วยชัยชนะ,

วา— หรือ, โภกษยเส— เธอมีความสุข, มหิม— โลก, ตสฺมาต— ดังนั้น, อุตฺติษฺฐ— ลุกขึ้น, กะเณนตย—
ไอ้ โอรสพระนาง กุณฺตี, ยฺทุธาย— ต่อสู้, ภฺยต— ความ มั่นใจ, นิศฺยส— แน่นนอน

คำแปล

**ไอ้ โอรสพระนาง กุณฺตี เธออาจถูกสังหารในสมรภูมิและไปสู่สรวงสวรรค์ หรืออาจได้รับ
ชัยชนะและมีความสุขกับอาณาจักรโลก ฉะนั้น จงลุกขึ้นมาสู้ด้วยความมั่นใจ**

ถึงแม้ยังไม่แน่อนว่า *อรุชฺณ* จะทรงเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะ แต่พระองค์ทรงต้องสู้ แม้ถูกสังหารก็จะ
เสด็จสู่สรวงสวรรค์

โคลก 38

सुखदुःखे समे कृत्वा लाभालाभौ जयाजयौ ।
ततो युद्धाय युज्यस्व नैवं पापमवाप्स्यसि ॥ २.३८ ॥

สุข-ทุกข์ สุข-ทุกข สเม ภฺยตฺวา

ลาภาลาภะอ ชยาชยะอ

คโต ยฺทุธาย ยฺชยสฺว

ไนว ปาปม อวาปฺสยสิ

สุข— ความสุข, ทุกฺเช— และความทุกข์, สเม— ในความสงบ, ภฺยตฺวา— ทำเช่นนั้น, ลาภ-อลาภะอ—
ทั้งกำไรและขาดทุน, ชย-อชยะอ— ทั้งชัยชนะและพ่ายแพ้, คตส— หลังจาก นั้น, ยฺทุธาย— เพื่อเห็นแก่
การต่อสู้, ยฺชยสฺว— ปฏิบัติ (การต่อสู้), น— ไม่เคย, เวม— ในทางนี้, ปาปม— ผลแห่งบาป, อวาปฺสยสิ
— เธอจะได้รับ

คำแปล

**เธอจงสู้เพื่อการต่อสู้ โดยไม่พิจารณาถึงความสุขหรือความทุกข์ ขาดทุนหรือกำไร ชัยชนะ
หรือพ่ายแพ้ ด้วยการกระทำเช่นนี้ เธอจะไม่ได้รับผลแห่งบาป**

บัดนี้ องค์ *ศรี ภฺฤษณ* ตรัสกับ *อรุชฺณ* โดยตรงว่า ควรสู้เพื่อการต่อสู้ เพราะว่า *ภฺฤษณ* ทรงปรารถนา
สงค ราม นี้ โดยไม่ต้องพิจารณาถึงความสุขหรือความทุกข์ ผลกำไรหรือขาดทุน ชัยชนะหรือพ่ายแพ้
ในกิจกรรม *ภฺฤษณ* จิตสำนึกทุกสิ่งทุกอย่างกระทำไปเพื่อ *ภฺฤษณ* จึงเป็นจิตสำนึกทิพย์ ดังนั้น จะไม่มี
ผลกรรมทางวัตถุ ผู้กระทำเพื่อสนองประสาทสัมผัสของตนเอง ไม่ว่าในความดีหรือตณหาจะต้องได้รับ
ผลดีหรือผลชั่ว แต่ผู้ที่ศิโรราบอย่างสมบูรณ์ในกิจกรรม *ภฺฤษณ* จิตสำนึก ไม่เป็นหนี้บุญคุณใครหรือติด
หนี้กรรมผู้ใดอีกต่อไป ซึ่งไม่เหมือนกับการทำกิจกรรมธรรมดาทั่วไป ได้กล่าวไว้ว่า

เทวฤษี-ภูตาป-ต-นุณนํ ปิตฤณํ

น กิงฺกโร นายม ฤณิ จ ราชน

สรวาตมนา ยสฺ ศรณํ ศรณํ

คโต มุณฺทํ ปริหฤตฺย กรตม

“ผู้ใดที่ศิโรราบต่อ *ภฺฤษณ* มุณฺทํ อย่างสมบูรณ์ ยกเลิกหน้าที่อื่นทั้งหมด จะไม่ติดหนี้กรรมหรือหนี้บุญ
คุณผู้ใดอีกต่อไป แม้แต่เทวดา นักบวช บุคคลทั่วไป สังคยาติมนุษยชาติ หรือบรรพบุรุษ” (*ภาควต* 11
.5.41) นี่คือนสิ่งที่ *ภฺฤษณ* ทรงเปรยโดยอ้อมแด่ *อรุชฺณ* ในโคลกนี้ และจะอธิบายให้ละเอียดในโคลกต่อ ๆ
ไป

โคลก 39

एषा तेऽभिहिता सांख्ये बुद्धिर्योगे त्विमां शृणु ।

เอษา เต 'ภีหิตา साङ्ख्य

พทุธิรุ โยเค ตวุ อิมำ ศฤณ

พทุธยา ยุโกต ยยา ปารุดห

กรม-พนธฺ ปฺรหาสยล

เอษา— ทั้งหมดนี้, เต— แต่เธอ, ภีหิตา— อธิบาย, साङ्ख्य— ด้วยการวิเคราะห์ศึกษา, พทุธิ— ปัญญา, โยเค— ในงานที่ไม่มีผลตอบแทน, ตวุ— แต่, อิมำ— นี่-นี้, ศฤณ— เพียงแต่ระดับ ฟัง, พทุธยา— ด้วยปัญญา, ยุโกต— รับเอา, ยยา— ซึ่ง, ปารุดห— โอ้ โอรสพระนาง ปฤตฺหา, กรม-พนธม— พันธนาการแห่งผลกรรม, ปฺรหาสยล— เธอสามารถหลุดพ้น จากมัน

คำแปล

ข้าได้อธิบายความรู้นี้แต่เธอด้วยการวิเคราะห์ศึกษา บัดนี้จึงฟัง ข้าจะอธิบายเกี่ยวกับการทำงานโดยไม่หวังผลตอบแทนทางวัตถุ โอ้ โอรสพระนาง ปฤตฺหา เมื่อปฏิบัติด้วยความรู้ เช่นนี้ เธอจะสามารถเป็นอิสระจากพันธนาการของงาน

ตาม นีรุกติ หรือพจนานุกรมพระ เวท สังขยา หมายถึงการอธิบายสิ่งต่างๆอย่างละเอียด สังขยา หมายถึงปรัชญาที่อธิบายธรรมชาติอันแท้จริงของดวงวิญญาณและ โยค เกี่ยวกับการควบคุมประสาทสัมผัส คำเสนอของ อรุชน ที่จะไม่ต่อสู้มีฐานอยู่ที่การสนองประสาทสัมผัสโดยลิ้มรสชาติสำคัญของตน อรุชน ไม่ต้องการต่อสู้เพราะคิดว่าการไม่ฆ่าสังคยาติ จะทำให้พระองค์ทรงมีความสุขมากกว่าการครองราช หลังจากได้รับชัยชนะจากญาติพี่น้องเหล่าโอรสของ ฤทธราชบุร แนวคิดทั้งสองประการนี้มีฐานอยู่ที่ การสนองประสาทสัมผัส ความสุขที่ได้รับจากชัยชนะและความสุขที่ได้รับจากการเห็นสังคยาติมีชีวิตอยู่ ทั้งสองสิ่งนี้ตั้งอยู่บนฐานแห่งการสนองประสาทสัมผัสตนเอง จนกระทั่งสูญเสียปัญญาและละเว้น หน้าที่ ฉะนั้น ภุษณ ทรงประสงค์จะอธิบายให้ อรุชน เห็นว่าการสังหารร่างกายพระอัยกา ดวงวิญญาณมิได้ถูกสังหารและอธิบายว่ามวลปัจเจกจิตรวมทั้งองค์ ภควาน เองเป็นปัจเจกนิรันดร์ ทั้งหมดเป็นปัจเจกบุคคลในอดีต เป็นปัจเจกบุคคลในปัจจุบัน และยังคงเป็นปัจเจกบุคคลในอนาคตเพราะว่าสิ่งมีชีวิตทั้งหมดเป็นปัจเจกดวงวิญญาณนิรันดร์ เราเพียงแค่เปลี่ยนเครื่องแต่งกายในรูปแบบต่าง ๆ กัน แต่อันที่จริงเรายังคงรักษาความเป็นปัจเจกดวงวิญญาณแม้หลังจากหลุดพ้นจากพันธนาการแห่งเครื่องแต่งกายวัตถุ องค์ ศรี ภุษณ ทรงอธิบายการวิเคราะห์ศึกษาระหว่างดวงวิญญาณและร่างกายอย่าง เห็นภาพได้ชัดเจน ความรู้ที่ทรงอธิบายเกี่ยวกับดวงวิญญาณและร่างกายในแง่มุมต่าง ๆ กันนี้ได้ อธิบายไว้ ณ ที่นี้ว่าเป็น สังขยา ตามพจนานุกรม นีรุกติสังขยา นี้ไม่มีความสัมพันธ์กับปรัชญา สังขยา ของ กบิล ผู้ไม่เชื่อในองค์ ภควาน ก่อนหน้า สังขยา ของ กบิล ตัวปลอมนี้ ศรีมท-ภาควตม ได้ อธิบายถึงปรัชญา สังขยา โดยองค์ ภควาน กบิล ตัวจริงอวตารของ ภุษณ ผู้ทรงอธิบายให้พระมารดาเดวะสูติ ทรงอธิบายอย่างชัดเจนว่า ปुरुष หรือองค์ ภควาน ทรงตื่นตัว พระองค์ทรงสร้างด้วยการ ทอดพระเนตรไปที่ ปฺรฤฤติ ซึ่งเป็นที่ยอมรับในคัมภีร์พระ เวท และใน คัมภีร์พระ เวท อธิบายว่าองค์ ภควาน ทรงทอดพระเนตรไปที่ ปฺรฤฤติ หรือธรรมชาติและทรงทำให้มีครรรค์ด้วยปัจเจกละอองวิญญาณ ปัจเจกวิญญาณทั้งหมดทำงานในโลกวัตถุเพื่อสนองประสาทสัมผัส และภายใต้มนต์สะกดของพลังงาน วัตถุทำให้พวกเขาคิดว่าตนเองเป็นผู้มีความสุขเกษมสำราญ แนวคิดเช่นนี้จะถูกลากไปจนถึงจุดสุดท้าย แห่งความหลุดพ้น และเมื่อนั้นสิ่งมีชีวิตต้องการเป็นหนึ่งเดียวกับองค์ ภควาน นี่คือบ่วงสุดท้ายของ มายา หรือความหลงอยู่ในการสนองประสาทสัมผัส และหลังจากการสนองประสาทสัมผัสหลายต่อหลาย ชาติ ดวงวิญญาณผู้ยิ่งใหญ่จะศิโรราบต่อองค์ วาสูเทว ศรี ภุษณ ซึ่งทำให้การค้นหาสัจธรรมสูงสุด ประสบผลสำเร็จ

อรุชน ทรงยอมรับ ภุษณ ว่าทรงเป็นพระอาจารย์ทิพย์ ด้วยการศิโรราบต่อพระองค์ ศิษ्यส เต 'ห'

ศาธิ มำ ตวำ ปฺรปฺนฺม' จากนั้นไป *ภุชฺณ* จะทรงตรัสเกี่ยวกับวิธีการทำงานใน *พทุธิโยค* หรือ *กรฺม-โยค* หรืออีกนัยหนึ่ง คือปฏิบัติการอุทิศตนเสียสละรับใช้เพื่อสนองประสาทสัมผัสขององค์ *ภควาน* เท่านั้น *พทุธิโยค* นี้ บทที่สิบ โศลกที่สิบ อธิบายไว้อย่างชัดเจนว่า เป็นการติดต่อกับองค์ *ภควาน* ผู้ทรงประทับเป็น *ปรมาตมา* อยู่ในหัวใจของทุกคนโดยตรง แต่การติดต่อเช่นนี้จะไม่เกิดขึ้นหากปราศจากการอุทิศตนเสียสละรับใช้ ฉะนั้น บุคคลผู้สถิตในการอุทิศตนเสียสละหรือการรับใช้ด้วยความรักทิพย์แด่องค์ *ภควาน* ใน *ภุชฺณ* จิตสำนึกจะบรรลุถึงระดับ *พทุธิโยค* นี้ ด้วยพระกรุณาธิคุณโดยเฉพาะขององค์ *ภควาน* และตรัสว่าผู้ปฏิบัติการอุทิศตนรับใช้ด้วยความรักทิพย์อยู่เสมอเท่านั้น พระองค์จะทรงให้รางวัลความบริสุทธิ์แห่งการอุทิศตนเสียสละในความรัก เช่นนี้ สวากสามารถบรรลุถึงองค์ *ภควาน* ได้โดยง่ายดาย ในอาณาจักรของพระองค์ด้วยความปลื้มปิติสุข

ดังนั้น *พทุธิโยค* ที่กล่าวไว้ในโศลกนี้ คือการอุทิศตนเสียสละรับใช้ขององค์ *ภควาน* และคำว่า *สาธุชฺชโยค* ที่ไม่เชื่อในองค์ *ภควาน* ซึ่ง *ภบิล* ตัวปลอมเป็นผู้ประกาศ ฉะนั้น เราไม่ควรเข้าใจผิดคิดว่า *สาธุชฺชโยค* ที่กล่าวในที่นี้มีความสัมพันธ์กับ *สาธุชฺช* ที่ไม่เชื่อในองค์ *ภควาน* หรือปรัชญา *สาธุชฺช* นี้มีอิทธิพลใด ๆ ในขณะนั้นหรือคิดว่าองค์ *ศรี ภุชฺณ* ทรงเอาใจใส่มาตรัสถึงปรัชญาคาดคะเนที่ไร้องค์ *ภควาน* เช่นนี้องค์ *ภบิล* ทรงอธิบายปรัชญา *สาธุชฺช* ที่แท้จริงไว้ใน *ศรีมทุ-ภากวตม* แม้ *สาธุชฺช* นั้นจะไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นในปัจจุบัน ณ ที่นี้ *สาธุชฺช* หมายถึงการวิเคราะห์หรืออธิบายถึงร่างกายและดวงวิญญาณ *ภุชฺณ* ทรงวิเคราะห์อธิบายถึงดวงวิญญาณเพื่อนำ *อรฺชุน* ให้มาถึงจุด *พทุธิโยค* หรือ *ภกฺติโยค* ฉะนั้น *สาธุชฺช* ของ *ภุชฺณ* และ *สาธุชฺช* ของ *ภบิล* ดังที่ได้อธิบายไว้ใน *ภากวต* เป็นหนึ่งเดียวและเหมือนกัน ทั้งคู่คือ *ภกฺติโยค* ดังนั้น *ภุชฺณ* ตรัสว่าผู้ด้อยปัญญาเท่านั้นที่เห็นว่า *สาธุชฺชโยค* และ *ภกฺติโยค* ไม่เหมือนกัน (*สาธุชฺชโยค*จะอุ ปฤตฺหค พาลาธ ปฺรวทฺนฺติ น ปณฺธิตาธ)

แน่นอนที่ *สาธุชฺชโยค* ที่ไม่เชื่อในองค์ *ภควาน* ไม่มีความสัมพันธ์กับ *ภกฺติโยค* แต่ผู้ด้อยปัญญายังอ้างว่า *สาธุชฺชโยค* และ *ภกฺติโยค* ที่ไม่เชื่อในองค์ *ภควาน* ได้ถูกอ้างอิงไว้ใน *ภากวทุ-คิตา* ฉะนั้น เราควรเข้าใจว่า *พทุธิโยค* หมายถึงการทำงานใน *ภุชฺณ* จิตสำนึกด้วยความปลื้มปิติสุขและด้วยความรู้อย่างสมบูรณ์ในการอุทิศตนเสียสละรับใช้ ผู้ทำงานเพื่อให้องค์ *ภควาน* ทรงพอพระทัยเพียงอย่างเดียว ไม่ว่างานนั้นจะยากลำบากแค่ไหนเป็นการทำงานภายใต้หลักธรรมของ *พทุธิโยค* และจะพบว่าตนเองอยู่ในความปลื้มปิติสุขทิพย์เสมอ ด้วยการปฏิบัติทิพย์เช่นนี้เขาจะบรรลุความเข้าใจทิพย์ทั้งหมดโดยปริยายด้วยพระกรุณาธิคุณขององค์ *ภควาน* ดังนั้น ความหลุดพ้นของเขามีความสมบูรณ์อยู่ในตัว โดยไม่ต้องพยายามเป็นพิเศษเพื่อให้ได้รับความรู้ มีข้อแตกต่างกันมากกระหว่างการทำงานใน *ภุชฺณ* จิตสำนึก และการทำงานเพื่อหวังผลประโยชน์ทางวัตถุโดยเฉพาะเกี่ยวกับการสนองประสาทสัมผัสเพื่อบรรลุผลทางครอบครัวหรือความสุขทางวัตถุ ฉะนั้น *พทุธิโยค* จึงเป็นคุณสมบัติทิพย์แห่งงานที่เราปฏิบัติ

โศลก 40

नेहाभिक्रमनाशोऽस्ति प्रत्यवायो न विद्यते ।

स्वल्पमप्यस्य धर्मस्य त्रायते महतो भयात् ॥ २.४० ॥

เนหาภิกฺรฺม-นาโศ 'สฺติ

ปฺรตฺยวาวโย น วิทฺยเต

สฺว-อลฺปมฺ อปฺย อสฺย ธฺรมสฺย

ตฺรายเต มหโต ภยาต

น—ไม่มี,อิห—ใน โยคนี้, อภิกฺรฺม—ในความพยายาม, นาศอ—สูญเสีย, อสฺติ—มี, ปฺรตฺยวาวยอ—

ลดน้อยลง, *น*—ไม่เคย, *วิหยาเต*—มี, *ส-อลุปม*—เล็กน้อย, *อปี*—ถึงแม้ว่า, *อสุย*—นี้, *ธรรมสฺย*—อาชีพ, *ตฺรรายเต*—ปลดปล่อย, *มहतส*—จากความยิ่งใหญ่, *ภยาต*—อันตราย

คำแปล

ความพยายามเช่นนี้ไม่มีการสูญเสียหรือลดน้อยลง และความเจริญบนวิถีทางนี้แม้เพียงเล็กน้อย สามารถปกป้องเราจากความกลัวที่มีอันตรายมากที่สุด

กิจกรรมใน *กุญฺญ* จิตสำนึก หรือการปฏิบัติเพื่อประโยชน์ของ *กุญฺญ* โดยไม่คาดหวังจะสนองประสาทสัมผัสของตนเองเป็นคุณสมบัติที่พิสดารที่สุดแห่งการทำงาน แม้เริ่มต้นเพียงเล็กน้อยในกิจกรรมเช่นนี้จะไม่มีอุปสรรคใดขัดขวาง และการเริ่มต้นเพียงเล็กน้อยนี้จะไม่สูญหายไปว่าในระดับใด งานที่เริ่มต้นในระดับวัตถุต้องทำให้สมบูรณ์มีจะนั้น จะถือว่าความพยายามทั้งหมดล้มเหลว แต่งานที่เริ่มทำใน *กุญฺญ* จิตสำนึกมีผลที่ถาวรแม้จะไม่สำเร็จสมบูรณ์ ดังนั้น ผู้ปฏิบัติงานนี้ไม่มีการสูญเสีย แม้งานที่ทำใน *กุญฺญ* จิตสำนึกไม่สมบูรณ์ หนึ่งเปอร์เซ็นต์ที่ทำใน *กุญฺญ* จิตสำนึกให้ผลลัพธ์ที่ถาวร เมื่อเริ่มครั้งแรกต่อไปจะเป็นเปอร์เซ็นต์ที่สอง ขณะที่กิจกรรมในโลกวัตถุหากทำไม่สำเร็จร้อยเปอร์เซ็นต์จะไม่ได้รับผลกำไรอะไรเลย *อชามิล* ได้ปฏิบัติหน้าที่ใน *กุญฺญ* จิตสำนึกไม่เต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่ได้รับผลแห่งความสุขหนึ่งร้อยเปอร์เซ็นต์เต็มด้วยพระกรุณาธิคุณขององค์ *ภควาน* มีโคลกอันงดงามที่สัมพันธ์กับประเด็นนี้ใน *ศฺริมท-ภากวตม* (1.5.17) ดังนี้

ตฺย กุตฺวา สฺว-ธฺรฺมํ จรณามพฺชํ หเรः

ภขณฺนํ อปโกว 'ตฺห ปเตตฺ ตโต ยทิ

ยตฺร กว วาภทฺรฺมํ อภฺยํ อมฺษยํ กิ

โก วารตฺห อาโปต 'ภชตํ สฺว-ธฺรฺมตส

“หากผู้ใดยกเลิกอาชีพของตนแล้วมาทำงานใน *กุญฺญ* จิตสำนึก ต่อมาตกลงต่ำโดยทำไม่สำเร็จสมบูรณ์ บุคคลนี้จะไม่สูญเสียอะไรเลย แต่หากเขาปฏิบัติกิจกรรมทางวัตถุอย่างสมบูรณ์ แล้วจะได้รับประโยชน์อันใด?” ดังเช่นชาวคริสเตียนกล่าวว่า “จะมีประโยชน์อันใด หากมนุษย์ครอบครองได้ทั้งโลก แต่ได้รับความทุกข์ในการสูญเสียดวงวิญญาณอมตะของตนเอง?”

กิจกรรมทางวัตถุและผลของมันจบลงพร้อมกับร่างกาย แต่การปฏิบัติงานใน *กุญฺญ* จิตสำนึกจะนำเราไปสู่ *กุญฺญ* จิตสำนึกอีกครั้งหนึ่ง แม้หลังจากสูญเสียร่างกายนี้ไปแล้ว อย่างน้อยจะต้องได้รับโอกาสในชาติหน้าโดยเกิดมาเป็นมนุษย์อีกครั้ง อาจะเกิดในครอบครัว *พฺราหฺมณ* ที่มีวัฒนธรรมสูง หรือเกิดในครอบครัวที่ร่ำรวยเพื่อได้รับโอกาสทำความเจริญสืบต่อไป นี่คือคุณสมบัติเฉพาะสำหรับงานปฏิบัติใน *กุญฺญ* จิตสำนึก

โคลก 41

व्यवसायात्मिका बुद्धिरेकेह कुरुनन्दन ।

बहुशाखा ह्यनन्ताश्च बुद्धयोऽव्यवसायिनाम् ॥ २.४१ ॥

วฺยวสಾಯาตฺมิกาทฺ พุทฺธิริ

เอเกทฺ ภฺร-นฺนทน

พฺท-ศาชาทฺ หฺย อนนฺตาสฺ จ

พุทฺธิโย 'วฺยวสಾಯินาม

วฺยวสาย-อาตฺมิกาท—แน่วแน่ใน *กุญฺญ* จิตสำนึก, *พุทฺธิ*—ปัญญา, *เอกา*—คนเดียวเท่านั้น, *อิท*—ในโลกนี้, *ภฺร-นฺนทน*—โอ้ โอรัสที่รักแห่งราชวงศ์ *ภฺร*, *พฺท-ศาชาท*—มีสาขามากมาย, *หิ*—แน่นอน, *อนนฺตาส*—ไม่จำกัด, *จ*—เช่นกัน, *พุทฺธิ*—ปัญญา, *อวฺยวสಾಯินาม*—ของผู้ที่ไม่อยู่ใน *กุญฺญ* จิตสำนึก

คำแปล

ไฉ่ ผู้เป็นที่รักแห่งราชวงศ์ กุรุ บุคคลเดินอยู่บนหนทางสายนี้มีเป้าหมายที่แน่วแน่และมีจุดมุ่งหมายเป็นหนึ่ง ปัญญาของผู้ที่ไม่แน่วแน่มั่นคงจะแตกสลายมากมาย

ความศรัทธาอันมั่นคงใน *กุษณ* จิตสำนึก จะทำให้เราเจริญไปถึงความสมบูรณ์สูงสุดแห่งชีวิตเรียกว่า ปัญญาแห่ง *วฺยวสยาตมิกา* ใน *ใจตนุญ-จริตตามฤต* (มธย 22.62) กล่าวไว้ว่า

ศรุตธา-ศเพทวิศวาส กเห สุทฤณ นิศฺย

กุษณ ภกฺติ ไกละ สรว-กรม ฤต หย

ความศรัทธาหมายถึงความเชื่ออย่างมั่นคงในสิ่งที่ประเสริฐ เมื่อปฏิบัติหน้าที่ใน *กุษณ* จิตสำนึกเราไม่จำเป็นต้องปฏิบัติในความสัมพันธ์กับโลกวัตถุอันเนื่องมาจากพันธกรณีตามประเพณีครอบครัวยุคชาติ หรือประเทศชาติ กิจกรรมเพื่อผลประโยชน์เป็นการกระทำตามผลกรรมของเราในอดีตไม่ว่าดีหรือชั่ว เมื่อเราได้ตื่นขึ้นมาใน *กุษณ* จิตสำนึก เราไม่จำเป็นต้องพยายามเพื่อผลดีในกิจกรรมของเรา หากสถิตใน *กุษณ* จิตสำนึกกิจกรรมทั้งหมดอยู่ในระดับที่สมบูรณ์ ไม่ขึ้นอยู่กับสภาวะคู่ เช่นความดีหรือความชั่ว ความสมบูรณ์สูงสุดของ *กุษณ* จิตสำนึกคือการสลัดแนวคิดชีวิตทางวัตถุระดับนี้จะบรรลุถึงโดยปริยายเมื่อเราเจริญขึ้นใน *กุษณ* จิตสำนึก

จุดมุ่งหมายอันแน่วแน่ของบุคคลใน *กุษณ* จิตสำนึกมีพื้นฐานอยู่ที่ความรู้ *วาสฺเทว สรวมฺ อิติ ส มหาตมา สุ-ทฺรลภ* บุคคลใน *กุษณ* จิตสำนึกคือดวงวิญญาณดีที่หาได้ยากและเป็นผู้รู้อย่างสมบูรณ์ว่า *วาสฺเทว* หรือ *กุษณ* ทรงเป็นรากฐานแห่งแหล่งกำเนิดของปรากฏการณ์ทั้งมวล ด้วยการรุดหน้าที่รากของต้นไม้เท่ากับเราได้แจกจ่ายน้ำไปที่ใบและกิ่งก้านสาขาโดยปริยาย ฉะนั้น ด้วยการปฏิบัติใน *กุษณ* จิตสำนึกเท่ากับเป็นการรับใช้อย่างสูงสุดแก่ทุก ๆ คน เช่น รับผิดชอบต่อเราเองครอบครัว สังคม ประเทศชาติ มนุษยชาติ ฯลฯ หากองค์ *ศรี กุษณ* ทรงพอพระทัยในการปฏิบัติของเรา ทุก ๆ คนก็จะพึงพอใจ

อย่างไรก็ดี การอุทิศตนเสียสละรับใช้ใน *กุษณ* จิตสำนึก ทำได้ดีที่สุดภายใต้คำแนะนำที่ถูกต้องของพระอาจารย์ทิพย์ซึ่งเป็นผู้แทนที่เชื่อถือได้ของ *กุษณ* ท่านรู้ธรรมชาติของศิษย์และสามารถนำศิษย์ให้ปฏิบัติใน *กุษณ* จิตสำนึกได้ ดังนั้น การจะเป็นผู้มีความชำนาญใน *กุษณ* จิตสำนึก เราต้องปฏิบัติตามผู้แทนของ *กุษณ* อย่างแน่วแน่ และเราควรน้อมรับคำสั่งสอนของพระอาจารย์ทิพย์ผู้ที่เราเชื่อถือได้เสมือนเป็นภารกิจแห่งชีวิตของเรา *ศรีล วิศฺวนาตฺห จกรวฺรตี ฐากูร* สอนเราในบทมนต์ที่มีชื่อเสียงเกี่ยวกับพระอาจารย์ทิพย์ดังนี้

ยสฺย ปฺรสาทาทุ ภควต-ปฺรสาโท

ยสฺยาปฺรสาทาน น คติอ กูโต ปิ

ธฺยายนฺ สตุวฺส ตสฺย ยศสฺ ตฺริ-สนฺธฺย

วเนท คฺโรธ ศรี-จรณารวินทม

“การทำให้พระอาจารย์ทิพย์พึงพอใจ องค์ *ภควาน* ก็จะทรงพึงพอพระทัย หากพระอาจารย์ทิพย์ไม่พึงพอใจ เราจะไม่มีโอกาสได้รับการส่งเสริมมาสู่ระดับแห่ง *กุษณ* จิตสำนึก ฉะนั้น ข้าพเจ้าควรทำสมาธิและสวดมนต์ภาวนาเพื่อพระเมตตาจากพระอาจารย์ทิพย์วันละสามครั้ง และแสดงความเคารพอย่างสูงแต่ท่าน”

อย่างไรก็ดี กรรมวิธีทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับความรู้อันสมบูรณ์ว่าดวงวิญญาณอยู่เหนือแนวความคิดทางร่างกาย นี่ไม่ใช่เป็นเพียงทฤษฎีเท่านั้นแต่เป็นการปฏิบัติจริงเพื่อไม่เปิดโอกาสให้บุคคลได้สนองประสาทสัมผัสซึ่งปรากฏออกมาในกิจกรรมเพื่อผลประโยชน์ทางวัตถุ ผู้ไม่มีจิตใจที่แน่วแน่มั่นคงจะถูกหันเหไปในกิจกรรมเพื่อผลประโยชน์ทางวัตถุต่าง ๆ นานา

โคลก 42-43

यामिमां पुष्पितां वाचं प्रवदन्त्यविपश्चितः ।

वेदवादरताः पार्थ नान्यदस्तीति वादिनः ॥ २.४२ ॥

कामात्मानः स्वर्गपरा जन्मकर्मफलप्रदाम् ।

क्रियाविशेषबहुलां भोगैश्वर्यगतिं प्रति ॥ २.४३ ॥

याम् อิมำ ปุษฺปิตำ วาจํ

ปฺรวทนฺตยฺ อวิปศฺจิตฺต

เวท-วาท-รตาธ ปารฺตฺห

นानยฺทฺ อสฺตฺติติ วาทินธ

กามาตฺมานธ สฺวรก-ปฺรา

ชนฺม-กรฺม-ผล-ปฺรทาม

กรฺรียา-วิเศษ-พหฺลํ

โกไศฺวฺรย-คฺติ-ปฺรติ

ยाम् อิมาม— ทั้งหมดนี้, ปุษฺปิตำ— สำนวนโวหาร, วาจम्— คำพูด, ปฺรวทนฺติ— กล่าว, อวิปศฺจิตฺต— ผู้ด้อยปัญญา, เวท-วาท-รตาธ— ผู้อ้างตนว่าปฏิบัติตามพระ เวท, ปารฺตฺห— โอ้ โอรสพระนาง ปฤตฺหา, น— ไม่เคย, อนฺยตฺ— อื่น ๆ, อสฺติ— มี, อิติ— ดังนั้น, วาทินธ— สนับสนุน, กามาตฺมานธ— ต้องการสนองประสาทสัมผัส, สฺวรก-ปฺราธ— จุดมุ่งหมายไปถึงโลกสวรรค์, ชนฺม-กรฺม-ผล-ปฺรทาม— ได้ผลเกิดในตระกูลดีและผล ดีอื่น ๆ ทางวัตถุ, กรฺรียา-วิเศษ— พิธีกรรมอันหรูหรา, พหฺลํ— ต่าง ๆ, โกไศ— ความสุข ทางประสาทสัมผัส, ไศฺวฺรย— และความมั่งคั่ง, คฺติ— ความก้าวหน้า, ปฺรติ— ไปสู่

คำแปล

บุคคลผู้ด้อยปัญญาจะยึดติดอยู่กับคำพูดสำนวนโวหารในคัมภีร์พระ เวท ที่แนะนำกิจกรรมเพื่อผลประโยชน์ต่าง ๆ เช่น เจริญขึ้นไปสู่สรวงสวรรค์ เกิดในตระกูลดี และมีอำนาจ ฯลฯ จากความปรารถนาเพื่อสนองประสาทสัมผัสและมีชีวิตที่มั่งคั่ง พวกเขาจะกล่าวว่ามีอะไรมากกว่านี้

บุคคลทั่วไปไม่ฉลาดเท่าไรนักอันเนื่องมาจากอวิชชา ส่วนใหญ่จะยึดติดในกิจกรรมเพื่อผลประโยชน์ที่คัมภีร์พระ เวท แนะนำไว้ในบท กรฺม-กาณฺธ พวกเขาไม่ต้องการอะไรมากกว่าข้อเสนอให้สนองประสาทสัมผัสเพื่อหาความเพลิดเพลินในชีวิตบนสวรรค์ที่มี สุรา นารี พร้อมทั้งความมั่งคั่งทางวัตถุอันเป็นปกติธรรมดา คัมภีร์พระ เวท แนะนำพิธีบูชาหลายวิธีเพื่อให้ไปสู่สวรรค์ โดยเฉพาะพิธีบูชา โชยติ โษณฺม ได้กล่าวไว้ว่าผู้ใดปรารถนาความเจริญก้าวหน้าไปสู่สวรรค์ต้องปฏิบัติพิธีบูชาเหล่านี้ และมนุษย์ผู้ด้อยปัญญาคิดว่านี่คือจุดมุ่งหมายทั้งหมดของปรัชญาพระ เวท เป็นสิ่งยากลำบากมากสำหรับผู้ด้อยประสบการณ์เหล่านี้จะสถิตด้วยความมั่นใจในการปฏิบัติ ฤกฺษณ จิตสำนึก ดังเช่น คนโง่ยึดติดอยู่กับดอกไม้ของต้นที่มีพิษโดยไม่รู้ถึงผลแห่งการยึดติดนี้ บุคคลผู้ไม่รู้แจ้งสนุกสนานอยู่กับความมั่งคั่งแห่งสวรรค์และหาความสุขทางประสาทสัมผัสก็เช่นเดียวกัน

ในบท กรฺม-กาณฺธ ของคัมภีร์พระ เวท ได้กล่าวไว้ว่า อปาม โสมมฺ อมฤตา อภูม และ อฤษยํ หไว จาตุรฺมาศฺย-ยาชินธ สุกฤตํ ภวติ หมายความว่าผู้ปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัดเป็นเวลาสี่เดือน มีสิทธิ์ดื่มเครื่องดื่ม โสม-รส เพื่อเป็นอมตะและมีความสุขตลอดกาล แม้ในโลกนี้บางคนกระตือรือร้นจะดื่ม โสม-รส เพื่อให้มีสุขภาพแข็งแรงเหมาะที่จะหาความสุขในการสนองประสาทสัมผัส บุคคลเช่นนี้ไม่มีความศรัทธาที่จะหลุดพ้นจากพันธนาการทางวัตถุ และจะยึดมั่นมากกับพิธีการบูชาอย่างหรูหราของพระ เวท ส่วนมากเพื่อสนองประสาทสัมผัสและไม่ต้องการอะไรมากกว่าความสุขเหมือนชีวิตบนสวรรค์ เข้าใจ

ว่ามีอุทยานชื่อ *นันทน-กานน* สถานที่ซึ่งเปิดโอกาสอย่างดีให้คบหาสมาคมกับนางฟ้าที่สวยงาม และมี *โสม-รส* ให้ดื่มอย่างเหลือเฟือเพื่อความสุทรางกายเช่นนี้แน่นอนว่าเป็นความใคร่ ดังนั้นจึงมีผู้ยึดติดอย่างจริงจังกับความสุทรางวัตถุที่ไม่ถาวรเช่นนี้ เสมือนตั้งตนเองเป็นเจ้าของโลกวัตถุ

โคลก 44

भोगैश्वर्यप्रसक्तानां तयापहृतचेतसाम् ।
व्यवसायात्मिका बुद्धिः समाधौ न विधीयते ॥ २.४४ ॥

โภโคศวรย-ปรสกตานำ
ตยาปหฤต-เจตสาม
วยวสาयाตมิกา พุทธิย
สมาธะอู น วิธิยเต

โภค— ความสุทรางวัตถุ, *โศศวรย*— และความมั่งคั่ง, *ปรสกตานำ*— สำหรับผู้ที่ยึด ติด, *ตยา*— ด้วยสิ่งเหล่านี้, *อปหฤต-เจตสาม*— สับสนในใจ, *วยวสา-ยาตมิกา*— ความมั่นใจอันแน่นแน่ว, *พุทธิย*— การอุทิศตนเสียสละรับใช้ของคฤคาวน, *สมาธะอู*— ในการ ควบคุมจิตใจ, *น*— ไม่เคย, *วิธิยเต*— เกิดขึ้น

คำแปล

ในใจของผู้ที่ยึดติดมากอยู่กับความสุทรางประสาทสัมผัสและความมั่งคั่งทางวัตถุและผู้ที่ยึดติดกับสิ่งเหล่านี้ ความมั่นใจอันแน่นแน่วในการอุทิศตนเสียสละรับใช้ของคฤคาวนจะไม่บังเกิดขึ้น

สมาธิ หมายความว่า “จิตที่ตั้งมั่น” พจนานุกรมพระ *เวท นิรุคิตี* กล่าวว่า *สมยค อาธิยเต ‘สมินน อาตม-ตตตว-ยาตหาตมยม’* “เมื่อจิตตั้งมั่นเพื่อให้เข้าใจตนเองเรียกว่าจิตอยู่ใน *สมาธิ*” *สมาธิ* จะไม่เกิดขึ้นกับบุคคลผู้ฝักใฝ่ในความสุทรางประสาทสัมผัสวัตถุ หรือผู้ที่สับสนอยู่ในสิ่งอันไม่ถาวรเหล่านี้ พวกเขาถูกลงโทษด้วยขบวนการแห่งพลังงานวัตถุ

โคลก 45

त्रैगुण्यविषया वेदा निस्त्रैगुण्यो भवार्जुन ।
निर्द्वन्द्वो नित्यसत्त्वस्थो निर्योगक्षेम आत्मवान् ॥ २.४५ ॥

ไตร-คุณย-วิษยา เวทา
นิสไตร-คุณย ภวาร์จุน
นิรทวโนทว นิตย-สตุตว-สตุท
นิโรยค-เกษม อาตมวาน

ไตร-คุณย— เกี่ยวเนื่องกับสามระดับของธรรมชาติวัตถุ, *วิษยา*— เรื่องนี้, *เวทา*— วรรณกรรมพระ *เวท*, *นิสไตร-คุณย*— อยู่เหนือสามระดับของธรรมชาติวัตถุ, *ภว*— เป็น, *อรชุน*— โอ้ *อรชุน*, *นิรทวโนทว*— ปราศจากสภาวะคู่, *นิตย-สตุตว-สตุท*— ในระดับบริสุทธิ์ของความเป็นอยู่ทิพย์, *นิโรยค-เกษม*— ปราศจากความคิดเพื่อผล กำไรและสวัสดิภาพ, *อาตม-วาน*— สถิตอยู่ในตัว

คำแปล

คัมภีร์พระ เวท ส่วนใหญ่กล่าวถึงเรื่องสามระดับแห่งธรรมชาติวัตถุ โอ้ อรชุน จงอยู่เหนือทั้งสามระดับนี้ จงเป็นอิสระจากสภาวะคู่ทั้งปวง เป็นอิสระจากความวิตกกังวลเพื่อผลกำไรและความปลอดภัยทั้งปวง และจงสถิตในตนเอง

กิจกรรมทางวัตถุทั้งหมดเกี่ยวกับกรรมและผลกรรมในสามระดับของธรรมชาติวัตถุเพื่อผลประโยชน์ซึ่ง

เป็นเหตุให้ถูกพันนาการในโลกวัตถุ คัมภีร์พระ เวทส่วนใหญ่จะกล่าวถึงกิจกรรมที่ให้ผลทางวัตถุ แล้วจึงค่อย ๆ พัฒนาประชาชนทั่วไปให้เจริญขึ้นจากสนามแห่งการสนองประสาทสัมผัสมาสู่ระดับทิพย์ *อรุณ* ทรงเป็นทั้งศิษย์และสหายขององค์ *ศรี ฤๅษณ* ทรงได้รับคำแนะนำให้ยกระดับตนเองมาสู่ระดับทิพย์แห่งปรัชญา *เวทานต* ซึ่งในตอนต้นมี *พรหม-ชิขญาสา* หรือคำถามเกี่ยวกับองค์ *ภควาน* สิ่งมีชีวิตทั้งหมดในโลกวัตถุตื่นรู้ด้วยความยากลำบากมากเพื่อความอยู่รอดตั้งนั้น หลังจากการสร้างโลกวัตถุ องค์ *ภควาน* ทรงให้ปรัชญาพระ *เวท* เพื่อแนะนำวิธีการดำรงชีวิตและจัดพันนาการทางวัตถุ พระองค์ทรงให้ปรัชญาพระ *เวท* เพื่อแนะนำวิธีการดำรงชีวิตและจัดพันนาการทางวัตถุ เมื่อกิจกรรมเพื่อสนองประสาทสัมผัสข้อบท *กรม-กาณฺธ* สิ้นสุดลง ก็จะเปิดโอกาสเพื่อความรู้แจ้งทิพย์ในรูปของ *อุปนิษท* ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของคัมภีร์พระ *เวท* ที่มีหลายเล่ม ดังเช่น *ภควท-คีตา* เป็นส่วนหนึ่งของคัมภีร์พระ *เวท* เล่มที่ห้าชื่อ *มหาภารต* หนังสือ *อุปนิษท* จึงเป็นจุดเริ่มต้นแห่งชีวิตทิพย์

ตราบใดที่เรายังมีร่างกายวัตถุอยู่ จะมีกรรมและผลกรรมในสามระดับทางวัตถุ เราต้องฝึกฝนความอดทนในการเผชิญหน้ากับสภาวะคู่เช่นความสุขและความทุกข์ ความเย็นและความร้อน และจากการอดทนต่อสภาวะคู่เช่นนี้ เราจะได้รับอิสรภาพจากความวิตกกังวลอันเนื่องมาจากผลกำไรและขาดทุนระดับทิพย์นี้บรรลุได้ใน *ฤๅษณ* จิตสำนึกที่สมบูรณ์ เมื่อเราขึ้นอยู่กับพระราชประสงค์อันดีงามของ *ฤๅษณ* อย่างบริบูรณ์

โคลก 46

यावानर्थ उदपाने सर्वतः संप्लुतोदके ।

तावान्सर्वेषु वेदेषु ब्राह्मणस्य विजानतः ॥ २.४६ ॥

ยาวาน อรุดท อุท-ปาเน

สรวตส สมปลุโตทเก

ตาวาน สเรวษ เวเทษ

พราหฺมณสย วิชานตส

ยาวาน — ทั้งหมดนั้น, *อรุดท* — หมายถึง, *อุท-ปาเน* — ในบ่อน้ำ, *สรวตส* — ทุกแห่งทุกมุม, *สมปลุต-อุทเก* — ในแหล่งน้ำอันยิ่งใหญ่, *ตาวาน* — เช่นเดียวกัน, *สเรวษ* — ในทั้งหมด, *เวเทษ* — วรรณกรรมพระ *เวท*, *พราหฺมณสย* — ของผู้ที่รู้ *พรหมน* สูงสุด, *วิชานตส* — ผู้อยู่ในความรู้อันสมบูรณ์

คำแปล

ความปรารถนาทั้งหลายที่ได้มาจากบ่อน้ำเล็ก ๆ แหล่งน้ำอันยิ่งใหญ่สามารถตอบสนองได้ในทันที ในทำนองเดียวกัน ความปรารถนาทั้งปวงในคัมภีร์พระ เวท สามารถได้รับการสนองตอบ โดยผู้ที่รู้จุดมุ่งหมายอันแท้จริง

พิธีกรรมและการบูชาที่กล่าวไว้ในบท *กรม-กาณฺธ* ของวรรณกรรมพระ *เวท* มีไว้เพื่อส่งเสริมการค่อย ๆ พัฒนาความรู้แจ้งแห่งตน และจุดมุ่งหมายของการรู้แจ้งแห่งตนเอง ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนในบทที่สิบห้าของ *ภควท-คีตา* (15.15) ว่า จุดมุ่งหมายของการศึกษาคัมภีร์พระ *เวท* เพื่อให้ทราบถึงองค์ *ศรี ฤๅษณ* ผู้ทรงเป็นแหล่งกำเนิดแรกของสรรพสิ่ง ดังนั้น การรู้แจ้งตนเองหมายถึงการเข้าใจ *ฤๅษณ* และความสัมพันธ์อันรันดร์ที่ *ราม* ต่อพระองค์ ความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตที่มีต่อ *ฤๅษณ* ได้กล่าวไว้ในบทที่สิบห้าของ *ภควท-คีตา* (15.7) เช่นกันว่า สิ่งมีชีวิตเป็นละอองอนุของ *ฤๅษณ* ฉะนั้นการฟื้นฟู *ฤๅษณ* จิตสำนึกของปัจเจกชีวิตจึงเป็นระดับที่สมบูรณ์สูงสุดของวิชาพระ *เวท* *ศรีมท-ภาควตม* (3.33.7) ได้ยืนยันไว้ดังต่อไปนี้

ओ हो पद स्र-पिञ्जो दो क्रियान्

यश्-शिवाक्रे वरुते ते नाम तुभ्यम्

“โอ้ องค์ ภควาณฺ บุคคลผู้สวดภาวนาพระนามอันศักดิ์สิทธิ์ของพระองค์ แม้เกิดในตระกูลต่ำ เช่น จณฺทาล (คนกินสุนัข) จะสถิตในระดับสูงสุดแห่งการรู้แจ้งตนเอง บุคคลเช่นนี้ต้องปฏิบัติตามการบำเพ็ญเพียร และการบูชา นานัปการตามพิธีกรรมพระ เวท และศึกษาวรรณกรรมพระ เวท มาแล้วหลายต่อหลายครั้ง หลังจากได้อาบน้ำในสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ทุกแห่งของนักบุญ บุคคลนี้พิจารณาว่าดีที่สุดในครอบครัว อารยณฺ ”

ดังนั้น เราต้องมีปัญญาพอที่จะเข้าใจจุดมุ่งหมายของพระ เวท โดยไม่ยึดติดกับพิธีกรรมเท่านั้น และต้องไม่ปรารถนาจะพัฒนาดตนเองไปสู่อาณาจักรสวรรค์ เพื่อคุณภาพแห่งการสนองประสาทสัมผัสที่ดีกว่า เป็นไปไม่ได้สำหรับคนธรรมดาทั่วไปในยุคนี้ ที่จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทั้งหมดในพิธีกรรมพระ เวท หรือจะศึกษา เวทานุต และ อุปนิษท อย่างละเอียดถี่ถ้วน เพราะต้องใช้เวลา พลังงาน ความรู้ และทรัพยากรอย่างมากมายเพื่อปฏิบัติตามจุดมุ่งหมายต่าง ๆ ของพระ เวท จึงเป็นไปได้ยากมากในยุคนี้อย่างไรก็ดี จุดประสงค์ที่ดีที่สุดในวัฒนธรรมพระ เวท สามารถตอบสนองได้ด้วยการสวดภาวนาพระนามอันศักดิ์สิทธิ์ขององค์ ภควาณฺ ดังที่องค์ ใจตฺนุย ผู้จัดส่งมวลวิญญาณที่ตกต่ำ เมื่อนักวิชาการพระ เวท ผู้ยิ่งใหญ่ชื่อ ปฺรภาศานนุท สรฺสวตี ถามองค์ ใจตฺนุย ว่า ทำไมมาสวดภาวนาพระนามอันศักดิ์สิทธิ์ขององค์ ภควาณฺ เหมือนเป็นคนเจ้าอากรมณ์ แทนที่จะไปศึกษาปรัชญา เวทานุต องค์ ใจตฺนุย ทรงตอบว่าพระอาจารย์เห็นว่าพระองค์ทรงเบาปัญญายิ่งนัก ดังนั้น ท่านจึงขอร้องให้ไปสวดภาวนาพระนามอันศักดิ์สิทธิ์ขององค์ ศฺรี กุณฺษณ พระองค์จึงทรงทำเช่นนี้และมีความปลื้มปิติสุขเหมือนคนเสียสติ ใน กลฺียุคนี้ประชาชนส่วนใหญ่เบาปัญญา ไม่พร้อมที่จะศึกษาและเข้าใจปรัชญา เวทานุต จุดประสงค์ที่ดีที่สุดในปรัชญา เวทานุต จะได้รับการตอบสนองด้วยการสวดภาวนาพระนามอันศักดิ์สิทธิ์ขององค์ ภควาณฺ อย่างไรอาบัติ เวทานุต เป็นคำสุดท้ายของปรัชญาพระ เวท ผู้เขียนและผู้รู้ปรัชญา เวทานุต คือองค์ ศฺรี กุณฺษณ และนักเวทานุต สูงสุดคือดวงวิญญาณผู้ยิ่งใหญ่ที่มีความสุขในการสวดภาวนาพระนามอันศักดิ์สิทธิ์ขององค์ ภควาณฺ นี่คือการจุดมุ่งหมายสูงสุดแห่งความเร้นลับของคัมภีร์พระ เวท ทั้งหมด

โคลก 47

कर्मण्येवाधिकारस्ते मा फलेषु कदाचन ।

मा कर्मफलहेतुर्भूर्मा ते सङ्गोऽस्त्वकर्मणि ॥ २.४७ ॥

กรรมณฺยฺ เอวาริการสฺ เต

มา ผลेषุ กทาจน

มา กรรม-ผล-เหตุ รฺ

มา เต สํโงค ‘สตุ อกรรมณิ

กรรมณิ— ในหน้าที่ที่กำหนดไว้, เอว— แน่นนอน, อริการส— ถูกต้อง, เต— ของเธอ, มา— ไม่ เคย, ผลेषุ— ในผล, กทาจน— ทุกเวลา, มา— ไม่เคย, กรรม-ผล— ในผลของงาน, เหตุส— เหตุ, รฺ— มา เป็น, มา— ไม่เคย, เต— ของเธอ, สํโงค— ความยึดติด, อสตุ— ควรมี, อกรรมณิ— ในการไม่ทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้

คำแปล

เธอมีสิทธิในการปฏิบัติหน้าที่ดังที่กำหนดไว้ แต่ไม่มีสิทธิได้รับผลของการกระทำจงอย่าพิจารณาว่าตัวเองเป็นแหล่งกำเนิดของผลงานที่ทำ และอย่ายึดติดกับการไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของเธอ

ณ ที่นี้ พิจารณาได้สามประเด็นคือ หน้าที่ที่กำหนดไว้ การทำงานตามอำเภอใจ และการอยู่เฉย ๆ หน้าที่ที่กำหนดไว้คือคำสั่งที่ได้รับให้ทำกิจกรรมตามระดับแห่งธรรมชาติวัตถุที่ตนได้มา งานตามอำเภอใจ หมายถึงงานที่ทำไปโดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้ที่เชื่อถือได้ และการอยู่เฉย ๆ คือไม่ทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ องค์ ภควานุ ทรงมีได้แนะนำให้ อรุชุน ทรงอยู่เฉย ๆ แต่ให้ปฏิบัติตามหน้าที่ของตนที่ได้กำหนดไว้ โดยไม่ยึดติดกับผลงาน ผู้ที่ยึดติดกับผลของงานก็เป็นต้นเหตุแห่งการทำงานเช่นกัน ดังนั้น เขาจะได้รับความสุขหรือความทุกข์จากผลกรรม

หน้าที่ที่กำหนดไว้แบ่งออกเป็นสามประเภท คือ งานประจำ งานฉุกเฉิน และงานที่ปรารถนา งานประจำคือการปฏิบัติตามข้อบังคับตามคำสั่งของพระคัมภีร์โดยไม่หวังผล เป็นการกระทำในระดับแห่งความดี การทำงานเพื่อหวังผลจะเป็นเหตุแห่งพินนาการ ดังนั้น งานประเภทนี้ไม่เป็นสิริมงคล ทุกคนมีสิทธิเบื้องต้นเกี่ยวกับหน้าที่ที่กำหนดไว้ แต่ควรทำโดยไม่ยึดติดกับผล พินนหน้าที่ที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียเช่นนี้จะนำเราไปสู่หนทางแห่งอิสรภาพโดยไม่ต้องสงสัย

ฉะนั้น องค์ ภควานุ ทรงแนะนำ อรุชุน ให้ต่อสู้ในฐานะที่เป็นหน้าที่โดยไม่ยึดติดกับผล การอยู่เฉย ๆ ของ อรุชุน ในสนามรบเป็นการยึดติดอีกด้านหนึ่ง การยึดติดเช่นนี้จะไม่นำเราไปสู่หนทางแห่งความหลุดพ้น การยึดติดใด ๆ ไม่ว่าจะในเชิงบวกหรือเชิงลบเป็นเหตุแห่งพินนาการ การอยู่เฉย ๆ เป็นบาป ฉะนั้น การต่อสู้ตามหน้าที่จึงเป็นวิถีทางเดียวที่เป็นสิริมงคลเพื่อความหลุดพ้นของ อรุชุน

โคลก 48

योगस्थः कुरु कर्माणि सङ्गं त्यक्त्वा धनंजय ।

सिद्धसिद्धोः समो भूत्वा समत्वं योग उच्यते ॥ २.४८ ॥

โยค-สุดทอ กुरु กรฺมาณิ

สงฺคํ ตฺยกฺตฺวา ธนญ-ชย

สิทฺธิ-อสิทฺธิธฺยส โม ภูตฺวา

สมตฺวํ โยค อฺจยเต

โยค-สุดทอ— แน่วแน่, กुरु— ปฏิบัติ, กรฺมาณิ— หน้าที่ของเธอ, สงฺคม— ความยึดติด, ตฺยกฺตฺวา— ยกเลิก, ธนญ-ชย— โอ้ อรุชุน, สิทฺธิ-อสิทฺธิธฺยส— ในความสำเร็จและล้มเหลว, สมส— สมดุล, ภูตฺวา— มาเป็น, สมตฺวम्— ความสงบ, โยคส— โยค, อฺจยเต— เรียกว่า

คำแปล

โอ้ อรุชุน จงปฏิบัติหน้าที่ของเธอด้วยความแน่วแน่ สลัดการยึดติดต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวทั้งปวง ความสงบอันมั่นคงเช่นนี้เรียกว่า โยค

ภฤษณ ตรัสแต่ อรุชุน ว่าควรปฏิบัติ โยค และ โยค ที่ว่านี่คืออะไร? โยคหมายถึงการตั้งสมาธิจิตอยู่ที่บุคลิกภาพสูงสุดด้วยการควบคุมประสาทสัมผัสที่คอยรบกวนอยู่เสมอ และใครคือบุคลิกภาพสูงสุด? บุคลิกภาพสูงสุดคือองค์ ภควานุ เพราะว่าพระองค์ทรงเป็นผู้ตรัสสั่งให้ อรุชุน ต่อสู้ อรุชุน จึงไม่เกี่ยวข้องกับผลของการต่อสู้ผลกำไรหรือชัยชนะเป็นความรับผิดชอบของ ภฤษณ อรุชุน เพียงแต่ได้รับคำแนะนำให้ปฏิบัติตามคำสั่งของ ภฤษณ การปฏิบัติตามคำสั่งของ ภฤษณ คือ โยค ที่แท้จริง และวิธีการปฏิบัติเช่นนี้เรียกว่า ภฤษณ จิตสำนึก ด้วย ภฤษณ จิตสำนึกเท่านั้นเราจึงสามารถยกเลิกรู้สึกว่าเป็นเจ้าของ เราต้องมาเป็นผู้รับใช้ของ ภฤษณ หรือเป็นผู้รับใช้ของผู้รับใช้ของ ภฤษณ นี่คือวิธีที่ถูกต้องในการปฏิบัติหน้าที่ใน ภฤษณ จิตสำนึก ซึ่งเป็นสิ่งเดียวที่สามารถช่วยให้เราได้ปฏิบัติ โยค

อรุชุน ทรงเป็น ภษตฺริย ดังนั้น จึงร่วมอยู่ในสถาบัน วรณาสฺตรม-ธรม ได้กล่าวไว้ใน วิษณุ ปุราณ ว่า จุดมุ่งหมายทั้งหมดใน วรณาสฺตรม-ธรม คือการทำให้พระ วิษณุ ทรงพอพระทัย ไม่มีใครควรทำให้ตนเองพึงพอใจเหมือนกฏเกณฑ์ในโลกวัตถุ แต่เราควรทำให้ ภฤษณ ทรงพอพระทัย ดังนั้น นอกจาก

เราจะทำให้ *ภุชฺณ* ทรงพอพระทัย มิฉะนั้น เราจะไม่สามารถปฏิบัติตามหลัก *วรมาศรม-ธรม* อย่างถูกต้องได้ ในทางอ้อม *อรุชน* ทรงได้รับคำแนะนำให้ปฏิบัติตามที่ *ภุชฺณ* ทรงสั่ง

โคลก 49

दूरेण ह्यवरं कर्म बुद्धियोगाद्धनंजय ।

बुद्धौ शरणमन्विच्छ कृपणाः फलहेतवः ॥ २.४९ ॥

ทุเรณ หยุ อวรํ กรม

พุทุธิ โยคาทุ ธนณ-ชย

พุทุธะอุ ศรณมฺ อนุวิจฉ

ภุชฺณปณาส ผล-เหตุว

ทุเรณ — ละทิ้งไปให้ไกล, *หิ* — แนนอน, *อวรม* — น่ารังเกียจ, *กรม* — กิจกรรม, *พุทุธิ โยคาต* — ด้วยพลังของ *ภุชฺณ* จิตสำนึก, *ธนม-ชย* — โอ้ ผู้ชนะความร่ำรวย, *พุทุธะอุ* — ใน จิตสำนึกเช่นนี้, *ศรณม* — ศิโรราบอย่างสมบูรณ์, *อนุวิจฉ* — พยายามเพื่อ, *ภุชฺณปณาส* — คนโลก, *ผล-เหตุว* — ผู้ปรารถนาผลทางวัตถุ

คำแปล

โอ้ ธนณชย เธอจงละทิ้งการกระทำอันน่ารังเกียจนี้ไปให้ไกลแสนไกล ด้วยการอุทิศตนเสียสละรับใช้ และด้วยจิตสำนึกเช่นนี้ จงศิโรราบต่อองค์ภควาน ผู้ใดที่ปรารถนาจะหาความสุขจากผลงานของตนเองเป็นคนโลก

ผู้ที่เข้าใจสถานภาพพื้นฐานของตนเองอย่างแท้จริงว่าเป็นผู้รับใช้นิรันดร์ขององค์ *ภควาน* ยกลีกกิจกรรมอื่น ๆ ทั้งหมดนอกจากการทำงานใน *ภุชฺณ* จิตสำนึก ดังที่อธิบายไว้แล้ว *พุทุธิ โยค* หมายถึงการรับใช้ทิพย์แด่องค์ *ภควาน* ด้วยความรัก การอุทิศตนเสียสละรับใช้เช่นนี้เป็นวิธีการทำงานที่ถูกต้องของสิ่งมีชีวิต คนโลกเท่านั้นที่ปรารถนาจะหาความสุขกับผลงานของตนเองซึ่งทำให้ถูกพันธนาการทางวัตถุมากยิ่งขึ้น นอกจากการทำงานใน *ภุชฺณ* จิตสำนึกแล้วกิจกรรมอื่นทั้งหลายเป็นที่น่าสนใจเพราะว่าจะผูกมัดผู้กระทำให้เวียนว่ายอยู่ในวัฏจักรแห่งการเกิดและการตายตลอดไปฉะนั้น เราไม่ควรปรารถนาที่จะเป็นต้นเหตุของงาน ทุกสิ่งทุกอย่างควรทำไปใน *ภุชฺณ* จิตสำนึกเพื่อให้ *ภุชฺณ* ทรงพอพระทัย คนโลกไม่รู้ว่าควรใช้ทรัพย์สินความร่ำรวยที่ตนได้มาอันเนื่องมาจากความโชคดีหรือจากการทำงานหนักอย่างไร เราควรใช้พลังงานทั้งหมดทำงานใน *ภุชฺณ* จิตสำนึกซึ่งจะทำให้ชีวิตเราประสบความสำเร็จ ไม่เหมือนกับคนโลกผู้อัปโชคที่ไม่รู้จักใช้พลังงานมนุษย์ในการรับใช้อองค์ *ภควาน*

โคลก 50

बुद्धियुक्तो जहातीह उभे सुकृतदुष्कृते ।

तस्माद्योगाय युज्यस्व योगः कर्मसु कौशलम् ॥ २.५० ॥

พุทุธิ-ยุโกต ชหาตีห

อุเก สุกฤต-ทุษฺภฤเต

ตสฺมาทุ โยคาย ยุชฺยสฺว

โยคธ กรมสฺ กะอุศลม

พุทุธิ-ยุโกต — ผู้ปฏิบัติการอุทิศตนเสียสละรับใช้, *ชหาตี* — สามารถขจัด, *อิห* — ในชีวิต นี้, *อุเก* — ทั้งคู่, *สุกฤต-ทุษฺภฤเต* — ผลดีและผลเลว, *ตสฺมาต* — ดังนั้น, *โยคาย* — เพื่อเห็น แก่การอุทิศตนเสียสละรับใช้, *ยุชฺยสฺว* — ปฏิบัติงานเช่นนั้น, *โยคธ* — *ภุชฺณ* จิตสำนึก, *กรมสฺ* — ในกิจกรรมทั้งมวล, *กะอุศลม* — ศิลป

คำแปล

**บุคคลผู้ปฏิบัติการอุทิศตนเสียสละรับใช้จะทำให้ตนเองหลุดพ้นไปจากผลกระทบทั้งดีและชั่ว
แม้ในชาตินี้ ฉะนั้น จงสู้เพื่อ โยค ซึ่งเป็นศิลปะแห่งการทำงานทั้งปวง**

แต่ละชีวิตได้สะสมผลกระทบต่าง ๆ ทั้งดีและชั่วนับตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ เมื่อเป็นเช่นนี้เราจึงอยู่ใน
อวิชชาตลอดเวลาเกี่ยวกับสถานภาพพื้นฐานอันแท้จริงของเราวิชชาที่สามารถจัดออกไปได้ด้วยคำสั่ง
สอนของ *ภควท-คีตา* ที่สอนให้เราศึโรราบต่อองค์ *ศรี ฤๅษณ* ในทุก ๆ ด้าน และมีอิสรภาพจากโช
ตรวนในการเป็นเหยื่อแห่งกรรมและผลกระทบชาติแล้วชาติเล่า ดังนั้น *อรุช* ทรงได้รับคำแนะนำให้
ปฏิบัติงานใน *ฤๅษณจิต* สำนักซึ่งเป็นวิธีที่ทำให้บริสุทธิ์จากผลกระทบ

โคลก 51

कर्मजं बुद्धियुक्ता हि फलं त्यक्त्वा मनीषिणः ।

जन्मबन्धविनिर्मुक्ताः पदं गच्छन्त्यनामयम् ॥ २.५१ ॥

กรรม-ช พุทธิ-ยูกตา หิ

ผล ตยกตวา มนีษินย

ชนม-พนธ-วินิรมุกตาย

ปท คจณนตย อนามยม

กรรม-ช — เนื่องจากกิจกรรมเพื่อหวังผล, *พุทธิ-ยูกตาส* — ปฏิบัติในการอุทิศตนรับ ใช้, *หิ* — แนนอน,
ผลม — ผลงาน, *ตยกตวา* — ยกเลิก, *มนีษินย* — นักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่หรือ สาวก, *ชนม-พนธ* — จาก
พันธนาการแห่งการเกิดและการตาย, *วินิรมุกตาส* — อิสรภาพ, *ปทม* — ตำแหน่ง, *คจณนติ* — พวกเขา
บรรลุถึง, *อนามยม* — ไม่มีความทุกข์

คำแปล

**ด้วยการปฏิบัติอุทิศตนเสียสละรับใช้ของคฤหาสน์ นักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่หรือสาวกทำให้ตนเอง
ได้รับอิสรภาพจากผลกระทบในโลกวัตถุ ซึ่งเท่ากับได้รับอิสรภาพจากวัฏจักรแห่งการเกิดและ
การตาย และบรรลุถึงระดับที่อยู่เหนือความทุกข์ทั้งปวง(ด้วยการกลับคืนสู่องค์ภควาน)**

สิ่งมีชีวิตผู้หลุดพ้น อยู่ ณ สถานที่ที่ไม่มีทุกข์ทางวัตถุ *ภควต* (10.14.58) กล่าวว่า

समाधिरिता ये पत-पल्लव-प्लवं

महत-पथं पुण्य-योโค มุราเรช

ภวามพุทธิ วตส-ปท ปริ ปท

ปท ปท ยทุ วิปท น เตชาม

“สำหรับผู้ที่ยอมรับเอาพระบาทรูปดอกบัวขององค์ *ภควาน* มาเป็นนาวา องค์ *ภควาน* ผู้ทรงเป็นที่พึ่ง
ของสรรพสิ่งที่ปรากฏอยู่ในจักรวาล ทรงมีชื่อเสียงในพระนาม *มุกุนท* หรือผู้ให้ *มุกติ* (ความหลุดพ้น)
ทำให้มหาสมุทรแห่งโลกวัตถุกลายมาเป็นน้ำที่อยู่ในรอยเท้าของลูกวัว *ปริ ปทม* คือสถานที่ที่ไม่มี
ทุกข์ทางวัตถุ หรือ *ไวกุณฐ* ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมาย ไม่ใช่สถานที่ที่มีภยันตรายอยู่ทุกฝีก้าวในชีวิต”
เนื่องด้วยอวิชา ทำให้เราไม่รู้ว่าโลกวัตถุนี้เป็นสถานที่ที่มีความทุกข์และมีภยันตรายอยู่ทุกฝีก้าว อวิชา
เท่านั้นที่ทำให้ผู้ด้อยปัญญาพยายามปรับสถานการณ์ด้วยกิจกรรมเพื่อผลประโยชน์ทางวัตถุ โดยคิดว่า
ผลแห่งการกระทำเช่นนี้จะทำให้ตนเองมีความสุข โดยไม่รู้ว่าไม่มีร่างกายวัตถุชนิดใดไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน
ภายในจักรวาลวัตถุนี้สามารถมีชีวิตอยู่ได้โดยที่ไม่มีทุกข์ ความทุกข์ในชีวิตเช่น การเกิด การตาย
ความแก่ และโรคภัยต่าง ๆ มีอยู่ทุกหนทุกแห่งภายในโลกวัตถุ แต่ผู้ที่เข้าใจสถานภาพพื้นฐานอัน
แท้จริงของตนเองว่าเป็นผู้รับใช้นิรันดร์ขององค์ *ภควาน* และทราบถึงสถานภาพของบุคลิกลักษณะแห่งองค์
ภควาน ปฏิบัติตนรับใช้พระองค์ด้วยความรักทิพย์ หลังจากนั้นเราจะเป็นผู้มีคุณวุฒิที่จะเข้าไปในโลก *ไว*

ภุมฺมู สถานที่ที่ทุกชีวิตไม่มีความทุกข์ทางวัตถุ ไม่มีอิทธิพลของเวลาและความตาย การทราบถึงสถานภาพพื้นฐานของตัวเรา หมายถึงการทราบสถานภาพอันประเสริฐขององค์ ภคवानุ เช่นกัน ผู้ที่คิดผิด ๆ ว่า สถานภาพของสิ่งมีชีวิตและสถานภาพขององค์ ภคवानุ อยู่ในระดับเดียวกัน แน่แน่นอนว่าผู้นั้นอยู่ในความมืดมน ดังนั้น เขาจะไม่สามารถปฏิบัติการอุทิศตนเสียสละรับใช้แด่องค์ ภคवानุ ได้ แต่จะพยายามเป็นองค์ ภคवानุ เสียเอง ซึ่งเป็นการปูทางเพื่อวัฏจักรแห่งการเกิดและการตายผู้ที่เข้าใจว่าสถานภาพของตนคือผู้รับใช้และหันมารับใช้องค์ ภคवानุ ทันใดนั้นเขามีสิทธิ์เข้าไปสู่ ไวกฤษฺญ-โลก การรับใช้องค์ ภคवानุ เรียกว่า กรฺม-โยค หรือ พุทธิ-โยค หรือในคำพูดง่าย ๆ คือการอุทิศตนเสียสละรับใช้แด่องค์ ภคवानุ

โคลก 52

यदा ते मोहकलिलं बुद्धिर्व्यतितरिष्यति ।
तदा गन्तासि निर्वेदं श्रोतव्यस्य श्रुतस्य च ॥ २.५२ ॥

ยทา เต โมห-กลิลํ
พุทธิ-ร วุยติตริษฺยติ
ตทา คนฺตาสี นิเรวํ
โศรตวฺยสฺย ศฺรุตสฺย จ

ยทา— เมื่อ, เต— ของเธอ, โมห— ความหลง, กลิลมฺ— ป่าทึบ, พุทธิสฺ— การรับใช้ทิพย์ด้วย ปัญญา, วุยติตริษฺยติ— ข้ามพ้น, ตทา— ในเวลานั้น, คนฺตาสี— ท่านจะไป, นิเรวทมฺ— ไม่แตกต่างกัน, โศรตวฺยสฺย— ไปสู่ทั้งหมดที่จะได้ยิน, ศฺรุตสฺย— ทั้งหมดที่ได้ยินมาแล้ว, จ— เช่นกัน

คำแปล

เมื่อสติปัญญาของเธอได้ผ่านออกมาจากป่าทึบแห่งความหลง เธอจะเป็นกลางต่อสิ่งที่ได้ยินมาแล้วทั้งหมด และสิ่งที่จะได้ยินทั้งหมด

มีตัวอย่างที่ดีมากมายในชีวิตสาวกผู้ยิ่งใหญ่ขององค์ ภคवानุ ด้วยการอุทิศตนเสียสละรับใช้แด่องค์ ภควานุ ทำให้ท่านไม่สนใจใยดีต่อพิธีกรรมของพระ เวท เมื่อผู้ใดเข้าใจ ภุชฺฌน และความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับ ภุชฺฌน อย่างแท้จริง โดยธรรมชาติเขาจะไม่สนใจกับพิธีกรรมเพื่อผลประโยชน์ทางวัตถุ แม้จาก พุราหมณ ผู้มีประสบการณ์ ศรี มาธเวนฺทฺร ปรี สาวกและอารชารยะผู้ยิ่งใหญ่ ในสายของสาวกกล่าวว่า

สนธฺยา-วณฺทน ภทฺรเม อสฺตฺ ภวโต โภธ สฺนํ นโม
โภ เทวส ปิตรศฺ จ ตฺรปณ-วิธํ นํ ภุชฺฌนํ ภุชฺฌยตาม
ยตฺร กฺวาปี นิษฺทย ยาทว-กุโลตฺตสฺสย กํส-ทฺวิษ
สมาร์ สมารมฺ ฆมฺ หรามิ ตทฺ อลฺ มเนย กิมฺ อเนย นเม

“โอ้ การสวดมนต์ของข้าวันละสามครั้ง จงเจริญ! โอ้ ข้าขอแสดงความเคารพแต่การอาบน้ำ! โอ้ เทวดา! โอ้ บรรพบุรุษ! โปรดให้อภัยแต่ข้าที่ไม่สามารถแสดงความเคารพแต่ท่าน ไม่ว่าจะนั่งอยู่ที่ไหนข้าจะระลึกถึงแต่ผู้สืบราชวงศ์อันยิ่งใหญ่แห่งราชวงศ์ ยทฺ (ภุชฺฌน) ผู้เป็นศัตรูของ กํส เช่นนี้ ทำให้ข้าปราศจากพันธนาการแห่งบาปทั้งหมด ข้าคิดว่าท่านก็เพียงพอแล้วสำหรับตัวข้า”

พิธีกรรมต่าง ๆ ของพระ เวท บังคับใช้สำหรับนวกะ เช่น การทำความเข้าใจกับบทมนต์ทั้งหมดวันละสามครั้ง การอาบน้ำในตอนเช้า การแสดงความเคารพต่อบรรพบุรุษ ฯลฯ หากเราอยู่ใน ภุชฺฌน จิตสำนึกอย่างสมบูรณ์และปฏิบัติตนรับใช้องค์ ภคवानุ ด้วยความรักทิพย์ เราจะไม่สนใจใยดีต่อกฎเกณฑ์เหล่านี้ เพราะว่าเราได้บรรลุถึงความสมบูรณ์แล้ว หากสามารถบรรลุถึงระดับความเข้าใจด้วยการรับใช้องค์ ภคवानุ ศรี ภุชฺฌน เราไม่จำเป็นต้องปฏิบัติการทำเพี้ยนเพียรและการบูชาต่าง ๆ ที่แนะนำไว้ใน

พระคัมภีร์อีกต่อไป ในทำนองเดียวกัน หากว่าเราไม่เข้าใจจุดมุ่งหมายของพระ *เวท* ว่าให้เข้าถึง *ฤๅษณ* และแม้แต่ปฏิบัติตามพิธีกรรมต่าง ๆ ฯลฯ เราจะสูญเสียเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์กับการกระทำ เช่นนี้ บุคคลใน *ฤๅษณ* จิตสำนึกขำขันพินิจจำกัดของ *ศพท-พหุหม* หรือขอบเขตแห่งพระ *เวท* และ *อุปนิษท*

โคลก 53

श्रुतिविप्रतिपन्ना ते यदा स्थास्यति निश्चला ।

समाधावचला बुद्धिस्तदा योगमवाप्स्यसि ॥ २.५३ ॥

ศรุตี-วิปรติปนนา เต

ยทา สุตหาสุยติ นิศฺจลา

สมาธาวุ อจลา พุทธิส

ตทา โยคม อวาปฺสยสิ

ศรุตี— ประทีปแห่งพระ *เวท*, *วิปรติปนนา*— โดยไม่ถูกอิทธิพลแห่งผลทางวัตถุ, *เต*— ของ เธอ, *ยทา*— เมื่อ, *สุตหาสุยติ*— คงอยู่, *นิศฺจลา*— ไม่เคลื่อนที่, *สมาธะอู*— ในจิตสำนึกทิพย์ หรือ *ฤๅษณ* จิตสำนึก, *อจลา*— ความแน่วแน่, *พุทธิส*— ปัญญา, *ตทา*— ในเวลานั้น, *โยคม*— ความรู้แจ้งตนเอง, *อวาปฺสยสิ*— เธอจะบรรลุลผล

คำแปล

เมื่อจิตใจของเธอไม่ถูกรบกวนจากสำนวนโวหารของคัมภีร์พระ *เวท* และเมื่อจิตของเธอตั้งมั่นอยู่ในสมาธิเพื่อความรู้แจ้งแห่งตน เมื่อนั้นเธอได้บรรลู่ถึงจิตสำนึกทิพย์แล้ว

เมื่อกล่าวว่าบุคคลนี้อยู่ในสมาธิ หรือ *สมาธิ* หมายความว่าผู้นั้นมี *ฤๅษณ* จิตสำนึกอย่างบริบูรณ์ ผู้อยู่ใน *สมาธิ* ที่สมบูรณ์รู้แจ้งถึง *พหุหม* *ปรมาตมา* และ *ภควาน* ความสมบูรณ์สูงสุดแห่งการรู้แจ้งแห่งตนคือการเข้าใจอย่างถูกต้องว่าตนเองเป็นผู้รับใช้นิรันดรของ *ฤๅษณ* ภารกิจเดียวของตนคือการปฏิบัติหน้าที่ใน *ฤๅษณ* จิตสำนึก บุคคลใน *ฤๅษณ* จิตสำนึกหรือสาวกผู้มีความมั่นคงต่อองค์ *ภควาน* จะไม่ถูกรบกวนจากสำนวนโวหารของคัมภีร์พระ *เวท* หรือไปปฏิบัติกิจกรรมเพื่อผลทางวัตถุให้เจริญขึ้นไปสู่สวรรค์ ใน *ฤๅษณ* จิตสำนึก *เรามี* ความสัมพันธ์กับ *ฤๅษณ* โดยตรง และคำแนะนำทั้งหมดของ *ฤๅษณ* เราอาจเข้าใจได้จากระดับทิพย์นี้ ด้วยการกระทำเช่นนี้เรามั่นใจได้ว่าจะบรรลุลผลและได้รับความรู้ที่แท้จริงอย่างแน่นอน เราเพียงแต่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของ *ฤๅษณ* หรือพระอาจารย์ทิพย์ซึ่งเป็นผู้แทนของพระองค์

โคลก 54

अर्जुन उवाच ।

स्थितप्रज्ञस्य का भाषा समाधिस्थस्य केशव

स्थितिः किं प्रभाषेत किमासीत् ब्रजेत किम् ॥ २.५४ ॥

อรฺชุน อวาช

สฺตฺหิต-ปรชฺญสฺย กา ภาษา

สมาธิ-สฺตฺหสฺย เกศว

สฺตฺหิต-ธิสฺย ก็ ปรภาษเต

กิม อาสีติ วรเชต กิม

อรฺชุนส อวาช— *อรฺชุน* ตรัส, *สฺตฺหิต-ปรชฺญสฺย*— ของผู้ที่สถิตใน *ฤๅษณ* จิตสำนึก อย่างมั่นคง, *กา*—

อะไร, ภาษา— ภาษา, *สมาธิ-สัทหสย*— ของผู้ที่สถิตในสมาธิ, *เกศว*— โอ้ *ภุชณ*, *สฤทิต-ธิย*— ผู้ที่ตั้งมั่นใน *ภุชณ* จิตสำนึก, *กิม*— อะไร, *ปฐมาเขต*— พุด, *กิม*— อย่างไร, *อาสิต*— คงอยู่เหมือนเดิม, *วรูเชต*— เดิน, *กิม*— อย่างไร

คำแปล

อรุณ ตรัสว่า โอ้ *ภุชณ* บุคคลที่จิตสำนึกซึมซาบอยู่กับองค์ภควาน มีลักษณะอาการเช่นไร? เขาพูดอย่างไรและใช้ภาษาอะไร? เขานั่งและเดินอย่างไร?

ดังที่ทุกคนมีลักษณะอาการเฉพาะตนในสถานการณ์เฉพาะของตน เช่นเดียวกัน ผู้ที่มี *ภุชณ* จิตสำนึกก็มีธรรมชาติเฉพาะตน เช่น การพูด การเดิน การคิดและความรู้สึก ฯลฯ คนรวยจะมีลักษณะอาการที่สื่อให้เห็นว่าเขาเป็นคนรวย คนเป็นโรคมียาอาการที่แสดงให้รู้ว่าเขาเป็นโรค คนได้รับการศึกษาสูงก็มีลักษณะอาการของตนดั่งนั้น ผู้มีจิตสำนึกทิพย์แห่ง *ภุชณ* ก็มีลักษณะอาการเฉพาะตัวในการกระทำสิ่งต่าง ๆ เราสามารถทราบลักษณะอาการเฉพาะตัวนี้ได้จาก *ภควท-คิตา* สิ่งสำคัญที่สุดคือผู้มี *ภุชณ* จิตสำนึกพูดอย่างไร เพราะการพูดเป็นคุณสมบัติสำคัญที่สุดของมนุษย์ ได้กล่าวไว้ว่า คนโง่จะไม่มีใครรู้ถ้าหากเขาไม่พูด และคนโง่ที่แต่งตัวดีจะไม่มีใครรู้นอกจากเขาพูด ทันทีที่พูดออกมาเขาจะเปิดเผยตนเองออกมา ลักษณะอาการที่เห็นได้ชัดเจนของผู้มี *ภุชณ* จิตสำนึกคือเขาจะพูดถึงแต่ *ภุชณ* และเรื่องราวที่เกี่ยวกับ *ภุชณ* เท่านั้นลักษณะอาการอื่น ๆ จะตามมาโดยปริยาย ดังจะกล่าวต่อไป

โคลก 55

श्रीभगवानुवाच ।

प्रजहाति यदा कामान्सर्वान्पार्थ मनोगतान्
आत्मन्येवात्मना तुष्टः स्थितप्रज्ञस्तदोच्यते ॥ २.५५ ॥

ศรี-ภควาน อุวาช

ปฐมาติ ยทา กามาน

สรวาน ปารุตห มโน-คตาน

อาตมณย เอวาตมนา ตุชฏย

สฤทิต-ปฐญส ตโทจยเต

ศรี-ภควาน อุวาช— บุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้าตรัส, *ปฐมาติ*— ยกเลิก, *ยทา*— เมื่อ, *กามาน*—ปรารถนาเพื่อสนองประสาทสัมผัส, *สรวาน*— ของสิ่งต่าง ๆ ทั้งหมด, *ปารุตห*— โอ้ โอรัสของพระนาง *ปฤตุหา*, *มโน-คตาน*— การคาดคะเนทางจิตใจ, *อาตมณ*— ในระดับที่บริสุทธิ์ของดวงวิญญาณ, *เอว*—แนนอน, *อาตมนา*— ด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์, *ตุชฏย*— พึงพอใจ, *สฤทิต-ปฐญส*— สถิตอยู่เหนือโลก, *ตทา*— ในเวลานั้น, *อุจยเต*— ถูกกล่าวไว้

คำแปล

บุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้าตรัสว่า โอ้ *ปารุตห* เมื่อบุคคลยกเลิกความปรารถนานานับประการเพื่อสนองประสาทสัมผัส ซึ่งเกิดขึ้นจากการคาดคะเนของจิต และเมื่อจิตบริสุทธิ์ขึ้น เขาจะพบแต่ความพึงพอใจในตนเองเท่านั้น กล่าวไว้ว่าบุคคลผู้นี้มีจิตสำนึกทิพย์ที่บริสุทธิ์ *ภควท* ยืนยันว่าบุคคลใดที่มี *ภุชณ* จิตสำนึกอย่างสมบูรณ์ หรืออุทิศตนรับใช้องค์ *ภควาน* จะมีคุณสมบัติที่ดีทั้งหมดของนักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ ในขณะที่ผู้ที่มีได้สถิตในระดับทิพย์นี้จะไม่มีความสมบูรณ์แบบเลย เพราะว่าเขาจะพึงแต่การคาดคะเนทางจิตใจของตนเองอย่างแนนอน ดังนั้นจึงกล่าวได้อย่างถูกต้อง ณ ที่นี้ว่าเราต้องยกเลิกความต้องการทางประสาทสัมผัสทั้งหมดซึ่งเกิดขึ้นจากการคาดคะเนของจิตใจความต้องการทางประสาทสัมผัสนี้ไม่สามารถหยุดอย่างผิดธรรมชาติได้ แต่ทันทีที่เราเริ่มปฏิบัติใน

ภุญญ จิตสำนึก ความต้องการทางประสาทสัมผัสจะบรรเทาลงโดยปริยายโดยไม่ต้องพยายามเป็นพิเศษ ฉะนั้น เราต้องปฏิบัติตนใน ภุญญ จิตสำนึกโดยไม่ลังเล เพราะการอุทิศตนเสียสละรับใช้นี้ จะช่วยนำ ราว มาสู่ระดับจิตสำนึกที่พหุทันที่จิตวิญญาณที่พัฒนาสูงแล้วจะมีความพึงพอใจในตนเองเสมอด้วยสำนึกที่ว่าตนเองเป็นผู้รับใช้ขององค์ ภควาน บุคคลผู้สถิตในระดับที่พหุเช่นนี้จะไม่มีความต้องการทางประสาทสัมผัสอันเนื่องมาจากลัทธิวัตถุนิยมที่ไม่สำคัญ แต่เขาจะมีความสุขอยู่เสมอในสภาวะธรรมชาติแห่งการรับใช้องค์ ภควาน นิรันดร์

โคลก 56

दुःखेष्वनुद्विग्नमनाः सुखेषु विगतस्पृहः ।

वीतरागभयक्रोधः स्थितधीर्मुनिरुच्यते ॥ २.५६ ॥

ทวยเชษฐ อนุทวิคณ-มนาส

สุขเชษฐ วิคต-สปรุทท

วิท-ราค-ภย-โกรธ

สตุทิต-ธีร มุนีร อุจยเต

ทวยเชษฐ— ในความทุกข์สามคำรบ, อนุทวิคณ-มนาส— ไม่มีความวุ่นวายภายในใจ, สุขเชษฐ— ในความสุข, วิคต-สปรุทท— ไม่มีความสนใจ, วิท— เป็นอิสระจาก, ราค— ความยึด ติด, ภย— ความกลัว, โกรธ— และความโกรธ, สตุทิต-ธีร— ผู้ที่มีจิตใจมั่นคง, มุนีร— นักปราชญ์, อุจยเต— เรียกว่า

คำแปล

ผู้ที่จิตใจไม่ถูกรบกวนแม้ท่ามกลางความทุกข์สามคำรบ หรือมีความปิติเมื่อได้รับความสุข และเป็นอิสระจากความยึดติด ความกลัว และความโกรธ ได้ชื่อว่าเป็นนักปราชญ์ผู้มีจิตใจมั่นคง

คำว่า มุนี หมายถึงผู้ที่สามารถรบกวนจิตใจตนเองด้วยวิธีต่าง ๆ จากการคาดคะเนทางจิตโดยไม่มีข้อสรุปอย่างแท้จริง กล่าวไว้ว่า มุนี ทุกรูปมีมุมมองที่แตกต่างกันหากไม่มีมุมมองที่ต่างจาก มุนี อื่นจะเรียกว่าเป็น มุนี ไม่ได้ ตามคำนิยาม นาสาวิ ฤษีร ยสย มตฺ น ภินนม (มหาภารต, วน-ปรว 313.1 17) แต่ สตุทิต-ธีร มุนี ที่องค์ ภควาน ตรัส ณ ที่นี้ แตกต่างจาก มุนี ทั่วไป สตุทิต-ธีร มุนี อยู่ใน ภุญญ จิตสำนึกเสมอเพราะได้เสร็จสิ้นจากการกิจการคาดคะเนสร้างสรรค์ทั้งปวง ท่านได้ชื่อว่า บรฮฺมาน-นิยเศษ-มโน-รตฺหานตร (โศตตร-รตน 43) หรือผู้ที่ข้ามพ้นระดับแห่งการคาดคะเนทางจิตใจ และได้ผลสรุปว่า องค์ ศรี ภุญญ หรือ วาสฺเทว คือทุกสิ่งทุกอย่าง(वासुदेव स्रवम् इति स महात्मा सुतुल्यः) ท่านได้ชื่อว่า มุนี ผู้มีจิตใจมั่นคงผู้ที่มี ภุญญ จิตสำนึกอย่างสมบูรณ์เช่นนี้จะไม่ถูกรบกวนจากการรุกรานของความทุกข์สามคำรบ เพราะท่านย่อมรับความทุกข์ทั้งหมดว่าเป็นพระเมตตาขององค์ ภควาน และคิดว่าตนเองควรได้รับทุกข์ทรมานมากกว่านี้อันเนื่องมาจากกรรมเก่า และยังเห็นอีกว่าด้วยพระกรุณาธิคุณขององค์ ภควาน ที่ทำให้ความทุกข์ได้รับการลดโทษจนถึงขีดต่ำสุดลักษณะเดียวกัน เมื่อได้รับความสุขท่านจะส่งมอบให้แด่องค์ ภควาน และคิดว่าตนเองไม่ควรค่ากับความสนนี้ สำนึกว่าด้วยพระกรุณาธิคุณขององค์ ภควาน เท่านั้นท่านจึงได้มาอยู่ในสภาวะที่สะดวกสบายเช่นนี้ และทำให้สามารถปฏิบัติรับใช้พระองค์ได้ดียิ่งขึ้น สำหรับการรับใช้องค์ ภควาน ท่านจะมีความกล้าหาญและตื่นตัวเสมอ โดยไม่มีอิทธิพลของการยึดติดหรือการไม่ยึดติดใด ๆ มาครอบงำ การยึดติดหมายถึงยอมรับเอาบางสิ่งเพื่อสนองประสาทสัมผัสและการไม่ยึดติดคือปราศจากการยึดติดกับการสนองประสาทสัมผัสเช่นนี้ แต่ผู้ที่ตั้งมั่นใน ภุญญ จิตสำนึกจะไม่มีทั้งการยึดติดและการไม่ยึดติดเพราะท่านได้อุทิศชีวิตเพื่อการรับใช้องค์ ภควาน เท่านั้น ดังนั้น จึงไม่มีความโกรธเลยแม้ว่าความพยายามจะไม่ประสบผลสำเร็จ บุคคลใน ภุญญ จิตสำนึกจะมีความมั่นใจอยู่เสมอไม่ว่าจะสำเร็จหรือล้มเหลว

โคลก 57

यः सर्वत्रानभिस्नेहस्तत्तत्प्राप्य शुभाशुभम् ।
नाभिनन्दति न द्वेष्टि तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥ २.५७ ॥

ยส สรวตฺรานภิสฺเนหสฺ
ตตฺ ตตฺ ปฺราปฺย ศฺภาศฺภม
นาภินนฺทติ น เทวษฺฏี
ตสฺย ปฺรชฺญา ปฺรติษฺฐิตา

ยส— ผู้ซึ่ง, สรวตฺร— ทุกหนทุกแห่ง, อนภิสฺเนห— ไม่มีความรัก, ตตฺ— นั้น, ตตฺ— นั้น, ปฺราปฺย— ได้รับ, ศภ— ดี, อศภม— ชั่ว, น— ไม่เคย, อภินนฺทติ— สรรเสริญ, น— ไม่เคย, เทวษฺฏี— อัจฉา, ตสฺย— ของเขา, ปฺรชฺญา— ความรู้ที่สมบูรณ์, ปฺรติษฺฐิตา— มั่นคง

คำแปล

**ในโลกวัตถุนี้ ผู้ที่ไม่แส้นหาต่อสิ่งดีหรือชั่วที่ตนเองอาจได้รับ ทั้งไม่ยกย่องหรือเหยียดหยาม
ผู้นั้นได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่มีความแน่วแน่มั่นคงในความรู้อันสมบูรณ์**

จะมีการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ในโลกวัตถุอยู่เสมอซึ่งอาจจะดีหรือเลว ผู้ที่ไม่ถูกรบกวนจากการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุเช่นนี้ ผู้ที่ไม่แส้นหาเกี่ยวกับความดีหรือความชั่วเข้าใจได้ว่าเป็นผู้มีความมั่นคงใน *ภุญญ* จิตสำนึก トラบใดที่เราจะยังอยู่ในโลกวัตถุจะมีทั้งดีและชั่วอยู่เสมอเพราะว่าโลกใบนี้เต็มไปด้วยสภาวะคู่ แต่ผู้ที่มีมั่นคงใน *ภุญญ* จิตสำนึกจะไม่แส้นหาเกี่ยวกับความดีหรือความชั่ว เพราะเขาสนใจแต่ *ภุญญ* ผู้ทรงไว้ซึ่งความดีทั้งหมดอย่างสมบูรณ์บริบูรณ์เท่านั้น จิตสำนึกใน *ภุญญ* เช่นนี้จะสถิตตนเองให้อยู่ในสภาวะทิพย์โดยสมบูรณ์ เรียกตามศัพท์เทคนิคว่า *สมาธิ*

โคลก 58

यदा संहरते चायं कूर्मोऽङ्गानीव सर्वशः ।
इन्द्रियाणीन्द्रियार्थभ्यस्तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥ २.५८ ॥

ยทา สํหเรเต จายํ
กุโรม ํงคานิว สรวศส
อินฺทฺริยาณินฺทฺริยเาเรตฺทภฺยส
ตสฺย ปฺรชฺญา ปฺรติษฺฐิตา

ยทา— เมื่อ, สํหเรเต— ม้วนกลับ, จ— เช่นกัน, อยม— เขา, กุโรม— เต่า, ํงคานิ— แขน ขา, อิว— เหมือน, สรวศส— ทั้งหมด, อินฺทฺริยาณินฺ— ประสาทสัมผัสต่างๆ, อินฺทฺริย-เาเรตฺทภฺยส— จากอายตนะภายนอก, ตสฺย— ของเขา, ปฺรชฺญา— จิตสำนึก, ปฺรติษฺฐิตา— มั่นคง

คำแปล

**ผู้ที่สามารถดึงประสาทสัมผัสของตนเองให้กลับมาจากอายตนะภายนอก ดังเช่นเต่าที่หด
แขนขาเข้าไว้ในกระดอง เป็นผู้ที่มีความแน่วแน่มั่นคงในจิตสำนึกที่สมบูรณ์**

การทดสอบ *โยค* สาวก หรือดวงวิญญาณผู้รู้แจ้งแห่งตน คือเขาสามารถควบคุมประสาทสัมผัสตามแผนของตนเองได้ อย่างไรก็ดี คนส่วนใหญ่เป็นทาสของประสาทสัมผัสจึงให้ประสาทสัมผัสเป็นผู้นำทาง นี่คือการตอบต่อคำถามที่ว่า *โยค* สถิตอย่างไร ประสาทสัมผัสเปรียบเสมือนงูพิษที่ต้องการทำอะไรตามอำเภอใจอย่างไร้กฎเกณฑ์ *โยค* หรือสาวกจะต้องเข้มแข็งมากในการควบคุม เหมือนกับหมองูผู้ไม่ยอมปล่อยให้งูเลื้อยไปอย่างอิสระ มีกฎเกณฑ์มากมายในพระคัมภีร์ที่เปิดเผย บ้างเป็นข้อห้าม บ้างเป็นข้อปฏิบัติ นอกจากว่าเราสามารถทำตามข้อห้ามและข้อปฏิบัติ และควบคุมตนเองจากความสุททาง

ประสาทสัมผัส มิฉะนั้น เป็นไปไม่ได้ที่จะมีความแน่วแน่มั่นคงใน *ภุชณ* จิตสำนึก ตัวอย่างที่ดีที่สุด ณ
ที่นี้คือเต่า ไม่ว่าในขณะใดเต่าสามารถหดประสาทสัมผัสของตนเองให้เข้ามาอยู่ภายในกระดอง และ
ยืดออกมาใหม่เมื่อต้องการใช้งาน ทำนองเดียวกัน ประสาทสัมผัสของบุคคลใน *ภุชณ* จิตสำนึกใช้
เฉพาะในจุดมุ่งหมายเพื่อรับข้อมูล *ภควา* เท่านั้น มิฉะนั้น จะดึงกลับมา *อรุช* ทรงได้รับคำสั่งสอน
ณ ที่นี้ ให้ใช้ประสาทสัมผัสของพระองค์เพื่อรับข้อมูล *ภควา* แทนที่จะใช้เพื่อความพึงพอใจของตนเอง
การรักษาประสาทสัมผัสไว้เพื่อรับข้อมูล *ภควา* อยู่เสมอ คือตัวอย่างเปรียบเทียบกับเต่าที่สามารถ
รักษาประสาทสัมผัสของตนเองไว้ให้อยู่ภายในได้

โคลก 59

विषया विनिवर्तन्ते निराहारस्य देहिनः ।

रसवर्जं रसोऽप्यस्य परं दृष्ट्वा निवर्तते ॥ २.५९ ॥

วิषया विनिवर्तन्ते

นิराहारस्य เทหินส

รส-วรช รส 'ปยุ อสย

ปร ภุชณว นีวรตเต

วิषยา— อาตนะภายนอกเพื่อความสุททางประสาทสัมผัส, *วินีวรตเต*— ผีกลืนเพื่อให้ ละเว้นจาก,
นิราहारสย— ด้วยข้อห้ามเชิงลบ, *เทหินส*— สำหรับร่างกาย, *รส-วรช*— ยกเลิกรส, *รส*— ความสุข
ทางประสาทสัมผัส, *อปี*— ถึงแม้ว่าจะมี, *อสย*— ของเขา, *ปร*— สิ่งที่สูงส่งกว่ามาก, *ภุชณว*— โดย
ประสบการณ์, *นีวรตเต*— เขาหยุดจาก

คำแปล

**ดวงวิญญาณในร่างอาจถูกควบคุมจากความสุททางประสาทสัมผัส แม้รสของอายตนะ
ภายนอกยังคงอยู่ แต่หยุดการกระทำเช่นนี้ได้ด้วยการมาสัมผัสกับรสที่สูงกว่า จะทำให้เขามี
ความมั่นคงในจิตสำนึก**

นอกจากเราสถิตในระดับทิพย์ มิฉะนั้น เป็นไปไม่ได้ที่จะหยุดแสวงหาความสุขทางประสาทสัมผัส วิธี
การควบคุมความสุขทางประสาทสัมผัสด้วยกฎเกณฑ์เหมือนกับการจำกัดอาหารบางชนิดสำหรับผู้ป่วย
อย่างไรก็ดี คนป่วยไม่ชอบทั้งการควบคุมและการสูญเสียรสอาหาร ในทำนองเดียวกันการจำกัด
ประสาทสัมผัสด้วยวิธีปฏิบัติธรรมเช่น *อษฏางค-โยค* ในเรื่องของ *ยม, นิยม, อาสน, ปราณายาม, ปรตยา*
हार, ธารณ, ฐาน , ฯลฯ แนะนำไว้สำหรับผู้ด้อยปัญญาที่ไม่รู้อะไรดีไปกว่านี้ แต่สำหรับผู้ที่ได้รับรส
แห่งความสง่างามของบุคลิกภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า *ศรี ภุชณ* ในขณะที่เจริญก้าวหน้าใน *ภุชณ* จิต
สำนึก จะไม่มีรสสำหรับสิ่งของวัตถุที่ตายซากอีกต่อไป ฉะนั้น ข้อจำกัดมีไว้สำหรับนวกะผู้ด้อยปัญญาเพื่อ
ให้ชีวิตก้าวหน้าในวิถิติพย์ แต่การจำกัดเช่นนี้จะเป็นผลดีจนกระทั่งเราได้รับรสอันแท้จริงใน *ภุชณ* จิต
สำนึก เมื่อมี *ภุชณ* จิตสำนึกอย่างแท้จริง เราจะสูญเสียรสชาติในสิ่งที่ตายซากไปโดยปริยาย

โคลก 60

यततो ह्यपि कौन्तेय पुरुषस्य विपश्चितः ।

इन्द्रियाणि प्रमाथीनि हरन्ति प्रसभं मनः ॥ २.६० ॥

ยตโต หย อปี กะเอนตย

ปฺรุษสย วิปศจิตส

อินทฺรียานิ ปฺรมาตฺหินี

หรณฺติ ปฺรสภํ มนสฺ

ยตตสฺ — ขณะที่พยายาม, หิ — แนนอน, อภิ — ถึงแม้ว่า, กะเณฺตย — โอ้ โอรสพระนาง กุณฺตี, ปฺรุชฺสย — ของมนุษย์, วิปฺสฺยจิตฺต — เต็มไปด้วยความรู้ที่แยกแยะ, อิณฺทริยาณิ — ประสาทสัมผัส, ปฺรมาตฺหิณิ — เร้าร้อน, หรณฺติ — โยน, ปฺรสภมฺ — โดยการบังคับ, มนสฺ — จิตใจ

คำแปล

โอ้ อรุณ ประสาทสัมผัสนั้นรุนแรงและรวดเร็วมาก จนสามารถบังคับนำพาจิตใจให้เตลิดเปิดเปิงไป แม้จิตใจของผู้มีคุณยพินิจที่พยายามควบคุมมัน

มีนักบุญผู้คงแก่เรียน นักปราชญ์ และนักทฤษฎีนิยมมากมายที่พยายามเอาชนะประสาทสัมผัส แต่ถึงจะพยายามอย่างไร แม้ผู้เก่งกาจที่สุดบางครั้งยังพ่ายแพ้ตกลงมาเสพสุขทางประสาทสัมผัสวัตถุอันเนื่องมาจากจิตใจที่หวั่นไหว แม้แต่ วิศฺวามิตร ผู้เป็นทั้งนักปราชญ์ที่ยิ่งใหญ่และ โยค ที่สมบูรณ์ได้ถูกนาง เมเนคา ยั่วชวนให้ไปเสพสุขทางเพศ ถึงแม้ว่า โยค พยายามจะควบคุมประสาทสัมผัสด้วยการบำเพ็ญเพียรอย่างหนักและฝึก โยค ด้วยวิธีการต่าง ๆ แนนอนว่ามีตัวอย่างคล้ายคลึงกันนี้อีกมากในประวัติศาสตร์โลก ฉะนั้น จึงเป็นการยากมากที่จะควบคุมจิตใจและประสาทสัมผัสโดยไม่มี กุณฺณ จิตสำนึกอย่างสมบูรณ์ หากไม่ใช้จิตใจทำสมาธิอยู่ที่ กุณฺณ เราจะไม่สามารถหยุดกิจกรรมทางวัตถุได้ ศฺรี ยามุนาจารย์ นักบุญและสาวกผู้ยิ่งใหญ่ได้ให้ตัวอย่างเชิงปฏิบัติดังนี้

ยทฺ-อวธิ มม เจตสฺ กุณฺณ-ปาทารวิเนท

นว-นว-รส-ธามนฺย อุทฺยตํ รนฺตุมฺ อาสีต

ตทฺ-อวธิ พต นาริ-สงฺคเม สมฺรยมาเน

ภวติ มฺช-วิการสฺ สุขํ จ นิชฺฐีวํ จ

“ตั้งแต่นำจิตใจมาปฏิบัติรับใช้พระบาทรูปดอกบัวขององค์ ศฺรี กุณฺณ อาตมาได้รับความสุขในอารมณ์ทิพย์ที่สดใหม่อยู่เสมอ เมื่อใดที่เริ่มคิดถึงเรื่องเพศสัมพันธ์กับผู้หญิงอาตมาจะเมินหน้าหนีทันที และถ่มน้ำลายให้กับความคิดเช่นนี้”

กุณฺณ จิตสำนึกมีความสวยงามแบบทิพย์จนทำให้ความสุขทางวัตถุหมดรสชาติไปโดยปริยาย เหมือนกับคนที่หิวโหยเมื่อได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่าทางอาหารในปริมาณที่เพียงพอจะรู้สึกพึงพอใจ มหาราช อมฺพริช ทรงได้รับชัยชนะจาก โยค ผู้ยิ่งใหญ่ ดุรวาสา มฺนิ เพียงเพราะว่าจิตใจของพระองค์ทรงปฏิบัติอยู่ใน กุณฺณ จิตสำนึก (ส ไร่ มนสฺ กุณฺณ-ปาทารวิเนทโยร วจํสิ ไวกุณฺณ-คุณานวฺรณเน)

โคลก 61

तानि सर्वाणि संयम्य युक्त आसीत मत्परः ।

वशे हि यस्येन्द्रियाणि तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥ ๒.๕๑ ॥

ตานิ สรวาณิ สยมฺย

ยุกฺต อาสีต มตฺ-ปรส

วเศ หิ ยเสยฺนทฺริยาณิ

ตสฺย ปฺรชฺญา ปฺรติษฺฐิตา

ตานิ — ประสาทสัมผัสเหล่านี้, สรวาณิ — ทั้งหมด, สยมฺย — อยู่ภายใต้การควบคุม, ยุกฺต — ใช้, อาสีต — ควรสถิต, มตฺ-ปรส — ในความสัมพันธ์กับข้า(กุณฺณ), วเศ — ในการ ปรามอย่างสมบูรณ์, หิ — แนนอน, ยสฺย — ผู้ซึ่ง, อิณฺทริยาณิ — ประสาทสัมผัส, ตสฺย — ของ เขา, ปฺรชฺญา — จิตสำนึก, ปฺรติษฺฐิตา — ตั้งมั่น

คำแปล

บุคคลผู้สามารถปรามประสาทสัมผัสของตนเอง รักษาให้อยู่ภายใต้การควบคุมได้อย่าง

สมบุรณ์ และตั้งมั่นจิตสำนึกอยู่ที่ข้า ได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่มีปัญญามั่นคง

แนวคิดสูงสุดแห่งความสมบุรณ์ของ *โยค* คือ *กุญฺณ* จิตสำนึกซึ่งได้อธิบายไว้อย่างชัดเจนในโคลกนี้ นอกจากเราจะมี *กุญฺณ* จิตสำนึกแล้ว เป็นไปไม่ได้เลยที่จะควบคุมประสาทสัมผัสไว้ได้ ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นว่า *ดรรวสา มุนิ* ผู้ยิ่งใหญ่ มีเรื่องบาดหมางกับ *มหาราช อมฺพริช* , *ดรรวสา มุนิ* เกิดโมโหโดยที่ควรหลีกเลี่ยงได้เพราะทนงตนจึงไม่สามารถควบคุมประสาทสัมผัสของตนเองได้ อีกด้านหนึ่ง *กุษตริย* แม้จะไม่ใช่ *โยค* หรือเป็นผู้มีฤทธิ์เช่น *มุนิ* แต่ทรงเป็นสาวกขององค์ *ภควานุ* ทรงอดทนและนิ่งเฉยต่อความไม่ยุติธรรมของ *มุนิ* จนได้รับชัยชนะ เป็นเพราะ *กุษตริย* ทรงสามารถควบคุมประสาทสัมผัสของพระองค์ไว้ได้ ได้กล่าวถึงคุณสมบัติที่ดีใน *ศฺริมฺท-ภควตฺม* (9.4.18-20) ดังต่อไปนี้

ส ไว มนย กุญฺณ-ปทาวินทโยรุ
วจํสิ ไวกุญฺร-คุณานุวรรณเน
กระอุ หเรรุ มนุทฺริ-มารุชนาทิส
ศฺรุตํ จการาจุยต-สตุ-กโตหทย
มุกุณท-ลึงคาลย-ทฺรศเน ทฺฤศะอ
ตท-ภฤตฺย-คาคฺตร-สุปฺเรศ 'งค-สงคฺมม
ฆฺรณํ จ ตต-ปาท-สโรช-สะอฺรเก
ศฺริมต-ตฺลสฺยา รสนํ ตท-อรฺบิเต
ปาทะอฺ หเรธ เกษตฺร-ปทานุสรฺปणे
ศิโร หฤษีเกศ-ปทาวินทเน
กามํ จ ทาเสย น ตฺ กาม-กามฺยยา
ยโตหตฺตม-โคลก-ชนาศฺรยา รตฺย

“ *กุษตริย อมฺพริช* ทรงตั้งมั่นจิตใจของพระองค์อยู่ที่พระบาทรูปดอกบัวขององค์ *ศฺรี กุญฺณ* ทรงใช้พระราชดำรัสอธิบายถึงอาณาจักรขององค์ *ภควานุ* ทรงใช้พระหัตถ์ทำความสะอาดวัดขององค์ *ภควานุ* ใช้พระกรรณสดับฟังลีลาขององค์ *ภควานุ* ใช้พระเนตรดูรูปลักษณะขององค์ *ภควานุ* ใช้พระวรกายสัมผัสร่างของสาวก ใช้พระนาสิกดมกลิ่นดอกไม้ที่ถวายให้พระบาทรูปดอกบัวขององค์ *ภควานุ* ใช้พระชีวหาลิ้มรสใบ *ตฺลสฺ* ที่ถวายให้องค์ *ภควานุ* ใช้พระบาทเดินทางไปยังสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีวัดขององค์ *ภควานุ* อยู่ ใช้พระเศียรถวายความเคารพแด่องค์ *ภควานุ* และทรงใช้พระราชประสงค์เพื่อให้พระราชประสงค์ขององค์ *ภควานุ* สมปรารถนา ฯลฯ คุณสมบัติทั้งหมดนี้ทรงทำให้ *กุษตริย อมฺพริช* เหมาะสมที่จะเป็นสาวก *มตฺ-ปร* ขององค์ *ภควานุ* ”

คำว่า *มตฺ-ปร* มีความสำคัญมาก ณ ที่นี้ เราจะมาเป็น *มตฺ-ปร* ได้อย่างไรได้อธิบายไว้ในชีวิตของ *มหาราช อมฺพริช* , *ศฺริล วิทยาภฺษณ* วิทยานุชณะนักวิชาการและอาชระผู้ยิ่งใหญ่ในสายของ *มตฺ-ปร* กล่าวว่ *มทฺ-ภฤติ-ปรภาเวน* *สเรวฺนทฺริย-วิษย-ปฺรวิกา* *สฺวตฺม-ทฺฤษฺณิส* *สุ-ลเกติ* *ภาวธ* “ประสาทสัมผัสสามารถควบคุมได้อย่างสมบุรณ์ด้วยพลังแห่งการอุทิศตนเสียสละรับใช้ *กุญฺณ* เท่านั้น” บางครั้งได้ให้ไฟไว้เป็นตัวอย่างเช่นกันว่า “เสมือนดังเปลวไฟเผาไหม้ทุกสิ่งทุกอย่างภายในห้อง พระ *วิษฺณ* ผู้ทรงสถิตในหัวใจของ *โยค* ทรงเผาผลาญทุกสิ่งทุกอย่างที่ไม่บริสุทธิ์ทั้งหมด” *โยค-สฺตฺร* ได้อธิบายการทำสมาธิที่พระ *วิษฺณ* เช่นกันว่ามีใช่เป็นการทำสมาธิอยู่กับสิ่งที่ว่างเปล่า ผู้ที่สมมุติว่าเป็น *โยค* ทำสมาธิอยู่กับบางสิ่งที่ไม่ใช่พระ *วิษฺณ* จะเสียเวลาของตนไปโดยเปล่าประโยชน์ในการค้นหาสิ่งที่เป็นภาพหลอน เราต้องมี *กุญฺณ* จิตสำนึกด้วยการอุทิศตนให้แก่บุคลิภาพสูงสุดแห่งพระเจ้า นี่คือนิจม่งหมายของ *โยค* ที่แท้จริง

โคลก 62

ध्यायतो विषयान्पुंसः सङ्गस्तेषूपजायते ।
सङ्गात्संजायते कामः कामात्क्रोधोऽभिजायते ॥ २.६२ ॥

ธยายโต วิษยานุ ปุंसส
สงคส เตษุปชายเต
สงคาต สญชายเต กามส
กามาต โกรธโร ภิชายเต

ธยายตส— ขณะที่จิตจดจ่อ, วิษยานุ— อายตนะภายนอก, ปุंसส— ของบุคคล, สงคส— ความยึดติด, เตษุ— ในอายตนะภายนอก, อุปชายเต— พัฒนา, สงคาต— จากการยึดติด, สญชายเต— พัฒนา, กามส— ความต้องการ, กามาต— จากความต้องการ, โกรธส— ความโกรธ, ภิชายเต— ปรากฏออกมา

คำแปล

ขณะที่จิตจดจ่ออยู่ในรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส ผู้นั้นจะเกิดความยึดติดต่อสิ่งเหล่านี้ จาการยึดติดราคะเริ่มก่อตัว และจากราคะความโกรธก็ตามมา

ผู้ที่ไม่มี ฤๅษณ จิตสำนึกจะต้องตกอยู่ภายใต้ความต้องการทางวัตถุ ขณะที่จิตจดจ่ออยู่ในรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส ประสาทสัมผัสจำเป็นต้องปฏิบัติงาน ถ้าหากว่าประสาทสัมผัสมิได้ปฏิบัติงานรับใช้องค์ ภาควาน ด้วยความรักทิพย์ ประสาทสัมผัสจะแสวงหางานรับใช้ลัทธิวัตถุนิยมอย่างแนบเนียนในโลกวัตถุ ทุก ๆ คนรวมทั้งพระ ศิว และพระ พุทธมา โดยไม่ต้องกล่าวถึงเทวดาองค์อื่น ๆ บนสวรรค์ ทุก ๆ ชีวิตอยู่ภายใต้อิทธิพลของรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส มีวิธีเดียวเท่านั้นที่จะออกจากปัญหาทางโลกวัตถุนี้อคือการมาปฏิบัติ ฤๅษณ จิตสำนึก พระ ศิว ทรงเข้ามานอย่างลึกซึ้งแต่เมื่อพระนาง ปรารวดี มา ย้วยวนพระองค์เพื่อความสุทางประสาทสัมผัส พระ ศิว ทรงคล้อยตามผลก็คือ การุติเกย ได้กำเนิดออกมา เมื่อ ทรืทาส ฐากูร สาวกหนุ่มขององค์ ภาควาน ถูกย้วยวนในลักษณะเดียวกันโดยอวตารของ มายา-เทวี แต่ ทรืทาส สามารถผ่านการทดสอบไปได้อย่างง่ายดาย เพราะว่าท่านได้อุทิศตนเสียสละแด่องค์ ศรี ฤๅษณ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ดังที่ได้กล่าวไว้ในโคลกของ ศรี ยามุนาจารย์ สาวกขององค์ ภาควาน ผู้มีความจริงใจสามารถหลีกเลี่ยงความสุทางประสาทสัมผัสทั้งหมดได้ เนื่องจากได้รับรสความสุทิพย์ที่สูงกว่าในความสัมพันธ์กับองค์ ภาควาน นี่คือการเคล็ดลับแห่งความสำเร็จฉะนั้น ผู้ที่ไม่อยู่ใน ฤๅษณ จิตสำนึกไม่ว่าจะมีพลังอำนาจมากมายเพียงใดในการควบคุมประสาทสัมผัสด้วยการเก็บกดอย่างผิดธรรมชาติ ในที่สุดจะต้องล้มเหลวอย่างแนบเนียนเพราะแม้แต่เสี้ยวแห่งความคิดเพื่อความสุทางประสาทสัมผัส จะทำให้เขาหวั่นไหวไปกับการสนองความต้องการนั้น

โคลก 63

क्रोधाद्भवति संमोहः संमोहात्स्मृतिविभ्रमः ।
स्मृतिभ्रंशाद्बुद्धिनाशो बुद्धिनाशात्प्रणश्यति ॥ २.६३ ॥

โกรธาท ภวติ สโมมหส
สโมมหาท สมฤติ วิภรมส
สมฤติ-ภรฺศาท พุทธิ นาโศ
พุทธิ-นาศาท ปฺรณศยติ

โกรธาท— จากความโกรธ, ภวติ— เกิดขึ้น, สโมมหส— ความหลงที่สมบุรณ์, สโมมหาท— จากความหลง, สมฤติ— ของความจำ, วิภรมส— ความสับสน, สมฤติ-ภรฺศาท— หลัง จากความจำสับสน, พุทธิ

นาศย—สูญเสียปัญญา, พุทธิ-นาศต— และจากการสูญเสีย ปัญญา, *ปรณศยติ*— เขตกต่ำลง

คำแปล

จากความโกรธความหลงมกมายเกิดขึ้น จากความหลงมกมายทำให้ความจำเกิดสับสน เมื่อความจำสับสนปัญญาก็สูญเสียไป และเมื่อปัญญาได้สูญเสียไปแล้วเขาจะตกต่ำลงมาในสภาวะตถุอีกครึ่งหนึ่ง

ศรีล รูป โคสวามี ให้คำแนะนำเราดังนี้

ปฺราปญฺจิกตยา พุทฺธยา

หริ-สมฺพนฺธิ-วสุตฺตฺนสฺ

มฺมุภฺษภฺยฺส ปฺริตฺตยาโค

ไวราคฺยํ ผลคฺ กตฺตฺหฺยเต

(ภกฺติ-รสาณฺถ-สินฺธุ 1.2.258)

ด้วยการพัฒนา *ภฺษณ* จิตสำนึกเราทราบว่ทุกสิ่งทุกอย่างสามารถนำมาใช้สอยเพื่อประโยชน์ในการรับใช้องค์ *ภควาน* ได้ ผู้ที่ไม่มีความรู้ใน *ภฺษณ* จิตสำนึกพยายามหลีกเลี่ยงสิ่งของวัตถุอย่างผิดธรรมชาติ ผลก็คือแม้จะต้องการเสรีภาพจากพันธนาการทางวัตถุเพียงใด ก็จะไม่สามารถบรรลุถึงระดับความสมบูรณ์แห่งการเสียสละ สิ่งที่เราเรียกว่าการเสียสละของพวกเขาเรียกว่า *ผลค* หรือสำคัญน้อย อีกด้านหนึ่ง บุคคลใน *ภฺษณ* จิตสำนึกทราบว่ควรใช้ทุกสิ่งทุกอย่างในการรับใช้องค์ *ภควาน* ได้อย่างไร ฉะนั้นท่านไม่มาเป็นผู้พ่ายแพ้แก่จิตสำนึกทางวัตถุ ดังตัวอย่างของผู้ที่ไม่เชื่อในรูปลักษณ์และเข้าใจว่องค์ *ภควาน* หรือสัจธรรมทรงไม่มีรูปลักษณ์จึงไม่สามารถรับประทานอาหารได้ขณะที่ผู้ที่ไม่เชื่อในรูปลักษณ์พยายามหลีกเลี่ยงการรับประทานอาหารดี ๆ สวาททราบว่องค์ *ศรี ภฺษณ* ทรงเป็นผู้มีความสุขเกษมสำราญสูงสุด พระองค์ทรงเสวยทุกสิ่งทุกอย่างที่เราถวายให้พระองค์ด้วยการอุทิศตนเสียสละ ฉะนั้น หลังจากการถวายเครื่องเสวยอันประณีตแด่องค์ *ภควาน* แล้ว สวาทจะรับประทานส่วนที่เหลือซึ่งเรียกว่า *ปฺรสาทฺม* ดังนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างจึงกลายมาเป็นทิพย์ และไม่มีอันตรายที่จะทำใหตกต่ำสวาทรับประทาน *ปฺรสาทฺม* ใน *ภฺษณ* จิตสำนึก ขณะที่ผู้ไม่ใช่สวาทปฏิเสธว่เป็นวัตถุฉะนั้น ผู้ที่ไม่เชื่อในรูปลักษณ์ไม่สามารถมีความสุขในชีวิตอันเนื่องมาจากการเสียสละที่ผิดธรรมชาติ และด้วยเหตุนี้ความหวั่นไหวทางจิตใจเพียงเล็กน้อยจะดึงเขาให้ตกต่ำลงมาในสภาวะแห่งความเป็นอยู่ทางวัตถุอีกครั้ง ได้กล่าวไว้ว่ จิตวิญญานนี้ถึงแม้จะเจริญขึ้นมาถึงจุดแห่งความหลุดพ้น แต่จะสามารถตกต่ำได้อีกครึ่งหนึ่ง เนื่องจากไม่มีการอุทิศตนเสียสละรับใช้มาสนับสนุน

โคลก 64

रागद्वेषवियुक्तैस्तु विषयानिन्द्रियैश्चरन् ।

आत्मवश्यैर्विधेयात्मा प्रसादमधिगच्छति ॥ २.६४ ॥

ราค-เทวฺษ-วิมฺไกตฺสฺ ต

วิษฺยานฺ อฺินฺทฺริโยศฺ จรฺน

อาตฺม-วไศยฺรฺ วิธฺยาตฺมา

ปฺรสาทฺม อธิคฺจฺนติ

ราค— ความยึดติด, *เทวฺษ*— และความรังเกียจ, *วิมฺไกตฺส*— โดยผู้มีอิสระจาก, *ต*— แต่, *วิษฺยาน*— อายตนะภายนอก, *อฺินฺทฺริโยศ*— ด้วยประสาทสัมผัส, *จรฺน*— กระทำอยู่, *อาตฺม-วไศย*— ภายใต้การควบคุมของตน, *วิธฺย-อาตฺมา*— ผู้ปฏิบัติตามกฎแห่ง อิสรภาพ, *ปฺรสาทฺม*— พระเมตตาธิคุณขององค์ *ภควาน*, *อฺธิคฺจฺนติ*— ได้รับ

คำแปล

แต่ผู้ที่มีอิสรภาพจากการยึดติดและความรังเกียจจะสามารถควบคุมประสาทสัมผัสของตนเองได้ และด้วยการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์แห่งอิสรภาพ สามารถได้รับพระเมตตาโดยสมบูรณ์จากองค์ภควาน

ได้อธิบายแล้วว่าภายนอกเราอาจควบคุมประสาทสัมผัสด้วยวิธีที่ฝืนธรรมชาติ นอกจากประสาทสัมผัสจะได้มาปฏิบัติการใช้ทิพย์ต่อองค์ ภควาน มิฉะนั้นแล้ว จะมีโอกาสตกต่ำลงได้ทุกเมื่อ อาจดูเหมือนว่าผู้มี ภุชุน จิตสำนึกอย่างสมบูรณ์อยู่ในระดับประสาทสัมผัส แต่เนื่องจากมี ภุชุน จิตสำนึกอย่างสมบูรณ์จึงไม่ยึดติดกับกิจกรรมทางประสาทสัมผัส ผู้มี ภุชุน จิตสำนึกคำนึงเพียงแต่ให้ ภุชุน ทรงพอพระทัยเท่านั้นไม่มีอะไรมากไปกว่านี้ ฉะนั้น ท่านจึงอยู่เหนือความยึดติดและความรังเกียจทั้งปวง หาก ภุชุน ทรงปรารถนาสาวกสามารถทำอะไรก็ได้ ซึ่งโดยปกติแล้วไม่ชอบทำ และถ้าหาก ภุชุน ไม่ทรงปรารถนาท่านจะไม่ทำ แม้โดยปกติธรรมดาชอบทำเพื่อความพึงพอใจของตนเอง ดังนั้น การทำหรือไม่ทำจะอยู่ภายใต้การควบคุมของท่าน แต่จะปฏิบัติภายใต้การแนะนำของ ภุชุน เท่านั้น จิตสำนึกเช่นนี้คือพระเมตตาธิคุณอันหาที่สุดมิได้จากองค์ ภควาน ซึ่งสาวกสามารถบรรลุได้แม้จะมีความยึดติดอยู่ในระดับประสาทสัมผัส

โคลก 65

प्रसादे सर्वदुःखानां हानिरस्योपजायते ।

प्रसन्नचेतसो ह्याशु बुद्धिः पर्यवतिष्ठते ॥ २.६५ ॥

ปราสาเท สรว-ทุชานาม

หานิรุ อสยปชายเต

ปราสนน-เจตสย หย อาศ

พทุธิส ปยุวติษฐเต

ปราสาเท— จากการได้รับพระเมตตาธิคุณอันล้นพ้นขององค์ภควาน, สรว— ทั้งหมด, ทุชานาม— ความทุกข์ทางวัตถุ, หานิรุ— การทำลาย, อสย— ของเขา, อุปชายเต— เกิด ขึ้น, ปราสนน-เจตสย— ของจิตใจที่มีความสุข, หิ— แน่นอน, อาศ— เร็ว ๆ นี้, พทุธิส— ปัญญา, ปริ— เพียงพอ, อวติษฐเต— มั่นคง

คำแปล

สำหรับผู้ที่มีความพึงพอใจ (ใน ภุชุน จิตสำนึก) ความทุกข์สามคำรบแห่งความเป็นอยู่ทางวัตถุจะไม่มีอีกต่อไป ในจิตสำนึกที่มีความพึงพอใจเช่นนี้ ในไม่ช้าปัญญาของเขาจะแน่วแน่มั่นคง

โคลก 66

नास्ति बुद्धिरयुक्तस्य न चायुक्तस्य भावना ।

न चाभावयतः शान्तिरशान्तस्य कुतः सुखम् ॥ २.६६ ॥

นาสติ พทุธิรุ อยุกตสย

น จายุกตสย ภาวนา

น จาภาวยตส ศานติรุ

อศานตสย กตส สุขม

น อสติ— ไม่สามารถมี, พทุธิส— ปัญญาทิพย์, อยุกตสย— ของผู้ที่ไม่สัมพันธ์ (กับ ภุชุนจิตสำนึก), น— ไม่, จ— และ, อยุกตสย— ของผู้ไม่มี ภุชุนจิตสำนึก, ภาวนา— จิตตั้ง มั่น (ในความสุข), น— ไม่, จ

— และ, *อภาวยตย*— ของผู้ที่ไม่ตั้งมั่น, *ศานฺตย*— ความสงบ, *อศานฺตสย*— ของความไม่สงบ, *กุตย*— ที่ไหน, *สุขม*— ความสุข

คำแปล

ผู้ที่ไม่เชื่อมสัมพันธ์กับองค์ภควาน (ใน *ภุชฺณ* จิตสำนึก) ไม่มีทั้งปัญญาทิพย์หรือจิตใจที่มั่นคง ขาดสองสิ่งนี้แล้วจะหาความสงบไม่ได้ แล้วจะมีความสุขได้อย่างไรโดยปราศจาก ความสงบ?

หากเราไม่อยู่ใน *ภุชฺณ* จิตสำนึกจะไม่มี ความสงบ บทที่ห้า (5.29) ได้ยืนยันว่าเมื่อเราเข้าใจว่า *ภุชฺณ* ทรงเป็นผู้มีความสุขเกษมสำราญเพียงพระองค์เดียวจากผลดีแห่งพิธีบูชาและการบำเพ็ญเพียรทั้งหมด พระองค์ทรงเป็นเจ้าของสิ่งที่ปรากฏอยู่ในจักรวาลทั้งหมด และพระองค์ทรงเป็นมิตรแท้ของมวลชีวิต ด้วยความเข้าใจเช่นนี้เท่านั้นเราจึงสามารถมีความสุขที่แท้จริงได้ ดังนั้น หากไม่อยู่ใน *ภุชฺณ* จิตสำนึกเราจะไม่มีจุดมุ่งหมายสูงสุดภายในจิตใจ ความวุ่นวายใจเกิดจากความต้องการจุดมุ่งหมายสูงสุดและเมื่อมั่นใจว่า *ภุชฺณ* ทรงเป็นผู้มีความสุขเกษมสำราญ ทรงเป็นเจ้าของและทรงเป็นเพื่อนของทุกชีวิตและทุกสิ่ง ด้วยจิตใจอันแน่วแน่มั่นคงเช่นนี้จะนำมาซึ่งความสงบ ดังนั้น ผู้ที่ปฏิบัติตนโดยไม่มี ความสัมพันธ์กับ *ภุชฺณ* แน่แน่นอนว่าจะต้องมีความสุข ไร้ความสงบ ไม่ว่าเขาจะพยายามแสดงออกมาว่าชีวิตมีความสุขและมีความเจริญในวิถีทิพย์มากเพียงใด *ภุชฺณ* จิตสำนึกเป็นสภาวะแห่งความสงบร่มเย็นที่ปรากฏอยู่ในตัวเอง ซึ่งสามารถบรรลุได้ด้วยการมาเชื่อมสัมพันธ์กับ *ภุชฺณ* เท่านั้น

โคลก 67

इन्द्रियाणां हि चरतां यन्मनोऽनु विधीयते ।

तदस्य हरति प्रज्ञां वायुर्नाविमिवाम्भसि ॥ २. ६७ ॥

อินฺทริยาณำ หิ จรตā

ยนฺ มโน 'นฺวิธียเต

ตตฺ อสยฺ หรติ ปฺรชฺญām

วายุรฺ นาวมฺ อีวามฺภสึ

อินฺทริยาณาม— ของประสาทสัมผัส, *หิ*— แน่แน่นอน, *จรตาม*— ขณะที่ท่องเที่ยว, *ยต*— กับสิ่งที่, *มณ*— จิตใจ, *อนฺวิธียเต*— ปฏิบัติอยู่เป็นประจำ, *ตต*— นั้น, *อสย*— ของเขา, *หรติ*— นำไป, *ปฺรชฺญām*— ปัญญา, *วายุส*— ลม, *นาวม*— เรือ, *อีว*— เหมือน, *อมฺภสึ*— บนน้ำ

คำแปล

เสมือนดังเรือในกระแสน้ำที่ถูกลมพายุพัดพาไป แม้ประสาทสัมผัสเพียงส่วนเดียวที่เตลิดเปิดเปิงไปตามกระแสแห่งจิตใจ สามารถนำพาปัญญาของผู้นั้นให้ล่องลอยไปได้

หากประสาทสัมผัสทั้งหมดมิได้ปฏิบัติรับใช้ของ *ภควาน* แม้ประสาทสัมผัสเพียงส่วนเดียวที่ปฏิบัติเพื่อสนองประสาทสัมผัสก็สามารถหันเหสาวจากวิถีทางเพื่อความเจริญในวิถีทิพย์ได้ ดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว ในชีวิตของ *มหาราช อมฺพริช* ประสาทสัมผัสทั้งหมดจะต้องใช้ปฏิบัติใน *ภุชฺณ* จิตสำนึกเท่านั้น เพราะนี่คือเทคนิคที่ถูกต้องในการควบคุมจิตใจ

โคลก 68

तस्माद्यस्य महाबाहो निगृहीतानि सर्वशः ।

इन्द्रियाणीन्द्रियार्थभ्यस्तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥ २. ६८ ॥

ตสฺมาทฺ ยสยฺ มห๑-พาหิ

นิคฤหิตานิ สรวคย
อินทริยาณินทริยาเรตฺตหทยส
ตสย ปฺรชญา ปฺรติษฐิตา

ตสฺมาตฺ— ดังนั้น, ยสฺย— ผู้ซึ่ง, มหา-พาโห— โอ นักรบผู้ยอดเยี่ยม, นิคฤหิตานิ— เหนียวรัง ลงมา, สรวคย— รอบ ๆ ทั้งหมด, อินทริยาณิ— ประสาทสัมผัส, อินทริยา-เรตฺตหทยส— จากอายตนะภายนอก, ตสฺย— ของเขา, ปฺรชญา— ปัญญา, ปฺรติษฐิตา— ตั้งมั่น

คำแปล

ฉะนั้น โสขุณสิกษุยอดเยี่ยม ผู้ที่สามารถปราชญ์ประสาทสัมผัสจากอายตนะภายนอกได้ จึงเป็นผู้มีปัญญามั่นคงอย่างแน่นอน

เราสามารถป ราม พลังแห่งความต้องการสนองประสาทสัมผัสด้วยวิธีการใน ฤๅษณ จิตสำนึก หรือการใช้ประสาทสัมผัสทั้งหมดเพื่อรับใช้ของค์ ภคฺวาน ด้วยความรักเท่านั้น เปรียบเสมือนศัตรูถูกกักบริเวณไว้ด้วยอำนาจที่สูงกว่า ประสาทสัมผัสสามารถถูกป ราม ไว้ได้เช่นเดียวกัน ไม่ใช่จากความพยายามใด ๆ ของมนุษย์ แต่จากการให้ประสาทสัมผัสทั้งหมดปฏิบัติรับใช้ของค์ ภคฺวาน เท่านั้น ผู้ที่เข้าใจว่าจากการปฏิบัติ ฤๅษณ จิตสำนึกเพียงอย่างเดียว ปัญญาจึงจะมีความมั่นคงอย่างแท้จริง และเราสมควรฝึกฝนศิลปะนี้ภายใต้การแนะนำของพระอาจารย์ทิพย์ผู้เชื่อถือได้ จึงจะได้ชื่อว่า สวธก หรือผู้ที่เหมาะสมเพื่อความหลุดพ้น

โคลก 69

या निशा सर्वभूतानां तस्यां जागर्ति संयमी ।

यस्यां जाग्रति भूतानि सा निशा पश्यतो मुनेः ॥ २.६९ ॥

ยา นิศา สรว-ภูตานำ

ตสฺยำ ชาครฺติ สยมี

ยสฺยำ ชาครฺติ ภูตานิ

สา นิศา ปศฺยโต มฺเนส

ยา— อะไร, นิศา— เป็นเวลากลางคืน, สรว— ทั้งหมด, ภูตานำ— ของสิ่งมีชีวิต, ตสฺยำ— ในนั้น, ชาครฺติ— จะตื่น, สยมี— การควบคุมตนเอง, ยสฺยำ— ในที่ซึ่ง, ชาครฺติ— ตื่นอยู่, ภูตานิ— สิ่งมีชีวิตทั้งหมด, สา— นั่นเป็น, นิศา— กลางคืน, ปศฺยโต— สำหรับผู้ใคร่ครวญ, มฺเนส— นักปราชญ์

คำแปล

เวลากลางคืนของมวลชีวิตเป็นเวลาตื่นของผู้ควบคุมตนเองได้ และเวลาตื่นของมวลชีวิตจะเป็นเวลากลางคืนของนักปราชญ์ผู้พิจารณาใคร่ครวญตนเอง

มีผู้มีปัญญาอยู่สองประเภท ประเภทที่หนึ่งมีปัญญาในกิจกรรมทางวัตถุเพื่อสนองประสาทสัมผัส และอีกประเภทหนึ่งเป็นผู้พิจารณาใคร่ครวญตนเองและเป็นผู้ตื่นในการฝึกฝนเพื่อความรู้แจ้งแห่งตน เวลาปฏิบัติธรรมของนักปราชญ์ผู้พิจารณาใคร่ครวญตนเองหรือผู้มีความสุขรอบคอบ จะเป็นเวลากลางคืนของผู้ที่ซึ่มซาบอยู่ในวัตถุ นักวัตถุนิยมจะคงนอนในเวลากลางคืนเช่นนี้เนื่องมาจากอวิชชาในความรู้แจ้งแห่งตน นักปราชญ์ผู้พิจารณาใคร่ครวญตนเองจะตื่น “ในเวลากลางคืน” ของนักวัตถุนิยมนักปราชญ์มีความรู้สึกปลื้มปิติสุขทิพย์ในการพัฒนาวัฒนธรรมแห่งดวงวิญญาณทีละน้อย ขณะที่นักวัตถุนิยมนอนหลับต่อความรู้แจ้งแห่งตน ผันถึงความสุขทางประสาทสัมผัสต่าง ๆ นานา มีความรู้สึกสุขบ้างและทุกข์บ้างในขณะที่หลับอยู่ ผู้ที่พิจารณาใคร่ครวญตนเองจะไม่ยึดติดกับความสุขหรือความทุกข์ทางวัตถุ ท่านมุ่งหน้าต่อไปกับกิจกรรมเพื่อความรู้แจ้งแห่งตนโดยไม่หวั่นไหวต่อผลกระทบทางวัตถุ

โคลก 70

आपूर्यमाणमचलप्रतिष्ठं समुद्रमापः प्रविशन्ति यद्वत् ।
तद्वत्कामा यं प्रविशन्ति सर्वे स शान्तिमाप्नोति न कामकामी ॥ २.७० ॥

อาปุรยमाणมฺ อจล-ปรดิษฐํ
สมุทรมฺ อาปสฺ ปรวิศนฺติ ยทฺวต
ตทฺวต กามา ยํ ปรวิศนฺติ สเรว
ส ศานฺติมฺ อาโปนฺติ น กาม-กามิ

อาปุรยमाणมฺ— เต็มเปี่ยมอยู่เสมอ, อจล-ปรดิษฐมฺ— สถิตอย่างมั่นคง, สมุทรมฺ— มหาสมุทร, อาปสฺ— น้ำ, ปรวิศนฺติ— เข้า, ยทฺวต— ดังเช่น, ตทฺวต— ดังนั้น, กามา— ความ ต้องการ, ยมฺ— แต่ผู้ซึ่ง, ปรวิศนฺติ— เข้า, สเรว— ทั้งหมด, สย— ผู้นั้น, ศานฺติมฺ— ความ สงบ, อาโปนฺติ— บรรลุ, น— ไม่, กาม-กามิ— ผู้ปรารถนาสนองความต้องการ

คำแปล

ผู้ที่ไม่หวั่นไหวต่อความต้องการที่ไหลเชี่ยวอย่างไม่หยุดยั้ง เสมือนดั่งน้ำในแม่น้ำที่ไหลลงสู่มหาสมุทร ซึ่งเต็มเปี่ยมแต่นิ่งสงบอยู่เสมอ จะเป็นผู้เดียวที่สามารถได้รับความสงบ มิใช่บุคคลผู้พยายามสนองความต้องการเหล่านี้

แม้มหาสมุทรอันกว้างใหญ่ไพศาลจะเต็มเปี่ยมไปด้วยน้ำอยู่เสมอ โดยเฉพาะในฤดูฝนที่มีน้ำไหลเข้ามาอย่างมากมาย แต่มหาสมุทรก็ยังคงเหมือนเดิม มีความมั่นคงไม่หวั่นไหว และน้ำไม่เคยข้ามพ้นขอบเขตของมหาสมุทร นี่คือความจริงเช่นเดียวกันกับผู้ที่มีความมั่นคงใน *กุญฺญ* จิตสำนึก トラบใดที่เรายังมีร่างวัตถุอยู่ ความต้องการทางร่างกายเพื่อสนองประสาทสัมผัสจะดำเนินต่อไป อย่างไรก็ดี สวากไม่หวั่นไหวไปกับความต้องการเหล่านี้ เนื่องจากความเต็มเปี่ยมในตนเอง บุคคลใน *กุญฺญ* จิตสำนึกไม่ต้องการสิ่งใด เพราะว่าองค์ *ภควาน* ทรงประทานสิ่งจำเป็นทางวัตถุทั้งหมดให้อยู่แล้ว ดังนั้น ตัวเขาเปรียบเสมือนกับมหาสมุทรที่มีความเต็มเปี่ยมอยู่ในตัวเองเสมอ ความต้องการอาจไหลเข้ามาเสมือนดั่งน้ำในแม่น้ำที่ไหลลงสู่มหาสมุทร แต่เขายังมั่นคงในกิจกรรมของตนเองเสมอ ไม่เคยหวั่นไหวแม้แต่เพียงนิดเดียวจากความต้องการเพื่อสนองประสาทสัมผัส นี่คือข้อพิสูจน์ของบุคคลใน *กุญฺญ* จิตสำนึก ผู้ที่สูญเสียความต้องการทั้งหมดเพื่อสนองประสาทสัมผัสวัตถุ ถึงแม้ความต้องการจะยังปรากฏอยู่เพราะว่าเขายังคงรักษาความพึงพอใจในการรับใช้องค์ *ภควาน* ด้วยความรักทิพย์ ยังคงสามารถรักษาความมั่นคงเหมือนดั่งมหาสมุทร ดังนั้น จึงได้รับความสุขจากความสงบอย่างสมบูรณ์ อย่างไรก็ดี ผู้อื่นที่ต้องการสนองความต้องการของตน แม้มาถึงจุดแห่งความหลุดพ้นก็จะไม่ได้รับความสงบ จึงไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงความสำเร็จทางวัตถุ ผู้ทำงานเพื่อผลประโยชน์ทางวัตถุ ผู้ต้องการความหลุดพ้น รวมทั้ง *โยค* ที่ต้องการอิทธิฤทธิ์ปาฏิหารย์ ทั้งหมดไม่ได้รับความสุขเพราะความต้องการจะไม่ได้รับการสนองตอบแต่บุคคลใน *กุญฺญ* จิตสำนึกมีความสุขในการรับใช้องค์ *ภควาน* และไม่มีความต้องการใด ๆ ที่จะต้องตอบสนอง อันที่จริง เขาไม่ต้องการแม้กระทั่งความหลุดพ้นจากสิ่งที่เรียกว่าพันธนาการทางวัตถุ สวากของ *ศรี กุญฺญ* ไม่มีความต้องการทางวัตถุ ดังนั้น จึงเป็นผู้ที่มีความสงบอย่างสมบูรณ์บริบูรณ์

โคลก 71

विहाय कामान्यः सर्वान् पुमांश्चरति निःस्पृहः ।
निर्ममो निरहंकारः स शान्तिमधिगच्छति ॥ २.७१ ॥

วิหาय กามานฺ ยสฺ สรวาน
ปฺมำศฺ จรติ นิสฺสปฺฤหสฺ

นิรมโม นรทการย

ส ศานติมิ อธิคจติ

วิหยา— ยกเลิก, กามาน— ความต้องการทางวัตถุเพื่อสนองประสาทสัมผัส, ยส— ผู้ซึ่ง, สรวาน— ทั้งหมด, บุมาน— บุคคล, จรติ— มีชีวิต, นิยสบุทท— ไม่มีความต้องการ, นิรมมส— ไม่มีความคิดว่าเป็นเจ้าของ, นรทการย— ไม่มีอหังการ, สย— เขา, ศานติมิ— ความสงบที่สมบูรณ์, อธิคจติ— ได้รับ

คำแปล

บุคคลผู้สลัดความต้องการทั้งหมดในการสนองประสาทสัมผัส มีชีวิตอยู่โดยปราศจากความต้องการ สลัดความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของ ปราศจากอหังการ จะเป็นผู้เดียวเท่านั้นที่สามารถได้รับความสงบอย่างแท้จริง

ไม่มีความต้องการหมายความว่าไม่ต้องการสิ่งใดเพื่อสนองประสาทสัมผัสอีกนัยหนึ่งคือการมี *กุญฺณ* จิตสำนึกคือการไม่มีความต้องการอย่างแท้จริง การเข้าใจสถานภาพอันแท้จริงของเราว่าเป็นผู้รับใช้นิรันดรของ *กุญฺณ* โดยไม่อ้างอย่างผิด ๆ ว่าร่างกายวัตถุนี้เป็นตนเอง และไม่อ้างอย่างผิด ๆ ว่าตนเป็นเจ้าของสิ่งหนึ่งสิ่งใดในโลกนี้คือระดับสมบูรณ์ของ *กุญฺณ* จิตสำนึกผู้ที่สถิตในระดับอันสมบูรณ์นี้ทราบที่ *กุญฺณ* ทรงเป็นเจ้าของทุกสิ่งทุกอย่าง ดังนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างจึงต้องนำมาใช้เพื่อให้ *กุญฺณ* ทรงพอพระทัย *อรุชน* ไม่ต้องการต่อสู้ เช่นนี้ เป็นการกระทำเพื่อสนองประสาทสัมผัสของตนเอง แต่เมื่อมี *กุญฺณ* จิตสำนึกอย่างสมบูรณ์ *อรุชน* จะต่อสู้เพราะ *กุญฺณ* ทรงปรารถนาให้สู้ เพื่อสนองความต้องการของตนเอง *อรุชน* ไม่ต้องการสู้ แต่เพื่อ *กุญฺณ* *อรุชน* องค์เดียวกันนี้จะต่อสู้อย่างสุดความสามารถ การไม่มีความต้องการที่แท้จริงคือต้องการเพียงให้ *กุญฺณ* ทรงพึงพอพระทัย มิใช่พยายามละทิ้งความต้องการแบบผิดธรรมชาติ เป็นไปไม่ได้ที่สิ่งมีชีวิตจะไม่มีความต้องการหรือไม่มีความรู้สึก แต่เราต้องเปลี่ยนคุณภาพของความต้องการ บุคคลผู้ไม่มีความต้องการทางวัตถุ ทราบดีว่าทุกสิ่งทุกอย่างเป็นของ *กุญฺณ* (*อิศาवासุม อิหิ สรวม*) ดังนั้น จึงไม่อ้างอย่างผิด ๆ ว่าเป็นเจ้าของสิ่งใด ความรู้ทิพนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความรู้แจ้งตนเอง เช่น รู้ดีว่าในบุคลิกภาพทิพย์ทุก ๆ ชีวิตเป็นละอองอณูนิรันดรของ *กุญฺณ* ฉะนั้น สถานภาพนิรันดรของสิ่งมีชีวิตจะไม่มีวันอยู่ในระดับเดียวกันกับ *กุญฺณ* หรือจะยิ่งใหญ่ไปกว่าพระองค์ความเข้าใจ *กุญฺณ* จิตสำนึกเช่นนี้เป็นหลักพื้นฐานแห่งความสงบอย่างแท้จริง